

Håller metodkvaliteten på att utarmas?¹

BIRGITTA HÖIJER

Det finns ett nyväckt intresse för metodfrågor inom medie- och kommunikationsvetenskapen. Det märks i bokutgivning, konferensteman och forskarutbildningskurser. Om vi ser tillbaka har det dock länge funnits en spänning kring metodbegreppet inom vårt ämne som ju har utvecklats som ett slags hybridämne av samhällsvetenskapliga och humanistiska influenser. I samhällsvetenskaperna har metodfrågor traditionellt haft en stark ställning, för stark menar en del och pekar på att givna metoder har styrt forskningsfrågorna och inte tvärtom som det bör vara. Det har rått ett slags positivistisk metodfundamentalism, en fixering vid metoder där forskningens innehåll och relevans har blivit underordnad, hävdar kritikerna. Inom humaniora har metodfrågor historiskt sett istället närmast lyst med sin frånvaro. I varje fall jämfört med samhällsvetenskapens explicitgörande av metodfrågor i läroböcker, forskarkurser och särskilda metodavsnitt i avhandlingar, forskningsrapporter och vetenskapliga artiklar. För den klassiske humanisten har metod varit ett ickebegrepp och metodfrågor perifera. Enligt Fetveit (2000) är metodbegreppet helt enkelt mindre relevant för humanistisk forskning. Det har därför varit ovanligt med specifika metodkurser och dito böcker och bläddrar man i avhandlingar i humanistiska ämnen ser man att de sällan innehåller särskilda metodavsnitt. En vanlig uppfattning är, eller har i varje fall varit, att det i humanistisk forskning inte går att skilja teori och metod åt, eller teori och empirisk analys. De är integrerade i varandra och det finns inget behov av att lyfta ut något som kallas metod och göra det till föremål för särskild bedömning och reflektion. Det kan vara en förklaring till den metodantagonism som traditionellt funnits i en hel del humanistisk forskning.

Denna svepande jämförelse mellan samhällsvetenskap och humaniora är givetvis förenklad. Men den utgör ändå en bakgrund till olika grundperspektiv på metodfrågor som finns inom den samhällsvetenskapligt-humanistiska medie- och kommunikationsvetenskapen. Fältet är också högst mångvetenskapligt med influenser från bland annat sociologi, statsvetenskap, psykologi, etnologi, historia, litteratur-, språk- och filmvetenskap. Det innebär en mycket brokig skara av metoder att förhålla sig till. Är det överhuvudtaget möjligt?

Enligt min mening har flera viktiga aspekter av metod- och metodologifrågor kommit i skymundan. Det kan delvis vara en följd av svårigheter att hantera mångfalden men torde också bero på mer negativa tendenser när det gäller metodfrågor inom forskningen i allmänhet. Jag ska senare återkomma till detta. "Metodologi" ska här närmast förstås som metaperspektiv på metoder, exempelvis att diskutera metoder i teoretiska- och vetenskapsteoretiska perspektiv. "Metoder" avser mer procedurerna och de konkreta tillvägagångssätten, hur man gör. Båda nivåerna är lika viktiga liksom det är viktigt att diskutera hur nivåerna är relaterade tillvarandra. En brasklapp är också på sin plats. Kritiken som följer gäller inte all forskning utan ska mer läsas som tendenser som på sikt riskerar att underminera vår forskning. Eftersom vi ingår i större sammanhang är kritiken inte heller enbart nationell utan också internationell och den gäller inte bara mkv-området – även om den kanske är tydligast där – utan också andra forskningsområden.

Metodstringensen har hamnat i skymundan

I kvantitativa surveyundersökningar accepteras allt större bortfall, runt 40% är inte alls ovanligt, ibland ända ner mot 50%. Undersökningsmaterial som tidi-

Humanistiska institutionen, Örebro universitet, SE-701 82 Örebro, birgitta.hojer@hum.oru.se

gare skulle hamnat i papperskorgen på grund av för stort svarsbortfall rapporteras idag, ibland utan att man ens analyserar och diskuterar bortfallets betydelse. För ett par, tre decennier sedan, då jag själv var verksam som forskare på Sveriges Radios Publik och Programforskningsavdelning låg gränsen för acceptabelt bortfall i postenkäter på högst 20%, och i telefonintervjuer på 10% för studier baserade på OSU, obundet slumpmässiga urval. Det var sällan gränsen nåddes, bortfallen var vanligtvis betydligt lägre. Att människors vilja att svara på enkäter och telefonintervjuer har minskat är ett faktum. Överproduktion av marknadsundersökningar, minskande auktoritetstro och stressigare tillvaro är några förklaringar. Språksvårigheter som en följd av ökat antal invandrare spelar också in. Rejåla bortfall är något som vi mer eller mindre tvingas leva med men som vi sällan problematiserar. Ingående diskussioner av hur det kan ha påverkat resultaten borde finnas i varje seriös studie. Andra brister är att validiteten i frågorna sällan diskuteras och att de statistiska analyserna är enkla. Ibland görs inte ens multivariata analyser som kan kontrollera för samspel mellan variabler.

I kvalitativa studier har det blivit acceptabelt med olika former av bekvämlighetsurval istället för stringenta strategiska urval, ofta dolt under täckmanteln "snowballing". Man skaffar sig informanter genom att utgå från sina egna nätverk av kontakter och slamsuger sin omgivning på tips om lämpliga personer. En intervjuundersökning tycker sig också vem som helst kunna göra utan utbildning och kompetens i intervjumetodik. Den svåra konsten att intervjua som kräver såväl teoretiska insikter som gedigen erfarenhet bagatelliseras och vardagskompetens får ersätta professionell kompetens. I analysen av intervjumaterial nöjer man sig ofta med att plocka ut illustrativa exempel istället för att göra systematiska analyser av hela intervjumaterialet. Komplexiteten i det insamlade materialet gör att i princip allt kan bevisas med ett sådant tillvägagångssätt. Ett intervjumaterial kan i värsta fall läsas som fan läser bibeln och möjligheten för andra forskare att kontrollera slutsatserna är obefintlig. När det gäller textanalyser är diskursanalys ett vitt och populärt begrepp som många gånger används som etikett på diverse text- och dokumentanalyser utan närmare precisering av tillvägagångssätt.

Bristande fördjupning

Även om vissa metoder är betydligt vanligare än andra så använder vi inom vårt ämne idag ett brett spektrum av metoder. Det är surveyundersökningar,

kvantitativa innehållsanalyser, individuella intervjuer, fokusgrupper, deltagande observationer, diskursanalyser, retoriska analyser, semiotiska analyser, med mera.

Experimentella metoder håller också på att återinträda på vårt fält efter många års bannlysning. Samtidigt är det allt färre studier som kan visa att de bygger på djupa, reflekterande och gedigna metodkunskaper, det gäller inte minst fältstudier av olika slag. En undersökning kan sägas vara inspirerad av etnografisk metod utan djupare diskussion av vad det innebär. Av intervjuundersökningar framgår inte vilka speciella frågetyper som har använts, eller tekniker för uppföljningsfrågor eller hur man uppmuntrat till fortsatt berättande. Ett skäl kan vara att man helt enkelt inte har tillräckliga kunskaper om intervjutekniker utan utgår från vardaglig erfarenhet kombinerad med elementär metodpraxis. Gruppintervjuer kan genomföras på flera olika sätt och intervjuaren/moderatoren kan inta olika roller men det är också sällan något som reflekteras över.

Multimetodologiska ansatser inom ett projekt har också kommit att bli allt vanligare och kan bredda kunskaperna om ett fenomen som studeras. Det för emellertid med sig krav på kompetens på ett vidare metodfält än om man håller sig till en metod. Det räcker inte, som ofta görs, att hävda att man använt sig av triangulering för att sedan bara räkna upp de metoder man använt, exempelvis diskursanalys, intervjuer och observationer. Integration av olika metoder kräver grundliga kunskaper. Det finns idag en stor risk att vi hamnar i en metodologisk yttlig eklektism där forskaren med otillräcklig fördjupning plockar ihop några metoder och motiverar det hela med honnörsordet "triangulering". Det är också uppenbart ett problem för metodundervisningen där vi idag erbjuder smörgåsbordskurser med lite av varje när det gäller metoder snarare än fördjupning. Det präglar också en hel del metodlitteratur. Det finns idag, både på svenska och på engelska, en uppsjö av elementära metodböcker medan det mer sällan utges ny litteratur av fördjupande karaktär. En följd av det är att nya generationer av forskare får ett icke reflekterande och ytligt förhållande till metoder. Man tar lätt på metodfrågor och kastar sig gärna över diverse metoder utan att skaffa sig nödvändiga kunskaper. En glad metodamatörism riskerar att breda ut sig.

Epistemologiska och ontologiska grunder för metoderna skymts

Att skilda forsknings- och kunskapsintressen är relaterade till olika metoder är ofta uppenbart, exem-

pelvis mellan kvantitativa och kvalitativa metoder. Men att metoder också bygger på grundläggande antaganden om hur den verklighet som ska studeras är beskaffad lyfts sällan fram. I pluralismens och mångvetenskapens anda lånar vi metoder och perspektiv från varandra eller kombinerar metoder utan att diskutera om de är förenliga på epistemologiska och ontologiska grunder. Hur ska vi exempelvis kombinera en statistisk surveyundersökning med en etnografiskt inspirerad kvalitativ studie? Den förra bygger på ett antagande om normalfördelning av egenskaper hos befolkningen medan i den senare kan informanten antas representera en kultur eller subkultur. Eller hur ska vi kombinera en kvalitativ och en kvantitativ textanalys? En mer humanistiskt baserad textanalys kan bygga på underförstådda strukturalistiska antaganden, eller motsatsen om verkets unikhet. En samhällsvetenskapligt baserad innehållsanalys bygger istället på antaganden om variation som hanteras med systematiska urval och kvantitativa analyser. För att finna mönster måste stora material analyseras. Med vilka argument ska sådana utgångspunkter förenas?

Diskussionen om ontologiska grundantaganden kommer delvis att skilja sig beroende på om vi arbetar med "textanalys" i bemärkelser analys av materialiserat stoff som tidningstexter, TV-program, filmer eller dokument, eller om vi arbetar med någon form av "människoanalys" – det kan vara av individer, grupper eller institutioner. I det senare fallet är forskningsuppgiften mer komplex eftersom det fenomen som skall studeras inte finns materialiserat. Vi är ju inte intresserade av fysiska människokroppar, klädedräkter eller arbetsplatsers rumsliga utformning, utan av sådant som attityder, värderingar, beteenden, meningsskapande processer, kommunikation och interaktion. Vi måste ställa frågor i postenkäter eller intervjuer, göra deltagande observationer och så vidare för att få fram ett material. I "människoanalysen" skapar forskaren först sitt material och sedan analyserar han/hon det material som han/hon själv har konstruerat. Det är onekligen en grannlaga uppgift. Det finns i någon mån ett motsvarande konstruktivistiskt inslag i "textanalysen" genom att forskaren väljer ut vilket material som skall analyseras och vilka perspektiv som skall appliceras. Men tidningsartiklarna och TV-programmen finns i högsta grad också som ett objektivet av forskaren oberoende material. Det är inte forskaren som skriver tidningsartiklarna som ska ingå i analysen.

En viktig ontologisk fråga vi måste ställa är: *Vad är det vi konstruerar och vad kan vi konstruera?* Det är här nödvändigt att förhålla sig till olika ni-

våer och olika teoretiska perspektiv. Tag konstruktivismen som idag är utbredd och ofta ses som en epistemologisk ståndpunkt: kunskaper upptäcks inte utan konstrueras. Det är gott och väl men räcker inte. Det finns också ontologiska positioner inbyggda. Den radikala konstruktivismen menar att vi bara kan konstruera specifikt situationsbundet tal och den ontologiska positionen kan formuleras "världen konstrueras när människor talar med varandra" (jmf. Burr, 1995). Det finns, enligt detta synsätt, ingen mening bortom den tillfälliga konversationsituationen. Positionen finns dold i en hel del mediastudier och av forskare som förespråkar fokusgrupper och konversationsanalys. Jag delar inte den radikala konstruktivismens uppfattning utan bekänner mig snarare till en mer moderat form av konstruktivism. Men det är inte min poäng här. Vad jag vill framhålla är att vi behöver synliggöra de implicita ontologiska grundantaganden som olika synsätt vilar på och dess metodologiska konsekvenser.

En annan ontologisk metodologisk fråga är: *Vem representerar informanten eller respondenten?* En traditionell surveyundersökning antar att egenskaper varierar och är normalfördelade i befolkningen, eller i delar av den. Kulturen ses som heterogen och slumpmässiga urval ska garantera att man får rättvisande och generaliserbara resultat. Respondenten representerar sig själv och vilka som är lik henne är en empirisk fråga. Etnologiska studier ser snarare människor som bärare av hela sin kultur och informanten – ett fåtal behövs vanligtvis – representerar kulturen eller en viss subkultur som hon/han tillhör. Här kan strategin vara att välja informanter som är bra på att utförligt berätta om kulturella värderingar, handlingar, vanor, med mera. En hel del psykologiska studier bygger på en ännu högre inbyggd generaliseringsnivå genom en ontologi där informanten/individen representerar människan. Man antar att det finns och man intresserar sig för fundamentala mänskliga processer, exempelvis uppmärksamhets- och minnesprocesser. Laboratorieexperiment är att föredra eftersom man då kan få hög kontroll och studenter är lätt tillgängliga försökspersoner. Piaget's teori om hur barn utvecklar sitt tänkande grundar sig till och med på studier av hans eget barn. Det är fullt möjligt antaget en universell ontologi.

Det finns en motsvarande fråga också för rena "textanalyser": *Vem representerar texten?* En strukturalistisk textanalys bygger på antaganden om grundläggande strukturer som i princip finns i alla texter, eller åtminstone inom en genre. Det medför ett helt annat förhållningssätt till valet av texter som

ska ingå i en studie – det kan räcka med en enda – än exempelvis en kvantitativ innehållsanalys. Den senare laborerar med grundantaganden om variation som måste hanteras med systematiska urval.

Vi kan på en ytlig nivå ha skilda uppfattningar om rimligheten i olika inriktningar. En fruktbar dialog får vi dock inte förrän vi lyfter fram dessa inneboende och olika ontologiska utgångspunkter.

Mångfaldens metodproblem

Ett mångvetenskapligt ämne som medie- och kommunikationsvetenskap riskerar att drabbas av eklektisk ytlighet och bristande stringens och djup när det gäller metodkunskaper. Vi lånar metoder från flera olika håll utan att ordentligt sätta oss in i olika ämnens mer långvarigt uppbyggda metodkompetenser. Vi blandar metoder utan att på allvar reflektera över epistemologiska och ontologiska utgångspunkter för integrering av metoder. Våra kurser är smörgåsbordskurser där vi på kort tid ska försöka förmedla insikter i en rad olika metoder samtidigt som vi vet att varje metod kräver ingående fördjupning. Detsamma gäller vår egen metodlitteratur. I ett kort kapitel skall exempelvis intervjumetodik behandlas samtidigt som det finns hyllmeter av litteratur om bara denna metod som väntar på att bli läst.

Men dessa problem är inte bara våra egna. Universiteten och vetenskapens villkor i samhället genomgår överlag stora förändringar som påverkar förhållningssätten till metoder och metodologier.

Vetenskapens framtid i ett samhällsperspektiv

Gibbons med flera (1994) har en tid argumenterat för att vetenskapen står inför fundamentala förvandlingar som en följd av massifiering av universiteten och kommersialisering av forskningen. Den traditionella vetenskapen utmärks av homogenitet och specifika discipliner, av interna kontrollsystem i form av inomvetenskaplig granskning och av att forskningsfrågorna formuleras och löses inom disciplinerna. Den senmoderna vetenskapen utmärks istället av heterogenitet och mångvetenskap och av att man definierar vetenskapsområdena istället för discipliner. Vidare av många kriterier för kvalitetskontroll, även externa, som social, ekonomisk och politisk nytta från forskningen och av att forskningsfrågorna formuleras i tillämpad kontext. Användbarheten för samhället och industrin är viktig. Nog kan vi som medie- och kommunikationsforskare känna igen oss i det senmoderna och nog tycks vi ta stormsteg in i Paul Lazarsfeldts (1941) administra-

tiva forskning. När Nowotny, Scott & Gibbons (2001) argumenterar för att idag har vetenskapsbegreppet blivit åsidosatt till förmån för forskningsbegreppet kan vi, liksom andra akademiker, också känna igen oss. Vetenskap, hävdar de, har inte bara ny kunskap som mål utan också att systematisera kunskap och förmedla den i undervisning. Det uppfattas idag som något konservativt och konserverande. Istället är det forskning som betonas. Forskning värderas som en ekonomisk drivkraft i samhället, som ett redskap för innovativ tillväxt och utövar en förförisk lockelse på politiker och makthavare.

Det är i denna nya kontext som vi behöver finna vägar att stärka vår kompetens när det gäller metoder och metodologier. De samhällsvetenskapliga och humanistiska vetenskapsområdena präglas av gränsöverskridanden och pluralism. De positivistiska kunskapsidealerna, där forskaren ofta blev specialist på ett snävt fält och gjorde det till föremål för otaliga systematiska studier, har gett vika för bredare kunskapsintressen och multipla metodansatser. Samhällsvetenskapliga och humanistiska perspektiv förenas i enskilda forskningsprojekt. Tillfälliga och extremt mångvetenskapliga forskargrupper är också en trend (Nowotny, m.fl. 2001). Själv ingår jag idag i en naturvetenskapligt-samhällsvetenskapligt-humanistisk forskningsmiljö, MTM (Människa-Teknik-Miljö) vid Örebro universitet. Det kan vara stimulerande, men också mycket frustrerande med många motstridiga metodologiska krav som kan vara ytterst förvirrande inte minst för de doktorander som är knutna till sådana miljöer.

Forskning är inte hellre längre något som är förbehållet en liten exklusiv elit utan något som relativt många ägnar sig åt på dagens universitet och högskolor. Antalet doktorander har mångdubblats. Massifieringen av utbildningen har överlag lett till en stor utgivning av introducerande metodlitteratur men stora brister i utgivningen av fördjupningslitteratur och svårigheter att upprätthålla nivån i metodundervisningen.

Andra förändringar är ökade krav på snabbhet att få fram resultat och publikationer och ökat tryck mot att forskningen ska tillfredsställa behovsstyrda kunskapsintressen. "Kommersialisera forskningsresultaten" anmodar utbildningsministern (Thomas Östros, DN 040205), efter att ha inlett med vackra ord om grundforskningens betydelse. "Låt näringslivets behov styra forskningen" påkallar LO-ordföranden Wanja Lundby-Wedin tillsammans med representanter från näringsliv och forskningsstiftelser (DN 0404411). Enligt Nowotny med flera (2001) är det idag data som skall produceras snarare än vetenskapliga kunskaper. Detta riskerar att tränga undan

metodfrågor, inte minst frågor om validitet. Kommersialiseringen av publikmätningar där TV-tittande mäts dygnet runt med "people meters" kan vara ett belysande exempel. Det behovsstyrda dataintresset är inte riktat mot den faktiska verkligheten utan på att få ett i kommersiella sammanhang gångbart mått på framgång. Det som mäts är tid och vilken kanal som är på. Några djupare analyser av denna väldiga datamängd görs inte.

Att det råder en ideologisk kamp om vem som ska formulera forskningsfrågorna, och hur forskningen ska bedrivas, är förstås något som inte bara gäller i Sverige. Det gäller också i resten av Europa.

Slutord

Forskningsfrågorna ska stå över och vägleda valet av metod eller kombinationer av metoder. Det finns ingen anledning att vända tillbaka till en metodfundamentalism där vetenskaplighet likställs med användandet av en specifik forskningsmetod och där metodexcercerandet avgör forskningsfrågorna.

Gränsöverskridanden och flermetodansatser kan ge nya bredare kunskaper och djupare insikter om verklighetens fenomen, som alltid är såväl kulturella, sociala som mänskliga. Men det finns anledning att skärpa metodkunskaperna både avseende de vetenskapsteoretiska grundvalarna för valet av metod, eller kombinationer av metoder, och när det gäller metodpraxis.

Sammanfattningsvis kan flera orsaker till metodkunskapernas försvagade ställning inom vårt ämne såväl som inom andra ämnen urskiljas:

- ytligt mångvetenskapliga gränsöverskridanden utan integration på djupet
- massproduktion av elementär metodlitteratur men brist på fördjupande litteratur
- brist på tid och eftertanke i forskningsvardagen
- snabbproduktion av doktorander (och studenter på grundutbildningen)
- kommersialisering av forskningen med ökad hänsyn till näringslivets intressen och behov

Not

1. En kortare version av denna artikel har publicerats i *Tvärsnitt*, 3(04): 34-35.

Referenser

- Burr, V. (1995) *An Introduction to Social Constructionism*. London: Routledge.
- Fetveit, A. (2000) Den trojanske hest: Om metodebegrepets marginalisering av humanistisk medieforskning. *Norsk Medietidskrift*, 2: 5-27.

- Gibbons, M., Limoges, C., Nowotny, H., Schwartzman, S., Scott, P. & Trow, M. (1994). *The New Production of Knowledge. The Dynamics of Science and Research in Contemporary Societies*. London: Sage.
- Lazarsfeld, Paul F. (1941) Administrative and Critical Communication Research. I Lazarsfeld (ed.) *Qualitative Analysis. Historical and Critical Essays*. Boston: Allyn and Bacon, Inc. 1972, kapitel 6.
- Nowotny, H., Scott, P. & M. Gibbons (2001) *Re-Thinking Science. Knowledge and the Public in an Age of Uncertainty*. Cambridge, UK: Polity Press

Diskussion

Två metodböcker i fokus

Metodebok for mediefag

Helge Østbye, Knut Helland, Karl Knapskog & Leif Ove Larsen

Fagbokforlaget, Bergen, 2002, 294 s.

Författarnas presentation

Dette er en lærebok på innføringsnivå i medievitenskap, journalistikk, kulturfag, markedsføring og andre relaterte områder. Hovedmålet er å gi en innføring i de mest sentrale forskningsmetodene i det medievitenskapelige fagfeltet. Intensjonen er at boka skal gi studenter på universitets- og høyskolenivå grunnlag for å forstå og kritisere analytiske bidrag i faget, og at den skal gi studentene grunnlag for å gjennomføre egne studier.

Bakgrunnen for boka er etableringen av faget medievitenskap ved Institutt for massekommunikasjon, Universitetet i Bergen (1985/1986). I det nye fagfeltet, som ved universitetene i Oslo og i Bergen ble liggende i et skjæringspunkt mellom samfunnsvitenskapelige og humanistiske forskningstradisjoner, var det behov for teoretiske, analytiske og metodiske bidrag. Med sin bakgrunn som statsviter og sosiolog, og med medier som forskningsfelt, kom Helge Østbye ved instituttet i 1990 med rapporten *Metodebok for mediestudenter: En innføring i kvantitativ metode*. Rapporten ble seinere bearbeidet i flere versjoner og kvalitative metoder ble inkludert for å gjøre verket mer heldekkende for hele den medievitenskapelige forskningstradisjonen. Resultatet ble den første utgaven av *Metodebok for medievitenskap* (1997, bearbeidet i 2002). Den svenske utgaven av boka kom i 2004.

Intensjonen om å være heldekkende på innføringsnivå har satt sitt preg på boka; her skal studentene finne de viktigste metodiske tilnærmingene innenfor fagfeltet. Eksempler og arbeidsoppgaver er ment å bidra til å gi innsikter i hvilke muligheter og

begrensninger som knytter seg til bruk av ulike metoder. Boka er også forsynt med et omfattende saksregister (ikke så omfattende i den svenske utgaven som i den norske).

Det at boka er tenkt å være heldekkende, betyr selvfølgelig at den ikke er uttømmende på de områdene som behandles. For studenter som ønsker å gå lengre inn i metodiske problemstillinger gir boka likevel oversikt over de forskningsmetodene medievitenskapen tilbyr, og kan eventuelt være utgangspunkt for videre fordypning. I boka er det oppslag og referanser som gir gode muligheter for slik fordypning.

En metodebok av dette slaget møter en utfordring uten ideelle løsninger. Utfordringen ser slik ut: Metodene som blir brukt i medievitenskap er utviklet innenfor ulike fagtradisjoner med ulike vitenskapsteoretiske forutsetninger og med ulike syn på hvorvidt det bør være en særskilt metodeundervisning eller ikke. Utfordringen er at det derfor kan være vanskelig å gjennomføre et helhetlig grep i en innføringsbok. Presentasjonen av ulike metoder med forskjellige vitenskapsteoretisk forankring fører til at motsetninger innenfor metodefeltet så vel som innenfor det medievitenskapelige feltet som sådan så å si re-presenteres: Forsøket på å presentere et heldekkende og overordnet metodisk bidrag kan altså tolkes som en framvisning av ulike tradisjoner som egentlig har ulike røtter og som egentlig tilhører ulike vitenskapsteoretiske tradisjoner.

Vårt svar på utfordringen er på linje med sosiologen Gudmund Hernes sin kommentar om modellbruk: Alternativet til en modell er ikke ingen modell, men en annen modell. For vår del: Alternativet

til en bok som påberoper seg å være rimelig hel-dekkende er ikke ingen bok, men en annen bok. Det er denne boka vi har forsøkt å skrive, med fare for at ikke alle delene i prosjektet har kunnet gå inn i en overordnet og vel møblert helhet.

Det er ikke til å komme utenom at det er vanskelig å skape et helhetlig perspektiv der det er uoverensstemmelser mellom fagtradisjoner og metodiske tilnærminger. I boka har vi derfor lagt vekt på å dra fram de dimensjonene ved metodene som gjør dem til virksomme verktøy for å gjennomføre konkrete undersøkelser. For at den skal framstå helhetlig inneholder boka innledende og avsluttende kapitler om teori og metode, om valg og vurderinger i forskningsprosessen, om generalisering, samt om forskningsdesign. Etter hva vi forstår er det nettopp fordi boka har fungert godt som et innføringsverk med et overordnet perspektiv og rimelig hel-dekkende perspektiv at den er blitt bearbeidet og ut-gitt på svensk. Det finnes mange gode svenske metodebøker på feltet, men – så vidt vi vet – ingen der hele boka er forfattet av én gruppe som setter den helhetlige framstillingen i fokus.

Metodebok for mediefag er altså skrevet for at studentene skal kunne kjøpe én bok som gir relevant innføring og som også kan fungere som et utgangs-

punkt for mer omfattende kunnskap på metodefeltet. Tilblivelsen av boka, fra rapport om kvantitative, statistiske metoder til heldekkende metodebok, kan på ett vis leses som et uttrykk for en utvikling der det medievitenskapelige fagfeltet er blitt institusjon-alisert og har fått sitt "eget" metodiske tilfang. Det å skrive en slik metodebok for dette fagfeltet er like-vel ingen avsluttet prosess. Institutt for masse-kommunikasjon ved Universitetet i Bergen ble sei-nere omdøpt til Institutt for medievitenskap. Fra ja-nuar 2004 har instituttet slått seg sammen med in-formasjonsvitenskap og blitt til Institutt for informa-sjons- og medievitenskap.

Boka har vært gjennom omfattende bearbeidel-ser, og flere kommer. Vi tar derfor gjerne imot kom-mentarar og bidrag som gjøre verket til et enda be-dre redskap for de som skal lese og undervise i me-tode i medievitenskap og andre relaterte fag – og kanskje også i informasjonsvitenskap.

*Helge Østbye, Knut Helland, Karl
Knapskog & Leif Ove Larsen
Institutt for informasjons-
og medievitenskap
Universitetet i Bergen*

Kommentar från Mats Ekström

Behovet av kvalificerad metodkompetens är stort inom medie- och kommunikationsvetenskap. Den bok som Østbye m fl skrivit ger ett gott bidrag till grundutbildningen inom ämnet. Den är mycket peda-gogisk upplagd, med grundläggande genomgångar, övningsexempel och klargörande sammanfattningar. Författarna har också lyckats väl med att integrera ex-empel från medievetenskapens forskningsområde. Den spänner över ett brett fält av metoder och även vetenskapsteoretiska frågeställningar.

En bok med ambitionen att omfatta allt från vetenskapsteoretiska grundfrågor, till textanalys och kvantitativ/statistisk analys öppnar naturligtvis upp en rad frågor. Ur ett grundutbildningsperspektiv är det viktigast att fråga sig: Är prioriteringarna rimliga och håller boken som helhet god kvalitet. Mitt svar är ja. Jag vill gärna rekommendera boken. Men låt mig nu också ta upp några kritiska reflektioner som möjli-gen också kan bidra till en mer övergripande diskus-sion vad gäller ämnet för detta seminarium.

Boken tar upp ett flertal mer vetenskaps-teoretiska frågor. Här finns enligt min mening bo-kens svagare sidor. Min uppfattning är att man inte ger studenterna en förståelse för dessa frågor genom så korta beskrivningar. Bokens korta kommentarer kan inte göra de grundläggande vetenskapsteore-tiska frågor rättvisa. De blir förenklade, selektiva och i flera fall missvisande.

Detta gäller t ex distinktion mellan förstå och förklara som presenteras i kapitel ett. Här reprodu-ceras en förenklad uppdelning som kraftigt ifråga-satts av många framstående vetenskapsteoretiker under senare decennier. Författarna ger upprepade re-ferenser till Popper men andra viktiga vetenskaps-teoretiker lämnas omotiverat åt sidan. Den omfat-tande diskussionen om kausala förklaringar (olika sätt att definiera kausalitet, ontologiska och episte-mologiska grundantaganden) behandlas inte. När författarna på ett ställe skriver att förklaring "går mer i retning av å finne sammanhenger mellom ob-

serverbare forhold” ansluter de indirekt till en idag mycket omdiskuterad empiristisk position som tydligast formulerades av David Hume.

Detta aktualiserar också frågan om vetenskapsteorins ställning i grundutbildningen och dess relation till det vi kallar metodundervisning. Hur skall vi se på detta? Vilka prioriteringar skall göras? Min uppfattning är att vetenskapsteorin generellt sett ges allt för litet utrymme i grundutbildningar inom bl a MKV. Efter en akademisk utbildning bör studenterna ha grundläggande kunskaper i *teorier om vetenskapens praktik, metoder, sanningsanspråk och relationer till samhället*. I vetenskapsteorin finns grunderna till de vetenskapliga metoderna (teorier om förklaring, tolkning, generalisering, ontologiska antaganden etc.). För att studenterna skall ha möjlighet att skaffa sig goda kunskaper om detta krävs att detta ges prioritet. Detta kan inte hanteras i förbigående. Det krävs grundliga studier.

En förtjänst med boken är att den relativt ingående behandlar en uppsättning av grundläggande metodologiska problem som tolkning, abstraktion, generalisering, validitet och reliabilitet. Behandlingen av validitet och reliabilitet är t ex klargörande. Medie- och kommunikationsvetenskapen är i stor utsträckning en tolkande vetenskap. Författarna behandlar också detta. Men jag saknar tydligare kopplingar till hermeneutikens centrala teoretiker. På en mer konkret metodnivå saknar jag (liksom i många andra liknande böcker) en kvalificerad presentation av kriterier för korrekta tolkningar. Kanske någon vill invända och hävda att det är meningslöst att tala om korrekta tolkningar. Min ståndpunkt överensstämmer här med vad Nils Gilje och Harald Grimen skriver i sin utmärkta grundbok *Samhällsvetenskapernas förutsättningar*: Alternativet till att söka kriterier för korrekta tolkningar är att acceptera att alla tolkningar är lika godtyckliga. Det finns inom inte minst hermeneutiken en lång tradition av metodologisk diskussion på detta område. Som medie- och kommunikationsforskare bör vi förhålla oss till denna.

I en mening kan man se *Metodebok för mediefag* som en argumentation för att så kallade kvalitativa och kvantitativa ansatser fyller lika viktig roll i medievetenskapen, eller att uppdelningen överhuvudtaget borde överskridas mer än vad som ofta är fallet idag. Å andra sidan reproducerar författarna på flera punk-

ter vissa djupt rotade föreställningar om relationerna mellan det kvalitativa och det kvantitativa. Ett uttryck för detta är att boken ägnar närmare 100 sidor åt kvantitativ analys och betydligt mindre utrymme åt kvalitativ analys. Det är också slående att när det gäller den kvantitativa analysen så presenteras generella principer. Motsvarande görs inte för den kvalitativa analysen. Finns inte sådana generella principer/metoder för kvalitativ analys?

Motsvarande obalans gäller också intervju-metodiken. Den kvalitativa intervjun beskrivs relativt allmänt genom bl a en presentation av olika typer av intervjuer. Avsnittet om mer kvantitativ intervjumetodik – datainsamling med enkäter – beskriver mer precisa frågetekniker. Varför behandlas inte mer specifika frågetekniker i avsnittet om kvalitativa intervjuer? Är det så att den kvantitativa metoden kan erbjuda utprövade tekniker, medan den kvalitativa handlar mer om gått omdöme och att varje forskare utvecklar ett sätt att intervjua som passar situationen? Jag menar att så inte är fallet.

Kraven på vetenskaplig precision, prövbarhet och metodutveckling bör vara minst lika stora inom den mer kvalitativt orienterade forskningen.

Det har under senare år getts ut ett mycket stort antal grundböcker i framför allt samhällsvetenskaplig metod – i och utanför de nordiska länderna. Min uppfattning är att det i princip räcker nu. Däremot finns ett påtagligt underskott vad gäller speciallitteratur som kan bidra till metodutvecklingen och ge läsare fördjupade metodkunskaper inom särskilda områden. Detta berör inte minst medie- och kommunikationsvetenskapen. Vetenskapliga discipliner är beroende av ständig metodutveckling för att komma vidare och lösa centrala vetenskapliga problem. Min kollega Birgitta Höijer har i flera sammanhang uttryckt en oro för att kraven på metodologisk stringens är för låga inom ämnet. Jag instämmer. Den bok som Hellands och hans kollegor skrivit ger ett gott underlag för en grundutbildning som strävar mot metodutbildning av hög kvalitet. Men inom ämnet krävs också en mer kvalificerad metodutveckling. Här finns stora utmaningar.

Mats Ekström
Humanistiska institutionen
Örebro Universitet

Researching Audiences

Kim Schröder, Kirsten Drotner, Stephen Kline & Catherine Murray

Arnold, London, 2003, 422 s.

Författarnas presentation

Based on a true story...

Der var engang en medieforsker fra et lille land i Nordeuropa, som drog på konferencerejse til Nordamerika. Med sig i bagagen havde han et forskningsprojekt, som han havde udført med kvalitative metoder, og som han nu gerne ville indvi faglige kolleger ude i den store verden i. Konferencen, som fandt sted først i 1990'erne, handlede om business communication i bred forstand, og forskningsprojektet handlede om forbruger-borgeres oplevelse af etisk virksomhedskommunikation som den forekommer i visse former for corporate advertising.

Den kvalitative medieforsker fremlagde sine analyser for den internationale forsamling, der tog godt imod dem. Den særligt udpegede 'diskussant' lagde op til drøftelse af en række problemstillinger, deltagerne gav deres besyv med, og der udspandt sig en frugtbar diskussion. Til slut rundede diskussionen af med at sige: "So altogether it was an interesting paper, and I am sure you could easily do a quantitative thing to it if you wanted to publish it."

Når jeg indleder med denne anekdote – der er en sandfærdig historie fra forskningens verden – er det for at minde læseren om den mangeårige metodologiske apartheid inden for kommunikationsvidenskaben – og samfundsvidenskaben i bredere forstand – som nok har været på retur i en årrække, men som man stadig overraskende tit støder på i videnskabelige sammenhænge, ikke mindst når det drejer sig om metodeundervisningen af yngre studerende. Samme metodologiske snæversyn finder man inden for de humanistiske fag, blot med omvendt fortegn: her er det de kvalitative metoder der har paradigmatisk status.

Det er denne metodologiske apartheid, vi som forfattere vil gøre op med i bogen *Researching Audiences* (Schröder et al. 2003), som det fremgår af bogens programerklæring:

This is a book that preaches and practices methodological pluralism in the area of audience research. The spirit of interdisciplinarity and cross-fertilization – buzz-words in media studies for a

number of years – calls for a decisive rejection of the methodological segregation that is still not entirely a thing of the past (p. vii)

En guide til modtagerforskning som praksis

Bogen er en praktisk orienteret guide til undersøgelse af mediernes modtagere og brugere. Den består derfor af en kerne med fire sektioner, der relativt detaljeret indfører læseren i fire metodologiske tilgange til modtagerforskningen: The ethnographic approach to audiences; Audience reception research; Survey research on audiences; og Experimental audience research.

Hver af disse tilgange anskues fra tre vinkler, der præsenteres i hver sit kapitel: Først demonstreres den pågældende tilgang "in practice" ved en detaljeret gennemgang af et eksemplarisk case studie. Dernæst følger et kapitel – "defining the field" – med en kritisk præsentation af tilgangens historiske udvikling, centrale begrebsverden og anvendelsesområder, både i akademisk og kommerciel modtagerforskning. Hver sektion afsluttes med et "toolbox"-kapitel, der skridt for skridt gennemgår, hvordan man udfører et forskningsprojekt i praksis med den pågældende metode. På denne måde præsenterer bogen centrale metoder som deltagerobservation, det kvalitative interview, spørgeskemaet og det kontrollerede eksperiment.

Denne fire-delte kerne omkranses af en indledende og en afsluttende sektion. Indledningen indeholder tre kapitler der henholdsvis indkredser modtagerfænomenet i hverdagen og i forskningsprocessen; opridser den historiske udvikling af modsætningen mellem kvantitative og kvalitative metoder; og opstiller bogens metateoretiske grundlag, som vi har valgt at kalde 'diskursiv realisme'.

Den afsluttende sektion indeholder et kapitel om hvordan metodologisk pluralisme kan foregå i praksis gennem sam anvendelse af forskellige tilgange, og et kapitel om de metodiske udfordringer der stammer fra den omstændighed, at modtagerbegrebet er i forandring som følge af de ændrede brugsmønstre, der kendetegner de interaktive medier. Vi diskuterer her, hvordan den teknologisk orienterede 'usability'-forskning kan tilføres indsigter fra mere kulturorienterede tilgange, således at spørgsmål om brugernes navigation

på internettet sammentænkes med den kulturelle og identitetsmæssige investering de foretager i af sig selv i såvel medieindhold som social interaktivitet.

Metodisk pluralisme er nødvendig

Modtagerforskning har efterhånden fundet vej til medie- og kommunikationsuddannelsernes læseplaner under ganske forskelligartede betegnelser som receptionsforskning, modtagerforskning, publikumsforskning. Men der findes ikke mange bøger, der sigter specifikt imod kurser på dette felt. Der er derimod næsten ingen ende på generelle samfundsvidenskabelige metodebøger om kvantitative eller kvalitative metoder eller begge dele – man bliver efterhånden helt forpustet, og forvirret på et højere niveau, når man kigger i forlagskatalogernes udbud af metodebøger.

Når vi besluttede os til at skrive *Researching Audiences*, var det fordi vi mener at kommunikationsvidenskaben heller ikke på modtagerforskningens område kan lade sig nøje med generelle indføringer i samfundsvidenskabelige metoder. Så ligesom der i de senere år, både i Norden og internationalt, er udkommet en række glimrende brede metodebøger inden for kommunikations- og medievidenskab, er der behov for specifikke metodebøger inden for kommunikationsforskningens del-discipliner, hvor forståelsesuniverset og eksempelmaterialet ikke hentes fra sociologi, politologi og psykologi, men har direkte reference til den empiriske verden, som de studerende skal lære at udforske.

Selv om der som nævnt i indledningen stadig mange steder findes stærke spor af metodologisk apartheid, så er ønsket om metodologisk pluralisme også meget udbredt, ofte under betegnelsen 'triangulation' der bygger på den filosofi at man opnår dybere erkendelse om et forskningsobjekt ved at undersøge det ved hjælp af forskellige metodologiske optikker. Triangulation kan bestå i sam anvendelse af flere forskellige metoder inden for det kvalitative eller det kvantitative paradigme, men betegnelsen bruges oftest om forskningsdesigns der kombinerer kvalitative og kvantitative metoder, ud fra en forestilling om at disse to tilgange har komplementære stærke og svage sider:

Quantitative observations provide a high level of measurement precision and statistical power, while qualitative observations provide greater depth of information about how people perceive events in the context of the actual situations in which they occur (Frey et al. 1991).

I bogen udtrykker vi det på den måde, at kvantitative metoder rummer muligheden for en høj grad af

reliabilitet og repræsentativitet, mens kvalitative metoder ofte opnår en større validitet – kommer tættere på undersøgelsesobjektet.

Som metodisk pluralist er man tvunget til at forholde sig til de indvendinger, der ofte rejses imod triangulation på tværs af paradigmer. Kort sagt handler det om, at kvantitative og kvalitative metoder hævdes at være epistemologisk uforenelige, fordi den første tilhører en positivistisk, empiricistisk epistemologi, mens den anden tilhører en konstruktivistisk, interpretativistisk videnskabsopfattelse.

En måde at forholde sig til indvendingen på er den praksisrelaterede reaktion, der går på at man ikke skal lade sig bremse af højpanede metateoretiske argumenter, når nu triangulation faktisk giver indsigter der intuitivt har større forklaringskraft end indsigter opnået gennem enkeltmetodiske undersøgelser. Som metodeeksperten Alan Bryman udtrykker det:

There is a growing preparedness to think of research methods as techniques of data collection or analysis that are not as encumbered by epistemological and ontological baggage as is sometimes supposed. (Bryman 2001:454)

Et modargument, der er mere lodigt videnskabeligt set, går på at der faktisk eksisterer et epistemologisk grundlag, hvorfra man kan anskue kvalitative og kvantitative tilgange som kompatible og komplementære, nemlig den såkaldte 'kritiske realisme', der kan opfattes som en 'tredje vej' mellem de polære positioner, fordi den ser alle metoder som værende underlagt det grundvilkår at forskning nødvendigvis er en konstruktion af virkelighed, der foregår gennem sproglig italesættelse.

I bogen bekender vi os til begge disse svar til triangulationens skeptikere: Vi ser os selv som praktiske forskere der arbejder på et fælles socialkonstruktivistisk, diskursteoretisk grundlag, som vi kalder 'diskursiv realisme'. Vi står klart i gæld til Mats Ekström og hans kolleger, der i bogen *Explaining society. Critical realism in the social sciences* (Danermark m.fl. 2002) udvikler og operationaliserer den kritiske realisme til en brugbar optik for blandt andet medie- og kommunikationsforskningen. Vi indtolker den kritiske realisme i vores diskursteoretiske ramme, og finder det derfor passende at kalde den for 'diskursiv realisme'.

Denne metateoretiske ramme giver os mulighed for ligeværdigt at placere forskellige metoders forklaringskraft mellem sandhed og relativisme, med mulighed for at opnå større eller mindre 'truthlikeness', afhængigt af i hvilket omfang de anvendte metoder praktiseres i overensstemmelse med konsensusbestemte videnskabelige kvalitetskriterier. Vi ser altså

fortolkning som et grundvilkår for alle forskningsprocesser: Man fortolker fra ord til tal, fra tal til ord, og fra ord til ord, frem mod skabelsen af indsigt.

Den reflektive udfordring

Man finder i de fleste nyere samfundsvidenskabelige metodebøger anvisninger på, hvordan man kan sam anvende kvalitative og kvantitative metoder – det som Bryman kalder “multi-strategy research”. Bryman omtaler således Hammersley’s tre-delte kategorisering, der indeholder blandingsformerne ‘*triangulation*’ (en undersøgelse foretaget med én metode underbygger en undersøgelse foretaget med en anden metode), ‘*facilitation*’ (den ene metode bruges til en forundersøgelse før hovedundersøgelsen foretages med en anden metode) og ‘*complementarity*’ (forskellige metoder bruges til at belyse forskellige aspekter af et fænomen) (Hammersley 1996).

En anden kategorisering er Morgan’s model (Morgan 1998), der indeholder to akser: på den ene akse skelnes der mellem om det samlede forskningsdesign giver hovedvægten til en kvantitativ eller en kvalitativ metode, på den anden skelnes der mellem rækkefølgen mellem de to tilgange. Det giver i alt fire kategorier: Den kvantitative metode bruges før den kvalitative og er den mest omfattende; den kvantitative metode bruges før den kvalitative og er den mindst omfattende; den kvantitative metode bruges efter den kvalitative og er den mest omfattende; den kvantitative metode bruges efter den kvalitative og er den mindst omfattende.

Én ting er, at det kan være svært at redegøre klart for denne systematik (mit bud er at de fleste har været nødt til at læse sidste afsnit mere end én gang for at forstå kategoriseringen). Dertil kommer, at de ikke altid lader sig fastslå, om den ene metode anvendes på mere omfattende vis end den anden, og at der findes metodiske designs, hvor flere metoder bringes i anvendelse sideløbende.

Referencer

- Bryman, A. (2001) *Social Research Methods*. Oxford: Oxford U.P.
- Danermark, B., Ekström, M., Jakobsen, L., Karlsson, J.C. (2002) *Explaining Society. Critical Realism in the Social Sciences*. London: Routledge.
- Frey, L.R., Botan, C.H., Friedman, P.G., Kreps, G.L. (1991) *Investigating Communication. An Introduction to Research Methods*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Hammersley, M. (1996) The Relationship Between Qualitative and Quantitative Research: Paradigm Loyalty Versus Methodological Eclecticism, in Richardson, J.T.E. (ed.) *Handbook of Research*

I Researching Audiences undlader vi derfor at bruge sådanne kategoriseringer, og taler generelt om sam anvendelse som ‘triangulation’, fordi denne geodætiske metafor dækker den omstændighed at et objekt iagttages fra flere udsigtspunkter. I øvrigt anbefaler vi ikke nødvendigvis, at man skal bruge flere metoder – det skal man kun hvis undersøgelsen af et fænomen giver anledning til det.

Ud over at ville opdrage vores læsere til at bruge forskellige metoder, og til at overveje deres respektive stærke og svage sider, har vi også den ambition at få dem til at reflektere over, hvad der egentlig er de forskellige metoders væsen. Det er blandt andet derfor, at vi i kapitlet om sam anvendelse af metoder muligvis provokerer læseren ved at foreslå, at der – hvis man ønsker at gå ud over den sekventielle anvendelse af metoder – findes en metode der *i sig* rummer både kvalitative og kvantitative aspekter. Vi påstår altså, at der findes en metode der kan ses som en simultan syntese af en kvalitativ og en kvantitativ tilgang.

Vi tager her udgangspunkt i den lidet udbredte *kvantitative* metode, der går under navnet ‘Q-methodology’ (Rogers 1995). Denne form for faktoranalyse indsætter vi så i en dialogisk, livsverdenorienteret samtaleramme, som er *kvalitativ*, og påstår at vi hermed har en metode der på én og samme tid er både kvalitativ og kvantitativ – en kvantitativ tilgang til kvalitativ modtageranalyse!

Måske har vi ret i denne påstand, måske ikke. Men under alle omstændigheder håber vi, at vi gennem vores ræsonnement (se også Schröder 2004) får tvunget læseren til at tænke reflektivt om metodernes væsen. Det er nemlig en forudsætning for at kunne levere godt metodisk håndværk, og for at kunne tænke metodisk innovativt.

Kim Schröder

*Institut for Kommunikation, Journalistik
og Datalogi*

Roskilde Universitetscenter

Methodos for Psychology and the Social Sciences.
Leicester: BPS Books.

- Morgan, D.L. (1998) Practical Strategies for Combining Qualitative and Quantitative Strategies: Applications for Health Research, *Qualitative Health Research*, 8: 362-76.
- Rogers, R.S. (1995) Q Methodology, In Smith, J.A., Harré, R., Langenhove, L.V. (eds.) *Rethinking Methods in Psychology*. London: Sage.
- Schröder, K.C. (2004) Mapping European Identities: A Quantitative Approach to the Qualitative Study of National and Supranational Identities, in Bondebjerg, I. & Golding P. (eds.) *European Culture and the Media*. Bristol: Intellect Books.
- Schröder, K.C., Drotner, K., Kline, S., Murray, C. (2003) *Researching Audiences*. London: Arnold.

Kommentar från Madeleine Kleberg

Av de totalt cirka 30 avhandlingar som försvarats vid Institutionen för journalistik, medier och kommunikation (JMK) vid Stockholms universitet bygger de flesta på analyser av text och/eller bild i olika slag av press och i televisionen. Receptionsstudier lyser så gott som helt med sin frånvaro. Två etnografiskt inriktade studier utgör undantagen. Också vid JMG är de flesta avhandlingar textbaserade.

Det är i och för sig förklarligt att ett forskarutbildningsämne som medie- och kommunikationsvetenskap (inklusive journalistik) med en kort historia som i stort sett sammanfaller med den så kallade språkliga vändningen inom humanvetenskapen också vetenskapsteoretisk och metodologiskt förhåller sig till och påverkas av rådande kanon. Erkännandet av de språkliga systemens betydelser, vår uppfattning om oss själva och omvärlden, gör sig givetvis gällande inom medie- och kommunikationsvetenskapliga forskningen.

Jämfört med för ett tjugotal år sedan, har vi idag mer begränsad kunskap om receptionen av mediernas utbud och om mediepubliker. Detta gäller i synnerhet radions och televisionens publiker. I och med kommersialiseringen av TV-marknaden ökade behovet att förse annonsörerna med publikdata. Dessa omgärdas av största möjliga tystnad för forskare och intresserad allmänhet med undantag för publicering av "tittartoppen" då och då. Dessa undersökningar utföres numera av affärsdrivande företag för affärsdrivande företag. På den tid då public service-företaget höll sig med en publik- och programforskningsavdelning dominerade publikundersökningar i och för sig över studier av medieutbudet. Publikundersökningarnas syfte då var att bearbeta publikdata bland annat för att tillgodose programplaneringens behov av kunskap om olika publikgruppers lyssnande och tittande. Med andra ord fanns det en hyfsat detaljerad kunskap om publiken, en kunskap som kunde sättas i relation till regler och avtal som var viktiga för radio- och tv-verksamheten. En fördel, utöver detaljnivån, var deras longitudinella karaktär, som möjliggjorde studier av publikförändringar över tid. På den tiden, och nu talar jag om 1960- och 70-talen utfördes också receptions- och effektinriktad forskning vid Handelshögskolans EFI (Ekonomiska forskningsinstitutet). Kommunikationspåverkan var i det sammanhanget ett nyckelord.

När det gäller dagens medieplanering handlar det inom tidningsvärlden om att få uppgifter om sådant som OTS (Opportunity To See/ mediets räckvidd) eller APX (Average Page Exposure/ sidexponering), det vill säga även här är det uppgifter att sälja till

hugade annonsörer. Inte heller detta är något i sig nytt men när det är det mesta man vet om läsarna är utifrån ett mer vetenskapligt perspektiv torftigheten total.

Inte heller dagens rådsfinansierade forskningsprojekt inom ämnesområdet sysslar i någon högre grad med frågor kring mediepubliker och mediebruk. Inom akademien är begränsade ekonomiska resurser ett hinder för regelrätta surveyundersökningar kring dessa frågor.

Ytterligare skäl kan handla om kontroll när det gäller textbaserade studier, en kontroll som bland annat inte ställer till med komplicerande bortfall. Eller som någon sa: texter behöver man inte bjuda på kaffe, texter slänger inte på luren eller stänger dörren framför näsan på en. Birgitta Höijer påpekar i sitt bidrag att textanalyser baserar sig på redan materialiserat stoff. I "människoanalyser" är det forskaren som konstruerar materialet. Detta kan, som jag ser det, innebära ytterligare problem. I denna "konstruktionsprocess" riskerar man att göra de personer som ingår i undersökningen till ett "dom", ofta med cementerande eller essentialiserande verkan. Vid textanalyser är det i stället det analyserade materialet, som ofta konstruerar ett "vi" och "dom". Forskaren går så att säga fri.

Den diskursanalytiska textbaserade forskningsinriktningen under de senaste decennierna har medfört en ökad teoretisk och metodologisk medvetenhet som sannerligen gagnat kunskapen om våra medier. Samtidigt kan man oroas för att denna kunskapsutveckling varit till förfång för andra områden inom medie- och kommunikationsvetenskap och då tänker jag i detta sammanhang i första hand på frågor om vilken social, kulturell och politisk betydelse medierna har i våra liv.

Är det då avsaknaden av "lärobok" om forskning om publiker och mediebruk som bidrar till det svaga intresset för området? Jag tror knappast att detta har varit den springande punkten men ju mer det vetenskapliga studiet av mediepubliker urholkas desto större risk för att studier med kommersiellt syfte blir alltför allenarådande. Därför välkomnar jag det arbete fyra forskare lagt ned på att skriva boken *Researching Audiences*. Boken är skriven av de två danska forskarna Kirsten Drotner, Syddansk universitet, och Kim Schröder, Roskilde universitet samt de två kanadensiska forskarna Stephen Kline och Catherine Murray, båda vid Simon Fraser University.

Boken är baserad på författarnas egna erfarenheter av att undervisa på praktiskt orienterade kurser om mediepubliker. Deras förhoppning är att de lyck-

ats skriva en bok som svarar mot de behov av undervisning som "mature undergraduates" har. Syftet är att utrusta dem med teoretiska och metodologiska ramverk samt metodverktyg som behövs för att genomföra egna empiriska projekt, stora eller små.

Boken omfattar fyra olika inriktningar för studiet av publiker och mediebruk: den etnografiska, receptionsstudier, surveyundersökningar samt experimentella undersökningar. Varje sådan metodinriktad avdelning följer en likartad uppläggning. Först handlar det om metoden i praktiken utifrån exempel på genomfört forskningsprojekt. Därefter följer ett avsnitt som definierar fältet och så avslutas det med ett praktiskt orienterat metodavsnitt. För etnografien är det den deltagande observationen som utgör lådan för verktygen, för receptionsstudier är det den kvalitativa intervjun, för surveyundersökningar är det frågeformuleringar eller snarare frågeformulärs konstruktion och slutligen för experiment handlar det om det kontrollerade experimentet.

Författarnas övertygelse är att en bättre förståelse för mediepubliker uppnås om vi utrustar oss med metodverktyg som grundar sig på såväl tvärvetenskaplighet som metodologisk pluralism. Därför behandlas två kvalitativt inriktade metoder, etnografiska studier och receptionsstudier och två kvantitativa, surveyundersökningar och experiment. Man menar vidare att dessa fyra utgör såväl komplement till varandra som att de är kompatibla. Men detta går endast att hävda, säger författarna, under förutsättning att man inte tillskriver den ena ansatsen större vetenskapligt värde än den andra och detta i sin tur återupplivar den gamla diskussionen om kvantitativa och kvalitativa paradigmer. Utifrån en diskussion om den kritiska realismen fastnar författarna för att benämna sin metateoretiska plattform för diskursiv realism. Den kan ses som en tredje väg eller "utväg" när det gäller frågor som representeras av empiriska respektive tolkande metoder. Denna tredje väg håller med "tolkningsföreträdarna" om att resultat, kvalitativa eller kvantitativa, aldrig är något annat än en tolkning av verkligheten men är också enig med "empirikerna" om att någon form av generalisering är både önskvärt och nödvändigt och att somliga beskrivningar av verkligheten är mer "sanna" än andra. Genom kombinationen 'realism' hämtad från socialvetenskaperna och 'diskurs' från de humanistiska vill man föra samman de två synsätten genom begreppet diskursiv realism.

Varje beskriven forskningsinriktning inleds, som sagt, med ett konkret forskningsexempel och bland dessa återfinns inte enbart exempel från massmedieforskning utan här återges också till exempel receptionsforskning kring reklam. Det andra avsnitt

et handlar om att definiera forskningsområdet. Här ges såväl en historisk som en nutida förankring liksom en översikt över begreppsutvecklingen inom området. Så till exempel när det gäller den etnografiska inriktningen presenteras först mer allmänt etnografins framväxt, dess med tiden inträde i det medie- och kommunikationsvetenskapliga fältet, och vilka frågor som belyses, forskningsuppläggning, forskarens förhållningssätt, för- och nackdelar med inriktningen med mera.

Ibland går författarna dock något för långt i sin iver att skapa reda och ordning. Ett sådant exempel är när man ampert hävdar att det på senare tid funnits en allmän uppfattning om nödvändigheten av "begreppshygien" samtidigt som man inser praktikkens makt.

The term 'reception research' is thus being reserved for the interview-based study of how people make sense of specific media products like TV programmes, youth magazines or print ads. 'Media ethnography' /.../ is now usually reserved for studies defined both, methodologically, by their use of participant observation as the main approach, supplemented by interviews, and by taking their point of departure in practices of everyday life in which people use the media. In practice, however, there are many borderline cases between the two approaches. (s 125f)

Jag kan också tycka att den experimentella ansatsen kommer väl lindrigt undan den kritik man kan rikta mot frågor om människosyn, etik och generaliserbarhet. Därmed inte sagt att läsarna undanhålls den kritik som riktats mot effektforskning av olika slag. Den redovisade historiken har dock ett visst underhållningsvärde (?). Till exempel i de experimentella undersökningar som utförts när det gäller eventuell våldsbenägenhet hos barn som inte tittar på tv, som tittar på tv men inte på våldsinslag och hos dem som tittar på tv med våldsinslag. Här kan man också fascineras av de "complexifying" statistiska metoder som kan användas vid experimentella ansatser. Det räcker inte med de formler som återges i boken utan den vetgiriga hänvisas till än mer komplicerad statistik. Huvudfrågan om validiteten – och generaliserbarheten med för den delen – hamnar här i skymundan för tjugigt designade kontrollerade experiment. Kanske är det symptomatiskt att de exempel som ges inledningsvis i avsnittet om experimentella ansatser är präglade av det tidiga 1900-talets behaviorism. Däremot är den gjorda genomgången utomordentligt spännande att läsa som en mediefilosofisk betraktelse över föreställningar om mediernas modell- och inlärningseffekter

och hur dessa skulle mätas. Man vet aldrig – kanske får experimentansatsen nytt liv när pendeln slår mer mot biologism och bort från social konstruktivism. Även om denna forskningsinriktning är den mest problematiska att tillämpa är det intressant och viktigt att få den kunskap om den som boken erbjuder.

Den del av boken som behandlar surveyundersökningar inleds med att mer allmänt avsnitt om metodologiska frågor såsom operationalisering, urvalsförfarande och variabelanalys att ställa i samband med kvantitativa undersökningar. (Varför saknas motsvarande inledning med relevans för kvalitativa undersökningar?) Över huvudtaget väcker behandlingen av denna metodansats förhoppning om att surveyundersökningar skall få större utrymme inom medie- och kommunikationsvetenskaplig forskning. Boken beskriver metodologiska aspekter på surveyundersökningar och metodval på ett klargörande och inspirerande sätt utan att bortse från kritiska perspektiv. Det är bara att hoppas på ekonomiska resurser för detta slag av undersökningar när det gäller den mångfald av frågor som kan ställas kring vårt mediebruk.

Metodbok låter i mina öron som något rätt handfast man slår upp i efter att teoretiska frågeställningar formulerats. *Researching Audiences* är mycket mer än en sådan uppslagsbok tack vare avsnitten som syftar till att definiera de olika inriktningarnas vetenskapliga och metodologiska fält. Översikten över respektive forskningsinrikt-

nings historia, tillkortakommanden och framgångar, liksom de konkreta exempel på genomförda undersökningar har ett värde i sig. De ger underlag för reflektioner om hur empiriska undersökningar styrs över tid av föreställningar om mediers ”väsen”, ett slags mediefilosofiskt reflekterande.

Som jag ser det kommer boken väl till pass inom de masterutbildningar inom medie- och kommunikationsvetenskap som redan finns eller är under uppbyggnad genom att den av Bologna-processen initierade avancerade utbildningsnivån genomförs, en utbildningsnivå mellan grund- och forskarutbildning. Här finns mer plats och tid för projekt inom området mediepubliker och mediebruk än vad som oftast är möjligt inom nuvarande grundutbildningsnivå.

Den omfattande bibliografin kommer också väl till pass. Den tar upp cirka 600 titlar. Hälften av dessa titlar är utgivna före 1990, vilket jag ser som en styrka i viljan att ge det historiska perspektiven. Möjligen visar det också att forskningsfrågor kring mediepubliker och mediebruk delvis hamnat i skymundan under senare tid. Därför är det bara att hoppas på att *Researching Audiences* blir en använd bok eftersom den verkligen är användbar.

Madeleine Kleberg
JMK
Stockholms universitet

Bruddenes lange linje

Norsk filmforvaltning gjennom to tiår

AUDUN ENGELSTAD

2003 ble et jubelår for norsk filmproduksjon. Norske filmer oppnådde en markedsandel på i underkant av tjue prosent, og det er nesten dobbelt så mye som på mesteparten av 1990-tallet. Dagens markedsandel tilsvarer det svenske og danske filmer har i sine hjemland.¹ Suksessen tilskrives blant annet den siste omorganiseringen av filmforvaltningen, som har bidratt til å gi filmbransjen ny vitalitet. Men det er ikke bare på kino norske filmer har hatt et gjennombrudd, det har også skjedd ting på tv-fronten som griper direkte inn i filmbransjens arbeidsmuligheter. Godt hjulpet av et direktiv fra EU.

Høsten 2003 viste NRK en serie med åtte nye novellefilmer, laget av til dels uetablerte film-skapere. Dette var et resultat av et samarbeidsprosjekt mellom NRK Drama, Norsk filmfond og Norsk filmutvikling. Sju av disse ble produsert av frittstående produksjonsselskaper og samfinansiert av NRK Drama og Norsk filmfond. Den siste ble produsert av NRK Drama. Hovedmålet med dette prosjektet lyder som et ekko fra målsettingen det omstridte Audiovisuelle produksjonsfond (AV-fondet) i sin tid hadde, nemlig ”å øke samarbeidet mellom det uavhengige filmmiljøet og NRK.”² Novellefilmordningen var åpenbart vellykket. Samarbeidet mellom de tre institusjonene fortsetter med en satsning på en ny runde med åtte novellefilmer, med visning i 2006. Også denne gangen fremheves de positive ringvirkningene et slikt samarbeid vil ha, blant annet av NRKs dramasjef Hans Rossiné.

Et prosjekt som dette er en viktig del av NRKs kultur- og samfunnsoppdrag. NRK Drama har som mål å samarbeide mer med film- og kultur-

miljøet utenfor NRK, og strategisk for Norge som film- og tv-nasjon er det avgjørende med et vekselspill og en talentutveksling mellom film og tv. Det har også betydning at filmbransjen nå erkjenner NRK Dramas sentrale rolle for norsk fiksjonsproduksjon.³

At NRK Drama lenge har hatt en sentral rolle for norsk fiksjonsproduksjon er faktisk ikke særlig omstridt, slik dramasjefen fremstiller det. Snarere tvert om, det er det omfanget NRK Drama har drevet denne virksomheten som har vakt reaksjoner i enkelte miljøer i filmbransjen. Derimot har ikke NRK vært kjent for å vise den type åpenhet som de her inviterer til. Og nettopp samarbeidet mellom NRK og det øvrige filmproduserende miljøet har vært et stadig tilbakevendende tema de siste 20 årene, og vel så det. Produksjonsmiljøene har gjentatte ganger etterlyst et økt profesjonelt samkvem med NRK. De har oppfattet det som vanntette skott mellom NRKs dramaproduksjon og filmbransjen for øvrig. Også Kulturdepartementet har delt målsettingen om en større utveksling mellom film- og fjernsynsmiljøene, og påpekte dette allerede i den første stortingsmeldingen om film- og kinopolitikk, *Filmen og samfunnet*, fra 1981.

Norsk filmforvaltning har gjennomgått fire omfattende omlegninger siden 1980-tallet. Mest dramatisk var nedleggelsen av det statlige produksjonsselskapet Norsk Film A/S, etter nær 70 år med drift. Er disse endringene et resultat av vinglete handling eller langsiktig styring? Det som i alle fall synes sikkert er at omleggelserne ikke er et resultat av skiftende kulturministeres markeringsbehov. Statsrådene ser i stor grad ut til å bygge videre på det (riktignok sporadiske) arbeidet til sin forgjenger. Denne artikkelen vil forfølge noen av de endringene som har vært iverksatt innen filmsektoren, og se disse i lys av film- og tv-bransjens skiftende forhold til hverandre.

Institutt for medier og kommunikasjon, Universitetet i Oslo, Pb. 1093, Blindern, N-0317 Oslo, audun.engelstad@media.uio.no

Filmsektoren sett fra Kulturdepartementet

I løpet av de siste to tiårene har medielandskapet vært preget av flere gjennomgripende forandringsprosesser og en liberalisering av mediepolitikken, der opphevelsen av fjernsynsmonopolet er kanskje den mest betydningsfulle. Innen film- og fjernsynsbransjen har utviklingen i løpet av disse tjue årene inntil nylig vært preget av en kjølig uoverensstemmelse mellom fjernsynets programproduserende avdelinger og produksjonsmiljøet for film, der Kulturdepartementet gjennom vekslende tiltak har forsøkt å bryte ned barrierene mellom disse to miljøene. Etableringen av TV2 i 1992 ble brukt som et instrument i denne sammenheng. I utredningen om TV2 fremmet utvalget blant annet et forslag om opprettelsen av et eget produksjonsfond, som skulle "sikre verdifulle, ærgjerrige nasjonale fjernsynsproduksjoner."⁴

Gjennom store deler av etterkrigstiden har mangel på kontinuitet i filmproduksjonen og fravær av sterke produsenter vært et stadig tilbakevendende tema innen filmbransjen. Uforutsigbarheten i filmbransjen har vært en medvirkende årsak til at NRK utviklet seg til å bli selvhjulpen med programproduksjon, deriblant drama, fremfor å bestille deler av virksomheten fra private produsenter. En annen årsak har vært at NRK lenge drev med intermediering, slik at kostnadene ved egen dramaproduksjon ble fordelt mellom flere avdelinger. Eksterne produksjoner har dermed fremstått som dyre.

Stortingsmeldingen *Filmen og samfunnet* legger vekt på at NRK og filmbransjen som følge av begrensede produksjonsressurser har gjensidig interesser i et nærmere samarbeid, "både fra et samfunnsmessig og fra et skapende synspunkt."⁵ Fjernsynet vil få dekket opp for sine stigende kapasitetsproblemer på produksjonssiden, argumenteres det, samtidig som tilgangen på norskproduserte programposter øker. For filmmiljøet, som har hatt vanskeligheter med å få kontinuitet i sin virksomhet, vil et samarbeid gi økt beskjeftigelse og utviklingsmuligheter. I denne meldingen tok departementet for første gang også til orde for å opprette et fond for norsk langfilmproduksjon, med likelydige bidrag fra NRK og Staten.

I den neste filmmeldingen, *Film i mediesamfunnet* fra 1983, har begrunnelsen for et tettere samarbeid mellom NRK og filmmiljøene endret seg. Nytteverdien for NRK av en slik ordning fremheves ikke lenger. Nå legges det i stedet vekt på at en tilstrekkelig bredde i filmproduksjonen ikke utelukkende kan finansieres over statsbudsjettet. I lys av

dette trekker *Film i mediesamfunnet* frem det medansvar NRK har for en nasjonal filmproduksjon: "Med de betydelige ressursene NRK disponerer, ville det ikke vært urimelig om selskapet satser midler på hel eller delvis finansiering av spillefilmproduksjon."⁶ Også denne gangen lanseres ideen om et finansieringsfond for norsk langfilmproduksjon.

Det skulle gå enda noen år før dette spleiselaget mellom NRK og Staten ble realisert. Først i 1987 ble Produksjonsfond for kino- og fjernsynsfilm etablert. Dette fondets "fremste målsetting skulle være å stimulere til en styrket norsk kinofilmproduksjon, egnet for visning i NRK."⁷ Både filmprodusenter, manusforfattere og regissører skulle ha anledning til å søke fra fondet, men dette tilbudet rettet seg mot det frittstående produksjonsmiljøet. Det ble nemlig understreket at "Norsk rikskringkastings programproduserende avdelinger bør ikke ha anledning til å søke støtte fra fondet."⁸ Etter en rask opptrapping besto Produksjonsfondets arbeidskapital av en årlig bevilgning fra Kulturdepartementet og NRK på elleve millioner hver. Dette skulle utgjøre støtten til to filmer i året.

De statlige støtteordningene til norsk spillefilmproduksjon fordelte seg da på tre forskjellige instanser. Foruten Produksjonsfondet fikk Statens filmproduksjonsutvalg fordelt mesteparten av bevilgningene, i tillegg mottok Norsk Film A/S statlige driftstilskudd. Da TV2 i 1992 ble tildelt konsesjon for å drive reklamefinansiert rikskringkasting ble de samtidig påbelagt å betale en årlig avgift på 10 millioner som skulle øremerkes produksjon av dramatikk for billedmediene. Tanken var at Produksjonsfondet skulle danne modell for den nye ordningen med TV2.⁹

Produksjonsfondet for kino- og fjernsynsfilm var en blandet suksess, og etableringen av TV2 førte til at flere av forutsetningene forsvant. Det planlagte tilsvarende produksjonsfondet med tilskudd fra Staten og TV2 ble i stedet innlemmet i et nyopprettet Audiovisuelt produksjonsfond (AV-fondet) i 1994, som samtidig erstattet det gamle Produksjonsfondet. NRKs bidrag ble nå gjort indirekte som en følge av omleggingen av særavgiften på mottakermateriell, i tillegg til at Statens overføringer økte betydelig. På denne måten sikret man et økt volum i bevilgningene til norske fiksjons- og dokumentarfilmer. I 1995 var AV-fondets samlede tilskudd til film- og fjernsynsformål på 66 millioner kroner.¹⁰

AV-fondet hadde en annen organisering enn Produksjonsfondet, ved at man gikk bort fra et saksbehandlende styre og over til konsulentordning, lagt til direktøren. Bakgrunnen for å opprette et nytt produksjonsfond som skulle legge til rette for sam-

produksjoner mellom film- og fjernsynsmiljøene, var at man fremdeles så et behov for å samle den filmfaglige kompetansen i større grad. Norge som liten filmnasjon, og på denne tiden også uten egen filmskole, kunne ikke se seg tjent med at to atskilte produksjonsmiljøer opererte helt uavhengig av hverandre. Til det hadde norsk fiksjons- og dokumentarfilm for liten oppslutning fra publikum og kritikere.

AV-fondet ble opprettet med det formål å styrke det audiovisuelle miljøet i Norge, for på den måten å bidra til et økt antall kvalitetsproduksjoner, tilgjengeliggjort for et større publikum. Fra AV-fondets formålsparagraf heter det: "Dette skal skje gjennom en styrking av samarbeidet mellom film- og fjernsynsmiljøene [...] Fondet skal finansiere større samproduksjoner, og skal gi prioritet til produksjoner av spillefilmlengde." For å motta produksjonsstøtte fra AV-fondet var det en forutsetning at man kunne vise til en såkalt visningsavtale, hvilket vil si at enten NRK eller TV2 garanterte at den ville bli sendt på tv, og at filmen også var sikret kinodistribusjon. I tillegg heter det fra vedtektenes § 2: "Prosjekter som normalt faller inn under fjernsynsselskaperens ordinære produksjon skal ikke prioriteres."¹¹

Av vedtektene går det altså fram at samarbeidet mellom film og fjernsyn skulle resultere i finansiering av kinofilmer, og at såkalt ordinær tv-produksjon – som dokumentarprogrammer, portrettprogrammer, og sesonglange dramaserier – skulle unntas støtteordningen. Man anså det også som viktig å unngå at NRK var hovedprodusent, all den stund selskapet allerede mottok offentlig støtte i form av lisensavgift. I retningslinjene fra Kulturdepartementet om tilskudd til film- og fjernsynsformål åpnes det for unntak ved at det i særskilte tilfeller kan være et av fjernsynsselskapene som står som hovedprodusent, såfremt "det aktuelle selskapet har sikret seg en samarbeidsavtale med frittstående produsent, der denne inngår som aktiv part."¹²

Etableringen av AV-fondet fulgte rett etter en større omleggingene av norsk filmpolitikk. Inntil 1992 ble produksjonsstøtten til spillefilm gitt i form av statsgaranterte lån, men denne ordningen ble nå lagt om til en ren tilskuddsfinansiering. Parallelt med dette ble Statens filmproduksjonsutvalg erstattet av en spillefilmkonsulent underlagt styret ved Det norske filminstitutt, samtidig som ansvaret for prosjektutvikling av norske spillefilmer ble flyttet fra Statens studiesenter for film til Filminstituttet. På denne måten ble prosjektutvikling sett i sammenheng med gjennomføringen av filmproduksjonen.¹³

Etableringen av AV-fondet hadde også innvirkning på hvordan Kulturdepartementet nå skulle eva-

luere aktiviteten i filmsektoren. Hovedmål for norsk filmproduksjon og kriteriene for målbarhet ble konkretisert og tilpasset AV-fondets formål. Fremming av norsk kvalitetsfilm (hovedmål 1) ses nå i sammenheng med at samproduksjonen mellom film- og fjernsynsmiljøene skal styrkes (resultatmål 1.2), der antall samproduserte filmer oppgis som resultatindikator.¹⁴ Dette synet på at samproduksjon er en viktig premisse for kvalitet kunne man frem til år 2000 finne igjen i Kulturdepartementets film-politiske målsetninger for norsk filmproduksjon.

Samproduksjonens mange virkninger

I løpet av de siste 15 årene har NRK spilt en betydelig rolle for norsk filmproduksjon, noe Kulturdepartementet ettertrykkelig har ønsket at de skal gjøre: "Departementet anser det imidlertid ikke urimelig om NRK, i likhet med kringkastingsselskaper i andre land, påtar seg et medansvar for finansieringen av norsk spillefilmproduksjon."¹⁵ NRK har i perioden 1986-2001 vært delaktig i produksjonen av minst 27 spillefilmer, enten som hovedprodusent, co-produsent, eller annen finansiering. Av disse er ti vist på tv som miniserier. I noen tilfeller nøyde man seg med å klippe opp filmen i et visst antall episoder, andre ganger lagde man tv-serien mer omfattende enn spillefilmen. NRK har dessuten vært engasjert i tolv kinodokumentarer. Til sammenlikning har TV2 vært involvert i ti spillefilmer og tre kinodokumentarer siden oppstarten i 1992.¹⁶

Støtteordningene AV-fondet praktiserte ble møtt med svært blandede reaksjoner blant filmbransjen selv så vel som fra filmjournalister. AV-fondets retningslinjer frembrakte såkalte "bastard"-produksjoner, ble det hevdet. I sær gikk dette ut over filmversjonene, og man fryktet en utvikling der filmspråket i for stor grad nærmet seg tv-språket.¹⁷ Praksisen med samproduksjoner der både miniserie og spillefilm inngikk i produksjonen ble ansett for å være en problematisk form for kombinasjonsdrift.¹⁸ Denne virksomheten representerte åpenbart en tillempling – men ingen overskridelse – av AV-fondets vedtekter. Denne åpne tilnærmingen hadde sin begrunnelse i at man ikke ønsket å stenge for gode prosjekter.¹⁹

For NRK sin del var det lite aktuelt å sette i gang med produksjon av flere av miniseriene på egen hånd, uten tilgang på statlige støttemidler. Til det var de for kostbare.²⁰ Ettersom man så for seg at AV-fondet først og fremst skulle finansiere kinofilmer, ble det fra deler av filmbransjen oppfattet som en uthuling av støtteordningen når NRK fikk tilgang på midler til sine serier. Det hjalp lite at det

også ble laget en spillefilmversjon så lenge denne ble oppfattet som et rent biprodukt av miniserien.

I 1994 overtok Oddvar Bull Tuhus som drama-sjef i NRK etter Karin Bamborough, som tidligere hadde vært med på å bygge opp dramaavdelingen til Channel 4. I likhet med Bamborough kjente Bull Tuhus godt til vilkårene filmproduksjon var underlagt. Han kom til NRK Drama fra stillingen som spillefilmkonsulent ved Norsk filminstitutt, og hadde også selv bakgrunn som filmregissør og privatprodusent. I tillegg var han NRKs representant i AV-fondets styre, samt nestleder i styret for Nordisk Film- og TV-fond. Fra sitt ståsted så han klare fordeler for bransjen med et utstrakt samarbeid mellom film- og fjernsynsmiljøene:

Fordelen er todelt. Man kan se for seg en slags rasjonaliseringseffekt der man har et produkt, for å bruke det uttrykket, som kan distribueres i to medier, men uten at begge behøve å produseres fra grunnen. I tillegg til det, kunne tv tilby en bredere distribusjon, slik at de fleste film-skapere ville være tjent med å få ut sitt produkt for et mye større publikum. Vi vil forøvrig også ha et betydelig ønske om å få flere talenter inn i forbindelse med våre produksjoner. Så jeg synes det er en relativt nærliggende "give and take" situasjon, der begge parter har noe å tilby og noe å vinne.²¹

Eksempler på vellykkete samarbeid mellom film- og fjernsynsmiljøene er spesielt tydelig innen britisk filmproduksjon. Her var det BBC og senere Channel 4 som drev utviklingen fremover. "British film is alive and well and living in television" var tidligere en spøkefull måte å omtale britisk filmproduksjon på, og britiske filmstjerner har som regel først blitt populære i tv-roller. Da Channel 4 begynte sine sendinger i 1982 hadde de som uttalt mål at deres tv-filmer skulle ha høyest mulig produksjonskvalitet slik at de også skulle kunne vises på kino, derfor ble alle bestilte produksjoner skutt på film og ikke video. Kanalens uttalte politikk var at de filmene som kunne finne en distributør skulle settes opp på kino før de ble sendt på tv, og på den måten skaffe seg et rykte.²² Etter hvert ble Film 4 skilt ut som et eget filmproduksjonsselskap, men store budsjett-overskridelser førte til at selskapet ble nedlagt i 2002 etter fire års drift. Til gjengjeld har BBC Film blitt opprettet, men leverer i hovedsak til egen kanal og ikke til kinoene.

Det knyttet seg visse forventninger til at TV2 skulle danne en motvekt til NRK, og dermed bidra til å øke volumet av norskprodusert fjernsyns-dramatikk. I utredningsprosessen forut for etablerin-

gen av TV2 ble Channel 4 hyppig referert til som et eksempel på en vellykket enterprise-kanal, slik kanalen også var et forbilde for dansk TV2 og svensk TV4. Enterprise-organiseringen innebærer at kanalen kjøper inn store deler programmer fra frittstående produksjonsmiljøer. Bakgrunnen for å organisere TV2 på denne måten var et ønske om å stimulere til et bredt tilfang av levedyktig tv-produsenter. De første årene var nesten 30 ulike produksjons-selskaper involvert som leverandører til TV2s programproduksjon, men økt krav til profesjonalisering bidro til å redusere dette antallet med en tredjedel få år etter.²³ Kristin Helle-Valle, som var dramaansvarlig i TV2, peker på at TV2 som nystartet kanal var avhengig av eksterne produsenter, men at disse ikke alltid var lyttende til fjernsynsselskape-nes behov og ønsker:

Vi hadde jo ikke kompetanse innomhus på produksjon, så vi måtte ut. Det var viktig å gå ut med prosjekter og bygge nettverk. De som produserte var bare vant til å forholde seg til seg selv. De hadde fått pengene sine og kunne produsere, ikke sant. Sånn at det å ha en oppdrags-giver var helt nytt. Det er jo mange år siden nå, og det har faktisk skjedd mye i løpet av disse årene.²⁴

I løpet av de siste 15 årene har forholdet mellom film- og fjernsynsmiljøene endret seg, og en større grad av åpenhet, spesielt fra NRKs side, har funnet sted når det gjelder bruk av frilansere. Deler av denne utviklingen er basert på etableringen av TV2, som ikke bare totalt har endret forholdene for reklamefilm, men som også har økt volumet for norskproduserte tv-konsepter bestilt av frittstående produsenter. For dramaproduksjon har imidlertid TV2 gitt mindre produksjonsvolum enn det deler av filmbransjen nok hadde håpet på, men Helle-Valle antyder at visse forventninger i det eksterne produksjonsmiljøet ikke var tuftet på en realistisk forestilling om hva en kommersiell kanal har mulighet til å bestille.²⁵

Oddvar Bull Tuhus syntes for sin del det er underlig at bransjen ikke i større grad har støttet opp om NRKs samproduksjoner, men tvert om ofte stilte seg kritisk. Tross alt har flere av disse produksjo-nene bidratt til å holde aktivitetsnivået oppe for en rekke fagprofesjoner og gjort miljøet større:

Sofies verden [som ble produsert både som spillefilm og tv-serie] utløste sterke negative reaksjoner både fra Produsentforeningen og fra Norsk Filmforbund mot at NRK skulle motta støtte for å drive med spillefilm. For Produsentforenings

del er dette forståelig, det dreier seg om å hegne om egne områder. Men det er merkelig at Filmforbundet går i mot – de har jo vært opptatt av kontinuitet i bransjen og sikring av arbeidsplasser. *Sofies verden* hadde faktisk engasjert 50 frilansere i forskjellige funksjoner, også kunstnerisk store oppgaver. Selv *Søndagsengler*, som fikk Oscar-nominasjon, ble møtt med betydelig skepsis.²⁶

Da NRK i 1996 fikk 2 millioner fra Norsk filminstitutt i støtte til å klargjøre fjernsynsfilmen *Søndagsengler* for kino reagerte blant annet Produsentforeningen kraftig. NRK, med sine store ressurser stabsmessig og budsjettmessig, slapp å risikere neverdig egenkapital, slik andre filmprodusenter var nødt til. I en slik privilegert posisjon ville NRK ”kunne gå inn og utkonkurrere all frittstående privat filmproduksjon i Norge”, hvis de ønsket det. Ble det nå åpnet for at NRK kunne motta filmstøtte også utenom AV-fondet, og uten å innlede et samarbeid med en frittstående produsent, risikerte norsk filmproduksjon å bli ”margspist”.²⁷ Samtidig poengterer NRK at de i liten grad har tjent penger på sitt engasjement i rene spillefilmproduksjoner, i høyden har de fått igjen det de har skutt inn.²⁸

I forbindelse med at norsk filmsektor på ny ble omstrukturert i 2001, med opprettelsen av Norsk filmfond som samlet alle de tre statlige overføringer til filmproduksjon i ett fond, ble AV-fondet avvirket, i likhet med Norsk Film A/S. Det er nå ikke lenger mulig for fjernsynsselskap å søke offentlige tilskudd til filmproduksjon. Fra vedtektene til Norsk Filmfond heter det: ”Fondet har private filmprodusenter som målgruppe.”²⁹ Fjernsynsselskapene har heller ikke lenger anledning til å motta billettstøtte i etterkant. De er også forhindret fra å omgå denne ordningen ved å opprette mindre datterselskaper med formål om å kanalisere produksjonene gjennom dem. Den type eierskap er også nektet å motta noen form for produksjonsstøtte fra Filmfondet.

Parallelt med – men helt uavhengig av – den siste omstruktureringen av filmsektoren har også NRK gjennomgått store endringer i organisasjonsform og budsjettrutiner. NRK er i mindre grad å regne som et produksjonsselskap, og likner mer på en kringkaster som bestiller programmer. Riktignok bestilles disse i stor grad fra interne avdelinger, men programprofilen er nå underlagt kringkastingsdirektøren. Som en følge av dette blir ikke dramasjefen lenger tildelt et rammebudsjett med midler som fritt kan disponeres. Skal NRK involvere seg i spillefilmproduksjon i dag må dramasjefen anbefale dette overfor ledelsen, som tar den endelige avgjø-

relsen. For NRK Dramas del innebærer omstruktureringen en omlegging fra å være besatt med de fleste faggrupper, slik Fjernsynsteatret var organisert, til å likne på et produksjonsselskap. Dramaavdelingen skal ikke lenger ha faste regissører og dramaturger, men i stedet produsenter og lineproducere. Fagpersonell hentes enten innad i NRK systemet eller eksternt.

Tv-bransjen involverer seg

Både NRK og TV2 var positive til ordningen med AV-fondet, der en visningsavtale med et av tv-selskapene måtte ligge til grunn for å motta produksjonsstøtte. Visningsavtalen som lå til grunn for støtten fra AV-fondet har gitt fjernsynsselskapene billig tilgang på ny, norsk film. For TV2 var det å skaffe visningsrett til det som ble oppfattet som spydspissen av ny norsk film viktig for å bygge opp kanalens identitet. Kristin Helle-Valle forteller om sin målsetting som dramaansvarlig i TV2:

Jeg var opptatt av at TV 2 skulle speile norsk filmproduksjon og være en aktør som også ville gi TV 2 en slags status ved å bli assosiert med nyskapende, norske, gode filmer. Det gjaldt alt fra *Brent av frost* av Knut Erik Jensen med sitt avanserte språk, til *Schpaa* som var en heftig og dagsordensettende sak. Og det lyktes vi med. TV 2 endte opp med de filmene som fikk oppslag og oppmerksomhet. Det var nok en tankevekker for NRK. Nå var det konkurransesituasjon, og det hadde vi sørget for.³⁰

I de nye retningslinjene til Norsk filmfond stilles det ingen krav om visningsavtale. Før omleggingen av filmbransjen fikk satt seg, varslet TV2 og NRK sommeren 2001 at de ønsket å få innflytelse på de filmene de indirekte er med på å finansiere. I flere brev (blant annet et fellesbrev signert Einar Førde og Kåre Valebrokk) til Kulturdepartementet ba de om at det måtte foreligge en visningsgaranti fra et riksdekkende fjernsynsselskap for at et filmprosjekt skulle få støtte fra Norsk filmfond. En kvalitetsmessig gjennomgang fra enten TV2 eller NRK ville bidra ”til å fremme prosjekter med et bevisst forhold til krav om markedsorientering og publikumsappell.” Videre legger tv-selskapene vekt på at visningsavtalen er en ”viktig rett som har blitt opparbeidet som motytelse til den direkte (TV2) og indirekte (NRK) finansieringen tv-selskapene har bidratt/bidrar med.”³¹

Disse brevene vitner om en mulig interessekonflikt mellom film- og fjernsynsbransjen. Fjernsynsselskapene ønsket seg filmer som kunne gi god

rating, og betraktet visningsgarantien som et instrument i denne sammenheng. Ved en videreføring av visningsavtalen så fjernsynsselskapene åpenbart en mulighet til å ha en styrende hånd på utviklingen av norske filmer. Visningsavtalen ga fjernsynsselskapene anledning til å komme i dialog med filmskaperne allerede på manusstadiet og på den måten komme med innspill som gjorde filmen mest mulig egnet for visning på tv. Dette gjaldt både kommentarer til historien, valg av skuespillere, og eventuell rett til å vise filmen i episoder. Dermed kunne fjernsynsselskapene være med å påvirke de filmene de skulle vise i egen kanal. Dette er en tendens tidligere direktør i AV-fondet, Elin Erichsen, har oppfattet:

Selvfølgelig hadde NRK og TV2 et stort ønske om å ha maksimal innflytelse på prosjektene, til tross for at deres økonomiske bidrag i den store sammenheng var svært begrenset. Fjernsynsselskapene skal ha rett til å bestemme hvilke filmer som skal vises i de ulike kanalene, hvorvidt de skal kunne ha en avgjørende innflytelse på hvilke kinofilmer som skal få støtte og hvordan de skal utformes er et langt mer tvilsomt spørsmål. Problemet for AV-fondet var at begge fjernsynsselskapene mente seg å ha et slags eierskap til fondet, eller i alle fall til fondsmidlene, med en dertil hørende rett til å påvirke repertoaret.³²

Konserndirektør Rune Inderøy i TV2 legger liten skjul på at den kvalitetssikringen de mener visningsavtalen innebærer må ses som en forutsetning for selskapets fremtidige bidrag til filmfondet. Dette dreier seg om å ha en viss kontroll over hva midlene brukes til. Som han sier: "Vi kan ikke bare levere fra oss en sekk med penger til fri disposisjon for filmfolk uten å få noe igjen."³³

Presset fra tv-bransjen om å få noe tilbake for de pengene de bidrar med til filmstøtten, virket åpenbart gunstig. Et år senere gikk Kultur- og kirkedepartementet inn for at TV2s årlige vederlag til Norsk filmfond på 25 millioner, som en følge av de nye konsesjonsvilkårene, skulle kunne finansiere dramaproduksjon for fjernsyn:

Det er et stort behov for mer norskprodusert drama for fjernsyn. Produksjon av kvalitetsfilm og -serier er kostnadskrevende, og det er vanskelig å skape lønnsomme produksjoner. Regjeringen foreslår en økt satsing på fjernsynsdramatikk gjennom at det opprettes en ny tilskuddsordning for fjernsynsproduksjoner av høy kvalitet. Målgruppen for ordningen er uavhengige produsenter.³⁴

Dette betyr at fjernsynsselskapene ikke kan søke om støtte til egenprodusert drama. Samtidig imøtekommer disse endringene til en viss grad også noen av kravene rettet fra TV2 og til dels NRK. Tilskuddene de yter til filmsektoren kommer dem nå til gode i form av økt programproduksjon direkte tilpasset tv-formatet. Den nye ordningen innebærer en formalisering av produksjonsstøtte til produksjon av tv-serier, i motsetning til tidligere da miniserier kom inn under AV-fondets støtteordninger via bakveien. Rapporter fra bransjen tyder på at det foreløpig er TV2 som er flinkest til å hente ut midler fra denne ordningen.³⁵

Økonomiske tiltak for dramaproduksjon

I forbindelse med omleggingen av støtteordningene i 2001 har Kulturdepartementet endret sine filmpolitiske hovedmål og resultatmål. Fremfor å operere med film- og fjernsynsproduksjon som to forskjellige størrelser fokuseres det nå på audio-visuelle produksjoner som en helhetlig kategori. Dermed er ikke lenger omfanget av antall samproduksjoner en indikator for virkningen av norsk filmforvaltning.³⁶

Parallelt med de vekslende ordningene for å organisere tilskudd til filmproduksjon på har støtten til filmsektoren økt nokså betydelig med hver endring. Tidligere henstilte departementet til NRK om å være med på å ta medansvar for produksjon av norske spillefilmer, i fraværet av sterke frittstående produsenter.³⁷ Den siste omleggingen av norsk filmsektor har derimot innført sterke restriksjoner som gjør det lite attraktivt for fjernsynskanaler å engasjere seg i filmproduksjon. Til gjengjeld innføres det tiltak for å styrke dramaproduksjon for tv.

Norsk filmfonds midler til produksjon av novellefilmer og til dokumentarfilmer er lagt inn under den nye ordningen for tv-drama, og for 2003 hadde Filmfondet 35 millioner kroner til å dele ut til utvikling og produksjon rettet mot fjernsyn.³⁸ I tillegg vil NRK kunne trekke fra moms på innkjøpte programmer når selskapet fra 2003 tas inn i merverdiavgiftssystemet. Dette gjør det regnskapsteknisk billigere å bestille produksjoner fra en ekstern produsent. Også EU-direktiver spiller inn på dette feltet. Fjernsynsselskaper er nå pålagt å sette ut minst 10% av sin samlede programproduksjon til frie produsenter. NRK har valgt en modell der denne andelen tas flatt fra de fleste programproduserende avdelingene, fremfor å sette ut hele produksjonen til en eller flere av enhetene.³⁹ For 2005 er det beregnet at den eksterne produksjonen vil beløpe seg på 95 millioner totalt, hvorav 34 millioner anvendes på drama.⁴⁰

Problemet frittstående produsenter av drama for tv så langt har stått overfor har vært av både organisasjonsmessig og økonomisk art. For det første har NRK Drama en egen produksjonsenhet å ta hensyn til, og har derfor i stor grad produsert prosjektene sine selv. For det andre fremstår kostnadene for produksjon av drama som svært høye i forhold til andre typer programmer når man som fjernsynsselskapene teller antall seere per produksjonskrone. For det tredje har det vært vanskelig for produsenter å tjene penger på å lage fjernsynsdramatikk. Produsent og dramaturg Ivar Køhn, som tidligere har jobbet for SVT Drama og Nordisk Film- og TV-fond, har pekt på dette:

Prosjektene må nesten være fullfinansierte, du kan ikke som på spillefilm ta sjansen på gode besøkstall. Dermed vil ikke produsentene sette i gang store tv-prosjekter uten å være sikre på å få inn pengene.⁴¹

Dessuten har ikke norske tv-produsenter "vært flinke nok til å presse på for å få flere ukentlige tv-serier i produksjon, og har latt tv-selskapene sette agendaen alene for hva som skal sendes på tv."⁴² Kostnadsnivået per sendetime er svært høy for norskprodusert fiksjonsdrama, mens innkjøpte dramaserier til sammenlikning er ganske billige (avhengig av hvor populære og nye de er).

Endringene i tilskuddsmidlene til Norsk filmfond har som formål å stimulere private produsenter til å utvikle ny fjernsynsdramatikk. Prosjektkoordinator i Norsk filmfond, Petter Wallace, har håp om at dette tiltaket vil føre til en stor økning av produksjoner rettet mot tv:

Det har gjennom flere år vært et vakuum. Disse pengene kan bidra til at flere produsenter tar prosjekter opp av skuffen igjen. Vi vil gjerne se hva som rører seg i markedet. Men det kommer til å bli en hard kamp om midlene hvis vi får lov til å dele dem ut, og vi stiller krav om at det skal vises på nasjonalt fjernsyn.⁴³

Målet med ordningen er å sørge for at det blir laget programmer som ellers ikke ville blitt laget, fordi de er for kostbare til at fjernsynsselskapene kan bære kostnadene alene. Det er ikke snakk om fullfinansiering av prosjektene, men å supplere fjernsynsselskapene når kostnadene har nådd taket for hva de klarer å yte. Men 35 millioner kroner ørmerket tv-produksjon vil kun være nok til å støtte noen få prosjekter. Derfor har nå Norsk filmfond utfordret NRK og TV2 til å investere inntil 10 millioner hver i tv-fondet, mot at Filmfondet (ved Kulturdepartementet) skyter inn et tilsvarende beløp.⁴⁴

Også TV3 og TV Norge har fått en liknende henvendelse, men foreløpig har ingen av fjernsynsselskapene respondert på henvendelsen. Wallace har beregnet at i 2004 har NRK, TV2 og Filmfondet et samlet produksjonstilskudd til tv-drama på 90-100 millioner kroner.⁴⁵

Alle disse endringene og nye ordninger – enten de kommer i form av EU-direktiver, etter initiativ fra bransjen selv, eller er initiert av Kulturdepartementet – vil stimulere det profesjonelle samkvemet mellom film og fjernsynsbransjen ytterligere. Sånn sett er det mulig å se en kontinuitet i filmforvaltningen fra Produksjonsfondet for kino- og fjernsynsfilm ble opprettet og frem til i dag – selv om det ikke alltid har fremstått som planlagt.

Siste episode (to be continued)

Den norske filmsuksessen vi opplevde i 2003 har vist seg vanskelig å håndtere på særlig to områder. For det første fører underskuddet av kinosaler til at norske filmer konkurrerer med hverandre, især når premiæredatoene har en tendens til å klumpe seg sammen rundt de mest attraktive kinoperiodene. Som følge av denne tendensen har det blitt fremført at det norske kinomarkedet kanskje ikke har kapasitet til å håndtere så mye som 20 norske filmer i året. Så langt har det imidlertid vist seg å gå bra, men høsten 2004 vil formodentlig gi en forvarsel, med ni kinopremierer fordelt over to måneder.

Det som imidlertid langt større grad har medført en heftig debatt er spørsmålet omkring billettstøtteordningen. Problemet er at når norske filmer går bra på kino, øker også etterhåndsstøtten til filmprodusentene (55% tilskudd av hver solgte billett), og denne utbetalingen går over samme budsjett som produksjonstilskudd tildeles fra. Dermed taper filmsuksesser bevilgningene til nye filmproduksjoner. Denne problemstillingen ble ikke berørt i den nye kulturmeldingen, *Kulturpolitikk fram mot 2014*, men Kulturministeren har senere konkludert med at den eksisterende billettstøtteordningen er for sjenerøs.⁴⁶

Debatten omkring de økonomiske rammebetingelser for norsk film (ikke bare billettstøtten) har engasjert frittstående produsenter, Produsentforeningen og representanter for andre fagforbund.⁴⁷ Naturlig nok. Man frykter at dagens rekordhøye produksjonsvolum vil skrumpe inn og at knappe budsjetttrammer vil gå på bekostning av produksjonsstandarden. Men debatten i kjølvannet av kulturmeldingen ser overhodet ikke ut til å ha berørt de økonomiske vilkår for produksjon av fjernsynsdramatikk, enda denne ordningen kun mottar rela-

tivt beskjedne overføringer. Kanskje er dette en indikator på at film- og fjernsynsproduksjon tross alt utgjør to forskjellige sektorer, med ulike vilkår og behov, og at de forskjellige produksjonsmiljøene fremdeles i liten grad engasjerer seg i hverandre.

Men dette er kanskje en forhastet konklusjon. Et halvt år etter at debatten om filmproduksjonens rammevilkår helt unnlot å peke på behovet for å stryke støtteordningene for dramaproduksjon, samlet et seminar om tv dramatikk 150 deltakere fra filmbransjen. På vegne av arrangøren Norsk film-

utvikling, fremhevet Ivar Køhn at ”ved å fokusere på tv styrker vi også norsk film.” Og Hans Rossin  fortalte at NRK Drama ønsker å være et ”kompetanselokomotiv” for hele det fiksjons-skapende miljøet. Dessuten nevnte Petter Wallace at det var behov for å få politikernes til å innse viktigheten av norsk dramaproduksjonen i et kulturpolitisk perspektiv. Men skal film- og fjernsynsmiljøene få gjennomslag for dette synet hos kulturkomiteen og i departementet, vil det nok lønne seg å ha med sine egne fagforbund.

Noter

1. Pressemelding fra Film & kino, 29. desember 2003.
2. Nyhetsbrev fra Norsk filmfond, 16. juni 2002.
3. Pressemelding fra Norsk filmfond, 1. september 2004.
4. NOU 1985:11, *TV2*.
5. St.meld. nr. 17 (1981-1982), *Filmen og samfunnet*.
6. St.meld. nr. 21 (1983-1984), *Film i mediesamfunnet*.
7. ”Sluttrapport fra styret i Produksjonsfond for kino- og fjernsynsfilm.”
8. *Film i mediesamfunnet*.
9. Se St.meld. nr. 61 (1991-1992), *Kultur i tiden*.
10. Tilskuddene de påfølgende  r beløp seg på 59 millioner i 1996, 43,7 millioner i 1997, 54,8 millioner i 1998, 44,9 millioner i 1999, og 41, 8 millioner i 2000. Se AV-fondets  rsmeldinger 1997-2001).
11. Vedtekter for Audiovisuelt produksjonsfond, fastsatt av Kulturdepartementet 8. november 1994.
12. ”Retningslinjer – Tilskudd til film- og fjernsynsformål”, fastsatt av Kulturdepartementet 9. november 1994.
13. Beskrivelsene av endringene baserer seg på St.meld. nr. 61 (1991-1992), *Kultur i tiden*, og St.meld. nr 32 (1992-1993), *Media i tida*.
14. St.prp. nr. 1 (1993-1994).
15. *Film i mediesamfunnet*.
16. Se vedlegg for oversikt over NRK og TV2s engasjement i kinofilmer.
17. Dette synet ble blant annet referert til i intervju med nytilsatt direktør i AV-fondet, Elin Erichsen, i *Rush Print*, nr. 1/98.
18. Se oppslag i *Aftenposten*, 5. januar 1998.
19. Samtale med Kirsten Bryhni, 15. januar 2002. Bryhni var AV-fondets første direktør.
20. Samtale med Hallvard Blekastad, 16. desember 2002. Beskrivelsen er ikke helt dekkende fordi kostnadsnivået varierer for de forskjellige dramaformene. Miniserier kan være dobbelt så dyre per episode enn langserier og situasjonskomedier.
21. Samtale, 4. april 2002.
22. Se John Pym, *Film on Four*.
23. Se Sissel Rinde, ”Store forhåpninger.”
24. Samtale, 24. oktober 2002.
25. Se intervju med Kristin Helle-Valle, i *Rush Print*, nr. 5/1997.
26. Samtale, 4. mars 2002.
27. Produsent Axel Helgeland, debattinnlegg i fagbladet *Rush Print*, 1/96, s. 20.
28. Samtale med Hallvard Blekastad, 16. desember 2002.
29. ”Vedtekter for norsk filmfond”, Fastsatt av Kulturdepartementet 28. juni 2001, endret 20. desember 2001.
30. Samtale, 24. oktober 2002.
31. To brev til Kulturdepartementet, begge datert 12. juni 2001, fra TV2 ved advokat Theo Jordahl, og fra Einar Førde og Kåre Valebrokk. Se også oppslag i *Dagens Næringsliv* 26. juni 2001 og 10. juli 2001.
32. Samtale, 12. februar 2002.
33. Se intervju i *Dagens Næringsliv*, 26. juni 2001.
34. St.prp. nr. 1 (2002-2003).
35. Se oppslag i *Dagens Næringsliv*, 2. september 2004.
36. St.prp. nr. 1 (2001-2002).
37. Se *Film i mediesamfunnet*.
38. Fordi denne ordningen ble godkjent av ESA i november ble bevilgningen til tv-formål i 2003 19,3 millioner. I tillegg kom ca. 8 millioner til novellefilmordningen. Også for 2004 er det holdt av 35 millioner til tv-formål.
39. Se Nordvisjonen.org, 16. januar, 2003.
40. Edward Dreier, seminar på Filmens hus, 3. september 2004. Dreier er co-produsent hos tv-kringkaster, NRK.
41. K hn, sitert i *Rush Print*, nr. 4/02, s. 27.
42. Innlegg av tv-produsent Petter Wallace, *Dagsavisen*, 26. september 2002. Wallace har siden tiltrådt stillingen som prosjektkoordinator for tv-produksjon i Norsk filmfond.
43. Wallace, sitert i *Dagbladet*, 6. februar 2003.
44. Se *Rush Print*, nr. 1/03.
45. Wallace, seminar på Filmens hus, 3. september 2004.
46. Se pressemelding fra KKD, 12. mars –04.
47. Se f.eks. debattsidene i *Dagbladet*, 21., 22., 25. og 26. mars –04.

Referanser

Offentlige dokumenter og kilder

"12,5 millioner til moderne Ibsen", pressemelding fra Norsk filmfond, 1. september 2004. Se også: <http://www.filmfondet.no/aktuelt/pressemeldinger/pressemelding.html?id=67>

Audiovisuelt produksjonsfond, årsmelding, 2000.

"Beste kinobesøk på 20 år!", pressemelding fra Film & kino, 29. desember 2003. Se også: <http://www2.filmweb.no/filmogkino/article.jhtml?articleID=28155>

Brev til Kulturdepartementet fra NRK og TV 2, signert Einar Førde og Kåre Valebrokk, 12. juni 2001.

Brev til Kulturdepartementet fra TV 2, signert advokat Theo Jordahl, 12. juni 2001.

"Hundre NRK-millioner til frittstående produsenter", Nyhetsoppslag på Nordvisjon web, 16. januar, 2003. Se også: <http://www.nordvisjonen.org/nv000531.shtml>

NOU 1985:11, TV2. Om etablering av en ny permanent riksdekkende fjernsynskanal. Kultur- og vitenskapsdepartementet.

"Nyhetsbrev fra Norsk filmfond", 16. juni 2002. Se også: <http://www.filmfondet.no/aktuelt/nyheter/nyhet.html?id=8>

"Retningslinjer – Tilskudd til film- og fjernsynsformål", fastsatt av Kulturdepartementet 9. november 1994.

"Sluttrapport fra styret i Produksjonsfond for kino- og fjernsynsfilm", 1994.

"Støtten til norske filmproduksjoner legges noe om", pressemelding fra Kultur- og kirkedepartementet, 12. mars 2004. Se også: <http://www.odin.dep.no/kkd/norsk/aktuelt/presse/043031-070217/index-dok000-b-n-a.html>

St.meld. nr 17 (1981-1982) *Filmen og samfunnet*. Kirke- og undervisningsdepartementet.

St.meld. nr. 21 (1983-1984) *Film i mediesamfunnet*. Kultur- og vitenskapsdepartementet.

St.meld. nr. 32 (1992-1993) *Media i tida*. Kulturdepartementet.

St.meld. nr. 61 (1991-1992) *Kultur i tiden*. Kulturdepartementet.

St.meld. nr. 48 (2002-2003) *Kulturpolitikk fram mot 2014*. Kultur- og kirkedepartementet.

St.prp. nr. 1 (1993-1994) Kulturdepartementet.

St.prp. nr. 1 (2001-2002) Kulturdepartementet.

St.prp. nr. 1 (2002-2003) Kultur- og kirkedepartementet.

"Vedtekter for audiovisuelt produksjonsfond", fastsatt av Kulturdepartementet 8. november 1994.

"Vedtekter for norsk filmfond", Fastsatt av Kulturdepartementet 28. juni 2001, endret 20. desember 2001. Se også <http://www.filmfondet.no/om/vedtekter.html>

Intervjuer, anmeldelser, avisartikler, debattinnlegg

"- For bastante retningslinjer for AV-fondet." *Aftenposten*, 5. januar 1998.

"Sier nei til smal film." *Dagens Næringsliv*, 26. juni 2001.

"NRK støtter veto-krav." *Dagens Næringsliv*, 10. juli 2001.

"Tykkest sugerør i TV2." *Dagens Næringsliv*, 2. september 2004.

"Reddet av Filmfondet." *Dagbladet*, 6. februar 2003.

"Når får vi norske dramaserier på tv?" Debattinnlegg av Petter Wallace. Dagsavisen, 26. september 2002.

"Rått parti." Debattinnlegg av Axel Helgeland, *Rush Print*, 1/96.

"Ikke bare en såpekoker." *Rush Print*, nr. 5/97.

"Stø kurs i AV-fondet." *Rush Print*, nr. 1/98.

"Hva skyldes TV-tørken?" *Rush Print*, nr. 4/02.

Øvrige publikasjoner

Pym, John (1992) *Film on Four. 1982/1991. A survey*. London: BFI Publishing

Rinde, Sissel (2002) "Store forhåpninger. Enterprise-kanalen TV2." I: Gunn Sara Enli (red.) m.fl.: *Et hjem for oss – et hjem for deg? Analyser av TV2 1992-2002*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.

Samtaler

Elin Erichsen, tidligere direktør i AV-fondet, 12. februar – 02, Filmens Hus.

Hallvard Blekastad, faggruppesjef, 16. desember – 02, NRK.

Kristin Helle-Valle, tidligere dramasjef for TV 2, 24. oktober – 02, NRK.

Oddvar Bull Tuhus, tidligere sjef for NRK Drama, 4. mars – 02, NRK.

Vedlegg: NRK og TV2s engasjement i norske kinofilmer (kinopremiere i parentes)

NRK, 1986-2003

(NRK, NRK Drama, NRK Aktivum, NRK Barne- og ungdomsavdeling, NRK Nord-Norge)

Vist i episodeform

Nattseilere (1986)
Villhesten (1994)
Fredrikssons fabrikk – The Movie (1995)
Kristin Lavransdatter (1995)
Gåten Knut Hamsun (1996)
Mendel (1997)
Etterfølgeren (1997)
Ole Aleksander filibom-bom-bom (1998)
Sofies verden (1999)
Bryllupet (2000)

Vist som spillefilm

Viva Villaveien! (1989)
Frida – med hjertet i hånden (1991)
Stella Polaris (1993)
Høyere enn himmelen (1994)
Hører du ikke hva jeg sier (1995)
Pan (1995)
Søndagsengler (1996)
Markus og Diana (1996)
Jakten på nyrestein (1996)
Livredd (1997)
Evas øye (1999)
Øyestikker (2001)
Amatørene (2001)
Det største i verden (2001)
Jeg er Dina (2002)
Pelle Politibil (2002)
United (2003)

Novellefilm

Gull og grønne skoger (1993)

Kinodokumentarfilm

Mørketid – kvinners møte med nazismen (1995)
Store gutter gråter ikke (1995)
Boomerang (1995)
Myggen (1996)
Livets dans (1998)
Leve blant løver (1998)
Junkies (1998)
Frosset hjerte (1999)
Heftig og begeistret – på sangens vinger (2002)
Velkommen hjem (2002)
Kroppen min (2003)
7. himmel (2003)

TV2, 1992-2003

Vist i episodeform

Salige er de som tørster (1997)

Vist som spillefilm

Budbringeren (1997)
Schpaa (1998)
Mørkets øy (1997)
Fomlesen i kattepine (1999)
Get ready to be boyzvoiced (2000)
Olsenbanden jr. går under vann (2002)
Salmer fra kjøkkenet (2003)
Kaptein Salbeltann (2003)
Olsenbanden går under vann (2003)

Kinodokumentar

Bak din rygg (1995)
Alt om min far (2002)
Vektløs (2002)

Kilde: Film & kino, årboknumre 1986 – 2003, og nettstedet snurrfilm.no

Medier som arena för hälsokommunikation

HELENA SANDBERG

Tillgången till begriplig, relevant och användbar hälsoinformation är av betydelse för människors hälsoutveckling och möjlighet att aktivt delta i beslut som rör den personliga hälsan. Medierna har länge haft en central roll när det gäller att upplysa medborgare i olika hälsofrågor (se t.ex. Palmblad & Eriksson, 1995). Allt ifrån hygien- och sundhetsläror till viruslarm och drogmissbruk har genom åren behandlats och debatterats i medierna. Studier visar att dagspressen är den främsta informationskällan för svenska folket i frågor som rör t.ex. kost och hälsa (de Almeida, Graça, Lappalainen m.fl., 1997).

Medierna har väsentliga direkta effekter på människors kunskap, attityder och hälsobeteenden, men också indirekta effekter genom de processer rapporteringen ger upphov till på olika nivåer i samhället. De påverkar såväl allmänhetens samtalsagenda som politikernas beslutsagenda. Medierna kan således få betydelse för politikernas prioritering av hälsofrågor och i förlängningen inverka på tilldelningen av resurser till både vård och forskning.

Syftet med denna artikel är dels att lyfta fram det forskningsfält inom vilket man intresserar sig för medierade budskap om hälsa och ohälsa, dels att exemplifiera fältet och svensk hälsojournalistik med hjälp av en nyligen publicerad studie (Sandberg, 2004a). I studien analyseras mediernas rapportering kring en specifik hälsofråga, nämligen övervikt och fetma. Övervikt anses av många vara ett av vår tids största hälsoproblem, kanske till och med det största. Experter varnar för att övervikt globalt sett utgör en viktigare orsak till sjukdom än undernäring och infektionssjukdomar. Bara i Sverige uppskattas idag 2,5 miljoner svenskar vara överviktiga och mer än en halv miljon lider av fetma (Kallings, 2002;

SBU, 2002). Problematiken berör således en stor del av befolkningen. Mediernas sätt att behandla denna problematik kan påverka folkets hälsoutveckling och därmed även samhällets utveckling.

Utan tvekan har hälsojournalistiken en viktig roll att spela för folkhälsan. Men vad är det egentligen för information som förmedlas till allmänheten? Vilken kvalitet har hälsobudskapen? Är de begripliga? Är de användbara och i så fall för vem?

Forskningsfältet hälsokommunikation

Hälsokommunikation kallas det flervetenskapliga forskningsfält inom vilket man studerar mänsklig kommunikation om hälsorelaterade frågor och ämnen. Budskap om hälsa och ohälsa skapas och omskapas på olika interaktionsnivåer samt utbyts i en mängd skilda kontexter. Hälsokommunikation verkar i olika kanaler, allt från ansikte till ansikte till massmedier, och tycks därmed allestädes närvarande, vilket kan förklaras av den centrala roll hälsan har för merparten av oss. SOM-institutets kontinuerliga mätningar av mänskliga värderingar har visat att svenska folkets värderingar är stabila över tiden, men också att det värde (av 25 möjliga) som är efter år skattas högst är hälsa¹ (för en mer utförlig diskussion se Oscarsson, 2003).

Varken medicinare eller beteendevetare, teologer eller jurister har monopol på hälsokommunikationsämnet, och dess institutionella hemvist är lika självklar inom institutioner för vård och omsorg som inom medie- och kommunikationsvetenskapen. Det är ett ungt akademiskt fält, som befunnit sig i stark framväxt sedan början på 1980-talet (Lupton, 1995). Det finns de som menar att hälsokommunikationsforskningen vid det här laget har nått en viss disciplinär mognad (se t.ex. Kreps, 2001). I Sverige tycks dock forskning om medier och hälsa vara ett ännu underutforskat område. Den svenska hälsokommunika-

Medie- och kommunikationsvetenskap, Sociologiska institutionen, Lunds universitet, Box 114, SE-221 00 Lund, helena.sandberg@soc.lu.se

tionsforskningen har hittills huvudsakligen fokuserat samhälleliga massmediala informationskampanjer inom områdena hiv/aids, alkohol, tobak (Jarlbrog & Palm, 1990; Palm, 1994; Jarlbrog & Palm, 1997; Jarlbrog, 2002). Redaktionellt hälsomaterial (hälsojournalistik) har dock studerats i liten utsträckning. Vi vet därmed ringa om hur pass stor del av medieutbudet som är hälsorelaterat och huruvida hälsojournalistiken har förändrats över tiden både vad gäller innehållsliga aspekter och omfattning. Men vi får inte stanna vid utbudsstudier, utan vi måste gå vidare och också ställa frågor om mediepubliken. Idag vet vi ytterst lite om hur allmänheten, uppfattar, förstår och använder sig av de medierade hälsobudskapen.

I Nilsson och Severinssons (2001) studie av trender och traditioner i svensk morgonpress ingår hälsa/medicin som innehållskategori (redaktionell, vinjetterad avdelning) men kategorin redovisas aldrig i undersökningen. Journalistikforskaren Strid har med femårsintervall sedan 1979 låtit svenska folket och journalister viktighetsbedöma olika slags utbud i den lokala morgontidningen. Bland de nästan fyrtio innehållskategorier som deltagarna i studien får bedöma ingår anmärkningsvärt nog inte hälsa som egen kategori (Strid, 2000). Citron med flera (2000) har dock i en studie om lokal mediemångfald i Norrköping uppskattat andelen nyhetsinslag om sjukvård, medicin och hälsa till cirka fyra procent av det totala medieutbudet. Uppgiften baseras på artiklar och inslag som producerats en vecka i september 1999, i sex lokala medier (press, radio och teve). Rapporteringen om hälsa och sjukvård kan skilja sig åt avsevärt både mellan olika kanaler och på olika nivåer: lokala, regionala och nationella (Hagström, 2002). En försvårande omständighet i studier av ovan nämnda slag är att hälsa är ett ämne som kan sorteras in under olika avdelningar. I dagspressen finner vi hälsojournalistik på såväl ledar-, som nyhetssidorna, i featurereportage och under de mer uppenbara vinjetterna hälsa/medicin och forskning. Det kan därmed vara svårt att exempelvis uppskatta rapporteringens verkliga omfattning. Vi står inför samma dilemma när det gäller t.ex. teveutbudet. Hälsobudskap och hälsoinslag kan förekomma under flera rubriker i programtablån.

Hälsa – ett medialt gångbart ämne

Det har sannolikt aldrig rapporterats så mycket om hälsa som det gör idag i svenska medier. Det finns dock kunskapsluckor och ett stort behov av att mer i detalj studera hälsokommunikationen, både ur ett nutids- och ett historiskt perspektiv. Det står emellertid utom allt tvivel att utbudet är stort, i såväl tra-

ditionella som nya kanaler. Det finns snart när inte en dagstidning som inte har hälsorapportering eller särskilda hälsospalter. Vi ser också hur fackpress och veckopress alltmer nischar sig mot kropp, hälsa, livsstil. I teve, både i public service-utbudet och i de kommersiella kanalerna, hittar vi program som behandlar hälsa. Vi får följa människors motionsaktiviteter, kost- och livsstilsförändringar i strävan efter en bättre hälsa; "gör-om-mig-program", och matprogram avlöser varandra. Det finns dock studier (se t.ex. Friedl, 2000) som visar att maten som tillagas i teve sällan är den hälsosamma maten. Den följer inte livsmedelsverkets näringsrekommendationer i fråga om energi och kopplingen mellan det vi äter och vår hälsa berörs sällan. På Internet finns åtskilliga sajter där medicinsk konsultation, självdiagnostik, samt hjälp med behandling erbjuds. Här öppnar sig en ny marknad, av ännu okänd omfattning, för kostcharlataner och hälsokvacksalveri, men också seriösa hälsorådgivare.

I den norska studien *Død og pine. Om massmedia og helsepolitikk*, beskriver medieforskarna Eide och Hernes (1987) hälsa som "bra mediestoff". Deras förklaring är att hälsa berör det vi alltid bär med oss: kropp och själ. Hälsa kan handla om svårigheter, men också om köttets lust och livets sötma; det kan handla om glädje och sorg, inte bara brister och misärer, utan också extraordinära insatser, om kamp och stordåd. Det handlar om människors existens, frågor som vi alla kan relatera till.

Eftersom hälsofrågor dessutom ofta är kontroversiella passar de väl in i den marknadsdrivna journalistikens logik och mallar, där konflikter ständigt söks, personer sätts i fokus och ämnen gestaltas som drama och fiktion. Den marknadsdrivna journalistiken har fört med sig att det sensationella och ovanliga lyfts fram på bekostnad av det vardagliga och nära. Detta gäller även hälsorapporteringen. En konsekvens härav är att allmänheten ofta missbedömer olika faror och hälsorisker. Sannolikheten för dramatiska faror övervärderas och människor bekymrar sig i onödan för ovanliga sjukdomar samtidigt som mer vanliga och potentiella risker undervärderas (Nordlund, 1994; Jarlbrog, 2004b).

Information på både gott och ont

Det stora utbudet av hälsomaterial i medierna kan tyckas vara skäl nog för att rikta uppmärksamheten mot denna till synes växande innehållskategori och ställa frågor om hälsobudskapens innehåll, kvalitet och konsekvenser.

De rikliga hälsobudskapen bär med sig löften om att avmystifiera sjukvården, både praktiken och de

system som den utförs inom. Avståndet mellan hälso-/vårdkonsument och producent minskar och områden som tidigare var förbehållna de professionella inom vård och omsorg har gjorts tillgängliga för en större publik. Kunskap om knäoperationer, akutmedicin, samt provrörsbefruktning har tack vare det rikliga teveutbudet, blivit något av självklarheter för svensken i gemen. En ökad tillgång till hälsoinformation gör det lättare för människor att mer fullödigt delta i beslut som rör deras hälsa. Men det stora utbudet är inte bara av godo.

Informationsrevolutionen har lett till en överbelastning av hälsobudskap av tyvärr många gånger bristfällig kvalitet. Risker är därmed överhängande att medierna inte pekar på utvägar utan snarare leder oss på villovägar. Det enorma utbudet gör det allt svårare för den enskilde individen att sova, att skilja de viktiga orden från de oviktiga och den goda hälsoinformationen från den dåliga. Därmed minskar kvaliteten i de hälsobeslut som individen kan fatta. Vilken information vågar den enskilde individen lita på och vilken ska hon ignorera? Parallellt med den korrekta och relevanta information som cirkulerar rör sig mycket felaktig hälsoinformation, som inte bara motsäger, utan också motverkar den korrekta informationen och individens möjligheter att sätta sig in i ämnet. Eftersom vi ständigt utsätts för larmrapporter och forskningsresultat som med all tydlighet visar att vi blir ömtåligare och sjukare blir vi också extra mottagliga för (och förförs av) pseudovetenskapliga och mirakulösa behandlingsmetoder och råd. Det finns också en risk för att de upprepade varningarna ger upphov till en slags "vargen-kommer-syndrom" och vi blir avtrubbade istället för alerta. När allt uppfattas som farligt och ohälsosamt blir likgiltighet en adekvat reaktion hos individen (jfr Sandberg, 2004b).

En analys av vikt

Ett hälsoproblem som fått allt mer uppmärksamhet på sistone är övervikt och fetma. Idag uppskattas så många som 2,5 miljoner svenskar vara överviktiga och 0,6 miljoner är kraftigt överviktiga (feta). Hälften av alla svenska män och drygt en tredjedel av kvinnorna är överviktiga (Kallings, 2002; SBU, 2002). I dagspressen varnas vi för den nya "farsoten" – fetmaepidemin.

I avhandlingen *Medier & fetma: en analys av vikt* (Sandberg, 2004a) studeras hur dagspressen gestaltar och rapporterar om övervikt, men också om dem som bär på övervikt. De två frågor som avhandlingen huvudsakligen kretsar kring är: Hur presenteras övervikt i medierna? och Vilka konse-

kvenser kan denna representation få för allmänhetens uppfattningar om övervikt?

Metod och material

Undersökningen består av en kvantitativ och en kvalitativ innehållsanalys av fyra svenska dagstidningar: *Dagens Nyheter* (DN), *Aftonbladet* (AB), *Helsingborgs Dagblad* (HD) samt *Västerbottens-Kuriren* (VK)². Analysen omfattar sammanlagt 1 925 artiklar publicerade under fem år (1997–2001).

Att 1997 valdes som startår beror på att läkemedlet Xenical (för medicinsk behandling av kraftig övervikt) för första gången omtalades det året i svensk dagspress. Det var en speciell händelse och en viktig "trigger-event" (Dearing & Rogers, 1996:78) i en kedja av nyheter om övervikt och fetma, och inte minst om läkemedlet i sig.

Resultat

Under hela femårsperioden (1997–2001) publiceras 1925 artiklar om övervikt och fetma. Av dessa står Aftonbladet, anmärkningsvärt nog, för mer än hälften av rapporteringen. Knappt en tredjedel av materialet är publicerat i *Dagens Nyheter* och återstoden (tjugo procent av materialet) kan hänföras till *Helsingborgs Dagblad* och *Västerbottens-Kuriren* (tabell 1).

Tabell 1. Publicerade artiklar per tidning och år (%)

Årtal	Tidning				Total %
	DN	AB	HD	VK	
1997	14	19	18	16	18
1998	19	17	16	25	17
1999	19	21	19	4	20
2000	26	24	21	31	24
2001	22	19	26	24	21
N=	517	1 022	315	71	1 925
% av tot	27	53	16	4	100

Källa: Sandberg, 2004a.

Rapporteringen om övervikt och fetma ökar försiktigt under den studerade tidsperioden. Under 1997 finner vi sammanlagt 347 artiklar och fem år senare, under 2001, publiceras 404 artiklar i ämnet. Mycket tyder på att den årliga rapporteringen därefter ökat ytterligare. Det finns inga svenska studier som kan styrka detta, men det finns en undersökning som åt-

minstone tyder på att rapporteringen därefter *kan* ha ökat. Undersökningen gäller dock engelskspråkiga medier. Den har genomförts av *International Food Information Council* (IFIC). Studien visar på en ökning från ca 400 artiklar under år 1999 till 5 000 artiklar år 2002 (IFIC, 2003). Ökningen avspeglar sig dels i en större rapporteringsvolym, dels i att fler medier intresserar sig för fetmafrågan.

En fråga som väcktes i avhandlingen var huruvida rapporteringen om övervikt och fetma i svensk dagspress kan anses omfattande eller ringa jämfört med rapporteringen om andra hälsoproblem under den givna perioden. För att besvara frågan togs jämförbara uppgifter fram för andra hälsorisker (t.ex. alkohol, narkotika, hiv/aids, våld; se tabell 2) samt officiell nationell dödsfallsstatistik för att få en indikation på hälsoproblemens reella omfattning.

Det visade sig att av de risker som ingått i jämförelsen hör övervikt och fetma till de mindre omskrivna. Rapporteringen om övervikt är alltså ringa och tycks endast ha ökat marginellt mellan de två mätillfällena, från fem till knappt sex procent (för en mer utförlig diskussion se kap 4 i Sandberg, 2004a).

Tabell 2. Rapporteringen om hälsorisker 1997 och 2001 i *Dagens Nyheter* och *Aftonbladet*, artiklar i absoluta tal och andel av total (%)

Ämne	År 1997			År 2001		
	DN	AB	Total%	DN	AB	Total %
Alkohol	124	151	5	97	155	5
Rökning	564	338	16	425	279	13
Narkotika	718	297	18	586	329	17
Hiv/aids	242	346	10	375	297	12
Kärnkraft	460	196	11	129	56	3
Våld	1 164	854	35	1 323	1 142	45
Övervikt	74	198	5	113	195	6
	N=5 726		100	N=5 501		101

Källa: (Sandberg, 2004a)

Med tanke på hur många människors liv och hälsa som är hotade av övervikt och fetma är det förvånande att ämnet inte får mer utrymme i nyhetsrapporteringen. Under den studerade perioden är överviktsämnet sällan förstasidesstoff. Det har en förhållandevis hög andel små artiklar och få opinionsbildande artiklar. I *DN* och *AB* rapporteras det mer om andra hälsoproblem, t.ex. hiv/aids och narkotika, än om övervikt och fetma (tabell 2). Efter- som rapporteringen om dessa problem är så omfat-

tande jämfört med den om övervikt är det inte konstigt att allmänheten hittills har trots att de största hoten för svenska folkets hälsa är bland annat hiv/aids, våld, narkotika och *inte* fetma (se t.ex. Jarlbro, 2004a). I själva verket dör dock bara ett fåtal personer årligen med t.ex. diagnosen aids (ca 30) eller på grund av yttre våld (ca 100) eller narkotika (ca 100) (SCB, 2002). En möjlig konsekvens härav är att varken allmänheten, det politiska etablissemang (eller ens medierna själva) tar övervikt- och fetma-problematiken på allvar eftersom rapporteringens omfattning och frekvens antas ha en motsvarighet i problemets grad av allvar.

Två perspektiv på övervikt

Rapporteringen domineras av två konstruktionssätt eller perspektiv på övervikt, nämligen övervikt som en *hälsorisk* respektive ett *kosmetiskt* problem. Övervikt gestaltat som en hälsorisk är den numerärt överlägsna representationen i artikelmaterialen (37% av materialet har denna vinkling), men är då ofta bisak i rapporteringen. I nästan lika stor utsträckning (31%) definieras övervikt dock som en utseende-fråga, ett skönhetslyte.

När övervikt framställs som en hälsorisk är det ofta en bisak i rapporteringen och riskerar därmed att gå den ouppmärksamme läsaren förbi. Ämnet avhandlas i små artiklar eller omnämns i förbigående. Informationen som ges i samband härmed presenteras dessutom allt för ofta på ett svårtillgängligt eller obegripligt sätt. Den är späckad av facktermer och medicinsk jargong, abstrakta riskkalkyler på en makronivå och inte på en mer vardagsnära mikronivå, svårtolkade siffror och statistik samt motstridiga påståenden. Informationen är svår att förhålla sig till, svår att bedöma och använda sig av och läsaren får lite hjälp på vägen av journalisterna för att bringa ordning och värdera experternas budskap. När övervikt gestaltas som en hälsorisk framhålls många gånger fysisk aktivitet som lösningen på problemet, eller åtminstone som ett sätt att motarbeta det. Kosten tycks vara ett minerat område och förs inte lika starkt fram som en tänkbar lösning. Dominerande aktörer inom detta perspektiv är vanligtvis läkare eller andra representanter för medicinen samt forskare.

I kontrast till den medicinska och riskfokuserade rapporteringen står övervikt som ett kosmetiskt dilemma. Detta perspektiv presenteras till skillnad från det tidigare perspektivet som huvudsak, dvs. självbärande ämne i artiklarna. Om den förra konstruktionen av övervikt kan uppfattas som "hard news" så är denna konstruktion "soft news". Det

kosmetiska perspektivet tillåts i större utsträckning än det förra breda ut sig över flera tidningsspalter och sällskapas av uppseendeväckande rubriker samt illustrationer som lockar till läsning. Genom användande av hyperboler, en slagkraftig och affektiv vokabulär samt dikotomier för att skapa intressanta kontraster och spänning ökar skribenterna möjligheten till att informationen inte bara uppmärksammas utan också memoreras. Därmed ökar också textens påverkanspotential (jfr t.ex. Van Dijk, 1988). Innehållet i dessa artiklar kännetecknas av en beskrivande, okritisk stil, ibland med en humoristisk underton. Ofta, dock inte alltid, består innehållet av information av bristfällig kvalitet. Hälsa reduceras till en fråga om utseende. Detta perspektiv gör det svårt för läsaren att ta problematiken på allvar. Inom ramen för denna gestaltning stigmatiseras de överviktiga. Rapporteringen slår lätt över till lyteskomik. En tänkbar konsekvens av en stark koppling mellan övervikt och utseende är att det blir svårt att tala om hälsoproblematiken utan att riskera att sårar eller förolämpa människor.

Inom det kosmetiska perspektivet förs maten fram som ett "botemedel" mot övervikt. Äter man enligt de anvisningar och råd som frikostigt förmedlas följer löften om att bli både smal och vacker. Dominerande aktörer när det gäller att föra fram övervikt som ett kosmetiskt problem är journalistkåren samt medborgarna själva. Här kommer framförallt de före detta överviktiga till tals, särskilt i den genre som kallas "framgångshistorier", dvs. berättelser om människor före och efter en omfattande viktminskning. I samtliga studerade dagstidningar förekommer representationen av övervikt som ett skönhetslyte, men *Aftonbladet* är den tidning som ger denna representation absolut mest utrymme.

Rapportering full av motsägelser

Materialet rymmer ett stort antal paradoxala budskap. Det är förvisso intressant ur ett diskurs-teoretiskt perspektiv att det finns olika berättelser och sätt att se på övervikt, men det kan skapa svårigheter för läsarna och göra dem rådvilla.

Det finns sålunda brist på överensstämmelse i frågan om hur pass farlig övervikt är, och stridigheter om det finns skäl för att alarmera kring övervikt eller inte. Ena dagen kan vi läsa om övervikt som senmodernitetens gissel, ett hot mot inte bara Sveriges utan hela världens befolkning och hälsoutveckling. Vid ett annat tillfälle möts vi av rubriker som säger att det inte är övervikten i sig som är farlig utan våra otillräckliga motionsvanor. När vi slår upp tidningen en tredje gång kan vi konstatera att över-

vikt har positiva effekter då den motverkar benskrighet. Dessutom kan man dö inte bara av viktökning utan också av viktminskning. Att banta kan vara farligt.

Det finns också inkonsekvenser i materialet när det gäller att förklara övervikt. I somliga fall vurmas det för en genetisk förklaringsmodell i andra fall är det strukturella faktorer eller livsstilsfaktorer som orsakat övervikt. Ibland sägs individen ha förlorat kontrollen över sin kropp. Biologin har tagit över. Kroppens utveckling beskrivs som förprogrammerad och individen får helt enkelt finna sig i sin övervikt. Detta skapar en bild av människan som legitimt passiv. Att den enskilde människan på så vis fräntas möjligheten att påverka sin situation innebär också att vi lägger hoppet om en lösning i andras händer. Som en bekräftelse härpå upprepas i rapporteringen: "Håll ut! Forskarna jobbar på att finna en lösning." Överviktsproblematiken ska tydligen lösas med mediciner eller tekniska innovationer.

I andra fall rapporteras det om betydelsen av att äta rätt mat och mindre mängder mat samt motionera regelbundet för att motverka övervikt. Vi uppmuntras sålunda till att ge oss in i olika kroppsprojekt. I dessa projekt tycks individen med ens få ett ökat handlingsutrymme. Målet synes dock vara att bli vacker snarare än frisk. Här styr inte generna på ett lika förutbestämt sätt de fysiska förutsättningarna utan individens ambitioner och engagemang.

I kontrast till budskapen som uppmanar oss att äta mindre står budskap som går hand i hand med livsmedelsindustrins önsknings: konsumera mera! Frossa gärna och njut, ibland med brasklappen – med måtta. Vi ska tillåta oss hedonistiska inslag i våra liv, men det är bara en kalkylerad hedonism med asketiska drag som kan accepteras. Vi ska alltså både äta och behålla kakan.

Det uppstår spänningar i materialet mellan de texter som framställer bantningens ständiga framgångar och fantastiska verkan och de artiklar som talar om bantningspreparat och kurer som rena ramalurendrejeriverksamheter. Bantning tycks alltid vara lyckosam, såvida journalisterna inte väljer att lyfta fram misslyckanden. Det kan också tyckas paradoxalt att viktnedgång framställs som så enkelt och oproblemiskt ("det går som på räls") eftersom den officiella överviktsstatistiken visar på något helt annat.

Slutligen finns det oförenligheter i det studerade artikelmaterialet när det gäller vad som är bra och dålig mat. Är det fett eller sockret, eller både och som är farligt och bör undvikas? I somliga fall lanseras fett som fienden. I andra fall är fett snarare en vän och viktig beståndsdel i både bantningskurer

och vardagskosten. Ett exempel är den slogan som en överläkare och medicinsk rådgivare åt sjukvårdsledningen i Västra Götalandsregionen lanserade i *DN*: "Det är lika dumt att tro att man blir fet av att äta fett, som att tro att man blir grön av att äta grönsaker" (Enkvist, 2004).

I denna korseld av budskap är det svårt för läsaren att förhålla sig till övervikt. Hon får ringa vägledning i sitt eget beslutsfattande och hälsoarbete. Materialet är så motsägelsefullt att individen kan fritt välja utifrån sina egna intressen, preferenser och förändringsbenägenhet de budskap som han eller hon ska ta till sig och vilka som ska lämnas därhän. Det finns i princip något för alla i rapporteringen. En tänkbar konsekvens av detta är att de redan sunda individerna uppmärksammar nyheter som bekräftar att de handlar rätt, medan de som har en mindre sund livsstil tar till sig budskap som ligger i linje med deras agerande och som bekräftar att deras levnadssätt inte är så farligt. I den mån människan inte kan handla inom den del av verkligheten som en artikel eller ett tema behandlar kan hon alltid försöka relatera den/det till andra näraliggande sammanhang och jämföra med sin egen situation. Handlingsmöjligheter kan på så vis bli föremål för omtolkningar och nya tillämpningar eftersom individen hela tiden strävar efter ordning, balans och mening i sitt liv. Man kan därmed också anta att individens hälsobeteende förändras ringa eller förblir status quo.

Överviktiga stigmatiseras

Mediernas sätt att gestalta verkligheten har en styrande effekt på våra tankar och föreställningar. Vi lever och tolkar i stor utsträckning omgivningen och våra erfarenheter genom medierna och deras representationer. I de studerade tidningarna reproduceras föreställningar om överviktiga som bland annat dumma, fula, lata och motbjudande. Ett aktuellt exempel är rubriken som möter oss i *Aftonbladet* den 14 november 2004: "Fetma gör dig dum". Det rapporteras att en ny studie visat att övervikt kan skada hjärnan. De negativa stereotyperna och föreställningarna om överviktiga kommer fram både på en manifest och på en latent nivå i texterna, bland såväl experter som lekmän. Övervikt liknas vid sopor. Kostnader för behandling av överviktiga beskrivs i termer av parasitering. Övervikten åter upp sjukvårdsbudgeten och de överviktiga åter ihjäl sig själva i sitt otglade sökande efter njutning.

En anmärkningsvärd slutsats från studien är emellertid att de före detta överviktiga individerna bidrar till den fortsatta stigmatiseringen av över-

viktiga. De en gång överviktiga intygar nämligen de överviktigas uselhet genom att med förakt och med känslor av äckel ta avstånd från sitt forna jag. Deras egen viktminskning är en slags uppenbarelse härom. Man kan fråga sig hur fördomar om överviktiga ska kunna motarbetas när till och med de före detta överviktiga så starkt visar avsky och förakt för överviktiga. Inte ens de som av egen erfarenhet vet hur det är att tillhöra de överviktigas krets visar dem sympati eller förståelse. De beskriver sitt tidigare tjocka jag i samma språkdräkt som exempelvis en del journalister gör, och på så vis skapas en språklig rundgång i artikeltexterna.

Överviktens genusdimensioner

En bild som framträder i rapporteringen, särskilt i *Aftonbladets* framgångshistorier, är att kvinnor går ned i vikt för sina mäns skull eller för att vara omgivningen till lags, medan männen går ned i vikt för sin egen skull, för sin hälsas skull. I kvinnans fall blir kroppen en viktig del i de sociala relationerna. Kvinnans kropp får sin betydelse i den sociala interaktionen. Mannens kropp är i större utsträckning än kvinnans kropp "privat" egendom. Den manliga kroppen har ett egenvärde oavsett omgivningens uppfattningar därom. Övervikt har således en tydlig genusdimension. För det första representeras övervikt huvudsakligen som ett kvinnligt problem, på såväl en manifest som en latent nivå. För det andra gestaltas den kvinnliga och den manliga övervikten diametralt olika i texterna. Toleransen för övervikt varierar beroende på vem som bär på den.

De överviktiga männen framställs över lag som sympatiska. Det talas om "män med rondör" och "män med pondus" och "lagom tjocka män". Männen behöver stöd och omtanke. De överviktiga kvinnorna däremot representeras som motbjudande. Det tycks vara i sin ordning att uttrycka äckel och avsky inför dem.

I artikeltexterna är de överviktiga kvinnorna skyldiga i betydligt större utsträckning än männen, inte bara till sin egen kroppsvikt utan även för kommande generationers vikt och kroppsliga föreställningar. Kvinnorna i rapporteringen framställs också ha så mycket mer än männen att vinna på en viktminskning. Den kvinnliga viktminskningen tycks nämligen förändra kvinnans person och hela existens, medan mannen "bara" känner sig lite piggare och friskare efter en viktnedgång. Därmed framställs kroppsprojekt som mer betydelsefulla och nödvändiga för kvinnor än för män. Dessa vinklade gestaltningar av kvinnors respektive mäns övervikt

kan ge upphov till både vanföreställningar och fördomar hos läsarna. Därtill representeras kvinnorna och männen i texterna på ett stereotyp men också förlegat sätt. Kvinnan kopplas till den privata sfären med ansvar för hem, barn, uppfostran, släkterelationer, familjens dagliga kostintag samt mannens trivsel och välmående. Männens ansvar och engagemang går inte i hemmets riktning utan männen blickar utåt mot det offentliga, det vill säga arbetslivet, kollegor och kamratumgänge. På så vis bidrar dagspressens rapportering om övervikt till att den etablerade könsordningen lever vidare.

Detta väcker ett antal frågor: Om övervikt i större utsträckning definierades som ett manligt problem skulle problematiken därmed få en annan position på medieagendan och på den politiska agendan? Hade vi sett ett annat politiskt intresse för överviktsproblematiken om det inte så starkt förknippades med kvinnors välmående och lycka, och om det inte så tydligt definierades som ett kosmetiskt lyte i medierna? Ett tydligare medialt fokus på manlig övervikt och fetma hade måhända kunnat bidra till att överviktsproblematiken fick en annan status i debatten – inte bara i ord utan också i handling.

Slutsatser och diskussion

I det senmoderna samhället har medierna en central funktion när det gäller att informera och varna allmänheten för hälsorisker och möjliga hot. Mediernas rapportering om hälsa och ohälsa kan ha betydelse för befolkningens hälsoutveckling. Medierna har därför också ett stort ansvar gentemot sina publikar att förmedla relevant, korrekt, begriplig och användbar information. Vad visade då den genomförda studien när det gäller dagstidningarnas rapportering om övervikt och fetma? Var informationen begriplig och användbar? och Vilka konsekvenser kan rapporteringen om övervikt få för människors uppfattningar om denna hälsorisk?

Resultatet av studien pekar på en del otillräckligheter i rapporteringen. En första slutsats som kan dras är att övervikt- och fetmaproblematiken underskattades i de studerade tidningarna i förhållande till problemets reella proportioner vid den aktuella tidpunkten. Övervikt definierades inte heller entydigt som ett hälsoproblem. Övervikt behandlades i stor utsträckning som ett kosmetiskt problem och reducerades därmed till att bli en fråga om utseende. En möjlig konsekvens därav är att allmänheten men också beslutsfattare får en felaktig uppfattning av fetmaproblematiken och att problematiken inte tas på allvar.

Informationen om övervikt och fetma var i flera fall svår att förstå och bedöma och därmed också omöjlig att omsätta till handling. Det gäller framförallt den rapportering som behandlade övervikt som en hälsorisk. De artikeltexter som behandlade övervikt och fetma som ett kosmetiskt dilemma var mer underhållande och lättillgängliga, men också okritiska, och innehöll ofta information av låg eller tveksam kvalitet.

Studien visar också att rapporteringen kring övervikt och fetma var motsägelsefull. De paradoxala budskapen kan ge upphov till stor förvirring och osäkerhet hos läsarna. Inkonsekventa budskap kan också skapa onödig oro i befolkningen. Det finns samtidigt en risk för att de motsägelsefulla budskapen bidrar till status quo istället för förändring. Oavsett individens egen ståndpunkt och situation ifråga om övervikt och fetma kan denne finna argument i dagspressen för sin livsstil.

Vad som också framkom i studien var att rapporteringen kring män och kvinnors övervikt var mycket vinklad. Det fanns tydliga genusdimensioner i texterna där övervikt tolererades olika beroende på vem som var bärare av den. I rapporteringen förknippas övervikt dessutom ofta med negativa egenskaper som t.ex. lathet, eftergivenhet och dumhet, vilket ytterligare bidrar till att stigmatisera en redan utsatt grupp. Några motbilder erbjöds inte i någon reell mening. En väsentlig slutsats från studien är därmed också att rapporteringen kan ge upphov till vanföreställningar om övervikt och bidrar till att fördomar gentemot de överviktiga hålls vid liv.

Både medicinare och journalister har ett stort ansvar när det gäller att informera om hälsa och ohälsa, tex. övervikt och dess risker. Båda har en pedagogisk roll att leva upp till. Studien visar dock att de två i viss mån misslyckas i denna pedagogiska gärning. Båge parterna misslyckas med att formulera begripliga och för individen (lekmannen) relevanta och användbara budskap. Medicinarna vänder sig i allt för stor utsträckning till en redan initierad krets och uttrycker sig på ett abstrakt och svåröverskådligt språk. Journalisterna å sin sida tycks allt för ofta glömma sin granskande roll i strävan efter att popularisera och skapa säljande nyheter, eller så saknar de kompetensen att anta utmaningen och försöka översätta experternas utsagor till begriplig svenska. Det är tydligt att journalistikens ideal är lättare att formulera än att alltid leva upp till. Allt är dock inte nattsvart. Självklart rymmer det studerade utbudet både god och dålig journalistik, men tyvärr är det den senare som ger undersökningen dess eftersmak. Morgonpressens rapportering, i denna studie *Dagens Nyheter*, *Helsingborgs Dagblad* samt *Västerbottens-Kuriren*.

ren, synes relevant men svårillgänglig och därmed svår att använda, och kvällspressens (här *Aftonbladets*) rapportering tycks mindre relevant, ibland oseriös, men kanske underhållande.

Mediernas makt ska inte underskattas, men inte heller överdrivas. Medierna är en av flera aktörer på opinionsmarknaden. Viktigt att hålla i minnet är dock att allmänheten inte är helt utlämnad till bara dagstidningarnas version av verkligheten. Vi har ett rikare och mer mångfacetterat medielandskap än nå-

gonsin, men kanske också ett mer komplext och svåröverblickbart landskap. Utbudet av hälsobudskap är rikligt och kompletteras dessutom av andra socialisationsagenter och personliga kommunikationskanaler när åsikter ska formuleras och hälsobeslut ska tas. Det behövs dock mer forskning kring utbudet av hälsobudskap, men också om de potentiella mottagarna, deras förståelse av budskapen som medierna tillhandahåller samt användningen av dem i den egna vardagskontexten.

Noter

1. Forskningen har visat att unga och gamla värderar hälsa olika. Unga tenderar i större utsträckning än gamla att värdesätta t.ex. personlig utveckling och lycka framför hälsa. De unga tar istället hälsan för given. De känner sig ofta osärbara och odödliga.
2. *DN* är en huvudstadstidning, men har också en stor nationell läsekrets. *DN* läses av uppskattningsvis en miljon människor. *Aftonbladet* är Skandinavien största dagstidning, tillika lösnummerförsäld kvällstidning, och når uppskattningsvis 1,6 miljon läsare över hela landet. *DN* är en typisk medelklasstidning, medan *Aftonbladet* anses ha en stark ställning i resurssvaga hushåll och är troligen också ett politiskt val (Wadbring, 2000). *HD* och *VK* är båda en slags genomsnittliga lokala medelklasstidningar, med betydligt mindre men något mer homogena läsekretsar (upplagestorlek ca 40–50 000) från landets södra respektive norra del.

Referenser

- Citron, B.-M., Bergstedt, E., Wallqvist, Ö. & Johansson, P.-O. (2000) *Lika eller unika? Lokal mångfald del 1* Stockholm: Stiftelsen Institutet för Mediestudier. (Rapport 2:2000)
- de Almeida, M.D.V., Graça, P., Lappalainen, R., Giachetti, I., Kafatos, A., Remaut de Winter, A.M. & Kearney, J.M. (1997) Sources Used and Trusted by Nationally-Representative Adults in the European Union for Information on Healthy Eating, *European Journal of Clinical Nutrition*, 51(suppl. 2): 16-22.
- Dearing, J.W. & Rogers, E.M. (1996) *Agenda-Setting*. Thousand Oaks: Sage.
- Eide, M. & Hernes, G. (1987) *Død og pine. Om massmedia og helsepolitikk*. Oslo: FAFO.
- Enkvist, C. (2004) Fel att vi blir feta av fett, *Dagens Nyheter*, sektion A: 4, 2004-01-11.
- Friedl, A. (2000) *Granskning av matlagingsprogram i public servicemedia ur ett folkhälsoperspektiv*. Stockholm: Karolinska institutet, Institutionen för medicinsk näringslära.
- Hagström, B. (2002) *Svensk sjukvård i och under press. Pressens rapportering om svensk hälso- och sjukvård*. Lund: Studentlitteratur.
- IFIC (2003) *Trends in Obesity-Related Media Coverage* [www-dokument]. Tillgänglig: <http://www.ific.org/research/obesitytrends.cfm> (2003-12-11).
- Jarlbro, G. (2002) Information och opinionsbildning, i Andreasson, S. (red.), *Den svenska supen i det nya Europa. Nya villkor för alkoholprevention: en kunskapsöversikt*, Stockholm: Statens Folkhälsoinstitut, s. 211-233. (Rapport 2002:11)
- Jarlbro, G. (2004a) *Hälsokommunikation: en introduktion*. Lund: Studentlitteratur. (2:a rev. uppl.)
- Jarlbro, G. (2004b) *Krisjournalistik eller journalistik i kris? En forskningsöversikt om medier, risker och kriser* Stockholm: Krisberedskapsmyndigheten. (Rapport 2004:1)
- Jarlbro, G. & Palm, L. (1990) *HIV/aids-informationsprojekt i södra Sverige*. Lund: Rådet för hälso- och sjukvårdsforskning.
- Jarlbro, G. & Palm, L. (1997) *Säkrare sex. Hur budskapet formuleras, Hur det tolkas, Hur det fungerar*. Stockholm: Folkhälsoinstitutet. (Rapport 1997:41)
- Kallings, L.V. (2002) *Åtgärder mot fetma. Nationell inventering av pågående studier/projekt avseende fysisk aktivitet och kost för att förebygga övervikt och fetma* Stockholm: Statens folkhälsoinstitut. (Rapport 2002:6).
- Kreps, G.L. (2001) The Evolution and Advancement of Health Communication Inquiry. *Communication Yearbook*, 24: 231-253.
- Lupton, D. (1995) *The Imperative of Health. Public Health and the Regulated Body*. London: Sage.
- Nilsson, Å. & Severinsson, R. (2001) *Trender och traditioner i svensk morgonpress 1987-1999*. Göteborg: Göteborgs universitet, JMG; Dagspresskollegiet.
- Nordlund, R. (1994) *Ett triangeldrama. Myndigheter, medborgare och medier i kris* Stockholm: Styrelsen för psykologiskt försvar. (Meddelande nr 136:a)
- Oscarsson, H. (2003) Våra grundläggande värderingar, i Holmberg, S. & Weibull, L. (red.) *Fåfångans marknad*. Göteborg: SOM-institutet. (SOM-rapport nr 33)
- Palm, L. (1994) *Övertalningsstrategier. Att välja budskap efter utgångsläge*. Lund: Studentlitteratur.

- Palmblad, E. & Eriksson, B.E. (1995) *Kropp och Politik. Hälsoupplysning som samhällsspegel från 30-tal till 90-tal*. Stockholm: Carlssons förlag.
- Sandberg, H. (2004a) *Medier & fetma: en analys av vikt*. Lund: Lunds universitet, Avdelningen för medie- och kommunikationsvetenskap. (Akademisk avhandling för filosofie doktorsexamen. Lund Studies in Media and Communication 8)
- Sandberg, H. (2004b) Varför gör de inte som vi säger?, i B. Johansson (red.) *Forskare klagör: Myter om maten*. Stockholm: Formas, s. 203-212.
- SBU (2002) *Fetma – problem och åtgärder*. Stockholm: Statens beredning för medicinsk utvärdering. (Rapport nr 160)
- SCB (2002) *Statistisk Årsbok 2002*. Örebro: Statistiska Centralbyrån.
- Stinson, K.M. (2001) *Women and Dieting Culture. Inside a Commercial Weight Loss Group*. New Brunswick, N. J.: Rutgers University Press.
- Strid, J. (2000) Viktigt innehåll då och nu, i I. Wadbring & L. Weibull (red.) *Tryckt. 20 kapitel om dagstidningar i början av 2000-talet*. Göteborg: Dagspresskollegiet; Göteborgs universitet: Institutionen för journalistik och masskommunikation, s. 79-90.
- Wadbring, I. (2000) Tidningsläsare i storstadsområdena, i Holmberg, S. & Weibull, L. (red.) *Det nya samhället*. Göteborg: SOM-institutet, s. 127-135. (SOM-rapport nr 24)
- Van Dijk, T.A. (1988) *News Analysis: Case Studies of International and National News in the press*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.

Se Nordicoms nya hemsida

www.nordicom.gu.se

Journalismen og positivistikken

CHARLOTTE WIEN

Journalistikken henter en stor del af sin legitimitet i påstanden om, at den er i stand til at fremstille sande billeder af virkeligheden. For ingen ville have brug for den, hvis journalisterne selv hævdede, at nyhedsformidlingen bestod af usande billeder af virkeligheden. Begreber som sandhed og virkelighed kan ikke skilles fra begrebet objektivitet. Så hvis man kan tale om et paradigme inden for journalistikken, må kravet om objektivitet i nyhedsformidlingen være et sådant.

Men et er at have objektivitet som ledestjerne, noget andet er at operationalisere det i en journalistisk hverdag.

Inden for journalistikken findes en række retninger, der har forsøgt at operationalisere objektivitetsbegrebet: Eksempelvis Mainstream Journalism, Scientific Journalism, New Journalism og Precision Journalism (herunder Computer Assisted Reporting). At operationalisere begreber kræver enten at man selv tænker eller at man låner andres tanker. Det sidste er langt det hyppigste og sædvanligvis det, der sker, når praktikere – som journalister – har behov for teori.

Formålet med denne artikel er just at vise, hvordan de ovenstående retninger inden for journalistikken har forsøgt at operationalisere objektivitetsbegrebet ved at låne stumper fra videnskabsteorien. Jeg vil forfølge det journalistiske objektivitetsbegreb og med objektivitetsbegrebet som prisme reflektere over de forskellige journalistiske retninger og deres slægtskab med forskellige videnskabsteoretiske strømninger. Målet er, med udgangspunkt i begrebet objektivitet at tegne et billede af hvad man kunne kalde journalistikteoriens landkort.

Man kan hævde at dette er tidsspilde: Journalistik er håndværk og ikke videnskab og derfor lige-

glad med videnskabsteoretiske strømninger og at en hver sammenhæng mellem forskellige videnskabsteoretiske strømninger og journalistik er rent tanke-spind. Men det holder ikke til en nærmere gennemgang: For det første løber videnskabsteoretiske strømninger gennem alle afkroge af samfundet og dets hverdagstænkning. For det andet benytter journalistikken sig af begreber som sandhed, virkelighed og objektivitet, og må derfor som fagdisciplin have gjort sig overvejelser om hvad begreberne betyder og hvordan begreberne operationaliseres, med mindre journalistikken er villig til at indrømme, at den er totalt tanketom.

Positivismen er død – længe leve positivismen

Journalistikken opstod som et egentligt fag i slutningen af 1800-tallet. Det første universitetskursus i journalistik udbydes ved University of Missouri (Columbia) i 1879-84 og det første journalistiske fagforbund opstår i England i 1883 (Britannica 2003). Faget dengang ligner i høj grad det, som Hindman med en nutidig term kalder Mainstream journalistikken, som stadig er den form for journalistik, som langt de fleste journalister udøver:

Mainstream Journalism is represented by professional norms and uses certain techniques of newsgathering and construction. A mainstream journalist tries to be objective, remains distant from her or his subject, finds information in official places, and presents that information in particular ways. (Hindman 1998:177)

Knap 40 år tidligere var positivismen blevet navngivet og beskrevet som videnskabsteoretisk retning af Auguste Comte (Kjørup 2000:289). Min påstand er, at langt det meste journalistik – i lighed med store dele af den videnskabelige verden – fortsat benytter et positivistisk objektivitetsbegreb.

Center for Journalistik & Efteruddannelse, Syddansk Universitet, Olof Palmes Allé 11, DK-8200 Århus N, chw@journalism.sdu.dk

Positivismen er besnærende i sin sund-fornuft tilgang til erkendelse: Det eneste vi kan vide noget om er det, som vi umiddelbart kan erkende gennem vores sanser og det er derfor kun gennem sanserne at sikker viden kan opnås. Når sikker viden er opnået er denne viden ligesom byggeblokke i den samlede menneskelige erkendelse (Hackett and Zhao 1998:109-110; Kjærup 2000:288-307).

Det positivistiske objektivitetsbegreb er binært: Enten er man objektiv, eller også er man subjektiv. At være subjektiv vil sige, at ens egne vurderinger (holdninger og værdier) har indflydelse på erkendelsen. At være objektiv vil sige, at man nøjes med at fremstille det, der ikke er påvirket af ens egne vurderinger, altså fakta. Fakta er det, som direkte kan erkendes, som andre vil kunne erkende på nøjagtig samme måde og faktas sandhedsværdi er ikke til diskussion. Nøjes man med at viderebringe fakta er man pr. definition objektiv. Positivismen forudsætter hermed, at det er muligt at skelne mellem fakta og vurderinger.

I en lærebog i journalistik af nyere dato kan man læse følgende i et afsnit med den sigende titel: "Fact vs. Opinion"

In the previous examples, the writers reported the sights, sounds and smells they observed. Those observations were factual – evidence of conditions that anyone on the scene could have observed. The writers let the readers form their own opinions. (Rich 2000:85)

Formodningen om det mulige i at skelne entydigt mellem fakta og vurderinger træder tydeligt frem og stemmer nøje overens med den positivistiske måde at forstå begrebet objektivitet på: Alt hvad journalisten selv kan og må skrive er det, som han direkte kan observere og det, der er faktuel. Journalisten skal holde sine egne vurderinger ude af produktet og lade læserne forme deres egen holdning ud fra de fakta, som journalisten har givet.

I en dansk version findes også troen på, at det er muligt for journalisten at gengive fakta og kun det og lade læseren selv foretage vurderingerne. Ufer skriver med et kraftfuldt citat fra hans gamle lærermester

"Du skal kraftstøjle ikke fortælle folk, om brand er "frygtelig" eller ikke. [...] Referér, for satan! Folk vil skide på, hvad du mener. De vil vide hvad der er sket! (Ufer 2001-39)

Ufers gamle lærermester krævede således af sine elever, at de var i stand til at destillere deres egen person ud af det journalistiske produkt og således blot refererer hvad der er sket (fakta) og holder egne vurderinger ude af produktet.

I praksis er det dog ikke helt så enkelt at skelne mellem fakta og vurderinger

Kritikken af objektivitetsbegrebet i denne model bygger just på, at vi vel i dag med temmelig stor sikkerhed ved, at fakta netop ikke taler for sig selv, at fakta i betydningen *registrerbarhed* kun er en overflade, som ganske enkelt er uforståelig, hvis den ikke forklares med dybereliggende, men ofte ikke umiddelbart registrerbare sammenhænge. (Andrén, Hemánus et al. 1979:11)

Problemet er, at journalisten må foretage et valg af sammenhæng til at sætte fakta ind i. Og dette valg er hans eget subjektive valg. Dette er en erkendelse, som journalistikken – i lighed med videnskaben – har haft ganske vanskeligt ved at tackle. Meget af den mere tænksomme litteratur om og lærebøger i journalistik fastholder således også – i visse tilfælde med enkelte forbehold – en skelnen mellem fakta og vurderinger. Således skriver Thuren i en lærebog i journalistisk kildekritik

Det är alltså svårt att skilja mellan värderingar och verklighetsbeskrivningar. Frågan är om det överhuvudtaget är meningsfullt. Är det inte bara frågan om en abstrakt konstruktion utan praktisk betydelse? Vi ska avsluta detta kapitel med att framlägga tre argument för att upprätthålla skillnaden mellan påstående och värderingar. (Thuren 1986:11)

Herefter fremfører Thuren tre årsager til at denne skelnen nødvendig: Den er af stor værdi i politiske debatter; for at undgå troen på, at vurderinger kan sandhedsbedømmes; og for at understrege, at menneskers virkelighedsopfattelse påvirkes af deres vurderinger. Det gør dog ikke Thurens antagelse mere korrekt. Andre vælger – vel vidende at det er problematisk – at benytte en skelnen mellem fakta og vurderinger. Således skriver Schudson i hans ph.d.-afhandling om objektivitetsbegrebets historie i journalistikken

I began this study to explore the ideal that facts should be separated from values in social science. I did so because I distrusted the cant of "value-free sociology" and its corollaries. [...] Still, I could not embrace any glib rejection of the value-free ideal. The ideal is so powerful that its critics often believe in it despite themselves. [...] I shall define "objectivity" as the view that one can and should separate facts from values. (Schudson 1990:2-3)

Schudsons forsøg på at vriste sig ud af det besnærende positivistiske objektivitetsbegreb er en ople-

velse som mange forskere – og måske enkelte journalister – kan ikke genkendende til.

Historieskrivning og journalistik-forskning

Jeg vil dvæle lidt mere en række andre berøringsflader mellem positivismen og journalistikken. For på to andre ganske markante punkter henter journalistikken en del yderligere arvegods i positivismen: For det første i forståelsen af hvad opgaven med at "skrive en historie" går ud på, og for det andet i kildekritikken. Journalistikken har lånt en lang række fjer fra historieforskningen. Jeg vil i det følgende argumentere for, at de lånte fjer er historieforskningens aflagte tøj.

Leopold von Ranke¹ gjorde i sit værk "Geschichte der romanischen und germanischen Völker" (1824) op med tidligere tiders historieskrivning. Han ville – i modsætning til tidligere tiders historieskrivere – skrive historien "Wie es eigentlich gewesen".

Sætningen skulle forstås som et opgør med tidligere tiders krønikeskrivning (læs: Gode historier) og nok ikke virkeligheden sådan som senere tiders historikere forstod den: De mente, at historieforskningens opgave ifølge Ranke var at rekonstruere fortiden ved hjælp af kilderne. Kilderne var så at sige brikker i fortidens puslespil, og når man blot samlede den på den rette måde, ville man få et sandt og dækkende billede af hvordan det virkelig havde været. Op gennem 1900-tallet og særligt i 1960-erne blev det i stigende omfang klart for historikerne, at dette arbejde ikke blot var uhyre slidsomt, det var også umuligt. Fortiden er død og borte og som sådan ikke interessant. At beskæftige sig med fortiden er udelukkende interessant, såfremt man har en problemstilling, der er relevant og interessant for nutiden (og/eller fremtiden). En nutidig forståelse af historieforskningens opgave vil tilsige, at historieforskning skal rekonstruere fortiden i lyset af en nutidig problemstilling (Hansen 1999).

Inden for journalistikken dukker troen på det mulige i at beskrive "Wie es eigentlich gewesen" dog stadig hyppigt op. I det følgende skal jeg nøjes med to eksempler. De er begge hentet fra forordet debatbøger om et eller andet der er sket i fortiden. Den første eksempel stammer fra den svenske Østeuropa-korrespondent Richard Swartz, der efter at have været korrespondent i Østeuropa i næsten tredive år skriver

Derfor satte jeg mig hen til skrivebordet og begyndte at skrive ned hvordan det havde været, i hvert fald i næsten tredive år, inden også jeg havde glemt det.
Hvordan det virkelig havde været.... (Swartz 1996:7-8)

Swartz stiller sig således den ganske store opgave det er, at beskrive hvordan det var virkelig var i 30 år af Østeuropas historie. Det andet eksempel er fra Nybroe og Mylenbergs bog om valgkampen i Danmark i 2001:

Vores mål med bogen er at tegne et mere fuldstændigt billede af danske toppolitikere i valgkamp. At fortælle om den virkelighed, som hovedparten af vælgerne af gode grunde ikke kendte, da de afgav deres stemme. Nemlig historien om, hvordan politikere manipulerer med vores virkelighed og vores *forestilling* om virkeligheden.

[...]

Vi understreger, at denne bog ikke er *hele* sandheden. Der kan være foregået en hel masse under valgkampen, som det af forskellige grunde ikke er lykkedes os at finde ud af. (Nybroe and Mylenberg 2002:8-9)

Om end Nybroe og Mylenberg forsøger sig med en afgrænsning af emnet (hvordan politikere manipulerer med vores virkelighed) og ligeledes tager forbehold for deres egen fremstilling (denne bog er ikke *hele* sandheden) så er der dog i begge bogudgivelser tale om rekonstruktioner af fortiden uden et klart fokuspunkt for nutiden.

Som ovenfor nævnt låner journalistikken også fjer fra den positivistiske historieforskningens kildekritik: Det er indlysende for enhver, at ikke alle kilder er lige gode – dvs. har lige stor sandhedsværdi – når man arbejder med et journalistisk produkt eller med historieforskning. Kristian Erslev gjorde sig til talsmand for at opstille et system af begrebspar, som kunne bruges til at klassificere kilder. Ideen var, at man ved at typebestemme kilderne skulle kunne afveje kildernes indbyrdes sandhedsværdi (Kjørup 2000:55).

Kildeklassifikationen gav dog igennem 1960-erne anledning til voldsomme diskussioner i historikerkredse, fordi det ikke er muligt at foretage en sådan endegyldig klassifikation af kilder. Kilderne skifter rolle og funktion og må derfor også klassificeres forskelligt afhængig af hvordan og til hvad man bruger dem, altså afhængigt af problemstillingen. Dette kan bedst illustreres med et eksempel fra min undervisning i kildekritik: Jeg præsenterer en overhead med følgende tekst i undervisningen.

Fredag den 6. februar 2004 havde Charlotte et æble med, da hun skulle undervise i kildekritik. Hun spiste æblet mens de journaliststuderende sad sig på deres pladser. Hun spiste æblet, dels fordi hun vidste, at det var sundt, dels fordi hun skulle bruge det til at anskueliggøre forskellen

mellem levninger og beretninger. Derfor lod hun æbleskroget blive liggende på bordet.²

Det synes umiddelbart indlysende, at æbleskroget er en levning og overheaden er en beretning. Sådan forholder det sig dog ikke nødvendigvis, for hvis den stump af fortiden, der skal klarlægges er hvad der foregik i den konkrete undervisningstime, så kan overheaden pludselig opfattes som en levning. Kilderne er med andre ord ligesom plasticstumperne i et kalejdoskop: Hvis man ryster dem danner de nye mønstre og deres sandhedsværdi ændres. Og nogenlunde ligeså forholder det sig med flere af de øvrige begrebspar i den historiske kildekritik.

Det formentlig mest populære begrebspar fra den positivistiske historietradition som benyttes af journalister er begreberne førstehånds- og andenhåndsvidne. Førstehåndsvidne er den kilde, der selv har overværet en begivenhed, mens andenhåndsvidne har fået fortalt om begivenheden. Den positivistiske historietradition vil vurdere førstehåndsvidnet som havende den største (sandheds-)værdi (Fink, Maniche et al. 1996:15). Denne måde at kvalitetsvurdere kilder på er naturligvis ubrugelig. For hvad nu hvis førstehåndsvidnet til en begivenhed er forudsætningsløst og ikke forstår den konkrete hændelse? Og hvis andenhåndsvidnet faktisk har studeret begivenheden og indsamlet utallige vidneudsagn som han har bearbejdet og analyseret.

Alligevel genfindes den naive tro på at førstehåndsvidnet har en højere sandhedsværdi end andenhåndsvidnet i dagligdagens praktiske journalistik især afspejlet i krigskorrespondance. Journalister, der befinder sig tusindvis af kilometer væk fra kampene bliver bedt af nyhedsudsendelsens studieværter om at svare på "Hvad sker der lige nu?". Ofte er journalisten lige landet, og har kun lige nået at iføre sig den skudsikre vest, han er ikke specialist i krigsførelse eller det område han er landet i, og kan i øvrigt hverken se eller høre noget som helst andet end det, vi andre med en internetforbindelse også kan skaffe os adgang til. At han alligevel kommer på i aftenens nyhedsudsendelse skyldes at han virker

mere overbevisende som førstehåndsvidne, end en person placeret i København eller Odense.

Men journalister er i lighed med forskere ikke (alle) tankeløse folk, og forsøgene på at afsværge det positivistiske objektivitetsideal inden for forskningen satte sig også spor i journalistikken og den forsøgte sig med et opgør.

Accuracy, fairness and balance: Journalistikkens "opgør" med objektivitetsparadigmet

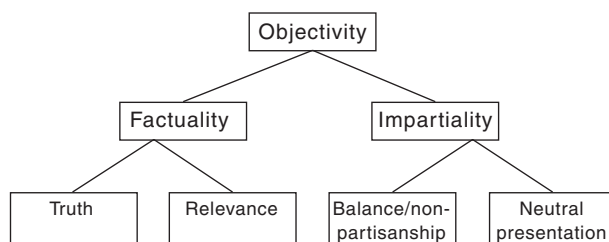
Den diskussion af positivismen, der foregik og til stadighed foregår i de videnskabelige kredse kan naturligvis ikke undgå nu og da at skulpe over på journalistikken. Og ved flere lejligheder har journalistikken også selv forsøgt sig med et opgør med det positivistiske objektivitetsparadigme.

Øvelsen går ud på fortsat at bibeholde journalistikkens legitimitet, men samtidig enten at komme uden om objektivitetsbegrebet eller redefinere det. Journalistikken stod således over for at skulle definere et bøvlet begreb, og gjorde det som man så ofte gør med bøvlede begreber: Den forsøgte at definere begrebet ved hjælp af en bunke ligeså bøvlede begreber, som udelukkende bidrog til at forøge sumpen af udefinerede bøvlebegreber inden for journalistikken og paradoksalt nok kom journalistikkens forsøg på opgør til at understøtte den journalistiske forståelse og brug af det positivistiske objektivitetsbegreb.

Et par perleeksempler på hvordan medieforskere i lighed med Schudson har kæmpet med og mod deres egen positivistiske tilgang til objektivitet ses hos en række nordiske forskere i 1970'erne og begyndelsen af 1980'erne. Således skriver Westerståhl (1983:403) at

Maintaining objectivity in the dissemination of news can, it seems to me, most easily be defined as "adherence to certain norms or standards".

Disse normer og standarder udfolder Westerståhl i nedenstående figur:

Figur 1. Westerståhls objektivitetskoncept frit efter (Westerståhl 1983:405)

Med udgangspunkt i begreberne *truth*, *relevance*, *balance*, *neutral presentation* og med en gensidig afvejning af disse begreber mod hinanden sætter Westerståhl sig for i bogstaveligste forstand at *måle* hvor objektiv nyhedsdækningen af 8 cases var. Således måles balance på en skala fra +20 til -70 for hvert af de 8 cases. At måle balance i nyhedsdækningen på denne vis giver i høj grad mindelser om det positivistiske arvegods.

Andrén, Hermánus et.al forsøger sig ligeledes i nordisk sammenhæng med et operationelt objektivitetsbegreb i følgende

Vi hævder, at et program er objektivt i det omfang de følgende betingelser er opfyldt:

- (I) det indeholder *sande* påstande.
- (II) det ikke er *misvisende*.
- (III) det indeholder *væsentlige* påstande.
- (IV) det er *grundigt*.

Den definition af objektivitet, som vi bygger på, siger at et program er objektivt i det omfang det indeholder påstande som indgår i et realistisk verdensbillede. (Andrén, Hemánus et al. 1979:43)

Men heller ikke denne definition er operationel som en definition af objektivitet i forhold til en journalistisk dagligdag: For hvem skal afgøre, om påstandene er sande, om det journalistiske produkt er misvisende og indeholder væsentlige påstande og om det er grundigt? Denne definition peger også tilbage mod en positivistisk tænkning, hvor et journalistisk produkt må dømmes ikke-objektivt såfremt blot et enkelt af de ovenstående kriterier ikke er opfyldt.

At forsøgene på at komme rundt om eller få operationaliseret objektivitetsbegrebet stadig foregår kan man bl.a. læse om hos Shaw m.fl. I et kapitel med titlen "Journalists are objective" skriver Shaw m.fl.:

When writing a story, journalists often balance the opposing sides of an issue as if their story is the only one that the public will see. Journalists do this because they want to be objective, or if that seems impossible, to be fair and balanced. This is true even though most journalists and editors have concluded that objectivity is impossible and, like magazine magnate Henry Luce, know they can only *aim* for fairness. Fairness and objectivity go together. Scholar Jay Rosen writes. "Objectivity is about informing the public; it tells us to worry about things like accuracy, balance and fairness" (Shaw, McCombs et al. 1997:303)

Som det fremgår af citatet er objektivitet og fairness synonyme. Det mest interessante her er, at fairness

kan gradbøjes: Man kan være mere eller mindre fair. Og da der er lighedstegn mellem det at være fair og det at være objektiv kan man således også være mere eller mindre objektiv. Shaws næste opgave bliver derfor at definere hvordan man bærer sig ad med at være fair som journalist: Det gør man ved at være balanced og accurate. Og dermed bliver det næste skridt at definere hvad det så er.

Balance defineres primært ud fra dets modsætning: En historie er ubalanceret, når den har en foretrukket side, er en-sidet eller partiske. *Vurderingen* af om historien er det, er *journalistens egen*.

Man udøver *accuracy*, når man er omhyggelig med at tilskrive til kilder og når man som journalist *nøjes med at gengive fakta*.

Som det turde fremgå er der tale om en cirkelslutning, hvor den positivistiske tro på det mulige i at skelne mellem vurderinger og fakta bliver bærende for diskussionen. Og dermed har det journalistiske objektivitetsparadigme ikke rykket sig en millimeter (Hackett and Zhao 1998:113ff).

Det kan på baggrund af denne gennemgang se ud som om jeg vil hævde, at mainstream journalistikken i modsætning til de videnskabelige områder, som den traditionelt sammenligner sig med (humaniora og samfundsvidenskab) er alene om at gribe tilbage til positivismen i det daglige arbejde. Men det er et misvisende billede: Der er såvel i humanistisk, som samfundsvidenskabelig og naturvidenskabelig forskning masser af elementer af positivismen. En meget stor del af den nyere videnskabelige metodelitteratur benytter i rigt omfang elementer af positivistiske tænkning som udgangspunkt for gennemgangen af videnskabelig metode for eksempel (Andersen 1999).

Lippmann, Precision Journalism og Computer Assisted Reporting

Andre har også forsøgt at frelse journalistikken fra dens legitimitetsproblem omkring objektivitetsbegrebet. Holbert and Zubric (2000) mener, at det netop var problemerne med at definere begrebet objektivitet operationelt, der er årsag til, at journalistikken op gennem 1900-tallet blev trukket i (mindst) tre forskellige retninger.

Den første er den egalitære public journalism. Public journalism er i denne sammenhæng relativt uinteressant, eftersom den egentlig ikke i sig selv reflekterer over eller forsøger at generalisere og operationalisere objektivitetsbegrebet. Yderligere er public journalism – selv om den har rødder tilbage til 1900-tallets begyndelse – ikke en arbejdsmetode, der er særligt anvendt af journalister i dag, selvom

der arbejdes på at give den en renæssance (Bro 1998:87-101).

Den anden retning er den litterære New Journalism. Denne retning er reelt journalistikkens eneste alvorlige forsøg på et opgør med objektiviteten. New Journalism har dog kun vundet begrænset indflydelse i USA, hvor den blev født i 1960-erne og 70-erne og har praktisk taget ingen indflydelse haft i Danmark. New Journalism bliver ikke født af ingenting, den henter sit tankegods fra de samtidige videnskabsteoretiske strømninger, så som relativisme, strukturalisme, dekonstruktivisme og post-modernisme. Det fælles for disse ”-ismer” kan i denne sammenhæng bedst forklares i en modstilling mellem det positivistiske objektivitets paradigme.³

Hvor positivisterne ville hævde, at mennesket er i stand til at erkende den virkelige verden værdifrit vil de øvrige ”-ister” hævde, at det ikke er muligt: Vores opfattelse af verden er påvirket og sløret af alle mulige tillærte kategorier, koncepter og konventioner. Det interessante er dermed ikke længere hvordan den virkelige verden ser ud, men derimod hvad vi kan udtrykke om den ved hjælp af forskellige tegn så som sproget.

Hvor positivisterne opfattede sproget som et værdineutralt lokomotiv, der kunne befragte forståelsen af den virkelige verden videre, bliver sproget for de øvrige ”-ister” selv en aktiv part i det at skabe mening og betydning: En terrorist *er* en terrorist hvis vi kalder ham det, men han *er* frihedskæmper, hvis det er det vi vælger at kalde ham. Hermed må de også afvise en hver forhåbning om at kunne fremstille noget som helst objektivt.

Begreber som sandhed, objektivitet og virkelighed er meningsløse i sig selv, men interessante at studere som tegn. Det bliver dermed kun tegnene der er virkelige: Kortet er blevet mere virkeligt end landskabet. Det kan lyde overordentligt fortænkt, men det kan i aller højeste grad diskuteres, hvad der er virkeligt og hvad der ikke er.⁴ Om hvordan de ovenfor nævnte strømninger påvirker journalistikken skriver Andrén, Hemánus et al. (1979:11-12)

Dette opbrud eller opgør, som den videnskabsteoretiske udvikling førte til, efterlod som nævnt journalistikken med sit objektivitetsbegreb helt uafhængigt og uforstyrret af de faktiske forhold og vor faktiske indsigter.

Men store grupper af journalister og andre i massemedierne beskæftigede mennesker fulgte dette opgør ganske nøje. Og de gik da videre til den anden fase. Den bygger på den antagelse at der altså ikke findes objektivitet og derfor kan journalisten altså heller ikke være objektiv

overhovedet. Det er i sig selv en krænkelse af ytringsfriheden at ville forestille at være objektiv. Ja, det er direkte falsk. Det eneste man kan stole på, er da den enkelte journalists engagement, hans mulighed for at formidle *sig* gennem sit engagement.

Den tredje retning er den elitære lippmannsk journalistik, som reelt ikke er særligt fjern fra mainstream journalistikken.

According to Lippmann, the general citizenry had neither the time, the ability nor the inclination to inform itself on important questions. Society was too complex, the power of stereotypes too great, man's immediate environment too dominant. The remedy – at least in Lippmann (1922) – had to be boards of experts who could distill the evidence and offer the residue facts. (Petersen 2003:256)

Eksperterne kan eksempelvis være forskere eller journalisterne selv, i det omfang de selv er i stand til at skaffe sig sikker viden om et emne. For Lippmann gik vejen til sikker viden gennem den videnskabelige metode og gennem fagspecialisering.

Tanken bag denne er lidt forenklet, at hvis journalisten låner det meste af sit værktøj fra den videnskabelige metodeværktøjsskabe, så kan han påberåbe sig den samme grad af objektivitet, som videnskaberne kan. Streckenfuss (1990) beskriver, hvordan Lippmann argumenterede for, at journalistikken skulle benytte videnskabelige metoder for at opnå objektivitet.

Lippmann's use of the words *objective*, *science*, and *scientific* are significant. Adapting scientific method for human affairs – including journalism – was central to the thought of the decade. [...] Objective reporting, as he [Lippmann] envisioned it, would not create passive justification for the status quo, as is often assumed now. Those advancing the idea of applying scientific methods to human affairs – in all areas, not just journalism – were political liberals. They attempted to create a system of values using scientific method, borrowing from the philosophy of pragmatism expounded by William James and its variant, instrumentalism, set forth by John Dewey. (Streckenfuss 1990:979)

Med den tydelige forbindelse til det positivistiske videnskabsideal kunne man have forventet, at det lippmannske forsøg på en redningsaktion for det journalistiske objektivitetsbegreb lige så stille var gået i glemmebogen. Det synes dog ikke at være til-

fældet: Professor Phillip Meyer tilskrives traditionelt opfindelsen af to nært beslægtede retninger inden for journalistikken: Precision Journalism og Computer Assisted Reporting (CAR). Om den første skriver Meyer at:

A better solution is to push journalism toward science, incorporating both the powerful data-gathering and – analysis tools of science and its disciplined search for verifiable truth.

This is not a new idea. Walter Lippmann noted seventy years ago that journalism depends on the availability of objectifiable objects. [...] Scientific method offers a way to make happenings objectified, measured, and named. (Meyer 1989:5)

Herefter glæder han sig over, at videnskabens verden tilsyneladende byder journalistikken velkommen og fortsætter

It [Precision Journalism] means treating journalism as if it were science, adopting scientific method, scientific objectivity, and scientific ideals to the entire process of mass communication. (Meyer 1989:6)

Det er især det samfundsvidenskabelige metodeapparat, som Meyer bejler til og herunder især statistisk databehandling. Meyers bog *New Precision Journalism* (Meyer 1989) er grundlæggende en læslet-version af en lærebog i statistik.

Kærligheden til statistik og behandling af store talmængder i journalistikken kom, som nævnt, til at betyde, at Meyers navn også er nært knyttet til en anden variant inden for journalistikken den såkaldte *Computer Assisted Reporting*. Meyer havde behov for at kunne processere store talmængder for at kunne bruge statistik og det var oplagt en at benytte computere til dette.

Ironically his [Meyers] objective was not so much to find computer applications but to apply social science methods to journalistic practices. (Cox 2000:6)

Det kan således diskuteres, om der er en væsensforskel eller kun en gradsforskel mellem Precision Journalism og Computer Assisted Reporting (DeFleur 1997:202-208). Computer Assisted Reporters hævder selv, at det de gør anderledes end andre journalister er, at de benytter regneark, databaseværktøjer samt on-line ressourcer (Cox 2000:10).

Det positivistiske (objektivitets-) ideal synes således at gennemsyre såvel Precision Journalism som Computer Assisted Reporting. I Danmark har især Mulvad og Svith været varme fortalere for Compu-

ter Assisted Reporting. De udgav i 1998 en håndbog i Computer Assisted Reporting (Muldvad and Svith 1998). I denne bog lægges der stor vægt på at instruere læseren i brug af computeren. Men i en gennemrevideret ny udgave af bogen (Muldvad and Svith 2002) lægges der i stor overensstemmelse med Meyers tænkning langt mere vægt på videnskabelig metode, mens computeraspektet nedtones. Et af forskningsverdenens kritiks kernepunkter har været, at hvor forskeren er (eller i det mindste bør være) bevidst om de videnskabsteoretiske problemer, der er forbundet med anvendelsen af det videnskabelige metodeapparat, og til stadighed diskuterer det og kritiserer sig selv og andre, synes visse journalister med et lykkeligt "Heureka" at galoperer ud over stepperne med en fane med ordene "Objektivitet Leve" i den ene hånd og en samfundsvidenskabelig metodebog i den anden.

En anden afart af det Lippmannske ideal om at knytte nærmere bånd mellem journalistikken og videnskaben ses i placeringen af de nye journalistuddannelser ved Roskilde Universitetscenter og ved Syddansk Universitet. Ganske vist eksisterede der, og eksisterer stadig, bånd mellem Århus Universitet og Danmarks Journalisthøjskole, der indtil 1998 havde monopol på at uddanne journalister i Danmark, men disse bånd er og var langt mere løse end koblingen til den akademiske verden sådan som den kom til udtryk ved at integrere en journalistuddannelse på to af landets universiteter (Lund and Petersen 1999).

Yderligere viser en nærlæsning af studieordningerne i Odense to stærke Lippmannske træk: Den ene på bacheloruddannelsen og det andet på kandidatuddannelsen. På bacheloruddannelsen modtager de studerende undervisning i såvel samfundsvidenskabelig som humanistisk metode (kildekritik). Disse fag er sammen med fagene indledende EDB og Informationssøgning i bedste Lippmannsk og Meyersk forståelse samlet under et fag med den sigende titel: De journalistiske værktøjer.

På kandidatuddannelsen, der er landets eneste kandidatoverbygning på en journalistuddannelse, er to af de bærende elementer en kombination af indsigt i videnskabelig metode og fordybelse i et afgrænset fagområde (efter den studerendes eget valg). Tanken er i bedste Lippmannske forstand at "ekspertificere" den færdiguddannede journalist ved at give ham et fagspeciale, som han ved hjælp af sin metodiske skoling selvstændigt kan arbejde videre med.

På journalistuddannelserne i Odense er valget af tilgang til objektivitetsparadigmet således en Lippmann&Meyersk tænkning. Men i kraft af uddannel-

sens placering ved et universitet og i kraft af, at underviserne på uddannelsen er forskere, der løbende konfronteres med forskningens eget kuldsejlede objektivitetsparadigme, står det klart på uddannelsen, at vi ikke er i stand til at uddanne objektive journalister i positivistisk forstand. Vi har således valgt ikke at forsøge at definere et nyt objektivitetsbegreb, men at skabe indsigt i fejlene og manglerne ved det gamle. Dette er et bevist valg, eftersom ingen endnu er kommet op med et operationelt objektivitetsbegreb.

Konklusion

Skal man sammenfattende fremstille de journalistikteoretiske strømninger i en grafisk fremstilling vil den tage sig nogenlunde ud som nedenstående.

Som det fremgår af figur 2 er det min påstand, at såfremt man benytter det journalistiske objektivitetsbegreb som prisme til at anskue hvad man kunne kalde journalistikteorien tegner der sig et billede som det nedanstående: Langt hovedparten af den journalistik der udøves i dag er i bund og grund positivistisk i sin tilgang. Journalistikken har gennem tiden ved flere lejligheder forsøgt at vriste sit objektivitetsparadigme løs af den positivistiske tænkning, men kun i tilfældet "New Journalism" lykkes det. Langt hovedparten af hverdagens journalistik synes fortsat – i lighed med hverdagstænkning og meget videnskabeligt arbejde – at knytte nære bånd til positivismen.

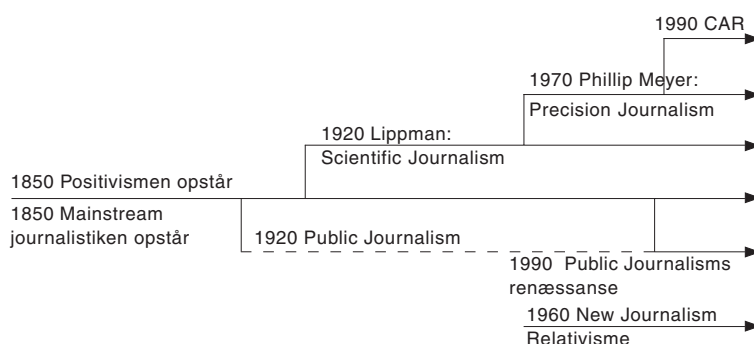
Problemet er ikke så meget, at journalistikken anvender det positivistiske objektivitetsbegreb, som at store dele af journalistikken tilsyneladende ikke er sig bevidste om hvor objektivitetsbegrebet kommer fra og hvilke problemer, der er forbundet med den traditionelle brug af det.

Formentlig har Schudson (1990) ret når han understreger hvor vanskeligt det er at "ryste positivismen af sig" i såvel journalistik som i videnskabeligt arbejde. Så selvom journalistikken tilsyneladende fortsat – i lighed med meget forskning – befinder sig på positivismens highway og selvom de hidtidige afkørsler har vist sig at ende blindt, er den gode nyhed, at kampen om journalistikkens objektivitetsbegreb bestemt ikke er afgjort endnu og at det til stadighed er en daglig udfordring for journalistikken at leve op til sit eget krav om objektiv nyhedsformidling.

Journalistikken kritiseres i lighed med positivistisk videnskab for at skabe alt for forsimplede billeder af alt for små udsnit af virkeligheden. Måske kunne journalistikken bringes videre hvis den begyndte at interessere sig for andre videnskabs-teoretiske retninger: Hvordan ville journalistikken i dag eksempelvis tage sig ud hvis det var Heidegger og Gadamer og med dem hermeneutikken (læren om fortolkning), der havde leveret det journalistikteoretiske fundament? Eller ville journalistikken hvis den havde været påvirket af tænkere som Saussure og Eco og i stedet for positivismen havde benyttet sig af semiotikken eller strukturalismens tanke-sæt.

Helt sikkert er det, at den eneste gang, journalistikken veg bort fra positivismens highway og forsøgte sig med en anden videnskabsteoretisk tilgang opstod der en fundamentalt anderledes journalistik. New Journalism blev ikke en tordnende succes – formentlig fordi der er store etiske problemer forbundet med den – men ingen har mig bekendt endnu forsøgt sig med en hermeneutisk, en semiotisk eller en strukturalistisk tilgang til journalistik. Måske var det faktisk et forsøg værd.

Figur 2. *Det journalistikteoretiske landkort*

Noter

1. Kjørup, S. (2000) *Menneskevidenskaberne*. Roskilde, Roskilde Universitetsforlag, skelner mellem historisme og positivisme og kalder Ranke historist. Denne skelnen findes ikke tilsvarende hos Hansen, P. H. (1999). En metodebog in spe?! 1999. der kalder ham positivist. Jeg vil i det følgende gøre fælles sag med Hansen i det Ranke har muligheden for at skelne mellem fakta og vurderinger som en forudsætning for sit arbejde.
2. Mens de studerende læser overheaden spiser jeg æblet og efterlader skroget på bordet foran mig.
3. Det følgende afsnit bygger på Hackett, R. A. and Y. Zhao (1998). *Sustaining Democracy. Journalism and the Politics of Objectivity*. Toronto, Garamond Press.
4. Hansen har beskæftiget sig med fænomenet Virtual Worlds hvor mennesker fra hele verden skaber virtuelle communities på internettet. I communities med op til 680.000 bruger skaber brugerne de nødvendige (virtuelle) samfundsinstitutioner. Hansen beskriver hvorledes to sådanne brugere lod deres repræsentanter – Avtarer – på nettet gifte sig under en storstilet – internetbaseret – bryllupsceremoni. Hansen, K. (1999). *Trinket og Midnight Madness blev gift – eller blev de?* Cyberkultur og Teknologi, Københavns Universitet, Amager, Institut for Litteraturvidenskab, ikke publiceret.

Anvendt litteratur

- Andersen, I. (1999) *Den Skinbarlige Virkelighed – Om valg af samfundsvidenskabelige metoder*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Andrén, G., Hemánus, P. et al. (1979) *Loyalitet mod virkeligheden – Objektivitet og journalistisk formidling*. København: Gyldendal.
- Britannica (2003) *Journalism*, Encyclopædia Britannica. 2003.
- Bro, P. (1998) *Journalisten som aktivist*. København: Fremads debatbøger.
- Cox, M. (2000) *The Development of Computer-Assisted Reporting*. Newspaper division, Association for Education in Journalism and Mass Communication, University of North Carolina, Chapel Hill.
- DeFleur, M.H. (1997) *Computer-Assisted Investigative Reporting*. Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Fink, J., Manniche, J.C. et al. (1996) *Kildekritisk tekst-samling*. Århus: Aarhus Universitetsforlag.

- Hackett, R.A. & Zhao, Y. (1998) *Sustaining Democracy. Journalism and the Politics of Objectivity*. Toronto: Garamond Press.
- Hansen, K. (1999) *Trinket og Midnight Madness blev gift – eller blev de?* Cyberkultur og Teknologi. Københavns Universitet, Amager, Institut for Litteraturvidenskab, (ikke publiceret).
- Hansen, P.H. (1999) En metodebog in spe?! <http://www.sdu.dk/hum/hist/phh/metmanus.htm> (25/6/99)
- Hindman, E.B. (1998) Spectacles of the Poor: Conventions of Alternative News, *Journalism&Mass Communication Quarterly* 75(1): 177-193.
- Holbert, L.R. & Zubric, S.J. (2000) A Comparative Analysis: Objective & Public Journalism Techniques, *Newspaper Research Journal* 21(4): 50-67.
- Kjørup, S. (2000) *Menneskevidenskaberne*. Roskilde: Roskilde Universitetsforlag.
- Lund, A.B. & Petersen, J.H. (1999) Ny journalistuddannelse i Danmark, *Nordicom Information* 3(21): 87-94.
- Meyer, P. (1989) *The New Precision Journalism*. Bloomington: Indiana University Press.
- Mulvad, N. & Svidth, F.T. (1998) *Vagthundens nye bolig*. Århus: Ajour.
- Mulvad, N. & Svith, F.T. (2002) *Vagthund i vidensamfundet. Guide til computerstøttet journalistik*. Århus: Ajour
- Nybroe, J. & Mylenberg, T. (2002) *En anden sandhed. Om toppolitikere i valgkamp*. København: Lindhardt og Ringhof.
- Petersen, J.H. (2003) Lippmann Revisited. A Comment 80 Years Subsequent to 'Public Opinion'. *Journalism* 4(2): 249-259.
- Rich, C. (2000) *Writing and Reporting News. A Coaching Method*. Belmont: Wadsworth Publishing Company.
- Schudson, M. (1990) *Origins of the Ideal of Objectivity in the Professions. Studies in the History of American Journalism and American Law 1830-1940*. New York, London: Garland Publishing.
- Shaw, D.L., McCombs, M. et al. (1997) *Advanced Reporting. Discovering Patterns in News Events*. Prospect Heights: Waveland Press.
- Streckenfuss, R. (1990) Objectivity in Journalism: A Search and a Reassessment, *Journalism Quarterly* 67(4): 973-983.
- Swartz, R. (1996) *Room Service*. København: Munksgaard/Rosinante.
- Thuren, T. (1986) *Orientering i källkritik. Är det verkligen sant?* Stockholm: Almqvist & Wiksell Läromedel.
- Ufer, N. (2001) *Den nøgne journalist*. Århus: Ajour.
- Westerståhl, J. (1983) Objective News Reporting. *Communication Research* 10(3): 403-424.

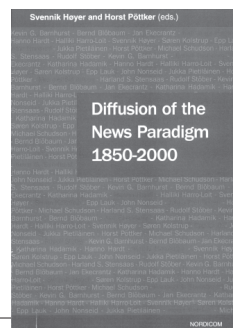
New Book from NORDICOM

Diffusion of the News Paradigm 1850-2000

Contents

Preface	7
<i>Svennik Høyer</i>	
The Idea of the Book. Introduction	9
The Anglo-American Background	
<i>Michael Schudson</i>	
The Emergence of the Objectivity Norm in American Journalism	19
<i>Harlan S. Stensaas</i>	
The Rise of the News Paradigm. A Review of the Scientific Literature	37
<i>Horst Pöttker</i>	
The News Pyramid and its Origin from the American Journalism in the 19th Century. A Professional Approach and an Empirical Inquiry	51
<i>Svennik Høyer</i>	
Old and New Journalism in The London Press. The 1880s and 1890s	65
Scandinavia	
<i>Svennik Høyer</i>	
The Rise and Fall of The Scandinavian Party Press	75
<i>Jan Ekecrantz</i>	
News Paradigms, Political Power and Cultural Contexts in 20th Century Sweden	93
<i>Søren Kolstrup</i>	
Telling the News. Danish Newspapers 1873-1941/2000	105
<i>Svennik Høyer & John Nonseid</i>	
The Half-hearted Modernisation of Norwegian Journalism 1908-1940	123
Germany	
<i>Horst Pöttker</i>	
Comments on the German Tradition of News Journalism	139
<i>Rudolf Stöber</i>	
Journalism Paradigms Before 1945	147
<i>Bernd Blöbaum</i>	
German Journalism after 1945. Reporting Instead of Influencing	157

Central and Eastern Europe	
<i>Epp Lauk</i>	
The Antithesis of the Anglo-American News Paradigm. News Practices in Soviet Journalism	169
<i>Halliki Harro-Loit</i>	
Historical Development of the News Format in Estonia 1920-1990	185
<i>Jukka Pietiläinen</i>	
From Participating to Informing. The Transition of Journalism in the Russian Regional Press	199
<i>Katharina Hadamik</i>	
Between East and West or Simply "Made in Poland"? The Many Different Styles of Today's Polish Journalism	211
Alternative Perspectives	
<i>Hanno Hardt</i>	
The Industrialization of News. The American Experience	227
<i>Kevin G. Barnhurst</i>	
News Ideology in The Twentieth Century	239
<i>Horst Pöttker</i>	
Epilogue. Perspectives on the Development of the News Paradigm. The Quest for Autonomy	263
Bibliography	273
Author index	293
Subject index	299
About the Authors	309

Price: SEK 250, € 25 (+P&P)

..... Copy of *Diffusion of the News Paradigm 1850-2000*

Name:

.....

Address:

.....

VAT No.:

Send coupon to:

NORDICOM, Göteborg University, P.O.Box 713, SE 405 30 Göteborg

fax: + 46 31 773 46 55, e-mail: eva.gidsater@nordicom.gu.se

Journalism and International Law

Swedish Print Media's Portrayal of International Law during the War in Iraq

RIGMOR ARGREN

The intervention in Iraq 2003 raised concerns in three major areas of public international law. In the context of the conflict, these issues became politically charged, with different stakeholders pursuing different aims. It can not be excluded that political actors used legal arguments to support their claim in such a way that it benefited their own cause. This also means that both propaganda and counter-propaganda most likely was disseminated in the media.

The purpose of this article is to analyse how the print media portrayed international law during an international conflict. The research analysed which concerns of international law were present in the media discourse, as well as which concerns were missing but arguably should have been present. The research further aimed at identifying which themes constituted the context to the legal concerns raised. Finally, the analysis highlighted the orders of discourse, that is the ideological mechanisms, that could be identified in the analysed material.

The analysed material consisted of a sample of articles covering the intervention in Iraq 2003, selected from four Swedish newspapers, the morning papers *Svenska Dagbladet* and *Dagens Nyheter*, and the evening papers *Expressen* and *Aftonbladet*. These papers are the leading national papers in Sweden. The material was selected from the time period 20 March to 10 June 2003. At the initial stage forty-five articles were schematically analysed for the purpose of defining the problem area. At the second stage, the fifteen identified news articles were analysed in depth.

The Media and International Law

The general public learns about legal materials as well as human rights issues mainly through the media. The main international human rights institutions have recognised that the media plays a significant role in a democratic society.¹ However, the media is not an objective and impartial entity. On the contrary, media research has repeatedly shown that media representations can be biased and contain flaws. For instance, in his analysis of the 1991 Gulf War, Mathiesen noted that the television reporting of the war showed an extraordinary lack of context. He points out that the editing undertaken by television producers often passes without notice, since the impression overshadowing the whole programme is the strong feeling of reality, of truth.² This pattern of reporting with a lack of contextual information seems to have been repeated in the war in Iraq in 2003. In an analysis of what the American public was shown during the first three weeks of the war, the Project for Excellence in Journalism found that the coverage was very anecdotal and instead of providing context it was rich in detail. In eight out of ten stories, the reporters were only providing battle coverage, mainly consisting of descriptive technicalities.³ Research has shown that journalists are sometimes capable of finding original material and presenting stories not orchestrated by the warring factions. Nevertheless, in a study on the coverage regarding the NATO intervention in Kosovo, for instance, the overall impression was that at central points NATO won the propaganda war.⁴ Given the fact that the media has a central role in a democratic society, and bearing in mind that during international conflict the media can be susceptible to ma-

Department of Humanities, Örebro University, SE-701 82 Örebro, rigmor.argren@spray.se

nipulation, it becomes important to examine the media discourse, in order to highlight how and where this manipulation takes place.

Customary law consists of two elements: 'a general practice,' an objective element, and 'accepted by law,' a subjective element. General practice of a state includes its actions and its non-actions in the fields of diplomacy, politics and military activities. To find proof of customary law can be a difficult enterprise, since one has to find a way to examine the actual practice of states. Multilateral treaties can be evidence of customary law. The Geneva Conventions, for example, are seen to be codifying already existing practices of customary law. Other written materials can also contain proof of customary law, such as judgements of national and international tribunals, documents of the United Nations (UN) as well as state correspondence. Rather interestingly, Malanczuk further suggests that evidence of customary law can be found in 'newspaper reports of actions taken by states, and from statements made by government spokesmen to Parliament, to the press, at international conferences and at meetings of international organizations...'.⁵ Thus, the media can be part of the process that creates customary law, at least as a source of *evidence* of customary law. More research is needed to identify the parameters and limits of the role media has in relation to the shaping of customary law. Nevertheless, for the time being it remains clear that it is important to scrutinize how issues of international law are represented in media discourses during armed conflict.

Critical Discourse Analysis Applied

Teun van Dijk has pointed out that the topic of major concern for critical discourse analysts is the collision between those who control the dominant discourse, and those who challenge it.⁶ According to van Dijk, CDA 'should deal primarily with the discourse dimensions of power abuse and the injustice and inequality that result from it'.⁷ This makes CDA a suitable method for examining the media discourse in general, but even more so when the subject of interest is international law. One of the leading scholars of CDA, Norman Fairclough, underlines that the relationship between discourse and the society is anything but mechanical. Instead, he describes it as dialectical. A continuous interaction takes place, where society is shaped by discourse as well as setting the boundaries for it. Discourse simultaneously influences and shapes the society. As a text, a news article is firstly determined by the actual interview situation. Yet, media institutions also

define it, through the working conditions that prevail within the media. Finally, the dominant ideology of the society has an impact on the text, either through the perspective chosen, or by bringing up the issue in the first place.

In the process of CDA the text is treated as social action and not merely as a piece of information.⁸ Apart from transmitting information, the text is considered: a) to be the result of the dominant ideology, and b) to manifest and reinforce this dominant ideology within itself. In every society where social action takes place, several discourses operate at the same time. Sometimes discourses reinforce each other; at other times they might conflict with each other. Scholars refer to this network of discourses as 'orders of discourse'.⁹ The orders of discourse become the arena where power plays take place and manifest themselves.¹⁰ When Fairclough elaborates on the relationship between social structures, social practices and social events, he points out that: 'Events are not in any simple or direct way the effects of abstract social structures. Their relationship is mediated – there are intermediate organizational entities between structures and events.'¹¹ This point of departure is very useful for the task ahead: The process that precedes the creation of international treaties is in itself a social event; the drafts are discussed and negotiated at international conferences where delegates of the states are present and the end result is a text in the form of a legal document. When looking at treaties, it seems clear that international law, which is partly constituted through the legal documents, is both a social structure (defining what is possible) and a social event (constituting what is actual). And as Fairclough notes, the relation between structure and event is mediated. Thus the media's handling of international law is a fertile field for examination.

Legal Bodies Represented in the Media Discourse

In the analysed material, issues relating to three legal bodies were noted. Firstly the question as to whether or not an intervention in Iraq was lawful in accordance with the UN Charter was most frequent. In an attempt to legitimise the intervention, the United Kingdom (UK) and US alliance alleged that Iraq had weapons of mass destruction. With this argument, the UK and US claimed self-defence in accordance with the UN Charter. However, it should be noted that to be in full compliance with the UN Charter, it is the Security Council who should 'determine the existence of any threat to the peace...'.¹²

The UN Charter only leaves room for individual or collective self-defence ‘if an *armed attack occurs*¹³ against a member of the United Nations...’.¹⁴ But even then, this right to self-defence only lasts ‘until the Security Council has taken measures necessary to maintain international peace and security’.¹⁵ Discussions for and against the UN Charter, as well as debates regarding how to interpret it, were very common in the analysed discourse.

Secondly, references to human rights were frequently noted in the media discourse. There is no doubt that Iraq has a tainted human rights record; the excavation of numerous mass graves bears grim proof of this. However, a history of human rights violations in a state alone is no ground for an intervention by a foreign power under the UN Charter. Thus, arguing that ‘*even though there were no weapons of mass destruction in Iraq, it is still a good thing that President Hussein was overthrown*’ has no bearing under international law. Moreover, the topic of international human rights law is not as simple as it at times appears in the media discourse. For example the phrase ‘all the crimes that Saddam has committed and which breach international human rights treaties’¹⁶ implies that Saddam is solely responsible for all Iraqi violations of international conventions. Furthermore, not all misbehaviours of a state automatically constitute violations of human rights; legally speaking, a state is only bound by the human rights provisions contained in the documents they have chosen to sign and ratify, unless, of course, the provision can be proven to be part of customary law.

Thirdly, as the war continued, issues relating to the Geneva Conventions appeared in the media discourse. The laws of war, in legal terms referred to as *ius in bello*, rest on the principle of a fundamental distinction and separation from the regulations of resorting to force, in legal terms called *ius ad bellum*. The distinction is absolute and essential; there are several reasons for this. The resort to force will always be considered controversial, with each party claiming their just cause. The victims on both sides of the conflict have the same need of protection, regardless of the justifications provided by the attacker. To achieve any respect for international humanitarian law, it is necessary that it applies equally to all involved parties, regardless of, and separated from, issues relating to the resort to force.¹⁷ In modern international law, the principal sources for the regulations of resorting to force are articles 2(4), 39 and 51 of the UN Charter and the state practice that relates to it.¹⁸ This research focuses on the part of the laws of war that are concerned with humanitarian aspects, that is the Geneva Conventions and its

Additional Protocols. They are applicable when an armed conflict has broken out, and apply equally to all involved parties. The Geneva Conventions are beyond doubt part of customary international law.¹⁹ The two Additional Protocols have a more disputed status with regard to whether or not they are customary law. Suffice it to note that even if there are considerable disagreements among the states regarding some of the provisions, there is also consensus regarding large parts of the Protocols.

In his essay, James R. Dawes theorised on the relation between language and conflict. His interest is not in media *per se*; rather his focus is on broad language use. He discusses if and how the language of international humanitarian law can have an impact on the acts of hostilities. His point of departure is that a conflict is a situation where ‘previously shared meanings have become so derealized and confused that they can no longer be resolved through argument and negotiation.’²⁰ The violence in war ‘shrinks language and damages communication: this diminishment of discourse (arguments, pleas, justification, appeals for sympathy) in turn enables further violence’.²¹ The laws of war, Dawes argues, are through their detailed definitions and repetitive language capable of being a counterweight to the confusion of war. International humanitarian law has the power to be made equivalent to force, in that the laws ‘set themselves up against arbitrary or unprincipled power: in other words, against power unconstrained by the limits of definitions’.²² Dawes claims that this capacity of the laws to ‘render the chaos of war susceptible to the control of language’²³ is evidenced by the ‘tortured lengths to which state governments go in order to argue that they are not in violation of [international humanitarian law]’.²⁴ It is enticing to think that the media, through a correct use of the limiting definitions found in the Geneva Conventions, could bring the chaos of war under the control of language as opposed to force. Should Dawes be right in his assumption, then journalists have a responsibility to refer to the Geneva Conventions and international law in general in an accurate manner when reporting during conflict.

Main Representations of Law in the Media Discourse

After having defined the three areas of law (UN Charter, international human rights law, and international humanitarian law) appearing in the material, the media discourse was examined as to how these legal areas were represented. For a representation to

be coded as *most concrete*, explicit reference to the legal content had to be present; ideally this also included a clear reference to the relevant article of a convention. A representation was coded as *more abstract* if there was a general reference to the conventions, while failing to explicitly define the relevant instrument and/or article. A representation was coded as *most abstract* if it referred to the bodies of law in broad sweeping language, failing to indicate the relevant legal body and thus not acknowledging that this is in fact a legal entitlement.

The analysis revealed a significant difference as to how the legal bodies were represented. The UN Charter appeared most frequently in the media discourse. Largely it appeared at the *more abstract* level. There were no noted articles containing international human rights law on the *most concrete* level, and the articles with reference to this legal body were rather evenly distributed between *more abstract*, e.g. ‘Particularly the US is now convinced that most of its opponents are not soldiers in the conventional sense, but illegal combatants – people who are not protected by the Geneva Conventions’, and *most abstract*, e.g. ‘undemocratic countries, not far behind Iraq when it comes to human rights violations’. The UN Charter on the other hand appeared most frequently at the level of *more abstract*.

Table 1. *The Table Shows at what Level the Various Legal Bodies Were Represented in the Analysed Articles*

Levels	UN Charter	International human rights law	International humanitarian law
Most concrete	3	–	3
More abstract	37	21	5
Most abstract	3	18	1
Total	43	39	9

In comparison, IHL was represented *most abstractly* only once, and from the nine representations of international humanitarian law, as many as three were found to be *most concrete*, with detailed and/or explicit reference to the Geneva Conventions. For example, ‘if it is unclear whether or not a captured person has the right to the protective status of Prisoner of War (POW), this person should be given POW protection in awaiting the determination of his status by a competent court (Article 5, Third Geneva Convention).’²⁵ The conclusion is that the media generally provides the public with a predominantly abstract representation of the UN Charter and international

human rights law. In this regard, the media makes a very limited contribution to developing an informed public opinion. The exception is seen in the few cases when the laws of war are represented in the discourse, the media is seen to represent this legal body with a significantly higher degree of accuracy.

Questions about Legitimacy and Legality in Relation to the UN Charter

The issue of whether the intervention was lawful or not was the principal concern in a majority of the analysed articles. This theme is most frequently encountered in *Aftonbladet*. One factor to look for when examining how the newspapers presented the issue of legality is how the media handled the crucial distinction between the laws of war and the regulations on resorting to force.

A pattern distinguishable in the analysed material was that topics relating to the laws of war were often re-contextualised to become a background element in the debate concerning the legality of the intervention. This is seen to correspond with the shift from *legality* to *legitimacy*. The issues relating to the UN Charter have a strong moral element, and thus relate more easily to claims of legitimacy. The claim of legitimacy seems to override concerns that actions could be unlawful under the laws of war. It should be re-emphasised here that from a legal point of view, the legality is what matters. It remains a concern when the media discourse focuses on issues of legitimacy at the expense of demanding accountability for legal entitlements. For instance, it was argued in one piece that: ‘The formal legitimacy of a war (UN approval) is one thing, not unimportant, but not decisive. The moral legitimacy of a war is another, and more important, matter.’²⁶ By arguing for the moral justification of the war, this journalist is in fact ignoring the UN Charter and its provisions concerning the resort to force. It should be kept in mind that one reason for the states to develop the regulations in the UN Charter was the need to agree on reciprocal and objective regulations, so that subjective interpretations by states could be avoided. Against this background, discourses arguing for moral legitimacy, rather than the agreed regulations of resorting to force, misrepresent, and indeed, undermine the UN Charter.

Debating the Need to Reform the UN

A second common theme in the media discourse was the question of the need to reorganise the UN and/or reinterpret the UN Charter. The theme was

most frequently encountered in *Svenska Dagbladet*. Discussion of UN reform was often put in relation to arguments about how customary law develops, as implicitly noted in this example: ‘Sweden, which often perceives itself as world champion of human rights, should here be able to take the lead in a more fundamental revision of the UN statute. Time has come to weed out the [bad] members.’²⁷

The argument in the article is that instead of condemning the intervention as a breach of the UN Charter, the UN Charter should be changed or at least interpreted in a different way. In another example, the Swedish Secretary of Cabinet reportedly explained that: ‘It is important to state both that we think it is positive that Saddam Hussein is gone, and that we think this was a violation of international law. Because if the Swedish Foreign Minister and others did not say this, then customary law could change through what has happened.’²⁸ Clearly, this builds on the presupposition of how customary law works, but the journalist does not explain this further.

The conclusion here is that the media discourse grapples with, perhaps even confuses, the issues of UN reform and change in customary law. Throughout the examined discourse, these issues are never fully resolved. A possible explanation for this is that the issue, apart from being complex, is secondary to the discussion about the legality and legitimacy of the intervention. The function of the theme of UN reform is primarily used to support the positions taken for or against the intervention.

Human Rights Legitimise the Intervention

Luostarinen has pointed out that it is an element of war propaganda to aim to connect everything sacred with one’s own warfare and everything that is profane to the enemy.²⁹ Human rights can easily be used to portray the self in good light, and the enemy in bad light. In the discourse this was done either by a reference to past human rights violations by Saddam Hussein’s regime, or by a promise of a society that respects international human rights law. Human rights are referred to in genuinely positive terms, but as pointed out above, always at a *more* or *most abstract level*, as in the following example: ‘In reality there is an inherent contradiction between international law and universal human rights.’³⁰ The text does not provide any definition or explanation of what it refers to as universal human rights. Due to the high level of abstraction the public fails to learn about human rights as specific entitlements that are legally enforceable. Rather, human rights are perceived as positive values.

The interplay between legitimacy and legality noted in relation to the representations of the UN Charter was also noted in relation to international human rights law. Examples were found in the discourse where references to human rights were used to legitimise the intervention. For instance, one journalist suggests that if democracies find that regimes are guilty of flagrant violations of international law, then it is morally legitimate to intervene. This is suggested without any reflection as to *who* judges what is considered to be a flagrant violation: ‘It should appear self-evident to the “international community” that a state or regime’s actions can no longer be tolerated – and that this behaviour can be stopped by, and only by, force.’³¹ The journalist remains silent regarding who constitutes world opinion. The only criterion he gives is that NATO membership has fewer dictatorships than the UN membership, and that democracies, by definition, should bring with them higher moral standards. A subtler misrepresentation of the legal bodies is shown in the following example where the journalist³² made concrete suggestions for dealing with Iraq, arguing it should be done ‘by police/through law and order’ (*polisiärt*). This construction gives the misleading impression that the intervention in Iraq was of a civilian nature – when in fact it was of a military nature. Unfortunately, the abstract level at which human rights appeared in the media discourse impedes the controlling function of international human rights law.

Humanitarian Law: Concrete, or Not at All

The appearance of international humanitarian law in the media discourse was moderate and could not therefore be said to constitute a major theme. Nevertheless, the manner in which it appeared in the discourse is worth analysing. Two trends were clearly distinguishable in relation to the representations of international humanitarian law. Firstly, there were several examples where the legal body of humanitarian law was completely ignored or silenced in articles, although the content focused on the ongoing hostilities. For instance, a journalist³³ referred to the intervention of the US and UK alliance as a ‘one-sided attack against a weak and mostly undefended people’. From a legal perspective, particularly pertaining to international humanitarian law, this statement raises serious concerns. Indicating that the attack is targeting ‘undefended people’ is such a broad and unspecified allegation that it risks jeopardising the whole set of detailed rules under the Geneva Conventions that regulate who can lawfully be attacked, under what condi-

tions, as well as how. This undoubtedly hampers the regulating powers of the Geneva Conventions envisaged by Dawes as discussed above.

Additionally, it is questionable to portray the parties as unequal, even if such an image aims to arouse the compassion of the public. Legally speaking, it risks undermining a fundamental principle of the Geneva Conventions; namely, that all parties to the conflict are equals and therefore they should abide by the same rules. Having portrayed one side as weak and mostly undefended might provide moral support for this side to start fighting without adherence to the laws of war. Thus such reporting poses a threat to the aspect of reciprocity, which is the basis of the laws of war. Another journalist³⁴ referred to the 'Iraqis being massacred' purposely blurring the distinction between soldiers and civilians. Again the journalist ignored the fundamental principles of the laws of war; namely, that soldiers have to be distinguished from civilians³⁵ to protect the latter. The fact that the Iraqi soldiers could kill enemy soldiers was thoroughly underplayed in the article; rather, it was described as a situation wherein the Iraqi soldiers were forced to fight at gunpoint.

The second identified trend pertaining to the representation of the laws of war is quite the opposite of its non-existence or underplaying as described above. Namely, the laws of war were identified at a concrete level with extensive details. For instance, one article³⁶ discussed the public display of Prisoners of War (POWs) and the legal concerns this raised. Before venturing into an explanation of the legal regulations, the author gave a narration of the events that had taken place. In the analysed article, the display of the POWs was re-contextualised into the national media discourse through letters to the Press Ombudsman. Thus, the article was not primarily concerned with the publishing of the pictures as such, but rather the focus of the article was on the behaviour of the Swedish media in relation to this incident. The article ends by discussing what is considered newsworthy, and authorisation is taken from the American press. Since they decided to publish the pictures, Swedish editors concluded that the event was newsworthy, and that the pictures of the captured American soldiers could be published.

Legal Elements within Orders of Discourse

This far, the analysis has provided distinguishable impressions of the main themes in the media discourse. In this section, the findings will be put in re-

lation to Critical Discourse Analysis by examining the orders of discourse that were present in the material under survey. Elements of legal bodies were represented throughout the analysed material, and were found to be working ideologically through the orders of discourse in at least two distinctive ways.

There Is No Alternative

The first ideological mechanism that will be discussed is the claim in the discourse that 'there is no alternative'. At times, this claim is referred to as TINA. Fairclough has described this ideological mechanism as being formulated as the 'simple "fact of life", which we must respond to'.³⁷ For instance, in one article it was claimed that there is no alternative to human rights and civil liberties being more important than the sovereignty of states in international law.³⁸ Another example where no alternative was given, was an article with the story of how people outside Iraq were preparing to change the constitution of the country.³⁹ No alternative was given which provided the people *in* the country access to the process of drafting a constitution. And again, in another article it was claimed that the Iraqi people should have ousted President Hussein from office themselves, but now there was no other solution than for the US and its allies to take responsibility for securing peaceful and democratic development in the country.⁴⁰

Another article provided a subtle but interesting example of claiming that there was no alternative.⁴¹ The author described a fast and sharp examination to establish which individuals amongst the former Iraqi bureaucrats should be ousted from office. This proposition, as well as statements that dealing with the history should be done fast and thoroughly, are re-contextualized claims originating from the 1991 Gulf War. Fairclough has noted that the image of a 'short, sharp shock' '[...] evokes the expression used by the British Conservative government in the 1980s, when it tried to develop the policy of delivering a 'short, sharp shock' (in the form of incarceration in highly disciplined quasi-military institutions) to juvenile offenders.'⁴² The allusion to the successful 'short, sharp shock' presupposed that the conflict is as good as over. Several articles⁴³ were written entirely based on the assumption that the war was more or less over and that the work on the new constitution and the new government could start soon. At the time of writing, almost two years after President Bush declared the 'end of major combat operations', it is beyond doubt that peace has not yet been successfully restored in Iraq.

Legitimising Power through Discursive Orders

The paternalistic and authoritative elements identified in the discourse are seen to operate in favour of the powerful states when the elements are related to the three examined legal bodies. To better understand how this works, there is first a need to recall the differing characteristics between international and national law. National law is a hierarchical system, with separations of legislative, judicial and executive powers. The subjects of the law are largely the citizens of the state. International law on the other hand is primarily based on consensus and reciprocity. Under international law, states are the primary subjects of law and notably, there is no separation of powers. The statement 'you cannot send a state to jail' illustrates one aspect of the difference between national and international law. It is reasonable to assume that the average citizen conceptualizes national law much better than international law, due to the simple fact that they themselves are subjects of national law. Many people are likely to have had first hand experience of the national law⁴⁴ as either a perpetrator or a victim. The media entertainment industry also contributes with numerous stories containing elements of national criminal law. Clearly, criminal law is seen as a corrective tool in the hands of the state. Therefore, when the familiar paternalistic and authoritative elements appear in the media discourse, but now in relation to international law, the public can easily perceive international law as a corrective tool in the hands of the powerful states, irrespective of the fact that international law is supposedly based on consensus and reciprocity amongst states as equals.

One of the major themes identified in the analysis was the debate about the need to reform the UN. It should be noted that instead of accepting the UN Charter as it is and abiding by its regulations, some stakeholders argued that the system was unfit and needed to be reformed. In this way, the theme of reforming the UN was in fact used to legitimise the unlawful intervention. Additionally, when this theme is endowed with perceptions of national law, the way is paved for the public to conclude that, at the international level, not everyone has legislative powers; rather, only the powerful states can create or change the laws.

Furthermore, it is here argued that as long as the discourse remains focused on applying perceptions of national law to the three identified bodies of international law⁴⁵ the misrepresentation remains hidden due to the abstract level of representation.

Therefore, these misinterpretations can stay unchallenged and continue to mislead the public. With authoritarian and paternalistic elements in the discourse and occasionally misrepresentations of the three legal bodies examined, the international legal system provides the power holders with a useful tool to legitimise their own power. It is submitted here that journalists have a responsibility to write about international law in a manner ensuring that misrepresentations are minimized and allowing the public to learn about the distinctions between national and international law.

Does the Elite Need the Problem?

Throughout this research, it has been emphasised that, from a legal point of view, the separation between the laws of war and the regulations of resorting to force is fundamental to the protective potential of the former. It was found that this vital separation is not reflected in the media discourse. This observation requires further analysis. With the guidance of Fairclough, the question 'Does the elite need this problem?' should be posed. Is there an advantage for the elite when the media discourse is unable to maintain and uphold this legal distinction? Bearing in mind that a charismatic leader could have the power to turn the attention of the audience from his deeds to his motives,⁴⁶ it has to be concluded that the blurring of the distinction as well as a focus on the regulations in the UN Charter is convenient for the elite, when the discussion on a moral level assures that attention is kept away from actual conduct on the ground.

In addition to this, the structures regulating social practice for war correspondents, and the fact that it can be difficult for journalists to cover what actually happens on the ground, indirectly support the emphasis on the UN Charter perspective. A moral issue is freed from situating elements (both temporal and spatial).⁴⁷ In this context, it should also be kept in mind that a large part of the laws of war are about what actually happens on the ground, consisting of threshold tests and the objective of balancing military necessity with humanitarian concerns. The lack of context common in war correspondence and the need for situating elements to deal with issues relating to the laws of war further reinforce the fact that UN Charter issues get priority over the latter in the media discourse.

The abstract manner in which human rights are represented allows the stakeholder to use it rather flexibly as a legitimising element of an argument, for instance by claiming the intention to stop human

rights violations. But human rights can also be used to refer to a utopian society, promising to create a better life in adherence with human rights obligations. For a state to promise citizens of another state respect of human rights can be seen as a misrepresentation of human rights. International human rights law primarily consists of commitments made by the state vis-à-vis its own citizens, and legal as well as social changes to improve the human rights situation in a country have to be initiated by the state. When it can be assumed that human rights are misrepresented, it should also be assumed that this serves an ideological purpose, and that this results in a balance that benefits those in power. Lastly, it can be assumed that if marginalised citizens were to get a thorough understanding of their human rights entitlements, they might very well decide to challenge the powerful elite and claim more access, more space and more influence in political life. Thus, from this perspective, it benefits the elite if 'human rights' are represented abstractly in the media discourse.

Possible Ways Past the Obstacle

There is scope for improvement in newspaper reporting on international law issues in general, and on topics that include representations of the three examined legal bodies in particular. There is also scope for a clearer representation in the media discourse concerning the characteristic differences between international and national law. It is here submitted that by familiarising themselves with the five elements of *rights-based journalism* presented below, the writers could improve their reporting on legal issues. It would also increase the chances that the representations of international law are not misrepresentations. In addition, the issues of international law within the media discourse would be *more concrete*. This would in turn enhance the capacity of the media to provide the public with facts and knowledge that would significantly contribute to the process of making informed decisions on matters of international politics. A development like this could possibly contribute to the creation of alternative discourses at a time when 'human rights' are an integrated element in the rhetoric of the elite, or when abstract reference to human rights is part of war propaganda.

The concept of a rights-based approach has been elaborated in relation to development work.⁴⁸ slightly adapted, the concept constitutes the scope of what I term *rights-based journalism*. The following five elements are included:

- Express linkage to rights,
- Accountability,
- Empowerment,
- Participation, and
- Non-discrimination and attention to vulnerable groups.

First of all, an express linkage to rights defined in the main conventions is an essential ingredient of a rights-based approach. The express linkage to a right stipulates that it is a particular right, with legally enforceable entitlements. In addition, this approach highlights the fact that civil, cultural, economic, political and social rights are all indivisible, interdependent and interrelated. There is no room for 'trade-offs'. Therefore, journalists writing about human rights should commit themselves to include accurate references in their articles. This enhances accountability by identifying claim-holders and duty-holders, and their obligations. Both positive duties (to protect, promote, and provide) are covered as well as negative obligations (to abstain from violations). The media should be a key player in this process.

The element of empowerment is necessary to ensure that the rights-based focus is maintained and not reduced to a charitable response. Empowerment serves to give people the power, capacities, capabilities and access needed to change their own lives, improve their own communities and influence their own destinies. Participation has to be active, free and meaningful. This means that mere formal or ceremonial participation of those who are affected is not sufficient. The whole human rights movement rests on the principle of non-discrimination. The principle of non-discrimination has to be *actively* implemented: A passive assumption that no discrimination is taking place, therefore no action is required, would not have taken the element of non-discrimination sufficiently into account.

Conclusion

This research has revealed that the media discourse had a preference for discussing legal issues from a moral perspective and at an abstract level. Two explanations have been found as to why the media was incapable of shifting the focus from abstract moral issues to factual legal concerns. The first reason is structural and relates to the working conditions for journalists during armed conflict. An armed conflict is a situation characterised by limited access, and

even if journalists find the resources and access to see what is happening, they are confronted with lack of context as well as chaos. This inevitably affects possibilities of creating comprehensive reports about the ongoing situation. The second reason is that the stakeholders, in this case the US and UK alliance, benefited from the media's focus on the UN Charter. In this way, the structural limitations and the desire of those in power reinforce each other.

It was argued that the abstract appearance of human rights in the media discourse in practice misrepresents the human rights obligations that states have. In contrast, the few instances where humanitarian law was represented in the articles, it was to a large extent done concretely and with explicit refer-

ence to the legal provisions. Four main contextual themes which encircle the legal bodies were identified and it was noted that all the themes in various ways re-enforced the ideological mechanisms underpinning the media discourse. In other words, the themes that constituted the context to the legal issues raised, where arguably all supportive of the cause of the elite.

Finally, it was suggested that journalists might be able to contribute to deepening the public debate on human rights issues by using rights-based journalism as outlined in this article. In addition, journalists may also decrease the risk of being used for propaganda purposes, serving the ambitions of the elite on issues pertaining to international law.

Notes

1. The Human Rights Committee, the Committee on Social, Economic, and Cultural Rights, the Committee on the Elimination of Racial Discrimination, the Committee on the Elimination of Discrimination against Women, and the Committee on the Rights of the Child, have in their respective General Comments all touched on the central role of the media in relation to the implementation of human rights. Furthermore, courts both at the international and the regional level have addressed various aspects of the role of media.
2. J. Johnsen, and T. Mathiesen (eds.), *Mediekrigen. Søkelys på massemedienes dekning av Golfkrigen*, (Oslo: Cappelen Forlag, 1991), at 137.
3. Project for Excellence in Journalism, *Embedded Reporters: What are Americans getting?*, for text see: <http://www.journalism.org/resources/research/reports/war/embed/numbers.asp>, last visited 2 Feb. 2005.
4. For a detailed analysis of the role of the media in the Kosovo War see: Stig-Arne Nohrstedt, B. Höijer, and R. Ottosen, (eds.), *Kosovokonflikten, Medierna och Medlidandet* (Stockholm: SPF, 2002).
5. *Ibid.*, 39.
6. T. van Dijk, 'Principles of Critical Discourse Analysis' in M. Toolan (ed.) *Critical Discourse Analysis Critical Concepts in Linguistics*, (London: Routledge, 2002), at 109.
7. *Ibid.*
8. P. Berglez, 'Kritisk diskursanalys', in M. Ekström and Lars-Åke Larsson (eds.), *Metoder i kommunikationsvetenskap*, (Lund: Studentlitteratur, 2000) at 195.
9. N. Fairclough, 'Discourse as Social Practice', in M. Toolan (ed.) *Critical Discourse Analysis Critical Concepts in Linguistics*, (London: Routledge, 2002), at 10.
10. N. Fairclough, *The Dialects of Discourse*, available at: <http://www.ling.lancs.ac.uk/staff/norman/norman/html>, last visited 2 Feb. 2005.
11. N. Fairclough, *Analysing Discourse, Textual Analysis for Social Research*, (London: Routledge, 2003), at 23.
12. *Charter of the United Nations*, 26 June 1945, 59 Stat. 1031, T.S. 993, 3 Bevans 1153, Article 39. Available at: <http://www1.umn.edu/humanrts/instree/aunchart.htm>, last visited 2 Feb. 2005.
13. Emphasis added.
14. *Charter of the United Nations*, n. 12 above, Article 51.
15. *Ibid.*
16. *Aftonbladet*, 21 Mar. 2003, 'Då ville USA också få bort en obekväm regim'. Wording in original text: '...alla de brott som Saddam begått och som står i strid med internationella konventionerna för mänskliga rättigheter.' For the convenience of the reader, translations of examples are given in the text, with the original Swedish appearing in the footnotes.
17. M. Sassòli, *Legitimate Target of Attacks under International Humanitarian Law*, Harvard Program on Humanitarian Policy and Conflict Research (HPCR) Policy Brief Jan. 2003, 4. Available at: <http://www.hsph.harvard.edu/hpcr>, last visited 2 Feb. 2005.
18. C. Greenwood, 'The relationship between *ius ad bellum* and *ius in bello*' (1983) 9 *Review of International Studies* 221 at 222.
19. A. Roberts, and R. Guelff, *Documents on the Laws of War*, 3rd edition, (Oxford University Press, 2001) at 8.

This article is a slightly shortened and revised version of the article 'Reporting about Iraq: International Law in the Media during Armed Conflict', previously published in the Essex Human Rights Review vol 2, no.1, available at: <http://projects.essex.ac.uk/EHRR/currentIssue.asp>

20. J. R. Dawes, 'Language, Violence, and Human Rights Law' (1999) 11 *Yale Journal of Law & the Humanities*, 215 at 226.
21. *Ibid.*, 237.
22. *Ibid.*, 240.
23. *Ibid.*, 241.
24. *Ibid.*, 235.
25. *Aftonbladet*, 9 Apr. 2003, 'Följ folkrätten själva, USA'.
26. *Expressen*, 20 Mar. 2003, 'Krigets fantomer'. Wording in original text: 'Ett krigs formella legitimitet (FN-godkännande) är en sak, inte oviktig, men inte avgörande. Ett krigs moraliska legitimitet är en annan – och viktigare.'
27. *Svenska Dagbladet*, 3 Apr. 2003, 'Diktaturer bryter mot FN-stadgan'. Wording in original text: 'Sverige, som i många fall i egna ögon ser sig som världsmästare i mänskliga rättigheter, borde här kunna ta täten till en mera grundläggande revision av stadgarna för FN. Det är dags att gallra bland medlemmarna.'
28. *Dagens Nyheter*, 11 Apr. 2003, 'Kriget i Irak: Folkrätten ger inte allians rätt att styra'. Wording in original text: 'Det är viktigt att säga både att vi tycker det är skönt att Saddam Hussein har försvunnit och att detta var folkrättsligt fel. För om Sveriges utrikesminister och andra inte skulle säga detta kan folkrätten förändras genom det som ägt rum.'
29. H. Luostarinen, 'Propaganda Analysis', in W. Kempf & H. Luostarinen (eds.) *Journalism and the New World Order, Vol. II, Studying war and the media* (Göteborg: Nordicom, 2002), 17 – 38 at 37.
30. *Expressen*, 13 Apr. 2003, 'Fredsrueisen'. Wording in original text: 'I själva verket finns det en inbyggd motsättning mellan "folkrätt" och "universella mänskliga rättigheter".'
31. *Expressen*, 20 Mar. 2003, 'Krigets fantomer'. Wording in original text: 'Det bör framstå som uppenbart för "världssamfundet" att en stats eller regims agerande inte längre kan tolereras – och att detta agerande är möjligt att stoppa med, och enbart med, våld.'
32. *Expressen*, 20 Mar. 2003, 'Krigets fantomer'.
33. *Aftonbladet*, 15 Apr. 2003, 'Och detta kallar de befrielse'.
34. *Dagens Nyheter*, 3 Apr. 2003, 'Soldater utan människovärde'.
35. The distinction between civilians and combatants is complete under the Geneva Conventions. If a person is defined as a civilian, s/he has legal protection by Article 51, Protocol I, in A. Roberts and R. Guelff, n. 19 above, Article 51:1 reads 'The civilian population and individual civilians shall enjoy general protection against dangers arising from military operations. To give effect to this protection, the following rules, which are additional to other applicable rules of international law, shall be observed in all circumstances.' However, this protection rests totally and strictly on the premise that the person does not take direct part in hostilities. Thus, Article 51:3 further states 'Civilians shall enjoy the protection afforded by this Section, unless and for such time as they take a direct part in hostilities'. At the time a civilian takes up arms, s/he loses the protective status as a civilian and the regulations regarding combatants apply. Article 45 of Protocol I provides the right to POW status to any person who has taken part in hostilities.
36. *Dagens Nyheter*, 27 Mar. 2003, 'Läsarnas Ombudsman: Samma krigsbilder väcker olika reaktioner'.
37. N. Fairclough, 'Critical Discourse Analysis as a Method in Social Scientific Research', in R. Wodak, and M. Meyer (eds.) *Methods of Critical Discourse Analysis* (London: Sage, 2001), at 129.
38. *Dagens Nyheter*, 23 Mar. 2003, 'Ny utformning av folkrätten i utspel från centern'.
39. *Dagens Nyheter*, 22 Apr. 2003, 'Svensk skriver Iraks nya konstitution'.
40. *Svenska Dagbladet*, 10 Apr. 2003, 'Scenerna från Bagdad gläder Göran Persson'.
41. *Dagens Nyheter*, 11 Apr. 2003, 'Vem dömer Saddamiterna?'.
42. N. Fairclough *Media Discourse* (London: Oxford University Press, 1995), at 96.
43. Illustrations are for instance found in *Expressen* 11 Apr. 2003, 'Sverige kan straffas för krigskritiken' and *Dagens Nyheter*, 22 Apr. 2003, 'Svensk skriver Iraks nya konstitution'.
44. National law is here referred to in very general terms. It consists of several distinguishable entities, e.g. criminal law and civil law. It is assumed here that when they encounter national law in the media discourse, the public predominantly has criminal law in mind.
45. UN Charter, international humanitarian law and international human rights law.
46. Østerud, quoted in J. Johnsen and T. Mathiesen (eds.), *Mediekrigen. Søkelys på massemedienes dekning av Golfkrigen* (Oslo: Cappelens Forlag, 1991), at 34.
47. N. Fairclough, *Media Discourse*, n. 42 above, at 92.
48. The following presentation of the elements included in a human rights approach are adapted from: United Nations Office of the High Commissioner of Human Rights, *Draft Guidelines: A Human Rights Approach to Poverty Reduction Strategies*. Available at: <http://www.unhcr.ch/development/povertyfinal.html>, last visited 2 Feb. 2005.

Here I Am!

Portrait Interviews in Estonian, Finnish, Icelandic and Swedish Daily Newspapers

HILMAR THOR BJARNASON, MARIA EDSTRÖM, BARBI PILVRE & JONITA SIIVONEN

The genre of portrait interviews is widely read. It has, however, attracted little attention in academic research; the main focus of which has traditionally been on the news genre. But the portrait interview genre is an open one and, thus, offers interesting perspectives on both gender (Siivonen 1999) and national culture. It tells us not only about gender expectations, but also about how personal success is constructed in different cultural environments. The reason is that the genre concerns both so-called public issues and, even in newspapers, people's private lives to some extent. However, even in the newspapers, the portrait interview genre is exceptional in that it focuses on individuals rather than on actions and views concerning several people (Siivonen 1999).

In everyday journalism, including journalistic criticism, portrait interviews are regarded as a less valued form of entertainment. They appear in the "soft" part of the newspaper, that is, in the life and culture sections on the last pages, or in weekend issues. This is in contrast to the more highly valued information that appears in the "hard" sections in the first part of the paper. As a genre, portrait interviews bring private issues to the public and have thus been considered to enhance the global process of personalization or intimization of the media (see Macdonalds 2003, van Zoonen 1991); thus, they convey an increasing number of stories about people or about hard issues written from the point of view of people. This process has been criticized as a tabloidization of the serious press by putting emotions and human interest-stories ahead of the me-

dia's more significant content and value as sources of information. According to Macdonalds (2003, 59), some researchers belonging to the school of cultural studies (Fiske, Langer) as well as feminists (Holland, van Zoonen) discern democratic possibilities in journalistic approaches that value the ordinary, thus opening up the public sphere of the media to a wider range of voices, including those of women.

The point of departure of the present article is the assumption that crucial issues of gender, class and race as represented in media discourse can be studied with advantage in terms of the popular genre of portrait interviews.

In this comparative study of portrait interviews in Estonia, Finland, Iceland and Sweden, many similarities and some differences have been found in this particular journalistic genre. These similarities and differences may be attributed to different phases of development or to different cultures or market situations. The material consists of four portraits from each country, all published in the Thursday and Sunday editions of morning papers during week 46 of the year 1999 (15th to 21st November).¹

It was immediately obvious that there were differences between countries in the number of portrait interviews. These differences appear to be related to different sizes of the advertisement markets and to the economic status of the newspapers of the different countries; the latter factor has remained proportionally similar from 1999 to 2005. There is a connection between the size of the market and the number of portrait interviews: the stronger the papers' financial situation, or the larger their advertisement market, the greater their volume and scope of soft entertainment sections or supplements on life and culture; it is in these sections that portrait inter-

*Research Institute, Swedish School of Social Science,
FIN-00014, University of Helsinki, jonita.siivonen
@helsinki.fi*

views are most commonly found, as noted above. In addition, the different developmental phases of journalistic culture in the different countries must be considered, especially in terms of development towards personalization of the media content.

In this study, we draw attention to the types of messages that these portrait interviews convey to readers in each of the four countries. Our analysis focuses on the following themes: agency, ethnicity, gender and the time-space dimension. To be sure, many additional aspects were identified in the process of this research. In this paper, however, we have chosen those that predominated in the texts or that mirrored cultural differences or gender most clearly.

The Portrait Interview and its Voices

Four criteria were used for defining the portrait interview (Siivonen 1999, 76-77)²: First, the text has one principal character; second, the principal character is quoted at least once; third, the principal character is also portrayed in a picture (if there are more people, the principal character is the focus); and fourth, aspects of the principal character's personal, public or professional life are covered in the text (Siivonen 1999, 72-77).

A portrait interview is the result of a process that starts with a dialogue between two individuals, the dialogue subsequently being transformed into media text through a journalistic process. The journalist does not play a solitary role; he or she has usually had a verbal dialogue with the principal character. This dialogue is transformed into a written text that will, after an editing process, be read by a media audience. Furthermore, a photographer has captured the image of the principal character. These different voices negotiate to produce a portrait of the person (Siivonen 1999, 72-76).

Some portrait interviews take the form of questions and answers (the "quotation model"). The journalist's voice is the narrator, and the principal character is quoted in the text. Representing all four countries, 8 out of the 16 portraits in this study fall into that category. Two Estonian and three Icelandic portraits consist exclusively of the journalist's questions followed by the principal character's answers (the "question-answer" model). In three texts, one Finnish and two Swedish, both forms occurred together; thus, the same portrait contains text created according to the question-answer model as well as to the quotation model. In these cases, questions and answers are usually about conflicts or controversial matters.

As any other genre, portrait interviews are constrained by their own generic conventions: The way

that the story of an interesting individual is narrated has to meet certain expectations on the part of the readers, who are used to looking for easy reading in the morning papers' life or weekend sections. As a genre, portrait interviews should offer readers something the "same but different" from a generic template (see Lacey 2000, 135). This certainly affects the choice of theme and writing style of a portrait interview.

An Overview of the Portraits

An overall look at the portraits shows interesting differences from the general representation of the men and women who appear in news programmes. There are more portrait interviews in newspapers' weekend supplements (with sections such as *Life* or *People*) and larger cultural sections than in the ordinary weekday issues. Also, the larger the paper, the greater the likelihood that it carries a daily life section or cultural pages that include portrait interviews, which can raise their total number. This is evident when the Estonian and Icelandic papers are compared to those from Sweden or Finland. The reason for discontinuing special or weekend issues and cultural sections are economic factors (rising costs and less advertising revenues) as has been the case in Estonia in recent years (*Postimees* closing Kultuur in 1999, *Eesti Ekspress* closing Reporter in 2003 to reduce expenses). This has also been the recent experience in Iceland. Due to decreasing advertising revenues and increasing labour and production costs, *Morgunblaðið* has closed down or merged some of its supplements. Therefore, differences in journalistic culture can at least partly be explained in economic terms. The Finnish-Swedish language minority paper *Hufvudstadsbladet*, with a volume comparable to the Estonian dailies, contains 20 pages. In week 46 of 1999, however, it had more portrait interviews (23) than did the Estonian papers.

As far as content is concerned, the policies of minority papers are probably more similar to that of regional papers. There is a relationship between portrait interviews and the development of family pages. This is obvious from the analysis of the Swedish material. These sections have increased in volume in the regional Swedish morning press (Nilsson & Severinsson 2001). But even in the city morning papers, the importance of family pages has increased and more journalistic effort is put into them.

In Iceland, Finland and Sweden, stories about ordinary people are commonplace, whereas the Es-

tonian papers tend to portray the élite. Portraying ordinary people was compulsory in the Soviet journalistic tradition of which Estonia was part until the 1990s (communist ideology featured the cult of ordinary people). Still in 1999, therefore, there was a strong tendency not to write portraits of ordinary people. Another explanation is the limited space in Estonian dailies, permitting coverage of the most prominent people and events only. This can be interpreted as a major cultural difference between Nordic and post-communist Estonian media, the former being more democratic. Since 1999, developments in Estonian media practices show that ordinary people are no longer as “unpopular” among journalists as was the case a few years ago. On the one hand, television has certainly exerted a pressure in introducing the popular reality show format, which includes ordinary people and their life experiences. On the other hand, it can be assumed that the Estonian media culture follows the same global tendencies towards personalization that were described above, thus bringing more human interest into the content of journalism and looking for everyday heroes to write about.

Initiating Factors

The portrait interview genre is relatively independent of the life span of the news. But at the same time, there is often a connection with the news agenda. The timetable for publishing portraits is not as strict as that for publishing news, but it nevertheless depends on factors that have brought the portrait to the fore (Siivonen 1999, 70-72). Earlier research (Siivonen 1999, Svensson 1998) has shown that portraits and reports often end with a “conclusion” – a double conclusion about both sides of the presented conflict. In portrait interviews, the conflicts arise from within the principal character. This is in contrast to news journalism, which describes conflicts between different groups or individuals. The “reasons for a portrait” tend to be more flexible than those for a “pure” news story (Siivonen 1999). The reasons for a portrait (as well as for a reportage) seem to live longer than those for a news story.

Initiating factors usually relate to something on the public news agenda or to private celebrations such as birthdays. In the 16 portrait interviews analysed, only two do not have an obvious initiating reason. One is with Päivikki Palosaari. It is a typical advertisement story in disguise, the idea of which is to promote Lapponian tourism. The other is with Guðrún Jóhannesdóttir, an Icelandic farmer’s wife. The remaining interviews are initiated by factors

that relate to features of the morning press news agenda or to medialization and intimidation. The first words in the interview with the dressage rider Louise Nathhorst are: “Louise Nathhorst rides softly...”. The headline presents her as the “Queen of dressage”. The interview ends with the topic of the forthcoming World Cup in Stockholm, and of the results of last weekend’s competition in Berlin. In Maimu Berg’s portrait, the point of departure is her new book. The sports news story focuses on a principal hero, the male Estonian sportsman Mart Poom who plays with Derby County in England. This is the main story of the sports page – not exactly a “soft” portrait interview, but nevertheless focusing on an event through its principal hero. The portrait begins with a subheading: “Estonian gatekeeper hit back the penalty and helped Derby double 2:1 to win”.

Series of articles can be seen as belonging to the portrait interview genre. It is striking that three of the four texts in the *Hufvudstadsbladet* interviews are features of such series. Elisabeth Rehn, a presidential candidate, is interviewed in a series called “Presidentvalet 2000” (The Presidential Election 2000). Ulf-Johan Sunabacka appears in a series called “Nämnd men inte känd” (Mentioned but not known, “nämnd” also meaning “board”) in which local politicians, who are expected to be unknown to the readers, are presented. Nina Kekkonen is interviewed in a series about former Lucias as Lucia Day, December 13, is approaching.³ Only the portrait of Carl Mesterton represents the traditional genre of the portrait interview: the birthday portrait (he turns 70). His portrait represents a traditional portrayal of elderly men. Material consisting of sports heroes (such as Estonian Poom and Swedish Nathhorst) is missing in *Hufvudstadsbladet*, as well as that of news portraits (Estonian Berg) – of which Swedish Hagman refers to an upcoming television programme. Three of the Icelandic portraits originate in the news agenda. In another study of *Hufvudstadsbladet* and *Dagens Nyheter* from September 1996, the majority of portraits were not parts of series; the texts were more independent of other material (Siivonen 1999).

The morning press is generally developing towards personalization and intimidation. The birthday portrait constitutes one feature of this general development. This can be seen in the Swedish material in which most people celebrating their birthdays are no longer men 50 years and older. A birthday is the reason for focusing on former test pilot and general director of FFA (Flygtekniska försöksanstalten) Lars-Bertil Persson, aged 65. A similar case is Anna

Sofi Fia Holmström, an executive director of a computer company (ITC Interactive) who turns 25. The reason for the portrait of artist Edgar Valter, which appears in the Estonian material, is more traditional. He turned 70, just like Mesterton.

The tendency towards medialization can be seen in the portrait of Tommy Hagman, an “ordinary person”. His portrait is a typical example of the media’s tendency towards promoting media personalities (Ekecrantz 1996) who do not belong to the élite. The reason for the portrait of Tommy Hagman is a television programme about him broadcasted on Swedish television SVT on the very same day. On 18 November 1999, *Göteborgs-Posten* writes: “A life without eye contact – Tommy Hagman has Asperger’s syndrome.” The fact that Hagman lives in the region is probably another reason for the portrait interview.

Gudrún Jóhannesdóttir’s and Päivikki Palo-saari’s portraits have no connection, either with the news agenda or with a birthday. Persson, however, is interviewed as someone celebrating his birthday, as is the 25-year-old Holmström. Birthday features are not particularly common in the other countries’ newspapers. In Iceland, it is customary for well-known individuals to be portrayed on their birthdays. Again, this can be explained by the development towards intimidation of the morning press. Instead of celebrating élite male persons turning 50 and 60, the development is toward ordinary people, younger people and women.

Themes

Agency

There are major cultural differences in how agency is usually explained. In contrast to Eastern collective cultures, Western individualist cultures tend to explain agency in terms of inner aspects. Also, gender differences have been observed in defining selfhood through agency (Bacchi 1990). Social psychologists agree that women tend to define their success in terms of outside circumstances (external attribution) but to blame themselves for failure (internal attribution). In the case of men, success is usually thought to result from personal efforts, whereas failure depends on unfavourable circumstances.

Pilvre (2000, 1) shows that, in the Estonian weekly *Eesti Ekspress* Persoon column, agency is present in the texts on both male and female heroes. The concept of the media hero implicitly includes agency; people are portrayed as active and influential. In addition, gender-specific attribution differ-

ences can be seen in the presence of important others in the text.

Agency can include factors such as people’s initiative, ambition, affect and successful activities, to name a few. A main character’s success can also be described as a result of the activities of important others (which implies external attribution and lack of agency).

The individuals portrayed here show varying degrees of agency. The tendency to describe male careers as a result of inner ambition (internal attribution) is typically present (the artist Valter, the filmmaker Mesterton, the lawyer Gunnlaugsson, the businessman and writer Ólafsson, and the businessman Persson). These people are all presented as highly professional, ambitious and creative in their respective fields. However, the Finnish local politician Sunabacka is an exception; his key to success is diligence. This quality is traditionally attributed to women, whereas it is rare in portraits of men. Overcoming health problems is found to be a driving force in the cases of the successful Estonian sportsman Poom as well as in the survival story of Hagman in Sweden. Hagman’s “success” is based on the fact that he has learned to understand his handicap, and that he dares to talk about his life. He questions the standards of normality and what normality does to people.

Apart from describing ambition and work, portraits of male heroes sometimes include references to important others such as business partners, colleagues or coaches. The portrait of the Icelandic lawyer Gunnlaugsson often refers to his friendship with the Prime Minister. Important others’ influence on the main character’s life is especially emphasized in the portrait of the handicapped Hagman.

Descriptions of success and driving forces in women’s portraits are more complicated. Apart from traditional ambitions of strong individuals (Berg in Estonia and Nathorst in Sweden), overcoming obstacles in private life can be a driving force (Palo-saari in Estonia and Kekkonen in Finland). The writer Berg says in her interview that she has never felt any restriction; her freedom comes from within. In the portrait of Palosaari, who left an alcoholic husband, the first important other can be seen as providing agency and the driving force leading to success. Showing a woman’s personal career, beginning with a problematic private life and overcoming troubles, amounts to a very gendered statement. There is yet another very gendered explanation of female agency: Nina Kekkonen, a former Lucia girl, is described as having lost her chance of getting the education of her dreams because she got married

and had a son. A similar experience can be found in the portrait of Guðrún Jóhannesdóttir. Within the Nordic countries, it is rare to explain women's situations along such lines. In Estonia, however, it is a quite common cultural convention for women to stress in public that they have sacrificed their own work and studies for the benefit of the family.

The portrait of the presidential candidate Elisabeth Rehn differs in that it has a stronger focus on political issues. There is no description of how she reached the position she holds today. Ambition can be traced implicitly in the descriptions of her present position and her recent international career. Perhaps the portrait would have a more glorifying tone if it had been written on the occasion of a celebration rather than of a candidature. Courage is central to the description of Rehn. This can be considered a gendered attribute – would a male presidential candidate be characterized as courageous?

The definition of success as connected with public life only is questioned in the portrait of the farmer's wife Guðrún Jóhannesdóttir. Her success lies in the fact that she has raised her children, provided her family with a good home, and is skilled in baking and needlework. Her interview stresses traditional family values and gender roles.

In the portraits of women, important others are stressed more often than in the portraits of men (Pilvre 2000,1). In the portrait of the female business executive Holmström, there is a father in the background and a female partner in the business; the importance of the latter to Holmström is, however, not stated. In the case of the Swedish dressage rider Nathhorst, the position of her coach is stressed. This is not unusual in portraits of either male or female sportsmen, as Pilvre's above-mentioned research has shown.

Distinct cultural differences are hardly found in the descriptions of people's success in the 16 portraits. Only the Swedish Tommy Hagman's case is exceptional – a different success story of a kind that was hard to find at least in the Estonian mainstream press of 1999. In recent years, however, several success stories of disabled people have been published in the Estonian press. Again, this can be explained as a sign of change in the media – via human interest and emotion towards more voices participating in the public discourse.

Gender differences seem to be almost universal in descriptions of people's agency. Yet, a lot depends on the position or occupation of the female hero. The agency and success of, for example, a creative person or a high level politician are described somewhat differently than those of a more

ordinary woman. It seems to be implicitly recognized that women from these respective groups are different and should be treated differently by journalists – maybe more like men who, owing to the gender norms accepted in society, are allowed strong agency.

Ethnicity

Ethnicity is emphasized to different degrees in the portraits from the four countries. This is understandable, as ethnicity in a country is highly dependent on its culture and history.

Ethnicity is stressed in the Finnish portraits, which appear in the Swedish-language press. The people represented are Swedish speakers. This is, for example, the case of Elisabeth Rehn, a person with political power in a country with a different majority language. Belonging to the Swedish language minority provokes discussions of what it means to have political power (Elisabeth Rehn), to maintain Swedish traditions in Finnish mainstream culture (Lucia girl Nina Kekkonen) or to work for a Finnish-speaking television company (Mesterton). Ulf-Johan Sunabacka is also Finnish-Swedish, but his ethnicity is neither stressed nor problematized.

In the Estonian context, the nationality theme is important. This is not surprising, as the society was still in a phase of nation-building in the 1990's, at which time differences between nations acquired a new meaning. It can even be claimed that there was a "flourishing of nationalist ideologies and politics" which, in addition, had strong gender markers (Gohrisch, Hahn et al. 2001, 17). It would be too optimistic to claim that this period is over; nationality and ethnicity are still hot issues in public discussions, and they have become even more prominent after Estonia joined the EU in 2004.

In Palosaari's portrait, being Laponian is a central theme of the interview, one reason being that the story is meant to promote tourism. She criticizes Estonians for erroneously expecting foreigners to come and take charge. "Things must be done by the people themselves, and their roots must not be forgotten." Mall Oja, head of the Finnish tourism development centre in Estonia, refers to Palosaari as a Laponian counterpart to Nokia. The ethnic background of the Estonian interviewees is diverse. Palosaari is Finnish-Laponian, Valter's mother is Latvian, and the footballer Poom lives in England. He could be described as a global citizen in a fashion similar to Louise Nathhorst. Only in the case of the Estonian Maimu Berg is reference to ethnicity lacking.

Ethnicity is not a prominent issue in the Icelandic material. Iceland is highly homogenous in ethnic composition, origin and culture. All the interviewees are Icelandic. Interestingly, however, the following two statements are worth mentioning. The deputy MP and farmer Ólafía Ingólfssdóttir expressed her views on importing Norwegian cows to Iceland with the purpose of diversifying the existing stock and increasing milk yields. She strongly stresses that, because Iceland was settled in the 9th century, the Icelandic cow has served the country well, and that there is no need to allow foreign stock into the country. The entrepreneur Ólafur Jóhann Ólafsson, who presently lives in New York, compares the American tax and welfare system to that of Iceland. He states that living in Iceland is much easier due to lower tax rates and a more elaborate welfare system – a recurring theme that is often mentioned by Icelanders who have lived abroad.

In the Swedish portraits, only Swedish ethnicity is represented; the interviewees are Swedish as a matter of course. Even though ethnicity is not on the agenda in the portrait interview of Nathhorst, it is possible to read it as an article on a global or European sports élite. Here is a talented dressage rider who knows no national boundaries to obtaining training, horses and participating in competition.

Gendered Images

It is well known that the media have a gender bias. Research shows that, in most morning papers, men dominate as news subjects when, for example, photos are counted or names and titles mentioned. Women are more often represented as anonymous victims or just as ordinary people (van Zoonen 1994, Edström and Jacobson 1994, Siivonen 1994, 1999 & 2004, Pilvre 2000 1, 2 & 2003, Spears 2000 etc.).

The gender aspect of the portrait interviews is obvious. There are more women in the portrait genre than in the news, indicating the gender bias of the public-private division of society. Public issues such as politics and economy, which are traditionally covered in the news, are more often associated with men. This is also seen in the contents of the media. Private matters, which the genre of portrait interviews is expected to bring to the public, are traditionally more associated with women; and women tend to be regarded as “experts on life”. This may be one explanation for the larger number of women appearing in the portrait genre. However, the question remains how gender is framed in the portrait interviews. At first glance, there seem to be more gender markers in the portraits of women. Empirical data

from research conducted in Estonia have shown that unwritten gender conventions/differences are revealed by journalists’ questions in interviews (Ministry of Social Affairs of the Republic of Estonia 2004). For example, a female politician is asked different questions than a male politician in a similar position. Focus on private rather than public life is easily observed, as well as a tendency towards presenting women as group members (such as members of the female sex or of a political party). In contrast, men are represented as individuals. Exceptionally successful women in public life are “tested” by the media from the perspective of normative womanhood. Women in high positions do not often protest against trivial gender-biased questions; they leave the journalist free to choose the topics of conversation.

Describing looks and appearance is one way of framing gender. But in cases such as the above, looks are seldom described. Photographs, however, seem to be gendered. In almost all portrait interviews, photos are the main key to the person’s appearance. Usually there is one picture, often with an unclear background. There are four wide-open smiles in this group of portraits. They are all women, one from each country: Maimu Berg, Anna Sofi Fia Holmström, Gudrún Jóhannesdóttir and Nina Kekkonen. This could be a coincidence, but smiling in front of the camera seems to be a marker of femininity. Several photos are torso portraits in which the picture ends near the waistline. The portraits of sports persons (Poom and Nathhorst) show the most action.

It is interesting to note how the person is being framed. There is the text, the photo, the fact boxes, all describing the person quite differently. According to the fictitious journalist Annika Bengtzon (author Liza Marklund 1999), the morning papers conceal interesting and personal information in fact boxes, while tabloids address these aspects in the text of the interview (Siivonen 1999, 167-168). Different aspects of a character description appear in different parts of the layout. Private information is placed in the fact boxes and in the endings, the “issues” are in the text, and the “looks” are in the photo.

Fact boxes or sidebars seem to be places in which private matters can be expressed. This is true of the portraits of Elisabeth Rehn, Ulf-Johan Sunabacka, Lars-Bertil Persson and Edgar Valter. In the main interview text with Valter, it is not clear whether or not he has children. However, the interview contains information boxes with his curriculum vitae. Also included are references to his fam-

ily, his wife, adopted daughter, and pets. Further down in the column he is asked five questions – routine questions given to each person being portrayed this way. The Icelandic portraits contained no fact boxes. Both Rehn's and Sunabacka's private lives are discussed to some extent, both in the portrait text and in the box.

Although looks are not described in a direct manner, it is clear that gender is framed by descriptions of emotions and behaviour. When "love" is in focus, it is a woman (Nathorst); but when "calculated risks" are referred to, then a man is being portrayed (Persson). In several articles, gender emerges as a topic in more or less direct ways. In the article on test pilot Persson, the dangers of his work are central even though he calls them a "calculated risk". He also points out that test pilots are not part of a macho group: "They are just like any other person who has a job to do."

In the portrait of the IT executive, it is clear how stunned the (male) reporter is to find a competent woman in this position. "... Fia says and doesn't in any other way look like the stereotyped image of a successful female business executive ...". The text continues: "Instead Fia glows of a timely presence and she radiates a sort of schoolgirl witty and full of guts".

Aspects of gender are more likely to arise when women are portrayed than when men are portrayed. Interviews with men tend to lack a gender perspective. However, the seeming absence of gender must not be equated with no gender at all. In the cases of the two men portrayed, the course of the interview remains within the boundaries of their professional lives. This is also the case in the interview with the female deputy MP who is interviewed in her professional capacity. However, in the interview with Guðrún Jóhannesdóttir, there are numerous references to gender. The fact that she is a housewife escapes no one. The journalist describes her home. "While I sit here, drink coffee and eat these wonderful cakes ... it is of course Guðrún who baked the cakes that her husband and I are eating." There are other references that underline her position as a homemaker, i.e. her talent for sewing. "Guðrún isn't only capable when it comes to baking cakes, one can clearly see from her home that she is quite skilful with her hands." At one stage Jóhannesdóttir says, "From a young age, I started to sew clothes for myself. Later on I sewed nearly all my children's clothes, from both old and new." During the end of the portrait, Jóhannesdóttir concludes, "I was, in fact, raised to marry and have children." The other women in her life whom she mentions (her mother

and grandmother) come from the same fold. They were caring individuals, who took great care of the home and family. The men in her life – the important others – are there to support her and her children and to provide the family with material goods.

Gender is not an explicit topic of the Finnish portraits; however, the whole topic of Lucia is a gendered subject. In the Kekkonen portrait, the principal character explains that she never received the education she wanted because she got married and had a son. The Sunabacka portrait, on the other hand, contains the theme of a family suffering from the principal character's engagement with work and society – the main character is a man. "From time to time my family suffers ... sometimes stress situations develop, but then I call the deputy", he says. This is definitely a Nordic issue. From an Estonian point of view, family is not regarded as an obstacle to a man's career.

In her portrait, Berg is referred to as a "writer" in the heading and "writer" and "journalist" in the lead. From the point of view of the Estonian language, gender cannot be derived from titles. Both given name and surname are used. No direct reference is made to her gender. The heading is about a writer who breaks off her love relations and, in her books, refers to the widespread notion that women are experts on relations. This can be read as an indicator of gender. The heading comes from the writer's own statement that she is "destructive about love relations in her books". Maimu Berg is portrayed as a successful, free and independent creative person, well adjusted to a changing society in which writers of her generation are rarely pleased with what is going on. The only conflicts concern how to divide herself between work and creation.

In Päivikki Palosaari's portrait, we find an important other – a man with whom she is in love, the saxophone player Pekka Saari. "Pekka is my savioir", says Päivikki sighing. The hero is referred to as follows: "When the family life is fine, if you can totally trust another person, that gives much energy and support." The moral of the story is that the basis of a woman's successful career lies in a well-adjusted private life.

Robert Connell (1995) emphasizes that we have to consider that several masculinities can be understood in terms of gender relations such as hegemony, subordination, complicity and marginalization. The jubilee-portrait of Persson can be described as a representation of hegemonic masculinity. He fears nothing, he has a job to do, and talks about "calculated risks". He has a high position, a background in the military, a beautiful villa and wife

to travel with. The portrait of Hagman could, in Connell's terms, be described as a representation of a type of marginalized masculinity. Hagman talks about his fear. The article even starts by stating that he is "constantly afraid of breaking an unwritten rule". Hagman willingly mentions his need for security. He refers to his insecurity and struggles with relating to other people. His problems challenge the bodily dimension of masculinity. When compared to former test pilot Persson, who has no obvious fears, the different types of masculinity are clearly framed.

Time and Space

The concepts of time and space are central to the dynamics of everyday life. Although physical distances and measurements of time remain the same, their perception has drastically changed in recent times. Travelling was once something that relatively few could afford. Now it is a key element of modern times.

In the portraits, "travel" and "international life" are closely linked to success and career. Bachtin (1988) has written on the role and character of the road of life in literature. Based on his ideas, one can read portrait interviews and see that the journeys described often construct important turning points in the lives of the main characters (Siivonen 1999, 130-131). In Siivonen (1999, 159), all twelve principal characters except one travelled. Those who did not travel are often represented as "ordinary people" or, in some cases, as unhealthy. Exceptions to this are the Sunabacka and Kekkonen texts that construct ordinary people as not celebrating or travelling, but nevertheless ordinary. Successful individuals such as Nathhorst, Persson, Rehn, Mesterton, Ólafsson and Poom represent the typical successful career maker who takes a trip (or trips) abroad, or who has worked abroad.

There are variations between countries in this regard, too. The Estonian material portrays Estonians living abroad as well as foreigners. In the Finnish portraits, there is a Finland-Swede who has worked abroad. In contrast, the Swedes portrayed stayed in Sweden all the time and only left their country for trips abroad (Nathhorst). In the Icelandic material, there is the case of the international businessman who lives and works abroad but, at the same time, has strong links to his native country and visits several times a year. The Estonian material refers to conflicts in space and time (different parts of Estonia and the Soviet period), whereas the Swedish interviews construct time and space as someplace one can go for success and celebration, and then return

home. On the other hand, there is the portrait of Holmström in which there are conflicts of regional status between the capital Stockholm and other parts of the country. This is quite similar to the Valter portrait's arguing against Tallinn and city life. In *Hufvudstadsbladet's* material, only Rehn has worked abroad; however, Mesterton goes abroad to celebrate his birthday. For the two others, no "moves" are described whatsoever, which is quite unique in the portrait genre. One reason may be that the portraits are parts of series in which the characters, here one woman and one man, are not public figures and are constructed as ordinary people rather than career hotshots.

There is a strong connection between travelling and a successful career. Within the Icelandic context, the two are often intertwined. Because of the few educational options available at the post-graduate level in Iceland, it is common for people to seek further education abroad, then return home with their expertise to launch their careers. Ólafur Jóhann Ólafsson is a prime example. He is in his mid-thirties, a very successful businessman, presently holding the position of vice chairman of Time Warner Digital Media. At the age of 20, he went to the United States to study for an undergraduate degree in physics. After his degree, he started to work for the Sony electronics company in which he climbed the corporate ladder and made a name for himself in the world of corporate finance. In his portrait interview (as well as many previous ones), he strongly underlines the fact that, despite living in the United States, he has strong roots in Iceland and takes pains to come home several times a year. To him, Iceland is home – a place for rest and solitude. New York, on the other hand, is a place for work and success in his professional life.

To Rehn, home is not a place for rest. She has been abroad and has now returned home. Her earlier work abroad receives quite a lot of attention in the interview. Her returning home to run for the office of president can be compared to the traditional (male) hero's return home to save his people (Bachtin 1973, Siivonen 1999).

Another young businessperson is Anna Sofi Fia Holmström. The headline of her interview, "Young comet in cyberspace", describes the velocity of her career. She is a fast mover in the Internet society. Her fashionable office is contrasted with her childhood days in the suburbs of Gothenburg and the forest and nature of Dalsland, where she spends her leisure time. She points out that one does not have to be in the capital Stockholm to succeed in the IT business. Her career moves have included an educa-

tion in chaos management at Århus, Denmark, and she worked at Ericsson before she started her own company. "But with all Fia's knowledge of computers, IT and web products, her entrepreneur blood was boiling hot in her veins so she started ITC." Action and youth are the two central themes in the interview.

The career of the former test pilot, Lars-Bertil Persson, crucially involved travelling. His portrait interview takes places at his villa in Värmdö. The focus is on all the different planes he has flown and on the various jobs he has had. There has been a great deal of travelling in his life, not only in the air. He has flown 25 different plane models, and his job has taken him from Lund to Luleå, Lidköping and Bromma. Also, he was sent to England for an education in the 1950s.

The realm of sports is one in which travel and career often blend. The life of the Swedish dressage rider Louise Nathhorst is full of travel: from Stockholm to England and Germany, back to Sweden and then to the United States. Nathhorst and the horses are travelling to different competitions. These journeys are not really discussed; rather, they provide a way to give Nathhorst a queen-like status. She is competing at an international level, having achieved her goals by going international from the beginning. The Estonian footballer Poom is not unfamiliar with travel. His present home is in England. He travels with his team and with the Estonian national team all over the world.

It is of some interest to study what kind of individuals these people represent on a scale from "private to public" interpreted in terms of being "free to travel" or tied to family and home. In the instances above, this seems to be less a question of gender than of age. And what happens when the women get as "old" as the family fathers – do they disappear from the newspaper pages?

Not all get to travel, at least not in the physical sense. The article on Hagman may be described as the most personal of the Swedish interviews; not only does it focus on his handicap, but also on other hardships throughout his life. It is a journey through the struggles of life. The interview takes place in a coffee shop featuring an exhibition of Hagman's cartoons. He explains that he always felt different. His childhood days at school are described as a "hell" and he was beaten up as a teenager. One traumatic moment is the death of his mother – she drowned in front of his eyes. "The accident took away his security in a world he did not understand." However Hagman receives counselling from a psychologist and realizes that he has Asperger's syn-

drome; he finds a new identity. The mental journey then becomes the way towards self-understanding.

Sunabacka and Kekkonen are not going anywhere, nor have they been anywhere. According to previous research this is not common (Siivonen 1999): the portraits of women contained descriptions of both work-related and private journeys. Those still active in their career "flourished" the more they travelled. The young actress became a mother as she moved to another country; when she moved back, she was an actress and a mother; now she is also the main star of a theatre production.

With regard to Kekkonen, there is a passage about her tour of Finland in 1979 as Lucia. Neither Sunabacka nor Kekkonen is described as a travelling person; their respective images are quite ordinary. They are described in everyday situations, not at the top of their careers. The same applies to the Icelandic farmer's wife, Jóhannesdóttir. The travels in her life consist only of instances when her family decided to move.

To illustrate the concept of time, we can look at the portrait of Maimu Berg, in which the novel atmosphere of the 1970's and 1980's is described. The journalist asks how those who do not remember these times can read the book. Berg says that it should be read as a historical novel. There is a reference to time shift: she says that she has always written historical novels, but that her books are getting nearer the present time, and that the next novel may well focus on the 1990's. One of the conflicts described is about the possible reception of the book in view of time and change in mentality over time: Do younger readers understand the 1970's and 1980's when Estonia was part of the Soviet Union? The journalist asks Berg what makes her write about her own time, which is so hostile to literature. Berg says that she does not feel any hostility towards writers at the moment (which was a general notion of the atmosphere in Estonia at the end of the 1990's).

The story of Päivikki Palosaari begins in 1994 with a reference to her divorce. Then, the actual meeting is described in present time. At the end of the story, the journalist returns to 1998, the year in which she started her career. In the last passage, the start of her career is mentioned: in 1981, she was the owner of a small grill-kiosk. The times are compared; the circulation of money was then 500 FIM daily, whereas now it is hundreds of thousands. The exotic place, situated 170 kilometres from the polar circle, is referred to. She says that the 67th parallel has brought her happiness. The story is very much attached to Lapponia. Palosaari is described as the

spirit of the place. The writer says that other Lapponians have elevated her to the status of a Lapponian matriarch. “Everything which Päivikki has created carries the stamp of being Lapponian.”

Concluding Remarks

Admittedly, in comparing portraits of women and men at different hierarchical levels of society, it is not always evident which analysis results depend on gender or on other factors. This is worth considering, for instance, when comparing the portraits of presidential candidate Rehn and a local (“wannabe”) politician, Ulf-Johan Sunabacka. One is a well-known politician with a ministerial background, whereas the other is unknown to most readers. Also, on the basis of 16 portraits, it is difficult to draw any conclusions with regard to how gender is framed and how this differs from country to country. Nevertheless, however, we have found some interesting patterns.

The portrait interview is a more common genre in the Swedish and Finnish press than in that of Estonia or Iceland. This is due to different journalistic practices between the countries, at least at the end 1990’s. Estonian daily newspapers are still thinner than the papers of the other countries and do not usually contain many “life” pages (except in weekend issues). Comparable to these is the Swedish-Finnish *Hufvudstadsbladet*, a minority paper containing 20 pages (still broad sheet in 1999). In the Estonian press, the news is still mostly event-oriented (hard) and not centred on individuals (soft); there is, however, a pressure towards more soft, human-oriented news. The Estonian press is changing, following the global tendencies towards personalization of the media content. Arguably, however, this process was not clearly visible in the text examples from 1999.

Gender stereotypes seem to exist in many different cultures. There is a tendency for men to be portrayed with a focus on their social role. In contrast,

portraits of women tend to focus on personality, which is usually framed according to gender conventions prevailing in the given society. Female portraits typically stress gender, whereas male portraits are often neutral in this regard. However, the fact that personal matters are not mentioned does not make a presentation of male gender neutral. Focusing on social roles and leaving out themes associated with the private sphere can be seen as a convention in framing male gender. The male has long been the unquestionable norm for neutrality and normality; only recent research on masculinity has paid attention to the gender bias of the seemingly neutral discourse in media representations of men.

The occupation of the interviewee and the genre of the story (a news-based interview or a portrait in weekend supplement) play a noticeable role in setting the degree of gender bias in the text. We have seen that a portrait of a woman athlete, a female presidential candidate or a female writer can be written according to the same rules that apply to writing traditional portraits of men, thus concentrating on the woman’s social role. This is usual in dailies, in which portrait interviews are based on news stories (on, for example, a newly published book or winning a sports contest). There is a hypothesis still to be tested in the Nordic cultural space: maybe men’s portraits are today containing more text on so called private life than before.

Human aspects (e.g., health and welfare) are more prevalent in Swedish portraits than in the others. Estonian portraits from 1999 are very concerned with successful careers. During this period, portraits of men do not focus much on maintaining a balance between public and private life (as was found in the Finnish Sunabacka case). Ethnicity is stressed in the Finnish material, as it comes from the Swedish-speaking minority press. Ethnicity is also a prominent theme in the Estonian material. Due to the still on-going nation-building phase of the society, ethnicity is a very prominent topic of public discussion in that country.

Notes

1. This week was chosen to coordinate this project with the project *Media Cultures around the Baltic Sea*, which was started in 1999 by researchers from different countries and was supervised by Swedish researchers Jan Ekecrantz and Tom Olsson. See the appendix for data about the newspapers and articles.
2. It is worth noting that the term “portrait interview” is not equivalent to the Swedish word *personporträtt* (person portrait), the Estonian *portree* (portrait), the Finnish *henkilökuv*a (person picture), or the Icelandic *einkaviðtal* (private interview). Apart from the Icelandic word, these terms do not contain the word interview at all. Still, however, *portrait interview* seems to be the most suitable term for this genre.

3. Lucia is a Swedish tradition of celebrating light on the 13th of December, the darkest time of the year. Lucia girls are chosen to participate in the festive parade.

References

- Bacchi, Carol Lee (1990) *Same Difference: Feminism and Sexual Difference*. St. Leonards: Allen & Unwin.
- Bachtin, Michail (1973/1988) *Det dialogiska ordet*. Gråbo: Anthropolos.
- Connell, Robert (1995) *Masculinities*. Cambridge: Polity Press.
- Gohrlich, Jana, Hahn, Daphne, Jähnert, Gabriele, Nickel, Hildegard Maria, Peinl, Iris, Schäffgen, Katrin (2001) Gender in Transition – Introduction. In: Jähnert, Gabriele; Gohrlich, Jana; Hahn, Daphne; Nickel, Hildegard Maria; Peinl, Iris; Schäffgen, Katrin (eds.) *Gender in Transition in Eastern and Central Europe. Proceedings*, pp. 11-20. Berlin: trafo verlag.
- Edström, Maria & Jacobson, Maria (1994) *Massmediernas enfaldiga typer. Kvinnor och män i mediebruset 17 mars 1994*. Göteborgs universitet, Institutionen för journalistik och masskommunikation (Arbetsrapport nr 38/94).
- Ekecrantz, Jan (1996) 'Mediernas demimond', in Becker, Karin; Ekecrantz, Jan; Frid, Eva-Lotta & Olsson, Tom (eds) *Medierummet*. Stockholm: Carlssons, pp. 292-310.
- Lacey, Nick (2000) *Narrative and Genre. Key Concepts in Media Studies*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire and New York: Palgrave.
- Macdonald, Myra (2003) *Exploring Media Discourse*. London: Arnold.
- Marklund, Liza (1999) *Sprängaren*. Orduplaget.
- Ministry of Social Affairs of the Republic of Estonia (2004) *Mass Media in Re(distribution) of Power*. Tallinn.
- Nilsson, Åsa & Severinsson, Ronny (2001) *Trender och traditioner i svensk morgonpress 1987-1999*. Göteborgs universitet, Institutionen för journalistik och masskommunikation.
- Pilvre, Barbi (2003) 'Kesräägib teleekraanil? Naised meedia kõverpeeglis' *Akadeemia*, nr.9, lk. 1981-2000. Tartu.
- Pilvre, Barbi (2000) Construction of Gender in a Cover-column Persoon in an Estonian Weekly Eesti Ekspress. Tallinn Pedagogical University (Unpublished master's thesis).
- Pilvre, Barbi (2000) 'The Making of Women and Men in the Text', *NIKK Magazine*, 2. Oslo: Nordisk Institutt for Kvinne- og Kjønnforskning..
- Siivonen, Jonita (2004) Dagstidningens kvinnor och män, Arena för modersmål och litteratur, *Mediepedagogik. Medlemsblad för Svenska modersmålslärares föreningen i Finland r.f.* (Temanummer) pp. 8-11.
- Siivonen, Jonita (1999) *Stor Anna. Liten Anna och tio andra personporträtt: Om innehållsliga och språkliga mönster i en mediegenres kvinnobeskrivningar*. Helsingfors: Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet (SSKH Skrifter 11).
- Siivonen, Jonita (1994) *Nytänkare, finstämda lyriker och kvinnor. Språklig asymmetri. En studie av det journalistiska språket ur könsperspektiv*. Helsingfors: Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet (Meddelanden 32).
- Spears, George, Seydegart, Kesia & Gallagher, Margaret (2000) *Who Makes the News? Global Media Monitoring Project 2000* (GMMP). www.wacc.org.uk
- Svensson, Christian (1998) 'Överlevnarnas röster: Om massmediernas återgivning av överlevnadsberättelser från Estoniakatastrofen,' in Forstorp Per-Anders & Linell, Per (eds) *Samtal pågår: Dialogiska perspektiv på svenska mediedebatter*. Bjärnum: Carlssons, pp. 113-119
- van Zoonen, Liesbet (1991) 'A Tyranny of Intimacy? Women, Femininity and Television News,' in Dahlgren, P. & Sparks, C. (eds) *Communication and Citizenship: Journalism and the Public Sphere*. London: Routledge, pp. 217-235.

Appendix

Estonian material

Due to the rarity of the genre portrait interview, two quality dailies *Eesti Päevaleht* and *Posti mees* are included in the Estonian material. They together included 31 portrait interviews during week 46, 1999. The Estonian papers of 1999 are quite thin compared to their Nordic counterparts (EPL 20 pages during workdays, *Postimees* 24 pages during workdays) and can be compared to minority papers, for example *Hufvudstadsbladet* in Finland (which contains also 20 pages). Because no papers come out on Sundays, the Saturday issue of 20 November 1999 was included. *Postimees* is the largest daily in Estonia, owned by the company Eesti Meedia (actually Norwegian Schibsted). It is published six days a week and its circulation in 1999 was approximately 50,000 copies. It has a tabloid format. It is more popular in the countryside and among Tartu people, as it was originally a Tartu-based newspaper (from its foundation in the 19th century until 1998). It still has fewer readers in the capital Tallinn than its competitor *Eesti Päevaleht*. The weekday issue contains 24 pages. The weekend issue (24 pages) in 1999 includes separate supplements: *Postimees Extra* (Life supplement) 16 pages and *Kultuur* (Culture supplement including television programmes for the week) 32 pages. *Eesti Päevaleht* is a quality daily issued in Tallinn, owned by Ekspress Group (actually Swedish Bonnier and Estonian businessman Hans Luik). The circulation of *Eesti Päevaleht* in 1999 was ca. 30,000 copies. It had a broadsheet format but is now tabloid. *Eesti Päevaleht* has the largest readership among people in Tallinn, and it is the second largest daily in Estonia. The weekday issue contains 20 pages. The weekend issue contains 28 pages together with the culture supplement *Arkaadia* and the life supplement *Pluss*. The four Estonian portraits are:

1. (F) Kirjanik Maimu Berg purustab oma raamatutes armusuhteid [Writer Maimu Berg breaks love relations in her new books], Culture department, *Postimees* (18 November 1999).
2. (F) *Lapi Nokia nimi on Päivikki Palosaari* [The name of the Laponian Nokia is Päivikki Palosaari], Weekend supplement *Postimees Extra*, *Postimees* (20 November 1999).
3. (M) Mart Poom naasis edukalt [Mart Poom made a successful comeback], Sports department, *Eesti Päevaleht* (18 November 1999).

4. (M) Edgar Valter tahtis Voikade juurde pageda [Edgar Valter wanted to escape to Voikka brothers], Weekend life supplement *Pluss*, *Eesti Päevaleht* (20 November 1999).

Finnish material

Hufvudstadsbladet is a minority paper published in Swedish in Finland and has a circulation of 55,084 (2000) copies seven days a week. The paper is now here near as large as the Finnish *Helsingin Sanomat* (454,833 copies, 1999) or Swedish *Dagens Nyheter* (347,900 copies) and does not contain different sections every day, only on Sundays, Mondays and Thursdays. The weekday paper contains 20 pages. Since this project was carried out the paper has changed from broadsheet to tabloid. During the actual week *Hufvudstadsbladet* contained 23 portraits. After this pilot study we will include *Helsingin Sanomat* in our material. Sundays there is a section called SÖNDAG containing reportage, a children's page, youth page and such. Mondays there is a sports section and Thursdays a television and radio tabloid paper called VISION containing some reportage also. Neither SÖNDAG nor the sports section has regular portraits, but SÖNDAG usually contains at least one (almost or) whole page portrait interview. On the diary page of the regular paper there are portrait interviews marked Dagens jubilar [The celebrator of the day], but there is not one every day. This study will discuss four portraits – two published on Thursday 18 November and two on Sunday 21 November 1999. Both days had two typical portraits, texts that focused on a person more than on one topic, and these happened to be one woman and one man each day. The four portraits from *Hufvudstadsbladet* are:

1. (F) Elisabeth Rehn: FN-soldaterna ska få större rörelsefrihet [UN-soldiers will get greater mobility]. A portrait of one of the candidates of the presidential election in January 2000 (18 November 1999).
2. (M) Uffe Sunabacka, obunden grön: Kämpar för Grankullaelevernas bästa [Uffe Sunabacka, independent green: Fights for the best for the pupils in Grankulla]. The local politician Ulf-Johan Sunabacka wants to become elected in the town council by the next local election (18 November 1999).

3. (M) Full rulle för 70-årig veteran [Full speed for 70 years old veteran], A filmmaker celebrating his 70th birthday. A portrait interview with film director Carl Mesterton (21 November 1999).
4. (F) Nina Kekkonen, Lucia 1979: Ansaret skiljer Lucia från tärnorna [Nina Kekkonen, Lucia 1979: Responsibility separates the Lucia from the maids]. Former Lucia of Finland from 1979 (21 November 1999).
4. (M) Starfsemi Time Warner mun breytast gífurlega [Time Warner's operations will change dramatically]. A portrait of Ólafur Jóhann Ólafsson vice chairman of Time Warner Digital Media. *Morgunblaðið* (18 November 1999).

Icelandic material

The two Icelandic morning papers are *Dagur* and *Morgunblaðið*. *Dagur* is the smallest newspaper published in Iceland, with a daily circulation of 7,200 or 7.8 per cent of all published copies. *Dagur* is divided into two sections. One is the main news section, featuring news of domestic and foreign events, along with sports. The other section has a more rural outlook in its editorial focus, where cultural events, daily life, folklore are highlighted from the various regional areas in rural Iceland. *Morgunblaðið* is by far the largest newspaper in Iceland with a circulation of ca. 55,000 copies published every day. This translates into 59 per cent of the newspaper market. In addition to the main daily news section, *Morgunblaðið* offers its readers a variety of supplements every day that cover a wide range of issues such as sports, children, business & economy, family, travel, automobiles, culture, real estate, along with the large Sunday section that contains a menu of photo essays, longer feature articles and interviews. The four portraits include two from each paper – two men and two women. The four Icelandic portrait interviews are:

1. (M) Ég vil að börn mín búi í réttarriki [I want my children to live in a society of justice]. A portrait of Jón Steinar Gunnlaugsson barrister. *Morgunblaðið* (20 November 1999).
2. (F) Vil ekki norskar kor [I do not want Norwegian cows]. A portrait of Ólafía Ingólfssdóttir deputy MP and farmer. *Dagur* (18 November 1999).
3. (F) Hefur ræktað vel sinn garð [Sensibly cultivated her garden]. A portrait of Guðrún Jóhannesdóttir, a farmer's wife. *Morgunblaðið* (21 November 1999).

Swedish material

Göteborgs-Posten and *Dagens Nyheter* contained 53 portraits in week 46. *Göteborgs-Posten* is based in Gothenburg and DN in Stockholm. They were at the time both full-sized papers with a circulation of 347,900 (*Dagens Nyheter* 1997) and 261,000 (*Göteborgs-Posten* 1997) seven days a week. Short description from 1999: Both papers are divided into three parts. *Dagens Nyheter* has section A for news & economy, B for culture and C for sports, and Stockholm. *Göteborgs-Posten* has a similar division, section 1 for news, 2 for sports and economy and 3 for culture. Within the three parts there are several subtopics. On Fridays and Saturdays there are weekend supplements (*Aveny och Två dagar* in *Göteborgs-Posten* and *På Stan* and *Lördag söndag* in *Dagens Nyheter*.) Portrait interviews can be found in all sections of the newspapers. The four chosen portraits from the Thursday and Sunday papers are:

1. (M) *Gripen i luften av Draken. DN Gratulerar*. [Caught in the air by the Dragon. DN congratulates]. A birthday portrait of Lars-Bertil Persson, 65 years tomorrow. *Dagens Nyheter* (18 November 1999).
2. (F) *Ung komet i cyberrymden. Vi gratulerar*. [Young comet in cyberspace. We congratulate]. A birthday portrait of executive director Ann Sofi Fia Holmström, 25 years. *Göteborgs-Posten* (18 November 1999).
3. (M) *Ett liv utan ögonkontakt* [A Life without eye contact]. A portrait of Tommy Hagman who has Aspergers Syndrome. *Göteborgs-Posten* (21 November 1999).
4. (F) *“Lussan” – dressyrens drottning* [“Lussan” – the queen of dressage riding]. A portrait of Louise Nathorst, famous dressage rider *Dagens Nyheter* (21 November 1999).

Se Nordicoms nya hemsida

www.nordicom.gu.se

Den sensationella löpsedeln

Del 2: dialog, normförskjutning och ideologi

ULRIK VOLGSTEN

Pojkvännen berättar: Därför dödade jag 19-åriga Klara (Exp, 7/3-03)

Stenbergamördaren i exklusiv intervju: Jag är inget odjur (AB 13/1-90)

Mannen som misstänks för styckmord erkänner att han mördade fästvän/Jag åt av henne (AB 22/1-80).

Den svenska löpsedeln är unik. Även om det förekommer löpsedlar i andra länder är deras plats i det offentliga rummet betydligt blygsammare än i Sverige, liksom deras historia är kortare (den svenska löpsedeln uppträder redan på 1890-talet). Sedan 1930-talet tilltar bruket av citat, med resultatet att vi idag ställs inför citat på löpsedlarna ungefär varannan dag. Dessa citat fungerar som narrativa fragment såtillvida de alltid omnämmer en specifik handling. Varje läsning av de narrativa fragment som löpsedelsцитaten utgör kräver att vi riktar våra perspektiv mot den specifika värdehorisont som motiverar den omtalade handlingen. Detta ger i sin tur löpsedlarna en normförskjutande potential.

I en tidigare artikel (Volgsten 2005a) formuleras antagandet att vi som läsare i själva läsaktens måste acceptera de värderingar, den "implicita etik," som den motiverande meningshorisonten artikulerar, för att överhuvudtaget kunna förstå den omtalade företeelsen som en handling. Medan andra (Hall, 1980; Kemp, 1987; Morley, 1992) i olika sammanhang hävdar att själva läsningen möjliggör ett ställningstagande gentemot det som framställs, föreslås här antagandet att varje kritiskt förhållningssätt till narrativets implicita etik är sekundärt i förhållande till detta. Det är citatens värderingsföreteelse som ytterst ligger till grund för den normförskjutande po-

tential som löpsedlarna kan antas ha.¹ Det är också denna tes som kommer att problematiseras och argumenteras för i det följande. Först kan det dock vara upplysande att nämna några forskningsinriktningar som tangerar denna problematik utan att de för den skull erbjuder några tillfredsställande förklaringar.

I Stanley Cohens (1980) klassiska studie om moralpanik förs en ingående diskussion om olika gruppers avvikelse från etablerade normer, samt massmedias roll vad gäller att definiera och särskilja både sociala grupper och normer. Även om Cohen uppmärksammar medias funktion vad gäller att erbjuda specifika roller för avvikelse, så är hans utgångspunkt att varje samhälle präglas av en relativt fast uppsättning normer som aktualiseras vid utbrott av moralpanik. Ämnet för föreliggande studie är istället hur massmedia kan bidra till en successiv förändring av en sådan uppsättning normer.

Även Karl Erik Rosengrens (1994) indelning, vad gäller de tidsperspektiv utifrån vilka olika forskare studerar mediapåverkan, delar Cohens fokus på det normativt bestående. Istället för att undersöka medias "kultivering av kollektiva massmedvetanden" (Gerbner, 1969, citerad i Potter, 1993:564) vars yttersta funktion är upprätthållandet av en etablerad ordning, så behövs en modell som förklarar hur löpsedlarna kan utöva en de-kultiverande, eller åtminstone – i den mån löpsedlarna bidrar till att ersätta existerande normer med nya dito – en re-kultiverande påverkan. Löpsedlarna (och häri ligger mycket av deras reklampotential) fungerar genom att utmana och tänja gränserna för det normala och traditionellt etablerade. Däremot är löpsedlarna så pass öppna vad gäller diskursiv kontext att sinsemellan motstridiga diskurser kan erbjuda förhållningssätt till de normer som citaten implicerar. Löpsedlarnas "redigerade oförnuft" frigör oss inte från diskursiva ordningar. Snarare kommer vi att

Kulturvetarlinjen, Stockholms universitet, SE 106 91, Stockholm, ulrik.volgsten@historia.su.se

kunna förstå fenomenet som en form av subjektproduktion till tjänst för sinsemellan motstridiga ideologiska diskurser och normsystem.

Inom socialpsykologin har man studerat hur massmedierade attitydförändringar sker, antingen genom att mottagaren medvetet tar ställning till de argument för det fenomen som den värderande attityden gäller, eller genom att mottagaren associerar nya och okända företeelser med fenomen som denne redan är bekant med och värderar positivt. I frågor som är angelägna tenderar vi att medvetet ta ställning, argumenten bemöts "centralt", medan attitydförändringar i frågor vi ställer oss mer likgiltiga inför har större chans att genomdrivas via "perifera" associationsmekanismer (Petty & Cacioppo, 1981).

Enligt detta perspektiv sker dock bestående attitydförändringar endast i den mån mottagaren är motiverad att aktivt ta ställning för eller emot det som attityden avser. Associationsbaserade attitydförändringar tenderar att snabbt gå över. Vad gäller löpsedlar kan vi anta att läsaren som regel inte reflekterar aktivt över sin inställning till de handlingar och motiverande attityder som citaten gör uttryck för, men trots detta sker en bestående påverkan.

Med anledning av de löpsedelsцитat som anförts ovan kan det vara på plats att nämna att påverkan tycks vara av olika slag. I den mån extremt främmande värderingar påverkar oss verkar det rimligt att de i första hand har en avtrubbande effekt. Istället för att ge upp våra tidigare värderingar till förmån för dessas värdemässiga motsatser införlivar vi de senare som "norm för det avvikande", d.v.s. vi håller för normalt att avvika andra(!) kan omfatta dessa värderingar. Följaktligen kommer "norm" i det följande förstås som ett vidare begrepp än hos t.ex. Durkheim (1974) eller Parsons (1982). Genom att visa hur löpsedlar dissimulerar normer för andra grupper än de läsaren tillhör, öppnar sig ett ideologikritiskt perspektiv. Men löpsedeln är inte bara ideologisk; i och med dess förmåga att etablera och påverka normer utgör löpsedeln vad vi med Foucault (1982) skulle kunna kalla en "institutionaliseringsform för makt". Förutom att argumentera för ovan nämnda tes kommer ett mindre antal löpsedlar att analyseras med avseende på hur deras implicita etik och ideologiska konnotationer samverkar. Detta sker mot bakgrund av Donald Davidsons och Michail Bachtins teorier för tolkning och subjektivitet. Att tolkning grundar sig i en värdering av tillvaron visas med hänvisning till Daniel Sterns teori om självet utveckling. Avslutningsvis diskuteras löpsedlarnas plats i det offentliga rummet.

Subjekt, språk och värdering

Ett nyfött barn befinner sig i symbios med modern. De första stegen ur en sådan symbios, mot en social samvaro med andra individer sker via kommunikation. Även om kommunikationen i denna tidiga socialiseringsprocess är förspråklig (d.v.s. barnet kan ännu inte förstå vad ett språkligt uttryck betyder), så bygger den på ett känslomässigt band mellan förälder och spädbarn. Barnet har behov som måste tillfredsställas och skillnaden mellan tillfredsställda och icke tillfredsställda behov utgör en känslomässig tidskurva som barnet upplever. Daniel Stern (1995) har beskrivit denna kurva som ett "protonarrativt inneslutande". Det är längs ständigt skiftande känslomässiga kurvor som verkligheten "innesluts" och blir meningsfull för oss.

Genom dessa känslomässiga upplevelser blir barnet varse föräldern som subjekt och individ. Barnet märker att det kan styra vissa känslomässiga skeenden i sin tillvaro men inte andra. Det känner hur dess eget kropps beteende får respons av en förälder eller ett syskon, och denna respons ger i sin tur upphov till en ny känsloupplevelse. Stern (1985) kallar denna respons för affektintoning. Barnet lär sig kontrollera sin egen kropp och de känslokurvor som olika kropps rörelser och – beteenden ger upphov till (gester, mimik, läten). Detta är barnets första känsla av att vara ett "själv". De känslöförmågor som barnet inte kan styra över på samma sätt, men som det kan relatera till via affektintoning, ger upphov till en första känsla av en "annan".

Så småningom lär sig barnet att dessa känslöförmågor är relaterade till önskemål och viljan att ha något eller att göra något. Barnet märker att det har behov som det vill tillfredsställa och att det måste samverka med andra individer för att få dessa behov tillfredsställda. Det får med andra ord en känsla av att vara en subjektiv individ bland andra subjektiva individer. Det som gör dessa individer subjektiva är just att de har önskningar, viljor och känslor som de agerar i överensstämmelse med och som de kommunicerar med varandra om.

Genom affektintoningens samspel upplevs de känslomässiga förloppen intersubjektivt. Det protonarrativa inneslutandet, som Stern talar om, inbegriper på detta sätt en annan. När så denna andra använder ord för gemensamt upplevda förlopp och fenomen kan barnet börja koppla samman dessa ord och fenomen på ett meningsfullt sätt. Affektintoning utgör en viktig utgångspunkt för det perspektivtagande och den "horisontsamman-

smältning” som leder till utvecklingen av det Stern kallar för ett verbalt, eller språkligt själv (som ger subjektet identitet). Det finns således en teleologisk aspekt i både språkförståelsen och förståelsen av den andre som ett handlande subjekt. Både tal och handling förutsätter att vi kan förstå att den andre uppfattar positivt värderade mål i tillvaron.

Empati, språk och tolkning

Att hänvisa till den språkliga kommunikationens ursprung i förspråkliga uttryck för viljor och behov syftar i första hand till att underbygga påståendet att språklig förståelse aldrig är värderingsmässigt neutral. Snarare än att förstå vad ord och utsagor betyder i någon slags ”objektiv” ordboksfunktion är det alltid först frågan om att förstå, eller försöka förstå, vad en annan person *menar*, att tolka dennes användning av mer eller mindre bekanta ord och satser. När kommunikationssvårigheter uppstår handlar det inte sällan om en oförmåga att ta till sig främmande värderingar; istället förstår man det sagda som ett uttryck för sina egna värderingar och attityder, vilket ger en förvrängd förståelse av den andre. Själva vår förståelse är beroende av att dela inte bara ett tankemässigt eller känslomässigt perspektiv, utan också ett värdemässigt perspektiv.

Här är det viktigt att poängtera att perspektivtagande inte innebär att läsaren måste underkasta sig ett främmande värde- och normsystem helt och fullt, som vissa simulationsteoretiker föreslagit. Man kan inte underkasta sig betydelser man ännu inte känner till. Ett motsatt, men lika felaktigt betonande finner vi inom kognitionsforskningen. Istället för att hänvisa till någon form av perspektivtagande eller inlevelse förklaras vår språkförmåga ofta med hänvisning till det perceptuella igenkännandet av akustiska och visuella kategorier (talade och tryckta ord). Dessa kategorier relateras därefter kognitivt till internaliserade eller medfödda grammatiska strukturer och scheman. På frågan om hur vi kan förstå vad *någon annan* *menar* hänvisar en kognitionssteoretiker som Jerry Fodor eller Ray Jackendoff i bästa fall till att vi är människor ”med liknande mentala strukturer” (Jackendoff, 1983:31). En allvarlig brist inom denna typ av forskning är följaktligen att man inte förmår se språk som en typ av *kommunikation*, en förening mellan människor: ett privat språk är däremot, som Wittgenstein visat, en omöjlighet.

En mellanväg mellan dessa ytterligheter (total underkastelse och vad man skulle kunna kalla kognitiv solipsism) finner vi i Donald Davidsons språkfilosofi. Enligt Davidson förutsätter språklig kom-

munikation att den talande har en förutfattad ”teori” om vad lyssnaren förstår, liksom lyssnaren måste ha en motsvarande ”teori” om vad talaren har att säga. Under samtalets gång skiftar positionerna mellan de samtalande samtidigt som både talare och tolkare reviderar sina ”teorier” om den andre, så att en ”överensstämmelsens asymptot” uppnås (Davidson, 1986).

En sådan teori om den andre förutsätter, i sin mest elementära form, att den talande uttrycker ett sant påstående om ett gemensamt observerbart fenomen. Davidson menar att vi, utan att behöva förstå andres språk, på intuitiva grunder kan tolka ett yttrande som ett försanthållande. Detta försanthållande relateras sedan till de övriga försanthållna påståenden vi kan tillskriva den talande. För att förstå den andre måste vi således anta att denne i stort har en (enligt vår egen måttstock) korrekt uppfattning om tillvaron. Detta kallar Davidson (1984) för ”väl villighetsprincipen”. Om vi inte kan tolka den andre utifrån en sådan väl villighetsprincip, ifall vi uppfattar den andres påståenden som övervägande falska, försvinner grunden för vårt antagande att den andre försöker säga någonting överhuvudtaget.

Det handlar alltså inte om någon form av absoluta sanningar, utan om att relatera vad den andre säger till vår egen förståelsehorisont i en kontinuerligt reviderbar process (likt asymptoten, kurvan som närmar sig en rät linje utan att någonsin sammanfalla med denna). Orden och satserna får sin mening i förhållande till andra ord och satser. Själva försanthållandet är dessutom vad som ger logisk struktur åt det sagda. Sanningspredikatet strukturerar språket. Davidsons väl villighetsprincip skiljer sig således från exempelvis Jürgen Habermas ”giltighetsanspråk”, därigenom att Davidson fokuserar på tolkarens möjligheter att förstå den andre, medan Habermas ställer villkor på den talande för att bli förstådd (Habermas, 1998b). Sätillvida Habermas utgår från dispyten och argumentationen mellan två samtalande över vad som kan anses vara ett sant påstående (berättigad uppmaning, förfrågan, etc.) förmår han inte förklara hur förståelse i förstone kommer till stånd. Ifrågasättande och missförstånd förutsätter båda att vi i stor utsträckning redan har förstått. Skillnaden kan förefalla subtil då ju även Davidsons teori kräver att den talande har och reviderar en teori om den tolkande, men är väsentlig för argumentet att förståelse alltid inbegriper en internalisering av en värdehorisont (vilken, när den ofrånkomligen revideras, kommer att skilja sig från den som tolkaren utgick ifrån).

Relaterar vi nu Davidsons idéer till Sterns (om än Davidson inte gör något anspråk på utvecklings-

psykologisk relevans),² så kan detta att säga någonting sant (utifrån ens egen horisont) förstås som att omtala ett gemensamt observerbart fenomen (ting, företeelse) som påverkar en protonarrativ kurva, ett känslomässigt förlopp. Språket handlar således i förstone om fenomen som påverkar ens välbefinnande i någon mening. I den tidigaste verbala kommunikationen, som präglas av affektintoning, överensstämmer ofta betydelser och värderingar mellan barnet och föräldern på ett relativt förutsägbart sätt (även om de aldrig är identiska). I vidare sociala sammanhang, där den känslomässiga grunden inte är ömsesidig på samma vis, kommer framförallt värderingar och attityder att skilja sig mellan individerna (den "livsvärld" som Habermas förutsätter är sålunda ett resultat av, snarare än en förutsättning för språklig förståelse).³

Dialog och röstaspekt – från inter- till intrasubjektivitet

Mening finns m.a.o. inte hos den enskilde utan uppstår enligt detta synsätt i mötet med en annan, i försöken att relatera sitt eget, eller sina egna, perspektiv till den andres. Vår språkförståelse är, för att låna en term från Michail Bachtin (1981), "polyfon", sammansatt av flera tidigare "röster" som bestämmer varandras betydelse. Denna polyfoni sträcker sig, likt Davidsons "teorier" också framåt i tiden, i och med våra försök att möta den andre i det pågående samtalet. Orden förstås utifrån de röster som sagt dem, d.v.s. utifrån de värderade/tematiserade diskurser/narrativ de tidigare ingått i.

Hos Bachtin, liksom hos Davidson (och Habermas), betonas *dialogen*. Vi kommer inte till mötet med den andre med fixerade och färdiga horisonter eller teorier. Att tala om horisonter, teorier och perspektiv på detta sätt vore att reifiera en ständigt pågående process. Davidsons asymptotmetafor beskriver inte något tillstånd, utan ett läge som ständigt påverkas av samtalets vindlingar, dess byten av och hopp mellan teman. Samtalet, dialogen, är förståelsen. Förståelsen är själva mötet mellan de samtalandes röster (Shotter & Billig, 1998). Det jag velat lyfta fram i Davidsons fokus på tolkningen är förmågan att, i bachtinska termer, låta en röst med främmande värderingar komma till tals. Detta kräver *empati*, d.v.s. förmågan att föreställa sig, eller vara öppen för, andra värderingar och perspektiv än de man redan känner till.⁴

Bachtin å sin sida ägnar sig inte så mycket åt själva empatiaspekten som åt den inre dialog mellan olika röster som denna empati resulterar i. Bachtin menar att våra psyken i hög grad lever genom språk-

ket. Han vänder sig emot Freuds tanke på ett ursprungligt subjekt som förtränger traumatiska erfarenheter till det omedvetna, varvid detta omedvetna ständigt riskerar att råka i konflikt med det medvetna. Istället tänker sig Bachtin att psyket är sammansatt av just de röster som utgör vår språkförståelse. Psyket, jaget, är polyfont. Det finns inget ursprungligt enhetligt subjekt, utan bara ett komplex av internaliserade röster.

Dessa röster kan, om vi överför några av Algirdas Greimas (1987) distinktioner (utvecklade för att analysera narrativ, se Volgsten, 2005a), delas upp i åtminstone tre aspekter som alla har relevans för löpsedlarnas påverkan: *tematiska*, *figurativa* och *aktantiella* röstaspekter. Att tala innebär att ge uttryck för någon form av värdering angående det som sägs (en varelse utan värderingar skulle inte ha någonting att säga, se Putnam, 1981). En internaliserad röst kan därför betraktas som ett potentiellt tema, där de båda leden i ett begreppspar (t.ex. liv och död) värderas positivt resp. negativt. Rösten kan därmed tolkas som en narrativiserande utläggning av ett specifikt tema. Till skillnad från tematiska röstaspekter ger figurativa röstaspekter uttryck för mer eller mindre konventionella sociokulturella roller. Vi ikläder oss delvis färdiga roller i olika situationer, t.ex. förälder, lärare, älskare, kompis, djurrättsaktivist, bi-odlare.

En aktantiell röstaspekt, slutligen, bestämmer huruvida vi ser oss som aktiva eller passiva: aktiva, i kraft att agera och förändra; eller passivt underställda omständigheter som är utom vår möjlighet till påverkan. Att identifiera sig med en "subjekt-aktant" är att betrakta sig som en handlande varelse (med de etiska implikationer handlingar medför) i stånd att påverka sin situation. Att däremot identifiera sig med en "objekt-aktant" är att fransäga sig handlingsförmåga och ansvar, att passivt se sig som underordnad yttre omständigheter man inte råår på. Medan den figurativa röstaspekten kan liknas vid det som Goffman kallar "uppträdande", motsvarar de aktantiella röstaspekterna Goffmans "manér". Goffman beskriver hur ett "överlägset, aggressivt manér kan ... antyda att den agerande räknar med att bli den som tar initiativet till den verbala interaktionen och styra dess förlopp. Ett saktmodigt, undfallande manér ger intryck av att den agerande är inställd på att låta sig ledas av andra eller åtminstone att han kan förmås till det" (Goffman, 1974:30).

Genom kombinationer av dessa aspekter ser vi hur det kan uppstå mer eller mindre temporära röster, eller "jagpositioner" (jfr Hermans, 2001). Det är genom mer eller mindre "orkestrerade" röster – specifika kombinationer av tematiska, figurativa och

aktantiella röstaspekter – som vi kommunicerar med varandra. Under samtalets gång kan orkestreringen förändras, aspekterna kan ingå nya konstellationer med nya röster som resultat. Samtidigt är en del tematiska röstaspekter lättare att inta när vi identifierar oss med vissa figurativa aspekter. Exempelvis är njutning viktigare än nytta i vissa sammanhang och givet vissa roller, jämfört med andra (ärlighet, konsekvens och noggrannhet är ytterligare tematiserbara egenskaper som kan värderas olika utifrån olika figurativa positioner). På liknande sätt kan vi vara olika benägna att orkestrera aktiva respektive passiva aktantaspekter beroende på vilken figurativ eller tematisk aspekt som i övrigt är fokuserad. Vi kan vara aktiva i en fanclub eller på dagismötet, men passiva i arbetsliv eller som kärlekspartner.

Narrativ identitet och autentiska röster

Inget av dessa påståenden om våra föränderliga läggningar är särskilt kontroversiellt. Poängen är snarare att rösterna inte bara är föränderliga över tiden, utan att de alltid artikuleras i förhållande till – tilltalas av – en annan individ. De sätt våra röstaspekter orkestreras till mer eller mindre enhetliga röster på beror till viss del på hur vi tilltalas av andras röster (en annan faktor är s.k. talgenrer). Den ödmjuka lokale biodlaren kan vara en arrogant chauvinist på apiaristernas årliga kongress. Sist men inte minst, detta dialogiska förhållande kan också beskriva våra psyken. Både de inre rösterna och deras olika aspekter är i dialog med varandra. I den mån en figurativ eller en aktantiell röstaspekt vill ge utlopp för någon specifik åsikt måste den instämma med en motsvarande tematisk aspekt. Samtidigt har varje röst internaliserats med ett spår av den ursprungliga yttre dialog den en gång deltog i, vilket gör att orkestreringen beror på både föregående, samtida och framtida faktorer (Taylor, 1991a).

En konsekvens av detta är att ingen av dessa röster är oupplösligt förbundna med individen. Subjektet saknar essens. Detta utesluter dock inte att vissa röster väger tyngre än andra. Varje människa, och därmed varje röst (eller aspekt av en röst), har en historia. En röst som funnits länge och som bekräftats av andra röster, yttre eller inre, blir central för individen. En sådan signifikant röst, liksom de värden den är förknippad med, upplevs som *autentisk* och om någon omständighet skulle leda till ett kraftfullt ifrågasättande av denna röst kan detta upplevas som en akut identitetskris (jfr Taylor, 1991b). Varje röst är således förknippad med specifika upplevelser och erfarenheter (även de ovidkommande röster som snabbt glöms bort). Liksom Sterns proto-

narrativa inneslutande ger varje upplevelse av yttervärlden en känslomässig inramning, är varje emotionell erfarenhet upplevd ur ett specifikt perspektiv, med dess unika röster (jag tänker mig också att en aspekt kan vara potentiell, affektiv, ordlös: den blev aldrig fullt orkestrerad).

Att vara en person, att ha en personlig identitet, är enligt det här sättet att se, att i någon mån kunna berätta om sig själv, sin historia, sin plats i tillvaron och sina mål i livet. Dessa berättelser om vad man är och inte är, dessa ”narrativa trådar”, som Daniel Dennett uttryckt det, ”tycks strömma fram *som om* de kom från en och samma källa – inte bara i den uppenbara fysiska bemärkelsen att de kommer från en och samma mun eller penna, utan i en mer subtil bemärkelse: de uppmanar publiken att postulera en sammanhållen agent som ansvarig för orden och som ämne för berättelsen: helt enkelt, de uppmanar sin publik att postulera *ett centrum för narrativ gravitation*” (Dennett, 1991:418; se också Stern, 1985, om ”det narrativa självet”).⁵ Oavsett om vi betonar det enhetliga (Taylor, 1991b) eller det disparata i den personliga identiteten (de Peuter, 1998), är kontentan att våra identiteter består av inre röster, vilka i sin tur förutsätter yttre röster med vilka vi involverar oss i dialog, i språklig kommunikation.

Konnotation och oppositionell läsning

I polemik mot bl.a. Louis Althusser:s syn på subjektet som bestämt av en på förhand dominerande diskurs har Stuart Hall (1980) och David Morley (1992) föreslagit att subjektet skall ses som platsen för en kontinuerlig hegemonisk ”kamp” mellan de olika ideologiska diskurser som tilltalar (”interpellerar”) varje individ. Subjektet är ”interdiskursivt” (*passim*). Tolkningen av en text (ett massmedialt budskap) är dock inte godtycklig, menar man, utan bestäms i hög grad av subjektets sociala position. Resultatet är att en text kan förstås utifrån åtminstone tre positioner: *dominerande*, *överenskomna* och *oppositionella*. Givet en dominerande position tolkas meddelandet i enlighet med de normer och värderingar som avsändaren omfattar och som denne ”kodat” i meddelandet. Tolkningen är dominerad av och i överensstämmelse med kodningen. En oppositionell position avfärdar den dominerande kodens representation av de förhållanden som beskrivs, medan en överenskommen tolkning i viss mån är dominerad av avsändarens kodade värderingar om än den opponerar sig mot aspekter därav.

Frågan är dock om tolkningen, förståelsen av ett språkligt meddelande överhuvudtaget kan vara op-

positionell; kan vi säga att vi förstår ett budskap om vi inte samtidigt uppfattar de värderingar budskapet förmedlar? Om vi bortser från motstridiga tematiska tolkningar av en händelse (se Volgsten, 2005a), kan vi skilja mellan två aspekter av förståelse. Å ena sidan har vi ett tolkningsförfarande som innebär att vi för att förstå den andre delar dennes perspektiv (vilket innefattar normer och värderingar). Förhållandet mellan det utsagda och det uppfattade är asymptotiskt (d.v.s. fullständigt sammanfallande är omöjligt). Men att inte kunna uppfatta att den andre till stor del har motsatta värderingar i en fråga leder oundvikligen till missförstånd.

Å andra sidan är de texter och utsagor vi tolkar utsatta för en ständig rekontextualisering (horisontförskjutning) till följd av att vi kontinuerligt tolkar nya meddelanden, samt för en mer eller mindre "ideologisk" kritik (när vi konfronteras med något vi inte accepterar ifrågasätter vi detta).⁶ Både kontextuell revidering och kritik är dock kronologiskt sekundära i förhållande till själva tolkningsakten. Revidering och kritik sker i efterhand, vilket kan tyckas reducera varje oppositionell läsning till efterkonstruktion.

Ytterligare en aspekt av tolkningsförfarande är viktig att påpeka här, då den kan förklara en synkron oppositionell läsning av löpsedlarna. Jag tänker på Barthes klassiska 50-talsanalys av framsidesbilden på *Paris-Match* där en svart soldat står i givakt framför trikoloren. Förutom att denotera en svart soldat i givakt framför trikoloren konnoterar omslagsbilden ett vidare budskap som handlar om hur kolonialmakten Frankrike ser alla människor som fria, jämställda bröder inför flaggan. Detta konnoterade budskap förmedlas *samtidigt* som den avbildade soldaten. Denotation och konnotation uppfattas av läsaren som ett "enhetligt" om än komplext (och, som vi skall se, inte nödvändigtvis konsistent) meningsinnehåll. Soldaten, som tecken, är en del i ett större, mer omfattande tecken vars innebörd är *både mytisk* (oreflekterad) *och ideologisk* (Barthes, 1973). Ingenting i Barthes resonemang utesluter heller att ett tecken skulle kunna förmedla inbördes motsägelserfulla konnotationer. En simultan, avfärdande, oppositionell läsning är alltså möjlig om vi antar att åtminstone en uppsättning av de motstridiga värderingarna – de oppositionella – befinner sig på konnotationsnivå.

Relevansen av att konnotationen är samtidig är att rösten blir direkt tilltalande och internaliseras som sådan och inte som blott ett responderande derivat, vilket är fallet med revidering och kritik. Dessutom: en läsning där den oppositionella attityden är konnoterad är (så länge vi rör oss med ett

barthesianskt konnotationsbegrepp) lika oreflekterad som den instämmande, den är en oppositionell – "avpolitiserad" – myt. Till skillnad från revidering och kritik undandrar sig den konnoterande rösten dialogiskt bemötande.

Således kan tolkningen av ett löpsedelscitat i kraft av sin implicita "narrativa etik" ge uttryck för en uppsättning värderingar, samtidigt som citatet, givet den läsart som erbjuds av läsarens individuella och sociala position, ger upphov till en konnotation vilken kan vara i antingen opposition eller i överensstämmelse med narrativets implicita värderingar. Den kritiskt reflekterande läsningen är sekundär i förhållande till den narrativa förståelsen, medan en oppositionell läsning, trots att dess konnoterade innehåll uppfattas simultant i förhållande till det narrativa innehållet, är oreflekterad (detta utesluter inte en oppositionell läsning i enlighet med Hall och Morley, men hänvisar denna till ett tidsmässigt sekundärt stadium).

Det vi kan se är att löpsedelscitatet så att säga bjuder ut sig till kontrahenterna i en interdiskursiv kamp där citatets "minsta gemensamma nämnare" (se Volgsten, 2005a) innebär att fungera som en röst, ett uttryck öppet för fyllande av ideologiskt innehåll. Citaten – redaktionellt konstruerade som de ofta är i sin lösa "förankring" mellan denoterat narrativt fragment och konnotation – levererar de konkreta subjektspositioner diskurserna behöver som objekt. Citaten står också för den "omedelbarhet" som bidrar till att reifiera diskurserna. Löpsedlarna tilltalar oss slutligen på det krasst populistiska viset att de inte tar någon som helst ställning till, eller ansvar för, de konnoterade diskurser som citaten kan ge upphov till ("diskurs" skall här förstås i enlighet med Foucault snarare än med Habermas). De säger inte mer än vad som står tryckt. Att detta öppnar dörren för maktpositioner som gärna fungerar i det tysta borde inte komma som någon överraskning. Liksom konnoterade värdesystem är oreflekterade finns det – trots protesterna mot *Expressens* "Kör ut dem!"-kampanj och trots att kommunikationen sker helt öppet på gator och torg – anledning att tro att dessa diskurser kan ersättas av sina ideologiska motsatser utan att vi är varse om processen.

Löpsedlar i det offentliga: normförskjutning och ideologi

Vi skall nu se hur löpsedlarnas citat, via narrativets implicita etik och dess konnoterade diskurser, kan tänkas ge upphov till det jag kallat för normförskjutning, samt hur detta kan relateras till ideo-

logi och maktutövande. Det är inte frågan om några ingående analyser, utan snarare om en slags skissartade utkast för framtida utprovande (och självklart handlar det inte om att enstaka citat påverkar publiken i någon vidare bemärkelse; det är snarare frågan om återkommande stereotyper som ger uttryck för liknande röster och röstaspekter).

Att det som betraktas som avvikande och moraliskt klandervärt har förändrats över tiden kan illustreras av följande exempel på sensationsrubriker från femtio- och sextiotalen.

Landshövding von Heland: Varför jag gjorde den olagliga omkörningsmanövern (AB 3/7-60).

Eller denna, från *Expressen* i januari tio år tidigare:

Där kräftan botas med "de vises sten": Jag är en idealist av renaste vatten! Säger anmälda "kräftläkaren" (Exp 25/1-50).

Vad gäller det första exemplet är det väl ingen idag som direkt höjer ögonbrynen för att någon bryter mot trafikreglerna, åtminstone så länge ingen blir påkörd. När det gäller att bota cancer med stenar är kristaller vardagsmat för den nya ålderns helare; naturmetoder utgör snarare ett vedertaget alternativ till traditionell medicin (inte minst på kvällspressens löpsedlar). Citaten framstår närmast som skrattretande i sin moraliska iver. Men gäller detsamma för följande, mer aktuella citat?

Bert Karlsson: Jag tjänar 50 000 per dag på flyktingar (AB 11/1-90)

Artisten Paula Nielsen misshandlade ambulansförare/ Jag gav honom en fet kick (AB 16/1-00)

Kommunalpolitikern och läraren i Haninge: "Jag är rasist" (Exp 16/6-99)

Beväpnat medborgargarde i Uppsala/"Vi kommer att skadeskjuta förövarna med eldvapen" (Exp 27/1-00)

Vi kan anta att citaten är publicerade just för att de ger uttryck för värderingar som inte accepteras av samhället – även om de kanske redan befinner sig i ett gränsland mellan det allmänt avfärdade och det i viss mån accepterade. Den implicita narrativa etiken innebär dock ett bejakande av de värderingar som ligger till grund för den citerades handling. I Bert Karlssons fall att tjäna pengar på utsatta grupper av människor (samt på svenska skattebetalares bekostnad). I Paula Nielsens fall, våldsutövande (om än det klassificeras negativt som "misshandel"). I kommunalpolitikerns fall, rasism; samt i medborgargardets fall, (återigen) våldsutövande. Även

om det var svårt att se någon direkt ideologisk aspekt i citaten från 50- och 60-talen, andas dessa senare citat å ena sidan en tydlig individualism (Karlsson och Nielsen), samt i de två andra fallen (rasism och medborgargarden) en slags våldsbaserad kollektivism där solidariteten är starkt begränsad till den egna gruppen.

Individualiserat våld bekräftas i än högre grad av de inledningsvis citerade mördarna. Många skulle nog värja sig mot påståendet att de identifierar sig med denna mest makabra typ av citat. Samtidigt kan man fråga sig om inte en del av obehagskänslan vi känner när vi läser mördarcitaten bottnar i just detta att handlingarna framstår som så påtagligt konkreta för oss, tack vare den narrativa position som erbjuds. Även om dom flesta av oss förvisso aldrig kommer att begå mord, oavsett påverkan (men se Eriksson (1998) om "neutraliseringstekniker"), finns möjligheten att vi kommer att förvänta oss att mord blir allt mer bestialiska. En mördare som lemlästar sitt offer är inget odjur, bara en vanlig mördare, medan den som inte gör det gör ett slarvigt jobb. Att bli mördad kommer kanske inte att ses som mer olyckligt än att dö i skrumplever eller i en bilolycka. Det är sånt som händer. Reagerar vi negativt så är det en reaktion på något vi förstått, men förstäelsen, tolkningen förutsätter att den citerade rösten internaliseras och ingår ett mer eller mindre dialogiskt förhållande till de redan internaliserade röster som utgör våra subjektiva identiteter. Även de röster som ifrågasätts i denna subjektiva dialog fortsätter att utgöra en aspekt av våra identiteter, såtillvida de bestämmer vad vi *inte* sympatiserar med. Ju större utrymme en ifrågasatt röst får desto större kan man tänka sig att dess avtrubbande verkan är, d.v.s. det accepteras som normalt, givet att det utförs inom vissa kretsar och grupper som i sig kategoriseras som avvikande.

I den mån löpsedeln har en direkt påverkan på läsaren gäller det sannolikt de rent figurativa aspekterna: läsaren har redan tidigare internaliserat avvikande tematiserbara grundvärderingar och inspireras av sätten att realisera dessa.

Konnoterade diskurser

Vad gäller den ideologiska aspekten är det intressant att se, att även om våldsmän alltid fått komma till tals på löpen – från Norrmalmstorg via Åmsele och Malexander, till Mordet på Anna Lindh

Så högg jag ihjäl Anna Lindh/Läs hela erkännandet/Bilderna, bevisen, vittnena (AB 12/1-04)

så tycks det framförallt vara kvinnomördare som citeras. Detta trots att det är vanligare att män än kvin-

nor bringas om livet. Normaliseringen handlar således om att avtrubba oss inför det faktum att kvinnor mördas. Detta kan ses i relation både till domslut till kvinnors nackdel i våldtäktsmål med hänvisning till att de klätt sig och uppträtt utmanande, och till så kallade hedersmord. I samtliga fall rör det sig om en ideologisk kamp om kvinnans rörelsefrihet och rätt att bestämma över sin egen kropp.⁷

När det gäller Expressens återkommande otrohetslöp (se Volgsten, 2005a) skulle man kunna tänka sig att den narrativa etiken fungerar till de citerade kvinnornas fördel. De negativt laddade ordvalen antyder dock motsatsen. De otrogna kvinnorna är just "otrogna", de framställs som bedragare (liksom Paula Nielsen "misshandlar"), snarare än propagandister för exempelvis en fri sexualitet (vilket skulle onödiggöra det hyckleri som citatens narrativa etik nu ger uttryck för).

Den ideologiska aspekten är här indirekt och fungerar genom att framställa subjekt för konnoterade diskurser om sexuellt beteende, eller kanske snarare: citaten ger publika ansikten åt vad som annars riskerar att bli alltför abstrakta resonemang. I narratologiska termer handlar det om att citaten erbjuder figurativiserade och tematiserade aktanter som ämnen för diskursivering. I mordcitatens fall handlar det rimligen om att illustrera de diskurser om våldsvverkare, bestraffning, psykopati, etc. som florerar i övriga massmedia – om vilka grupper som skall kriminaliseras och bedömas psykiskt sjuka, till förmån för bekräftelsen av de hederliga och friska. I kvinnornas fall är resultatet ytterligare en backlash, en grogrund för de diskurser som verkar för att begränsa kvinnors – och i förlängningen också mäns – handlingsfrihet i det privata såväl som i det offentliga.

I och med att de konnoterade diskurserna kan fokusera på de figurativiserade aktanterna (kvinnorna) och fördöma dem som försåtliga bedragare, blir den narrativa etiken moraliskt stöd för de ickefigurativiserade att fortsätta som förut ("som män gjort i alla tider").

Avslutande kommentar: löpsedeln i det offentliga rummet

En löpsedel kan trots sin skenbart oansenliga placering ses som en viktig röst i det offentliga rummet. Huruvida detta skall ses som signifikant beror delvis på vad vi har för syn på detta offentliga rum. Här skall jag kortfattat ställa två kontrasterande uppfattningar mot varandra, för att se ifall vi kan fälla något generellt omdöme om löpsedlarna (även om diskussionen är giltig för media *en masse*). Den första

inbegriper en historisk återblick, den andra rör sig huvudsakligen i det postmoderna.

Enligt Habermas (1998) idealbild av sjutton- och artonhundratalets samhällsstruktur var den upplysta offentligheten en del av den privata sfären, snarare än av den offentliga statssfär som inbegrep kyrka och hov. Den privata sfären var i sig uppdelad i en offentlig sfär, där politik och kultur befann sig, samt en pivatsfär där handel och familjeliv hörde hemma. Gentemot staten var man *medborgare*, i det privata rätt och slätt en *människa* som uttryckte sina personliga åsikter som *borgare* i det offentliga.

Framväxten av denna borgerliga offentlighet (vars förutsättningar vi inte behöver gå in på) var en nödvändighet för de demokratiska institutioner där medborgare kunde träffas och som autonoma subjekt diskutera sig fram till en förnuftig konsensus i politiska, kulturella och ekonomiska frågor. Denna upplysta, borgerliga offentlighet ses av Habermas (även om han också beskriver dess "förfall" sedan slutet av artonhundratalet) som ett ideal och har inspirerat hans senare arbeten om "diskursetik". Givet grundsatsen i denna etik, att "endast de normer kan göra anspråk på giltighet, som alla berörda skulle kunna instämma i såsom deltagare i en praktisk diskurs" (Habermas, 1996: 302), utgör löpsedeln ett demokratiproblem då den verkar som samhällelig maktfaktor utan att bjuda in till den dialog vilken skulle kunna leda till en förnuftsaserad konsensus hos publiken (rörande de normer och värderingar som står på spel). Löpsedeln är monologisk och därmed också oetisk.

Mot Habermas pessimistiska syn på dagens mediala offentlighet ställer Jean Baudrillard en, inte optimistisk, utan (som han uttrycker det) "ironisk och antagonistisk" vision. Baudrillard delar delvis Habermas analys av det offentligas "förfall", hur gränserna mellan det offentliga och det privata suddats ut, men drar helt andra slutsatser. Genom reklam, statistik, opinionsundersökningar, film, tv, etc. producerar massmedia ett sådant övermått av information om och bilder av oss själva att den "andre" inte längre utgör något främmande, någon skillnad. Massans "kontinuerliga voyeurism" mot sig själv, menar Baudrillard, innebär ett upplösande av den "scen" som upplysningens offentlighet utgjorde; det finns ingen intim eller privat sfär att utåt representera i det offentliga. Människan bakom borgaren och medborgaren har upphört att existera. "Överinformerat, utvecklar det [sociala] en inätväxande fetma. Ty allt som förlorar sin scen (i likhet med den feta, obesa kroppen) blir just på grund av detta skäl *obscent*" (Baudrillard, 1986:332).

Denna obscenitet, denna nivåutjämning, gäller inte bara det sociala rummet, utan också subjektet, som upplöses i ett aldrig sinande flöde av självbilder. Men dessa bilder fungerar inte, menar Baudrillard, som någon narcissistisk bekräftelse av oss själva i förhållande till andra. De omsluter inte något yttre egoideal, utan "invecklar" sig i sina egna "holografiska fragment" (Baudrillard, 1988:40). Berövad sin scen blir det obscena subjektet "schizofrent" och "kan inte längre åstadkomma några gränser för sin egen varelse, kan inte längre spela eller iscensätta sig själv, kan inte längre producera sig själv som en spegel. (Subjektet) blir en ren skärm, en kopplingscentral för inflytande nätverk" (ibid: 27). Överfört till löpsedlarna innebär detta att läsarens inre dialog upphör. För den schizofrene upplöses alla värdehorisonter och den ena rösten tar plats efter den andra utan inbördes sammanhang. Vår enda frihet består i att slippa vilja. Och här någonstans tycks Baudrillard skönja en ficka av möjligt motstånd: träder vi in i "kommunikationens extas" och vägrar ta ställning till massmedias inbjudande röster, vägrar att ingå dialog med dem, så kan vi förbehålla vår kritiska, dialogiska distans till de verkligt auktoritära rösterna – på samma sätt som barnet obstinat vägrar ta ansvar när detta påbjuds, men revolterar när den vuxne inte ger det något att säga till om.

Baudrillards beskrivning kan tyckas fantastisk (lik en bachtinsk karneval).⁸ Men är det schizofrena subjektet mer osannolikt än Habermas förnuftigt diskurserande medborgare? I den mån både Baudrillard och Habermas grundar sina resonemang på en åtskillnad mellan vad den senare kallat livsvärld och systemvärld kan vi, ironiskt nog, inte avfärda löpsedlarna med hänvisning till deras massmediala brist på dialog. Dels förutsätter en allt mer globaliserad livsvärld, om den inte skall bli fullständigt uppslukad av systemen, massmediala utbyten: upplysningens lokala diskussionsfora, där dialogen skedde "ansikte-mot-ansikte" har givit plats åt vad John Thompson (1995) beskrivit som "medierad kvasi-interaktion" (huruvida dess ideala form är "deliberativ demokrati," anti-imperiella "assemblage" (Hardt, 1994), eller något annat är dock en öppen fråga). Dels kan vi inte bortse från den källa för våra personliga, sociala och kulturella identiteter som massmedia utgör – varje självteknik måste ta massmedia i beaktande. Som den förmedlare mellan system- och livsvärld massmedia kan sägas vara (se Garnham, 1992) bör vi inte bara seriöst beakta löpsedlarna, utan dessutom ställa rimliga krav på dem. Vilka dessa krav skulle kunna vara kan dock omöjliga besvaras här, utan är ämnet för en diskussion detta arbete i bästa fall kan inspirera.

Noter

1. Att som Jan Guillou (2004) ägna sig åt självpålagd "hjärncensur" är således ingen hållbar utväg.
2. Detta skall inte heller förstås som något försök att epistemologiskt grunda tolkningsförfarandet i ett fördolt utvecklingspsykologiskt djup. För att parafrasera Davidson: det finns ingen sanning utanför språket/tolkningen.
3. För ett "marxistiskt" grundande av välvillighetsprincipen i praxis, se Doyal & Harris (1983).
4. Davidson använder, mig veterligen, aldrig uttrycket "empati", men se Quine (1992:46).
5. Dennett använder uttrycket publik (audience), snarare än lyssnare, för att betona att personen själv också är publik för sina egna berättelser. Här bör också påpekas att Dennett, framförallt med sitt uppmärksammande av "intentionala ställningstaganden" och medvetandet som en mångfald av inre röster, intar en mellanställning mellan de kognitionsteoretiker jag nämnt ovan och det hermeneutisk-dialogiska synsätt som förespråkas här. Istället för att som Bachtin hänvisa till en Dostojevskijs polyfoni är Dennetts medvetande en "joyceansk maskin" där de författande

rösterna ger uttryck för mer eller mindre historielösa monologer.

6. Jfr Seyla Benhabibs (2002) beskrivning av inomkulturella och ifrågasättande "andra ordningens narrativ".
7. För en studie av herrtidningars visuella och könsstereotypa framställning av män resp. kvinnor motsvarande citatens mer eller mindre manliga perspektiv, se Hirdman, (2001).
8. Att löpsedlarna själva inte kan betraktas som karnevalska är uppenbart när vi beaktar deras hårt regisserade utformning (se Volgsten, 2005a,b).

Referenser

- Bakhtin, Mikhail (1981) Discourse in the Novel, in Holquist, M. (ed.) *The Dialogic Imagination*. Austin and London: University of Texas Press.
- Barthes, Roland (1973) *Mythologies*. London: Paladin.
- Baudrillard, Jean (1986) Massorna: Det socialas implosion i medierna, i Löfgren, M. & Molander, A. (eds.) *Postmoderna tider?* Stockholm: Norstedts.
- Baudrillard, Jean (1988) *The Ecstasy of Communication*. New York: Semiotext(e).

- Benhabib, Seyla (2002) *The Claims of Culture. Equality and Diversity in the Global Era*. Princeton: Princeton University Press.
- Cohen, Stanley (1972) *Folk Devils and Moral Panics. The Creation of Mods and Rockers*. London: MacGibbon & Kee
- Davidson, Donald (1984) *Inquiries into Truth and Interpretation*. Oxford: Clarendon Press.
- Davidson, Donald (1986). A Nice Derangement of Epitaphs, in LePore, E. (ed.) *Truth and Interpretation. Perspectives on the Philosophy of Donald Davidson*. Oxford: Basil Blackwell.
- Dennett, Daniel (1991) *Consciousness Explained*. London: Penguin Books.
- Doyal, Len & Harris, Roger (1983) The Practical Foundations of Human Understanding. *New Left Review* 139(1).
- Durkheim, Emile (1974) The Determination of Social Facts. *Sociology and Philosophy*. New York: Free Press.
- Eriksson, Annika (1998) Onormala identiteter och normala lagöverträdare, in Miegel, F. & Schoug, F. (ed.) *Dikotomier*. Lund: Studentlitteratur.
- Foucault, Michel (1982) The Subject and Power, in Dreyfus, H. & Rabinow, P. (eds.) *Michel Foucault: Beyond Structuralism and Hermeneutics*. Brighton: Harvester.
- Garnham, Nicholas (1992) The Media and the Public Sphere, in Calhoun, C. (ed.) *Habermas and the Public Sphere*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Goffman, Erving (1974) *Jaget och maskerna. En studie i vardagslivets dramatik*. Stockholm: Rabén & Sjögren.
- Greimas, Algirdas (1987) Actants, Actors and Figures. *On Meaning. Selected Writings in Semiotic Theory*. London: Frances Pinter.
- Guillou, Jan (2004) Läsarna vill inte ha seriösa löpsedlar. *Aftonbladet* 22 aug.
- Habermas, Jürgen (1996) Moralitet och Sedlighet. Drabbar Hegels invändningar mot Kant diskursetiken? I Molander, A.: *Kommunikativt Handlande. Texter om språk, rationalitet och Samhälle*. Göteborg: Daidalos.
- Habermas, Jürgen (1998a) *Borgerlig offentlighet: Kategorier "privat" och "offentligt" i det moderna samhället*. Lund: Arkiv Förlag.
- Habermas, Jürgen (1998b) Social Action, Purposive Activity, and Communication. In Cooke, M. (ed.) *On the Pragmatics of Communication*. Cambridge, MA.: MIT Press.
- Hall, Stuart (1980) Encoding/Decoding. In Hall, S. (ed.) et al.: *Culture, Media, Language*. London: Hutchinson.
- Hardt, Michael (1994) Spinozas Democracy: The Passions of Social Assemblages. In Callari, A.; Cullenberg, S. & Biewener, C. (eds.) *Marxism in the Postmodern Age: Confronting the New World Order*. New York: Guilford Press.
- Hermans, Hubert (2001) The Dialogical Self: Toward a Theory of Personal and Cultural Positioning, *Culture and Psychology* 7(3).
- Hirdman, Anja (2001) *Tilltalande bilder: genus, sexualitet och publiksyn i Veckorevyn och Fib aktuellt*. Stockholm: Atlas.
- Jackendoff, Ray (1983) *Semantics and Cognition*. Cambridge, MA.: The MIT Press.
- Kemp, Peter (1987) Etik och Narrativitet. På spaning efter den implicita etiken i Ricoeurs verk om "Tid och berättelse", *Res Publica* 9.
- Morley, David (1992) *Television, Audiences & Cultural Studies*. London & New York: Routledge.
- Parsons, Talcott (1982) Integration and Institutionalization in the Social System. In Mayhew, L.H. (ed.) *On Institutions and Social Evolution*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Petty, Richard & Cacioppo, John (1981) *Attitudes and Persuasion: Classic and Contemporary Approaches*. Dubuque, Iowa: Brown.
- Potter, W. James (1993) Cultivation Theory and Research. A Conceptual Critique, *Human Communication Research* 19(4).
- de Peuter, Jennifer (1998) The Dialogics of Narrative Identity. *Bakhtin and the Human Sciences*. London: Sage.
- Putnam, Hillary (1981) Values, Fact and Cognition. *Reason, Truth and History*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Quine, Willard (1992) *Pursuit of Truth*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Rosengren, Karl Erik (1994) Culture, Media and Society: Agency and Structure, Continuity and Change. In Rosengren, K.E.: *Media Effects and Beyond. Culture, Socialization and Lifestyle*. London & New York: Routledge.
- Shotter, John & Billig Michael (1998) A Bakhtinian Psychology: From Out of the Heads of Individuals and Into the Dialogues Between Them. *Bakhtin and the Human Sciences*. Red. Meyerfield Bell, M & Gardiner, M. London: Sage.
- Stern, Daniel (1985) *The Interpersonal World of the Infant. A View from Psychoanalysis and Developmental Psychology*. New York: Basic Books.
- Stern, Daniel (1995) *The Motherhood Constellation. A Unified View of Parent-Infant Psychotherapy*. New York: Basic Books.
- Taylor, Charles (1991a) The Dialogical Self. In Bohman, J.; Hiley, D. & Shusterman R.: *The Interpretive Turn*. Ithaca (NY): Cornell University Press.
- Taylor, Charles (1991b) *The Ethics of Authenticity*. Cambridge, MA.: Harvard University Press.
- Thompson, John B. (1995) *The Media and Modernity. A Social Theory of the Media*. Stanford: Stanford University Press.
- Volgsten, Ulrik (2005a) Den sensationella löpsedeln. Del 1: historia och implicit etik. *Nordicom Information* 1.
- Volgsten, Ulrik (2005b) Den svenska löpsedeln. Auktoritet eller karneval? *Häften för kritiska studier* (under utgivning).

Audiovisual Content in Mobile Platforms

Prospects and Restrictions

HEIDI JÄRVINEN & PEKKA RÄSÄNEN

The new information and communication technologies (ICT) have become common in advanced societies. Particularly the number of portable appliances used in working life and leisure activities has increased remarkably. In 2002, about 80 to 90 percent of households in the Nordic countries owned at least one mobile phone (Nordic Information Society Statistics 2002). More than half of Europeans used them regularly at that time (OECD 2002). More recently, consumers have become familiar with personal digital assistants (PDA), communicators, digital cameras and MP3-players. However, many social scientists consider that the 'mobile revolution' is yet to come. It is believed that only the large-scale use of audiovisual (AV) materials on mobile platforms can make it happen.

In general, the proliferation of ICT has generated many visions about radical changes in social life. ICT is argued to influence not only people's use of time, but also their career opportunities, community involvement and social networks. Access to new technical appliances is likely to influence significantly people's social practices either directly or indirectly (e.g., Liewrouw 2001: 22-23, Wellman et al. 1996). Perhaps the most visible effects relate to working life. It has been argued that ICT will eventually diffuse the distinction between work and leisure, because employers are no longer dependent upon physical locations or office hours (e.g., Rojek 2000: 90-91). At the same time, the new technology also permits work to become part of leisure time. At least in many white-collar jobs, it has already become the norm to spend long hours at the office or at home connected to the Internet. It is likely that mobile appliances, too, support this trend (e.g.,

Andersen et al. 2003, Blom et al. 2002). The mobile phone constitutes an effective way of keeping employees always at hand.

But besides the ongoing changes in working life, mobile technology also enables people to move, obtain information and interact with each other without physical restrictions. In this sense, the new mobile technology has been characterized as breaking down the 'chains of time and space' (e.g., Kopomaa 2000, Mäenpää 2001). It is argued that the notions of shared experiences and emotions constitute an important part of this. With a mobile phone, one gains the freedom to make and receive calls practically anywhere. However, in addition to increased opportunities for social interaction, wireless communication also provides sources of entertainment and information. This means that television programs, movies or Internet sites can all be transmitted to phones, PDAs or other mobile platforms. The wireless solutions represent more immediate sources than did previous solutions, because people can use the media contents wherever and whenever they want.

It is feasible to assume that the new appliances and the growth of media choices create better opportunities for information retrieval and entertainment enjoyment for consumers. For example, information ranging from the books available at a library to the changes in the television schedule may be accessed most effectively through the Internet. In many cases, it is helpful to have access to that information when one is moving outside the home. The thought of having access to favorite television programs in, e.g., public places or cafeterias is also appealing.

The new appliances make entertainment available regardless of location. Most contemporary network and content providers assume that even the transmission of television programs and movies to

*Department of Sociology, Assistentinkatu 7, FIN-20014
University of Turku, hemaha@utu.fi, pekkras@utu.fi*

mobile platforms will be relatively unproblematic. They also seem to assume that consumers will be willing to watch movies and other typical television content on their mobile appliances.¹ But we consider that these assumptions are not realistic. There are many conceivable restrictions on the utilization of AV-material on mobile platforms. Both the transmission of required data over a wireless network and particularly the required conditions of use may become highly problematic.

This article discusses some of the restrictions on the mobile use of AV-materials. By AV-material we are referring to full-motion picture with sound. Thus, our aim is to offer theoretical grounds for the notion that use of video recordings, television broadcasts and other related multimedia presentations on mobile platforms may be highly problematic. While this article relies on the idea of a 'typical' pattern of mobile phone use, we believe that it contributes more generally to the prospects and restrictions of testing AV-content on the wireless small-screen platforms.

First, we take a short look at the criteria for adopting new technologies and at the changes some argue new technologies have had in our everyday life. References are made particularly to the Nordic research literature. Subsequently, we examine how the mobile phone is typically used and ask what kind of restrictions there could be on the exploitation of AV-materials.

Proliferation of ITC in Advanced Societies

The basic criterion for adopting any new product is that consumers use the required appliances and software. In general, the reasons people start using certain products are linked to price, complexity and the relative advantage and usefulness of the products. Briefly, some products are cheaper than others, easier to use or provide other advantages that make them suitable for particular purposes. However, there are considerable differences in the rate of implementation of technological innovations. This suggests that to understand the adaptation process, it is important to know a few things about the technology itself.

One way of explaining the process of technological adaptation derives from the perspective of diffusion theory. Everett Rogers (1986), for example, proposed that the characteristics of new products, as such characteristics are perceived by members of society, determine their rate of adaptation. According to him, there are a total of five important at-

tributes of an innovation. These are: 1) relative advantage, 2) compatibility, 3) easiness of use, 4) reliability, and 5) observability. According to diffusion theory, these five attributes explain the success of any new form of technological innovation, how comfortably and easily it fits into people's life (Fidler 1997: 12-13). Briefly, this means that, in society, there are groups of earlier and later adopters of the technology who perceive the benefits of the new products differently. 'Early adopters' are immediately able to exploit or make use of something new. 'Late adopters' are likely to use new products only after the general attitude toward adopting them has become positive.

What eventually explains the success of the new products depends on the consumer segments. Adaptation of technological innovations is a function of people's willingness to try new products (Hargittai 1999: 704). This is why consumer attitudes often play a crucial role here. The influences of early adopters are essential to any new consumer product or service; early adopters convince the overall market to become adopters. Individual economic and socio-cultural resources are among the most important factors determining which group a person will belong to. Especially young, highly educated and wealthy people are often placed in the centre of potential early adopters of ICT. A high level of education has also been associated with frequent use of various technological appliances such as computers, the Internet and mobile phones (e.g., Henderson et al. 2002, Rice and Katz 2003, Wilska 2003). In addition, some people naturally have generally more positive attitudes toward technology than do others.

In general, it is reasonable to assume that the perceived characteristics of technological innovations at least partly determine their rate of adaptation. In contrast to the old technology, the new alternative must offer certain benefits. Again, mobile phones may be used as an example in this respect. They may be viewed as more advantageous than wired telephones simply because of the increased mobility they provide. But despite the attractiveness of diffusion theory, it is clearly too much a technology-oriented approach. It rests on the idea that all successful innovations will finally be implemented by most people in society. As we know, however, this is not always the case. Some devices may never gain widespread acceptance, but may still be rather successful. Electric toothbrushes or razors, for instance, represent these kinds of innovations.

It is often fruitful to consider how potential users make sense of the implemented technologies. After all, people use technological devices only when they

consider that products and services will have some significance in their life. What kind of characteristics we can identify in the use of typical mobile appliances? Which characteristics make them significant and valuable for consumers?

Empirical Studies of Characteristics of Mobile Technology Use

The new mobile ICT are changing the patterns of communication, time use and how these patterns are organized in everyday life. The most widely used mobile appliance is, of course, the mobile phone. There is no doubt that it is a very powerful and cost-effective communication tool for most people in advanced societies. In addition to offering the freedom of making and receiving calls anywhere, a mobile phone can be a real timesaver for those who need to be in touch with others at all times. There is also a body of empirical research on patterns of mobile phone use.

Many studies have shown that the mobile phone has influenced particularly the lifestyles of young people. According to Terhi-Anna Wilska (2003), the combination of private telecommunication and hanging around in public places has become a new, appealing way of keeping up social networks for the under aged. It is easy to imagine that by using mobile phones, young people are able to have more 'privacy' in their lives. Parents have only limited opportunities to control children's activities, because they do not necessarily know who their children's friends are (Wilska 2003: 442). Phones enable teenagers to choose who to include in their circle of close friends and who to exclude. This may be accomplished simply by answering or rejecting certain calls and sending text or SMS-messages. Moreover, many additional functions such as new logos, skins and ringing tones may be used to personalize the phone. In this way, mobile phones may have some importance also at the level of social identity formation (Skog 2002: 270, Kasesniemi 2003: 95-103, 217-222). According to some, mobile phones enable people to live as if they were in two places at once (e.g., Mäenpää 2001: 119-120, Kopomaa 2000).

Naturally, the patterns of mobile phone use differ considerably across individuals. Not even young people should be viewed as a homogeneous group of users. In general, however, mobile phones may be considered almost as 'standard accessories'. Practically everyone who is familiar with using a telephone knows also how to use a mobile phone. Consumers feel the basic functions of the mobile phones are comfortable and easy to use. This partly explains why mobile phones have diffused so quickly in ad-

vanced societies. In many ways, the mobile phone also constitutes a private communication tool: the service is intended for one user only. It is also expected that the subscriber will answer the calls personally. In recent years, features such as a clock, calendar and others have made phone use increasingly versatile. Perhaps the improvement of audio feedback possibilities and photographic options have made mobile phones serious competitors to digital cameras and Minidisc-players. At any rate, multimedia messages (MMS) including still images are now one of the most advertised additional services throughout Europe.

Because mobile phones are already rather diffused in advanced societies, they cannot reflect one's wealth or social status. This is probably one of the reasons why consumers have become interested in other mobile and portable devices. PDAs and other palm-held computers are of importance here. They may be used as a notebook or a calendar, and more recent versions allow access to the Internet. PDAs have been considered particularly as practical news media in many mobile contexts (e.g., Räsänen and Kortelainen 2001, Kallinen 2002). Though they may not become ubiquitous as fast as conventional mobile phones have, they are becoming clearly more multifunctional. They are in wide use in many workplaces using wireless local area networks (WLAN). In this sense, it is reasonable to assume that typical patterns of mobile phone use will concentrate on phone calls and SMS-messages also in the future. Recent user statistics support this kind of interpretation. Many of the more advanced additional services such as MMS are used extremely seldom in the Nordic countries (see Nordic Information Society Statistics 2002). Perhaps other mobile platform appliances can provide more compatible platforms for certain additional features?

There is also a body of research on mobile technologies besides phones. Unfortunately, however, the use of other devices has not been studied in everyday contexts. Empirical studies usually focus on how users perceive the new technology they are using or on what kind of attitudes users have toward certain products and services (e.g., Laarni and Kojo 2001, Räsänen and Kortelainen 2001). Despite this, the results are relatively consistent in a sense that users often make comparisons between new technologies and certain older technologies. Such comparisons are made even when respondents are directly asked to abstain from making them. For example, watching streaming video messages on various types of pocket screens is often compared with watching television (Repo et al. 2003), and using

news services on a PDA is often compared with conventional web pages (Isotalus et al. 2002).

We may consider that earlier experiences have considerable effects on current experiences when users encounter a new type of medium or technology. On the one hand, this suggests that familiarity is a key feature when adopting new technologies. On the other hand, however, new products and services are likely to be used only when they are experienced as more advantageous than other products/services, i.e., when they are seen in a comparative light. Features that are new or improved in comparison to earlier technology may make innovations successful. In this sense, we can refer directly to the implications of diffusion theory. Perceived usefulness and easiness of use are crucial factors in making new technologies appear user-friendly. These factors cause user needs and the possibilities of a technology to meet.

As discussed earlier, mobile ICT are often argued to provide a sense of time saving. It is clear that making a phone call on the way to work may save time for other things. Simultaneously reading an email message on the move, for example, may have similar effects. However, in the description of these occasions, the role of context or environment should be seen as very important. Under certain circumstances, we feel free to take a phone in our hands, but sometimes this is not possible at all. In other words, while different mobile services may be used practically across all contexts, when and where to consumers actually have the need to use them?

We consider that type of content is one of the general components in the analysis of different mobile contexts. Particularly in the case of AV-material, it is important to consider how materials should be presented across contexts. Needless to say, watching the nine o'clock news, a football game or a feature film from a pocketsize mobile television sounds very appealing. TV-like content could provide consumers with entertainment during boring situations as well as the latest news. While this may be true, we believe that there are essential technological and situational problems in utilizing moving picture and sound in almost every context. What are the prospects of exploiting AV-materials in different mobile contexts? What kinds of restrictions exist?

Value of AV-materials Across Mobile Contexts

We consider that there are problems associated with use of AV-materials in mobile appliances. This applies both to entertainment and informative materi-

als. Paradoxically enough, the mobile context may be an obstacle to moving images, although mobility itself is easily considered a characteristic of public utility. Mobility per se is not an extra value that automatically improves any service. A main criterion is whether a certain feature or material is useful in a mobile context: if people feel they need it while they are on the road.

Typical of mobile communication is that it interlocks with and merges into everyday actions. The communication is temporally spread out, either because it occurs between other things or simultaneously with other things. Particularly typical of mobile phone use is that one talks into the unit while walking or driving a car. Text messages also enable communication in situations where no sound or conspicuous action is allowed. Messages may be written while at church or attending to a lecture. Other pocketsize communication devices are easy to use anywhere and any time, so generally speaking work efficiency increases and apathy decreases.

Yet is secondary mobile communication possible if the content is in audiovisual form? Spreading attention across several things is problematic, at least when it involves looking simultaneously at several targets. This is why it is almost impossible to write text messages while walking in foot traffic, which is a common situation, unless one can use the keypad without looking at the keys. In other words, exploiting AV-material is difficult while moving from one place to another, except in the case of public transport, where the passenger's attention is not required.

Watching a moving image with the technical equipment available today while the viewer is also moving is practically impossible. It is most unlikely that, in the near future, visibility can be connected to mobility in such a way that it would correspond to the typical mobile phone phenomenon of 'walking and talking' on the phone. Perhaps the moving image is after all 'transmitted' entertainment or information transfer, and not really mobile. One is more or less free to choose where to watch, but the content in AV-format is transferred from one rather static situation to another, instead of maintaining constant availability. However, if the AV-content is short enough in format, it could be used to fill short breaks during the everyday routine. Then the potential watching situations would increase, and we would be nearing mobile use.

The mobile context also inevitably creates situations in which private and public life spheres collide (e.g., Puro 2002: 23-24, Nafus and Tracey 2002). This means that private matters are increasingly dealt with in public situations. Using a mobile

phone in the presence of strangers no longer receives a great deal of disapproval. But what happens if, for example, one is watching the news in the bus? If earphones are not used, it is inevitable that embarrassing situations will arise both for the viewer and the bystanders (Repo et al. 2003: 14). Even if earphones are used and the viewing is not heard by the bystanders, the user may not want them to see what is being viewed on the display window.

Regarding entertainment, the AV-format may be generally viewed as controversial. A portable device offering entertainment is without doubt interesting. People often want to have a break from work or escape boredom. Thus, the thought of being able to watch TV-series during lunch break may sound appealing. Yet relaxing, which is the main goal of entertainment, is hardly possible in the mobile environment, at least not in the same way as at home on the couch, close to the fridge and microwave. It may be claimed that entertainment can probably function as useful content only temporarily (e.g., while waiting for the bus). In this case as well, the content should be shorter in format and faster in tempo than is traditional TV entertainment, for example.

The exploitation of mobile images is limited by, in addition to context, technical aspects. It may be that in practice we are far from real mobility, that is, a situation in which AV-material is carried with us everywhere and available all the time. The benefits of wireless devices may be limited to urban areas if the wireless net does not cover areas outside population centers. The durability of the battery of the device may be a source of problems. Watching a full-length movie would probably require connection to the electric net, which may not be possible everywhere – especially in transport vehicles and outdoors. Additionally, the technology per se may restrict viewing enjoyment if the qualities of the screen (e.g., screen size and resolution) are not optimal or if the memory capacity is not large enough to run moving images smoothly. Picture quality should be taken into consideration, together with sound quality. According to many studies, problems related to these aspects are felt to cause more disturbances the smaller the screen is (e.g., Laarni and Kojo 2001: 113, van Schaik and Ling 2001: 520-521, Repo et al. 2003).

The technical properties of the devices also limit the secondary use of AV-content. Mobile or moving images do not automatically make time use more efficient, because people's ability to do several things simultaneously and in an interlocking manner is limited. If one must accomplish something else while watching the screen, at least one's hands

should be freed from holding the device. This is why hands-free appliances became compulsory auxiliary devices for drivers using mobile phones. Thus the different 'multitasking' features can be problematic, both regarding attention focusing and the physical limitations of use. When a person's sight and hearing are occupied with something, it is difficult for him/her to orientate to yet another thing. Thus, viewing AV-entertainment while, for instance, riding a bike requires a device that maintains its position in the field of vision automatically and content that does not demand high concentration or simultaneous attention to picture and sound.

While discussing the moving image and its commonness in mobile devices, we must ask critically whether AV-material is capable of attracting users as a form of information transmission or entertainment. Even though it is true that a moving news image can transmit more information than plain text that is heard or read, it is often less trouble for the user to use text-based information (e.g., Anderson et al. 2000, van Schaik and Ling 2001). When information needs to be accessed rapidly via a mobile device, the text-based web sites are far easier to use than is AV-material, for example (Repo et al. 2003: 26-28). There is no better way to show news that arouses strong emotions than the television-like broadcast. Images such as the collapse of a skyscraper in a terrorist attack or the farewell party of a renowned newscaster are considered situations one simply must see. It is, thus, not enough to be told afterwards what really happened. Moreover, important news images are shown on TV several times during the same week.

The exploitation of AV-material in the mobile environment is clearly restricted. All previous interpretations are not based on strong empirical evidence. The information presented here, however, is partly supported by empirical studies and conclusions based on theory and observations of everyday life. Consequently, it is possible to present a short summary of the factors that, in the future mobile environment, will probably need to be evaluated with respect to mobile image use.

Next Phase in the Mobile Revolution?

The issues discussed above offer valid considerations of why the use on mobile platforms of video recordings, television broadcasts and other related multimedia presentations may be problematic. The process of acceptance of new appliances and service forms as part of everyday life is quite slow, although different PDA appliances have rapidly become com-

mon during recent years. Moreover, regarding AV-material, use of mobile devices entails two types of problems.

First, there are the problems related to the limitations set by the context of use. Generally speaking, it is often difficult to follow mobile images and sound while the user her-/himself is moving. The potential situations of use are mainly when the user has stopped momentarily or for a longer period. One of these context-bound problems is also the fact that it is hardly possible to follow AV-material efficiently while doing something else. Thus, the backside of the efficiency of content presented in AV-format is the fact that attention cannot be directed at anything else that is going on.

Second, there are always the questions linked to the utilized technology. The quality of transmitted images, for example, may not yet be good enough for most potential consumers, who have become accustomed to television and web quality. These are naturally technical problems that are more likely to be solved than the problems related to the mobile context. However, according to the interpretations presented here, it would seem that the design features of wireless appliances must be carefully planned considering their possibilities for and restrictions on use.

It is, of course, impossible to evaluate in advance the success of a given innovation. The descriptive definitions presented here – situation of use and technical solutions – also contribute to this. In spite of this, however, the needs and purposes for use people experience may be considered, in addition to the price, the main factors affecting the how rapidly a device becomes common.

Particularly with respect to the context of use, these questions are crucial when evaluating the possibilities of using AV-materials in PDA appliances. We may discuss these problems based on the success of the appliances and the services developed in them that are already on the market. For example, can something more general be said about the expectations of use of contents designed for mobile devices based on the evaluation of use of PDA appliances and WAP services? Does the weak success of the game phones launched on the European market in 2002-2003 tell us something about the future problems of exploitation of AV-material?

Naturally, the truthfulness of the answers to the questions posed here must be considered primarily empirical. Consequently, more research information on these issues is constantly needed, also in the fields of cultural and behavioral sciences.

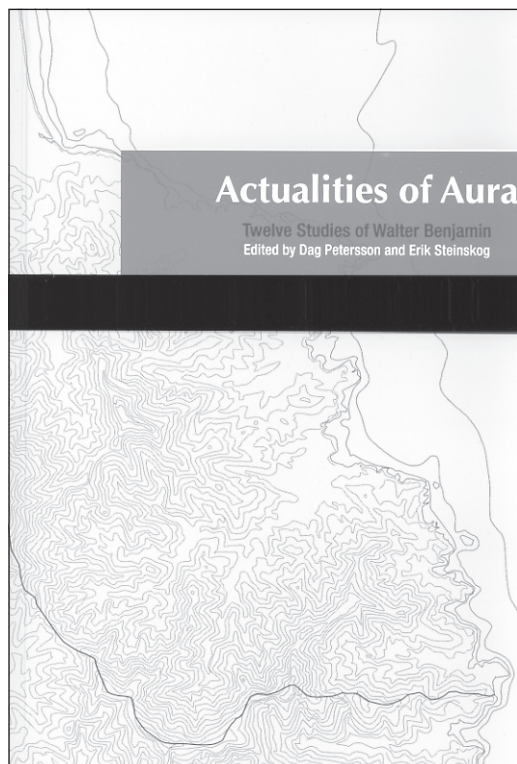
Note

1. In autumn 2004, the world's leading mobile phone vendors – Nokia, Motorola, NEC, Siemens, and Sony Ericsson – announced their co-operation in the new mobile broadcast services. This new service will enable efficient mass delivery of any multimedia content to mobile platforms. The primary service they have in mind is mobile TV, a way to receive television content on mobile phones through transmission over a mobile broadcast network (see eFinland 2004 for details).

References

- Andersen, K.V.; Fogelgren-Pedersen, A. & Varshney, U. (2003) Mobile Organizing Using Information Technology (MOBIT), *Information, Communication & Society* 6:2, pp. 211-228.
- Anderson, A.H.; Smallwood, L.; MacDonald J.M. & Fleming, A-M. (2000) Video Data and Video Links in Mediated Communication: What Users Value? *International Journal of Human-Computer Studies* 52, pp. 165-187.
- Blom, R.; Melin, H. & Pyörä, P. (2002) Social Contradictions in Informational Capitalism: The Case of Finnish Wage Earners and Their Labour Market Situation, *The Information Society*, 18:1, pp. 1-11.
- eFinland (2004) Leading Mobile Phone Vendors Working Together to Drive Mobile Broadcast Services. <<http://e.finland.fi/netcomm/news/>> (30.10.2004)
- Fidler, R. (1997) *Mediamorphosis. Understanding New Media*. London: Pine Forge.
- Hargittai, E. (1999) Weaving the Western Web: Explaining Differences in Internet Connectivity among OECD Countries, *Telecommunications Policy*, 23:10-11, pp. 701-718.
- Henderson, S.; Taylor, R. & Thomson, R. (2002) In Touch: Young People, Communication and Technologies, *Information, Communication & Society*, 5:4, pp. 494-513.
- Isotalus, P.; Muukkonen, H. & Palosaari, A. (2002) Links with the Past. Reading News from PDA and Comparing It to the other Media, *Nordicom Information*, 24:2, pp. 49-56.
- Kallinen, K. (2002) Reading News from a Pocket Computer in a Distracting Environment: Effects of the Tempo of Background Music, *Computers in Human Behaviour*, 18, pp. 537-551.

- Katz, J.E. & Aakhus, M. (2002) *Perpetual Contact: Mobile Communication, Private Talk, and Public Performance*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kasesniemi, E.-L. (2003) *Mobile Messages: Young People and a New Communication Culture*. Tampere, Tampere University Press
- Kopomaa, T. (2000) *The City in Your Pocket: Birth of the Mobile Information Society*. Helsinki: Gaudeamus.
- Laarni, J. & Kojo, I. (2001) Reading Financial News from PDA and Laptop Displays. In Smith, M. J. & Salvendy, G. (eds) *Systems, Social and Internalization Design Aspects of Human-Computer Interaction*. London: Lawrence Erlbaum, pp. 109-113.
- Lievrouw, L.A. (2001) New Media and the 'Pluralization of Life-Worlds', *New Media and Society*, 3:1, pp. 7-28.
- Mäenpää, P. (2001) Mobile Communication as a Way of Urban Life. In Gronow, J. & Warde, A. (eds) *Ordinary Consumption*. London: Routledge, pp. 107-123.
- Nafus, D. & Tracey, H. (2002) Mobile Phone Consumption and Concepts of Personhood. In Katz, J.E. & Aakhus, M. (eds) *Perpetual Contact: Mobile Communication, Private Talk, and Public Performance*. Cambridge: Cambridge University Press, pp. 206-221.
- Nordic Information Society Statistics (2002) *Nordic Information Society Statistics 2002*. Helsinki: Nordic Council of Ministries.
- OECD (2002) *OECD Information Technology Outlook 2002*. Paris : OECD.
- Puro, J.-P. (2002) Finland: A Mobile Culture. In Katz, J.E. & Aakhus, M. (eds) *Perpetual Contact: Mobile Communication, Private Talk, and Public Performance*. Cambridge: Cambridge University Press, pp. 19-29.
- Repo, P.; Hyvönen, K.; Pantzar, M. & Timonen, P. (2003) Mobile Video. *Research Report*, 2003:5. National Consumer Research Centre, Helsinki.
- Räsänen, P. & Kortelainen, S. (2001) User Responses to Informative vs. Entertaining Multimedia Enhancements. Exploring Boundary Conditions for PDA Online News. In Avouris, N.M. and Fakotakis, N. (eds) *Advances in Human-Computer Interaction I*. Patras: Tysporama, pp. 171-174.
- Rice, R.E. and Katz, J.E. (2003) Comparing Internet and Mobile Phone Usage: Digital Divides of Usage, Adoption and Dropouts, *Telecommunications Policy*, 27:8-9, pp. 597-623.
- Rogers, E. (1986) *Communication Technology: The New Media in Society*. New York: The Free Press.
- Rojek, Chris (2000) *Leisure and Culture*. New York: Palgrave.
- Skog, B. (2002) Mobiles and Norwegian Teen: Identity, Gender, Class. In Katz, J.E. & Aakhus, M. (eds) *Perpetual Contact: Mobile Communication, Private Talk, and Public Performance*. Cambridge: Cambridge University Press, pp. 255-273.
- van Schaik, P. & Ling, J. (2001) The Effects of Frame Layouts and Differential Background Contrast on Visual Search Performance in Web Pages, *Interacting with Computers* 13, pp. 513-525.
- Wellman, B.; Salaff, J.; Dimitrova, D.; Carton, L.; Gulia, M. & Haythornthwaite, C. (1996) Computer Networks as Social Networks: Collaborative Work, Telework, and Virtual Community. *Annual Review of Sociology* 22, pp. 213-238.
- Wilska, T.-A. (2003) Mobile Phone Use as Part of Young People's Consumption Styles. *Journal of Consumer Policy* 26:4, pp. 441-423.

New Book

This volume provides an invaluable overview of Walter Benjamin's writings about technology, history, politics and the visual. From a variety of theoretical viewpoints, twelve brilliant scholars have come together to map the aura - perhaps the most elusive concept in Benjamin's philosophy. The collection is a scholarly feat that serves as an introduction to one of the greatest writers of the twentieth century, while at the same time providing new perspectives for the advanced reader.

The volume is published by Nordicom and Nordic Summer University Press

297 pages, Price: SEK 250, €25

Erik Steinskog, Petersson Dag Introduction: Collecting Twelve Studies of Walter Benjamin • **Graeme Gilloch** Fabricating Aura: The Face in Film • **Tara Forrest** The Politics of Aura and Imagination in Benjamin's Writings on Hashish • **Dag Petersson** Transformation of Readability and Time: A Case of Reproducibility and Cloning • **Catherine D. Dharvernas** The Aura in Photography and the Task of the Historian • **Claus Krogholm Sand** Ruinous Aura: From Sunset Boulevard to Mulholland Drive • **David Kelman** The Inactuality of Aura: Figural Relations in Walter Benjamin's "On Some Motifs in Baudelaire" • **Peter Fenves** Is There an Answer to the Aestheticization of the Political? Some Remarks on a Passage in Benjamin's "Work of Art" Essay • **Mikkel Bruun Zangenberg** In the Midst of the Monad: Reflections on Auratic Alignments of the Everyday in Liebniz and Benjamin • **Henry Sussman** The Afterlife of Judaism: From the Book of Splendor to Benjamin's Shooting Stars • **Erik Steinskog** The Decay of Aura/The Aura of Decay • **Jae-Ho Kang** The Phantasmagoria of the Spectacle: A Critique of Media Culture • **Beryl Schlossman** Images of the Aura: Some Motifs in French Modernism

..... Copy of *Actualities of Aura. Twelve Studies of Walter Benjamin*

Name:

.....

Address:

.....

VAT No.:

Send coupon to:

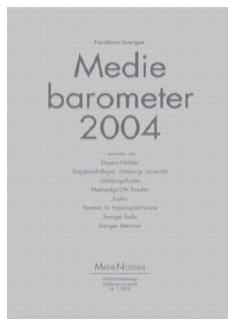
NORDICOM, Göteborg University, P.O.Box 713, SE 405 30 Göteborg

fax: + 46 31 773 46 55, e-mail: eva.gidsater@nordicom.gu.se

Nya skrifter från Nordicom

Nordicom-Sveriges Mediebarometer 2004

Ulla Carlsson (ed.) Nordicom Sverige, 2005, 136 p., (MedieNotiser), ISSN 1101-4539.

Mediebarometern är en årlig räckviddsundersökning som belyser hur stor andel av den svenska befolkningen som en genomsnittlig dag under respektive år tagit del av ett antal enskilda medier; radio, TV, text-TV, video, bio, kassetband, CD-skiva, morgontidning, kvällstidning, vecko-/månadstidning, tidskrift, bok, reklam och ny medieteknologi. Ett särskilt frågeområde rör Internet-användningen. Syftet är att beskriva tendenser och förändringar i människors nyttjande av massmedier.

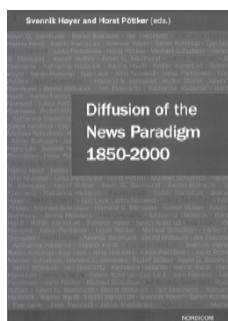
Av Mediebarometern 2004 kan utläsas att förändringarna i medieanvändningen överlag är små mellan 2003 och 2004. I ett mer långsiktigt perspektiv kan dock två brytpunkter för en ökning av bruttotiden säkerställas. En ökning sker i mitten av 1980-talet, som en effekt av bl a införandet av kabel-

TV, och ytterligare en ökning är märkbar i mitten av 1990-talet, vilken kan förklaras av genomslaget för nya TV-kanaler och Internet. Men efter 2000 har ökningen avstannat och den totala bruttotiden har varit den samma de senaste tre åren – fem timmar och 51 minuter en genomsnittlig dag.

Mediebarometern genomfördes första gången 1979 och har sedan dess genomförts varje år. Den översiktspublikation som nu utges är således den 25 i ordningen.

Diffusion of the News Paradigm 1850-2000

Svennik Høyer & Horst Pöttker (eds.), Göteborg, NORDICOM, 2005, 311 p., ISBN 91-89471-30-X.

Towards the turn of the 19th century, newspapers in the US were expanding more rapidly than elsewhere. Was it this burgeoning market, which inspired journalism to reinvent itself into a 'new' and different kind of texts: clearer, fact oriented and without any obvious ideological bias? Or were also broader cultural currents at work?

This anthology is one of a few, which compares the developments of news journalism cross-nationality. The creation of a 'new paradigm' in US is traced from its beginnings up to the present; its varying impacts on European journalism is discussed and documented for England during the 1880s and 1890s, in Scandinavia between the 1870s and the present, in Germany before and after 1945, and in Central/Eastern Europe before and

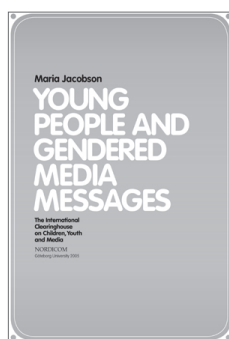
after the collapse of the Soviet Union.

Following articles are including: *Svennik Høyer*: The Idea of the Book. Introduction, *Michael Schudson*: The Emergence of the Objectivity Norm in American Journalism, *Harlan S. Stensaas*: The Rise of the News Paradigm. A Review of the Scientific Literature, *Horst Pöttker*: The News Pyramid and its Origin from the American Journalism in the 19th Century. A Professional Approach and an Empirical Inquiry, *Svennik Høyer*: Old and New Journalism in The London Press. The 1880s and 1890s, *Svennik Høyer*: The Rise and Fall of The Scandinavian Party Press, *Jan Ekecrantz*: News Paradigms, Political Power and Cultural Contexts in 20th Century Sweden 93, *Søren Kolstrup*: Telling the News. Danish Newspapers 1873-1941/2000, *Svennik Høyer & John Nonseid*: The Half-hearted Modernisation of Norwegian Journalism 1908-1940, *Horst Pöttker*: Comments on the German Tradition of News Journalism, *Rudolf Stöber*: Journalism Paradigms

Before 1945, *Bernd Blöbaum*: German Journalism after 1945. Reporting Instead of Influencing, *Epp Lauk*: The Antithesis of the Anglo-American News Paradigm. News Practices in Soviet Journalism, *Halliki Harro-Loit*: Historical Development of the News Format in Estonia 1920-1990, *Jukka Pietiläinen*: From Participating to Informing. The Transition of Journalism in the Russian Regional Press, *Katharina Hadamik*: Between East and West or Simply “Made in Poland”? The Many Different Styles of Today’s Polish Journalism, *Hanno Hardt*: The Industrialization of News. The American Experience, *Kevin G. Barnhurst*: News Ideology in The Twentieth Century, *Horst Pöttker*: Epilogue. Perspectives on the Development of the News Paradigm. The Quest for Autonomy.

Young People and Gendered Media Messages

Maria Jacobsson, Göteborg, NORDICOM, The International Clearinghouse on Children, Youth and Media, 2004, 66 p., ISBN 91-89471-29-6.

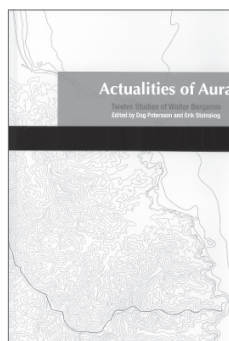

In this report, the International Clearinghouse on Children, Youth and Media directs its attention to gendered media messages. The contribution of media to the maintenance of the gender order is particularly important to study, considering the situation of children and young people, who have constant access to today’s extensive media output through a multitude of different channels. The report attempts to account for what is going on in the field of gender and media in a broad sense. The main focus is on news content and popular mainstream media primarily targeted at children and young people. Included are studies and reports from different disciplines, as media issues also attract scholars outside traditional media and communications research. Data from media watch and media literacy

organizations also form part of the basic material. Awareness is often followed by an urge to work for change, which is why a few tools for improvement are presented: guidelines from the International Federation of Journalists; Child Rights and the Media, Putting Children in the Right; and a compilation of guidelines for gender-sensitive reporting collected from the UNESCO site.

Actualities of Aura. Twelve Studies of Walter Benjamin

Dag Petersson & Erik Steinskog (eds.) Svanesund: NSU Press; NORDICOM, 2005, 297 p., ISBN 91-88484-25-4.

This volume provides an invaluable overview of Walter Benjamin’s writings about technology, history, politics and the visual. From a variety of theoretical viewpoints, twelve brilliant scholars have come together to map the aura – perhaps the most elusive concept in Benjamin’s philosophy. The collection is a scholarly feat that serves as an introduction to one of the greatest writers of the twentieth century, while at the same time providing new perspectives for the advanced reader. The volume is published by Nordic Summer University Press in co-operation with Nordicom.

Following articles are included: *Erik Steinskog, Petersson Dag*: Introduction: Collecting Twelve Studies of Walter Benjamin, *Graeme Gilloch*: Fabricating Aura: The Face in Film, *Tara Forrest*: The Politics of Aura and Imagination in Benjamin’s Writings on Hashish, *Dag Petersson*: Transformation of Readability and Time: A

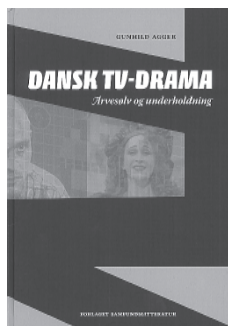
Case of Reproducibility and Cloning, *Catherine D. Dharvernas*: The Aura in Photography and the Task of the Historian, *Claus Krogholm Sand*: Ruinous Aura: From Sunset Boulevard to Mulholland Drive, *David Kelman*: The Inactuality of Aura: Figural Relations in Walter Benjamin's "On Some Motifs in Baudelaire", *Peter Fenves*: Is There an Answer to the Aestheticization of the Political? Some Remarks on a Passage in Benjamin's "Work of Art" Essay, *Mikkel Bruun Zangenberg*: In the Midst of the Monad: Reflections on Auratic Alignments of the Everyday in Leibniz and Benjamin, *Henry Sussman*: The Afterlife of Judaism: From the Book of Splendor to Benjamin's Shooting Stars, *Erik Steinskog*: The Decay of Aura/The Aura of Decay, *Jae-Ho Kang*, The Phantasmagoria of the Spectacle: A Critique of Media Culture, *Beryl Schlossman*: Images of the Aura: Some Motifs in French Modernism.

Danmark

Dokumentalist: Peder Grøngaard

Dansk tv-drama: arvesølv og underholdning

Gunhild Agger, Frederiksberg, Samfundslitteratur, 2005, 763 p., ISBN 87-593-0998-9. Note: Doktorafhandling. English summary, pp. 532-550.

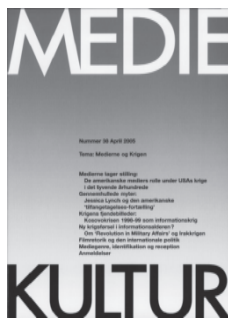
Bogen beskæftiger sig med baggrunden for og udviklingen i dansk TV-drama. Fra DR's monopoldage over monopolbruddet i 1988 til dagens knivskarpe konkurrencesituation mellem DR, TV2, TV3 og andre kommercielle TV-stationer. En konkurrence der bl.a. har betydet, at TV-dramaets formater, genrer og æstetik i stigende grad fungerer som koblingsled mellem nationale og internationale traditioner og fornyelsesstrategier. Føljetoner og episodiske serier har erstattet de enkeltstående TV-spil, idet de repræsenterer en økonomisk produktionsmåde, der samtidig kan fastholde seerne, og krimien, melodramaet, komedien og satiren har efterhånden overtaget den realistiske tradition, der dog lever videre i kombination med de nye genrer. Fjernsynet er et publikumsvenligt medie i

en global tidsalder. Det formidler både national identitet og global orientering. Danskproduceret TV-drama er med til at opretholde og udvikle et dansk kulturelt fællesskab på en måde, der har genklang i en bred offentlighed. Det er derfor spændende at få sat fokus på, hvilke strategier dansk TV-drama har fulgt, og hvorfor disse strategier har været succesfulde.

Læs mere om bogen på forlagets web-adresse: <http://www.samfundslitteratur.dk/>

Tema: Medierne og krigen

Tem Frank Andersen, Bent Steeg Larsen & Tove Arendt Rasmussen (eds.), *Mediekultur* (2005)38, temanummer, 73 p., ISSN 0900-9671. (Sammenslutningen af Medieforskere i Danmark/SMID).

En samling artikler der beskæftiger sig med forholdet mellem medier og krig efter Golfkrigen. Uden for temasektionen bringes en artikel om mediegener og identifikation.

Indeholder følgende artikler: Carl Pedersen: *Medierne tager stilling: de amerikanske mediers rolle under USA's krige i det tyvende århundrede*, Rikke Schubart: *Gennemhullede myter: Jessica Lynch og den amerikanske "tilfangetagelses-fortælling"*, Karsten Fledelius: *Krigens fjendebilleder: Kosovokrigen 1998-99 som informationskrig*, Jens Claus Hansen: *Ny krigsførelse i informationsalderen?: om "Revolution in Military Affairs" og Irakkrigen*, Astrid Söderbergh Widding: *Filmretorik og den internationale politik*, Kirsten Frandsen og Hanne Bruun: *Mediegenre, identifikation og reception*.

Læs mere om tidsskriftet på forlagets web-adresse: <http://www.mediekultur.dk/>

Radio- og tv-lovgivning

Lars M. Banke, Maiken Michelsen & Pernille Rahbek, København, Thomson-GadJura, 2004, 402 p., ISBN 87-619-0937-8.

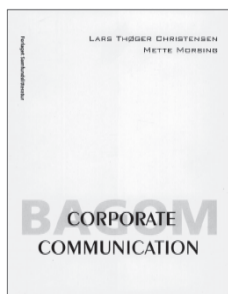

Bogen indeholder en systematisk gennemgang af de regler, der gælder for radio- og fjernsynsvirksomhed i Danmark – dvs. loven om radio- og fjernsynsvirksomhed, de tilhørende bekendtgørelser, det tilhørende EU-direktiv “Fjernsyn uden grænser” – samt tilgrænsende retsområder. Bogen indeholder i oversigtsform en historisk gennemgang af indholdet i de mange lovændringer gennem årene og et komplet register over såvel gældende regler som historiske love.

Læs mere om bogen på forlagets web-adresse: <http://www.thomson.dk/>

Bagom corporate communication

Lars Thøger Christensen & Mette Morsing, Frederiksberg, Samfundslitteratur, 2005, 155 p., ISBN 87-593-1045-6.

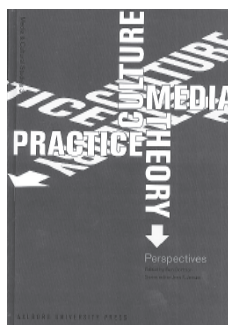

Stadig flere virksomheder betragter “corporate communication” som en afgørende dimension af deres ledelsespraksis. Men hvor kommer begrebet fra, hvilke aktiviteter rummer det, og hvad indebærer det for de virksomheder, der bekender sig til en sådan kommunikationsmåde? “Corporate communication” bygger på forestillingen om, at virksomheden kan kommunikere som én samlet totalitet eller krop, at den kan tale med én stemme. I denne bog spørger forfatterne, hvad en sådan disciplinering gør ved organisationen, dens smidighed og dens forhold til medarbejderne.

Læs mere om bogen på forlagets web-adresse: <http://www.samfundslitteratur.dk/>

Culture, Media, Theory, Practice: Perspectives

Ben Dorfman (ed.), Aalborg, Aalborg University Press, 2004, 326 p., ISBN 87-7307-729-1, (Media & cultural studies; 3), ISSN 1399-1752.

Taking its point of departure in the pressing nature of culture and media theory and analysis in the contemporary global environment, the book offers a range of theoretical and analytical perspectives from researchers associated with the Culture and Media Studies program at Aalborg University. The text is organized around four questions: What does it mean to theorize culture? What does it mean to practice cultural analysis? What does it mean to theorize media? What does it mean to practice media analysis? The purpose of these questions is to connect research by faculty with Culture and Media Studies with global discourses in the field, and provide a view of researchers reflecting on their own methods that will be of use for students and researchers of culture and media alike.

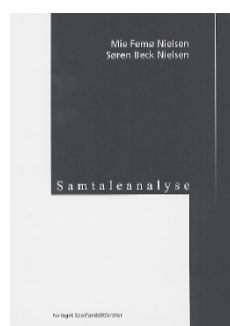
Contains the following articles: Ben Dorfman: *Culture, media, theory, practice: perspectives: introduction*, Christian Jantzen: *Theory, culture and society*, Ben Dorfman: *The “historical approach” to cultural theory: towards a historical phenomenology of culture*, Tadeusz Rachwal:

Theorizing culture, or echo and civilization, Benjamin C. Sax: *Culture, history, and text*, Bent Sørensen: *Derrida, 911 and cultural analysis*, Lene Yding Pedersen: *The better story: Life of Pi and cultural text studies*, Anders Horsboel: *Discourse analysis as a non-method of cultural research*, Mikael Vetner: *Do artifacts have meanings?: on the attribution of meaning to technical artefacts*, Steen Christiansen: *Of questions and positions, or what does it mean to theorize media?*, Jørgen Riber Christensen: *Diploma, or ontological intertextuality in pastiche*, Ove Christensen: *Methods and models: an essay on media analysis*, Peter Allingham: *The moment of interpretation*, Torben Vestergaard: *Studying newspaper discourse*.

For further information, see: <http://www.forlag.auc.dk/>

Samtaleanalyse

Mie Femø Nielsen & Søren Beck Nielsen, Frederiksberg, Samfundslitteratur, 2005, 273 p., ISBN 87-593-1126-6.

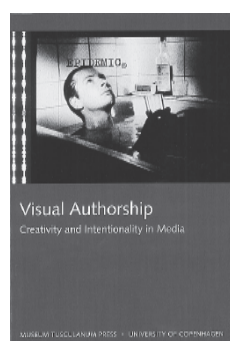

Samtaleanalysen (efter Conversation Analysis og ofte forkortet CA) har verden over vundet fodfæste som en væsentlig tilgang til analyse af interaktion og mundtlig kommunikation. I Danmark vinder metoden også frem, og en del forskere og studerende arbejder med metoden. Bogen giver en kortfattet og basal indføring til metoden og dens væsentligste begreber. Forfatterne vil vise, hvordan man arbejder med en analyse, og hvad metoden giver af unikke indsigter. Bogen henvender sig især til sprog- og kommunikationsstuderende på de indledende stadier af universitetsstudiet.

Læs mere om bogen på forlagets web-adresse: <http://www.samfundslitteratur.dk/>

Special Issue: Visual Authorship: Creativity and Intentionality in Media

Torben Kragh Grodal, Bente Larsen & Iben Thorving Larsen (eds.), *Northern Lights. Film and Media Studies Yearbook* (2004), temanummer, 271 p., ISSN 1601-829X. (Københavns Universitet, Institut for Medier, Erkendelse og Formidling, Afdeling for Film- og Medievidenskab).

This year's volume of the yearbook is a collection of essays that provides a new approach to the study of authorship. The essays show how personal creativity is central, even in today's multifaceted media landscape. The role of individual creativity and authorship is discussed in relation to film, television, computer games, and Internet media. Theories of cognition and emotion provide new tools for understanding visual aesthetics; they explain why artworks are created by individuals, not by discourses or ideologies; and they suggest that traditional tools like biography may be used to gain insight in visual aesthetics and stylistic change.

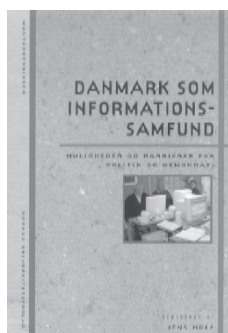
Contains the following articles: Torben Kragh Grodal: *Agency in film, filmmaking, and reception*, Casper Tybjerg: *The makers of movies: authors, subjects, personalities, agents?*, Patrick Colm Hogan: *Auteurs and their brains: cognition and creativity in the cinema*, Johannes Riis: *Can involuntary contributions be authored?: a note on the actor's art*, Peter Schepelern: *The making of an auteur: notes on the auteur theory and Lars von Trier*, Torben Kragh Grodal: *Frozen flows in von Trier's "oeuvre"*, Birger Langkjær: *Reality under critical examination: Ole Palsbo's feature films*, Bente Larsen: *Off with their heads!: on Dennis Potter, authorship and auteurism*, Iben Thorving Laursen: *Work of the genius or product of "the ge-*

nus of the system”? : the TV auteur as a digital network phenomenon, Espen Aarseth: *The game and its name: what is a game auteur?*

For further information, see: <http://www.mtp.dk/>

Danmark som informationssamfund: muligheder og barrierer for politik og demokrati

Jens Hoff (ed.), Århus, Aarhus Universitetsforlag, 2004, 349 p., ISBN 87-7934-045-8. (Magtudredningen).

I løbet af 1990'erne har Danmark taget et afgørende skridt ind i informationssamfundet, hvor skabelse, bearbejdning og transmission af viden er blevet den væsentligste kilde til produktivitet og magt. Selv om vi er underlagt en global teknologisk udvikling og en globalisering af økonomi, politik, kultur mv., er der stadig et spillerum for nationale og lokale politikker på IKT-området og for lokale praksisser og eksperimenter. Denne "mikropolitik" kan rumme ny viden og nye løsninger, som kan være vigtige og nødvendige for den udviklingsretning, vi ønsker at informationssamfundet skal tage. Bogens analyse sætter først fokus på den globale, internationale og nationale udvikling og regulering af de nye informations- og kommunikationsmedier. Dernæst rettes fokus imod de nye

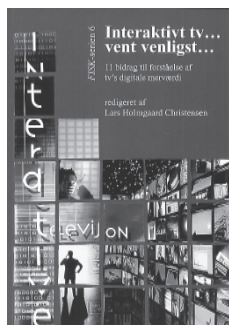
ressourcer og muligheder, og hvordan de udnyttes af forskellige politiske aktører som politiske partier, folketingsmedlemmer, embedsmænd, kommunale politikere og borgergrupper.

Indeholder følgende artikler: Jens Hoff: *Indledning: bogens tema og indhold*, Jens Hoff og Flemming Bjerke: *Politik, magt og demokrati i informationssamfundet: en teoretisk ramme*, Morten Falch: *Mulighederne for demokratisk styring af IKT*, Christian Frankel: *Europæisk netværksstyring af IKT*, Flemming Bjerke: *Softwarepatenter og magt*, Sune Johansson: *Dansk IT-politisk historie*, Karl Löfgren: *Danske politiske partier og internettet – fanger af fortiden?*, Jens Hoff: *Folketingsmedlemmer og informationsteknologi*, Jens Hoff og Sandra Fogel: *www.folketinget.dk – osteklokken på Slotsholmen?*, Sandra Fogel og Jens Hoff: *"Den gode politikproces" – anvendelsen af IKT i det jysk-fynske erhvervssamarbejde*, Sune Johansson: *Lokaldemokrati i informationsalderen*, Lars Torpe: *Demokrati på nettet: status og perspektiver i danske kommuner*, Kim Viborg Andersen: *Brugerinddragelse via internettet*, Birgit Jæger: *Det grå guld søger politisk indflydelse*, Jens Hoff: *Konklusion: informationssamfundets tvetydighed*.

Læs mere om bogen på forlagets web-adresse: <http://www.unipress.dk/>

Interaktivt tv... vent venligst...: 11 bidrag til forståelse af tv's digitale merværdi

Lars Holmgaard Christensen (ed.), Aalborg, Aalborg Universitetsforlag, 2004, 198 p., ISBN 87-7307-722-4, (FISK-serien; 6), ISSN 0908-3502.

Bogen er først og fremmest et fornyet pust til diskussionerne og debatten om, hvad interaktivt TV er for en størrelse, men særligt et forsøg på at forstå, hvem den digitale merværdi egentlig er værdifuld for og belyse, hvem der kan drage nytte af et digitalt interaktivt TV-forbrug. Bidragene i denne antologi, der spænder fra videnskabelige essays til videnskabelige artikler, forsøger således alle at levere faglig merværdi i form af perspektiver på og forskellige forståelsesrammer for digitalt og interaktivt TV.

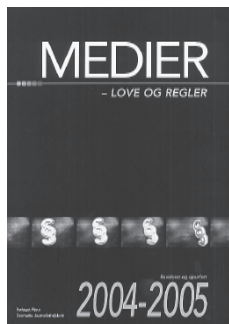
Indeholder følgende artikler: Lars Holmgaard Christensen: *Introduktion*, Jens F. Jensen: *Interaktivt tv: lille mediehistorie*, Mikael Vetner: *Interaktivitet: et buzzwords fakticitet*, Ole Ertløv Hansen: *Interaktive forstyrrelser: et kognitions-perspektiv på interaktivt tv*, Lars Holmgaard

Christensen: *Definitionen af den interaktive tv-situation*, Tove Arendt Rasmussen: *Digitalt tv's æstetik og sociale merværdi*, Peter Olaf Looms: *Digitalt interaktivt tv i Europa: hvor vigtig er interaktivitet?*, Julie Haagen: *Digitalt tv i Danmark: en minimumsmodel for merværdi?*, Thomas Bjørner: *Digital merværdi i provinsen: om TV2's regionale familie*, Peter Olaf Looms: *Digital merværdi i folkets tjeneste: interaktivt tv i et DR-perspektiv*, Claus Rosenstand: *Cross Media!: mens vi venter på interaktivt tv?*, Lars Konzack: *Interaktivt tv og tv-spil*.

Læs mere om bogen på forlagets web-adresse: <http://www.forlag.auc.dk/>

Medier – love og regler: 2004-2005

Oluf Jørgensen (ed.), 5. rev.ed. Århus, Forlaget Ajour, 2004, 156 p., ISBN 87-89235-91-6, ISSN 1600-7360. (Danmarks Journalisthøjskole).

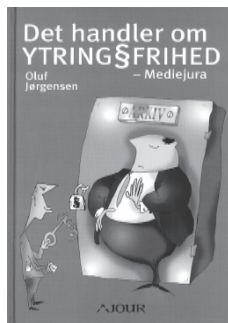

Indeholder alle væsentlige love og regler om medier i Danmark. Fra uddrag af den europæiske konvention om menneskerettigheder over Grundloven til Straffeloven og anden lovgivning – til Pressenævnets frivillige regelsæt.

Læs mere om bogen på forlagets web-adresse: <http://www.forlagetajour.dk/>

Det handler om ytringsfrihed: mediejoura

Oluf Jørgensen, Århus, Forlaget Ajour, 2004, 354 p., ISBN 87-89235-89-4. (Danmarks Journalisthøjskole).

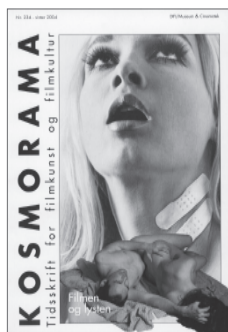

Hvad skal ytringsfrihed gøre godt for? Er de retlige rammer gode nok. Det er nogle af de spørgsmål, som bogen besvarer. Juridisk, personligt og med mange konkrete eksempler forklarer forfatteren de vigtigste regler, der gælder for medier og journalistik. Hvad enten paragraffen står i straffelov, medieansvarslov, persondatalov, offentlighedslov, retsplejelov eller den europæiske erklæring om menneskerettigheder. Hvad enten afgørelsen er truffet af ombudsmanden, danske domstole, pressenævn eller menneskerettighedsdomstol.

Læs mere om bogen på forlagets web-adresse: <http://www.forlagetajour.dk/>

Tema: Filmen og lysten

Peter Schepelern, Jesper Andersen, Eva Jørholt & Dan Nissen (eds.), *Kosmorama* (2004) 234, temanummer, 171 p., ISSN 0023-4222. (Det danske Filminstitut, Museum & Cinematek).

Et temanummer om seksualitet, erotik og lyst i filmen.

Indeholder følgende artikler: Torben Grodal: *Kærlighed og lyst: filmromantik og filmpornografi set i lyset af den kognitive evolutionære psykologi*, Brian Petersen: *Modlyst: den frastødende filmkunst*, Casper Tybjerg: *Sandhedens masker: Herman Bang, Stiller, Dreyer, Isak Thorsen: Døden eller den guddommelige kærlighed: forførerens forvandling i Erich von Stroheims film*, Niels Henrik Hartvigson: *Lyst over land: det danske trediverlystspil og dets rødder i en dansk komedietradition*, Susanne Fabricius: *Sprogets lyst og lystens sprog: Jane Campions produktion*, Jonas Varsted Kirkegaard: *Aldrig ræd for mørkets magt: den kvindelige vampyr som seksuel rebel*, Mette Kramer: *Visuel lyst og bløde*

film: når kroppens funktioner motiverer følelsesoplevelsen, Rikke Schubart: *Hold den! Brug den! Misbrug den!: "Ilse, Hunulven fra SS" og kastrationens logik.*

Annan ny litteratur

Holm, Nancy Graham: *Sådan skal journalister interviewe journalister*. Århus, Center for Journalistik og Efteruddannelse, 2004. (Center for Journalistik og Efteruddannelse).

TELEVISION NEWS • TELEVISION JOURNALISM
• JOURNALISM • JOURNALISTS
• TELEVISION GENRES • JOURNALISTIC GENRES
• DENMARK

Knudsen, Lisbeth: *Når journalister interviewer journalister*. Århus, Center for Journalistik og Efteruddannelse, 2004. (Center for Journalistik og Efteruddannelse).

TELEVISION NEWS • TELEVISION JOURNALISM
• JOURNALISM • JOURNALISTS

• TELEVISION GENRES • JOURNALISTIC GENRES
• DENMARK

Mikkelsen, Jørn: *"Og Yvonne, hvordan er stemningen...?"*. Århus, Center for Journalistik og Efteruddannelse, 2004. (Center for Journalistik og Efteruddannelse).

TELEVISION NEWS • TELEVISION JOURNALISM
• JOURNALISM • JOURNALISTS
• TELEVISION GENRES • JOURNALISTIC GENRES
• DENMARK

Mortensen, John: *Dokusoapen: en genrekarakteristik. Bibliotek K&K (2004)1*, pp. 1-29. Note: <http://www.medusa.dk/etekster.asp?pid=795/>.

TELEVISION PROGRAMMES

- TELEVISION DOCUMENTARIES
- DOCUMENTARISM • FACTION • AESTHETICS
- DISCOURSE • NARRATOLOGY
- TELEVISION GENRES • DENMARK

Riis, Johannes: Naturalist and classical styles in early sound film acting. *Cinema Journal* 43(2004)3, pp. 3-17, ISSN 0009-7101

FILMS • SILENT FILMS • SOUND FILMS

- FILM ACTORS • THEATRE • HISTORY • DENMARK

Schrøder, Kim: *Den interviewede journalist: et bidrag til belysningen af en udskældt journalistrolle*. Århus, Center for Journalistik og Efteruddannelse, 2004. (Center for Journalistik og Efteruddannelse).

TELEVISION NEWS • TELEVISION JOURNALISM

- JOURNALISM • JOURNALISTS
- TELEVISION GENRES • JOURNALISTIC GENRES
- DENMARK

Finland

Dokumentalist: Eija Poteri

Unruly Subjects

Juha Koivisto, Tampere, University of Tampere, 2005, 31, 116 p., ISBN 951-44-6247-5, (Acta Universitatis Tamperensis; 1069), ISSN 1455-1616, (University of Tampere, Department of Journalism and Mass Communication). Note: Articles in German or in English, the introduction in English. The Internet version contains only the introduction. Dissertation: Doctoral dissertation. Also available on the Internet. Acta Electronica Universitatis Tamperensis; 420. ISBN 951-44-6248-3. ISSN 1456-954X. <http://acta.uta.fi/pdf/951-44-6248-3.pdf>.

This dissertation aims to develop theoretical tools for critical media studies. The topics discussed are social hegemony and submission, conformism and ability of criticism, critique of commodity aesthetics and user value promise. The most important research question is how subjects are formed in different kind of social and ideological practices. The author looks closer at publicity and public sphere, and how our opinions, ideals and views are formed there. Important writers to him are among others: Antonio Gramsci, Jürgen Habermas, John Locke and Karl Marx. – The dissertation consist of an introduction (31 p.) and seven articles, written in German or in English. The articles are the following: The resurgence of the critical theories of public sphere (written together with Esa

Väliaverronen, published in *Journal of Communication Inquiry* 1996:2); Ideal (published in W. F. Haug (ed.): *Historisch-kritisches Wörterbuch des Marxismus*, band 6.1., Hamburg, 2004); Der Umstrittene Ideologiebegriff: W. F. Haugs Theorie des Ideologischen im Vergleich (written together with Veikko Pietilä, published in W.F. Haug: *Elemente einer Theorie des Ideologischen*, Hamburg, 1993); Ideological powers and resistance: the contribution of W. H. Haug and Projekt Ideologie-Theorie (written together with Veikko Pietilä, published in *Rethinking Marxism* 1997:4); Gebrauchswertversprechen (published in W. F. Haug (ed.): *Historisch-kritisches Wörterbuch des Marxismus*, band 4., Hamburg, 1999); The heirs of Baron Münchhausen in a paradoxical space (written together with Risto Suikkanen, published in *Kanssakäymisiä: juhlakirja Veikko Pietilälle*, Tampere, 1992); Hegemonialapparat (written together with Stefan Bolliger, published in W. F. Haug (ed.): *Historisch-kritisches Wörterbuch des Marxismus*, band 5, Hamburg, 2001).

Lapsuus mediamaailmassa: näkökulmia lasten tietoyhteiskuntaan.
[Childhood in media world: perspectives to children's information society]

Anja Riitta Lahikainen, Pentti Hietala, Tommi Inkinen, Marjatta Kangassalo, Riitta Kivimäki, & Frans Mäyrä, (eds.), Helsinki, Gaudeamus, 2005, 222 p., ISBN 951-662-933-4.

The book deals with the media world children live in today. It examines the media use of children, children's well-being and every day life in Finnish families, at schools and in day-care systems. Children themselves have been interviewed as informants in several researches. They have been asked what kind of experiences they have of media – of television, computers, mobile phones and computer games. Children have also been asked what they think about adults' working life. Following topics have been examined as well: What kind of consequences distance work has to family life? What kind of experiences children have of computer-aided learning in day-care centres and at schools? Have boys and girls different roles in information society?

The authors of the book come from several disciplines from social psychology to hypermedia. They are: Tommi Inkinen, Riikka Kivimäki, Katri Otonkorpi-Lehtoranta, Kirsi Höglund, Satu Valkonen, Marjo Penonen, Anja Riitta Lahikainen, Ulla Matikkala, Laura Ermi, Frans Mäyrä, Satu Heliö, Marjatta Kangassalo, Johanna Sommers-Piironen, Erika Tanhua-Piironen, Pentti Hietala, Salla Ovaska, Simo-Pertti Birkstedt, Hanna Lehtimäki and Juha Suoranta.

Medierna på marknaden: en introduktion till massmedier och massmedieforskning

Hannu Nieminen & Mervi Pantti, Helsingfors, Loki-kirjat, 2005, 208 p., ISBN 951-825-026-X, (Pallas). Note: Tidigare publicerats på finska med titeln: Media markkinoilla (Loki-kirjat, 2004).

Bokens perspektiv innehåller utöver de olika elementen i medieprocessen: produktion, framställning, publik, även medier av olika typ: dagstidningar, television, film, internet, mobila medier. Meningen är att granska såväl mediernas uppbyggand, genrer som deras innehåll. Man börjar med mediepolitiken och förhållandet mellan medierna och samhället. Regleringen av medierna uppmärksammas i synnerhet. Ytterligare granskas medieekonomin och medieproduktion i samband med mediekoncentration och tabloidisering. I hälften av boken granskas medietexter och deras tolkning, samt riktningar inom publikforskningen. Avslutningsvist frågar man: förändras medierna och i vilken riktning, och hur står det till med publiken – ska det bli allmän splittring eller en nyordning? – Boken är tänkt som lärobok i medie- och kommunikationsutbildningar.

Surman jälkeen itsemurha: kulttuuriset luokitukset rikosuutisissa [Murder-suicide: cultural categorizations in the crime news]

Minna Nikunen, Tampere, Tampere University Press, 2005, 380 p. , ISBN 951-44-6258-0, (University of Tampere, Department of Sociology and Social Psychology). Note: English summary, pp. 377-380. Dissertation: Doctoral dissertation. Available also on the Internet. Acta Electronica Universitatis Tamperensis; 422. ISBN 951-44-6257-2, ISSN 1456-954X. <http://acta.uta.fi/pdf/951-44-6257-2.pdf>.

The study explores the crime news articles written about cases of murder-suicide and published in the Finnish press. A homicide that is followed by the perpetrator's suicide is here called murder-suicide. They are often family-bound. The author has asked how cultural categorizations are used as a resource for news stories and what kind of social and moral orders are (re)constructed in this process. A central theme in the study is whether these acts are categorised as crimes or as suicides. A starting point of the study has been to view these acts as gendered and sexualised violence. The perpetrator is often male and the victim is often his (former) female partner. The next most common type of murder-suicide is that the perpetrator kills his/her children. Therefore the violence relates to cultural conceptions of heterosexual relationships, as well as conceptions about parenthood and family.

Cultural Identity in an Intercultural Context

Diana Petkova & Jaakko Lehtonen (eds.), Jyväskylä, University of Jyväskylä, 2005, 216 p., ISBN 951-39-2071-2, (Publications of the Department of communication; 27), ISSN 0782-7172, (University of Jyväskylä, Department of Communication).

Cultural identity has become an object of academic study during the last few decades. The popularity of the theme is due to the rapid social and cultural transformations provoked first by the process of modernization, urbanization and standardization, and later by the process of globalization. There are two main foci in the book. The first is the concept of identity and different interpretations of it. The second is the concept of stereotypes. The authors of the book are from four different nationalities: Bulgarian, Estonian, Finnish and Italian. Diana Petkova outlines the theoretical background to cultural identity and discusses different interpretations of the concepts of collective, social and cultural identity. Jaakko Lehtonen examines the extent to which stereotypes play a role in human personal and collective identification. On the basis of an empirical analysis Anna-Kaisa Varamäki explores the earlier as well as recently emerging Japanese stereotypes of Finland and Finns. Another empirical analysis of the stereotype building process can be found in the article by Hille Pajupuu. She examines Estonians' stereotypes of themselves as well as Estonians' stereotypes of the Finns. Kaja Tampere examines cultural identity in Estonian society. Chiara Valentini examines both theoretical and the political grounds of the concept of European identity. – The book is a product of the Sokrates-Erasmus exchange program between the University of Jyväskylä and the University of Sofia.

Populaari, viestintä ja artikulaatio: Lawrence Grossbergin ajattelun tekstijärjestelmäanalyysi. [Popular, communication and articulation: the text system analysis of Lawrence Grossberg's thinking]

Ensio Puoskari, Tampere, Tampereen yliopisto, 2005, 343 p., ISBN 951-44-6272-6, (Acta Universitatis Tampensis; 1071), ISSN 1455-1616, (University of Tampere, Department of Journalism and Mass Communication). Note: Dissertation: Doctoral dissertation. Available also on the Internet. Acta Electronica Universitatis Tampensis, 426. ISBN 951-44-6273-4, ISSN 1456-954X. <http://acta.uta.fi/pdf/951-44-6273-4.pdf>.

The focus of the dissertation is Lawrence Grossberg's articulation theory and its formation logic in cultural studies. Grossberg's thinking is analysed in different contexts. First chapter introduces Grossberg's idea of radical contextualism. Second chapter pays attention to problematics of modernity and its key concepts meaning, subjectivity and representation. Third chapter introduces the problematic of communication, paying attention the ways the concept is defined in different communication theories. Chapter four introduces Grossberg's theory of articulation and his concept of affective communication. As a whole Grossberg's theory of articulation and affective communication offers challenges how we understand communication and what sorts of tools we need to analyze different kind cultural practices that are constitutive part of postmodern world.

His analytical framework is premised upon the development of an innovative theoretical model that takes its cue from French post-structuralism (Gilles Deleuze and Felix Guattari, Michel Foucault) and post-Marxism (Ernesto Laclau and Chantal Mouffe, in particular). When we add to this Grossberg's enduring fascination with the work of Stuart Hall and Raymond Williams and especially Meagan Morris, we have identified they key people who inspire Grossberg. Grossberg's Deleuzean-inspired approach conceptualizes the socio-cultural world as a multiplicity of irreducible planes or fields in which particular structures of institutions are not fixed or external to practice, but are the provisional outcome of a series of articulations between entities that are continuously made and remade.

Joukkoviestimet 2004 [Finnish mass media 2004]

Tuomo Sauri & Rauli Kohvakka (eds.), Helsinki, Statistics Finland, 2005, 282 p., ISBN 952-467-389-4, (Kulttuuri ja viestintä)(Culture and the media; 2004, 2), ISSN 0784-8765. Note: English introduction, pp. 7-15.

Finnish Mass Media 2004 is a compilation based on articles and statistical information. The following units are examined: media economy and media consumption, television, radio, phonograms, video, films, books and libraries, newspapers and magazines, Internet, and government subsidies for the mass media. Some international statistical comparisons are given as well. The book contains an English introduction (pp. 7-15), and the statistical tables have English and Finnish titles and texts. The articles are however only in Finnish.

Annan ny litteratur

Arnolds-Grandlund, Sol-Britt; Klockars, Camilla: *Spelet om lärande: dagstidningen som manus eller rekvisita*. Vasa, Pedagogiska fakulteten vid Åbo Akademi, 2004, 86 p., ISBN 952-12-1457-0, (Rapport från Pedagogiska fakulteten vid Åbo Akademi, 14), ISSN 1458-7777.

NEWSPAPERS • MEDIA EDUCATION • LEARNING
• PRIMARY EDUCATION • SECONDARY EDUCATION
• FINLAND

Aslama, Minna; Wallenius, Jaana: *Suomalainen televisiotarjonta 2003*. [= Finnish television programming 2003]. Helsinki, Liikenne- ja viestintäministeriö, 2004, 126 p., ISBN 952-201-204-1, (Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisuja; 2004, 58), ISSN 1457-7488, (Ministry of Transport and Communications). Note: English summary. Svensk sammanfattning. Also available on the Internet http://www.mintc.fi/oliver/upl935-58_2004.pdf.

TELEVISION PROGRAMMES • PUBLIC SERVICE
• COMMERCIAL TELEVISION • DIGITAL MEDIA
• FINLAND

Julkisen palvelun televisio- ja radiotoiminta 2010. [= Public service television and radio broadcasting in 2010]. Helsinki, Liikenne- ja viestintäministeriö, 2004, 100 p., ISBN 952-201-205-X, (Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisuja; 2004, 59), ISSN 1457-7488, (Ministry of Transport and Communications). Note: English summary. Svensk sammanfattning. Also available on the Internet: http://www.mintc.fi/oliver/upl937-59_2004.pdf.

TELEVISION • RADIO • BROADCASTING
• PUBLIC SERVICE • FUTURE • FINLAND

Liikkanen, Mirja; Hanifi, Riitta; Hannula, Ulla (eds.): *Yksilöllisiä valintoja, kulttuurien pysyvyyttä: vapaa-ajan muutokset 1981-2002*. [Individual choices, cultural stability: changes in leisure time in Finland, 1981-2002]. Helsinki, Tilastokeskus, 2005, 347 p., ISBN 952-467-385-1, (Statistics Finland).

LEISURE TIME ACTIVITIES • MEDIA USE
• AUDIENCES • SPORT • MUSIC • FILMS
• TELEVISION • BOOKS • VIEWING • READING
• LISTENING

Miettinen, Osmo; Sarpakunnas, Topi: *Kaupallinen radiotoiminta Suomessa: selvitys markkinoiden rakenteesta*. [= Commercial radio in Finland: study of the market structure]. Helsinki, Liikenne- ja viestintäministeriö, 2004, 98 p., ISBN 952-201-232-7, (Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisuja; 2004, 74), ISSN 1457-7488, (Ministry of Transport and Communications). Note: Referat på svenska. English summary. Also available on the Internet. ISBN 952-201-233-5. ISSN 1795-4045 http://www.mintc.fi/oliver/upl124-Julkaisuja%2074_2004.pdf.

COMMERCIAL RADIO • BROADCASTING • MARKET
• FINLAND

Paukku, Eero: *Yleisradio, julkinen palvelu ja sananvapaus*. [= Finnish Broadcasting Company, public service and the freedom of expression]. Helsinki, Liikenne- ja viestintäministeriö, 2004, 51, 9 p., ISBN 951-723-709-X, (Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisuja; 2004, 23), ISSN 1457-7488, (Ministry of Transport and Communications). Note: Referat på svenska. English summary. Also available on the Internet. http://www.mintc.fi/oliver/upl544-23_2004.pdf.

PUBLIC SERVICE • FREEDOM OF SPEECH
• FINANCING • SUBSIDIES • FINLAND

Radiotoiminta 2007: työryhmän ehdotukset. [= Radio broadcasting in 2007: proposals of the working group]. Helsinki, Liikenne- ja viestintäministeriö, 2004, 30 p., ISBN 952-201-230-0, (Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisuja; 2004, 73), ISSN 1457-7488, (Ministry of Transport and Communications). Note: Compiled by the working group on radio broadcasting. Chair: Mr. Ismo Kosonen. Secretary: Sanna Helopuro. Referat på svenska. English summary. Also available on the Internet. ISBN 952-201-230-0. ISSN 1795-4045. http://www.mintc.fi/oliver/upl123-Julkaisuja%2073_2004.pdf.

BROADCASTING • RADIO • COMMERCIAL RADIO
• LOCAL RADIO • FINLAND

Roos, Jonna: *Moninaisuus YLEn ohjelmatarjonnassa: maahanmuuttajia koskevat Yleisradion radio- ja tv-ohjelmistot vuonna 2003*. [= Diversity in the programme supply of Yleisradio: immigrants in the radio and television programmes of Yleisradio in 2003]. Helsinki, Yleisradio, 2004, 76 p., (Tutkimuksia, 2004; 6).

IMMIGRANTS • MINORITY GROUPS
• TELEVISION PROGRAMMES
• RADIO PROGRAMMES • CONTENT
• PUBLIC SERVICE • BROADCASTING • FINLAND

Artiklar

Aslama, Minna; Hellman, Heikki; Sauri, Tuomo: *Digitalizing diversity: public service strategies and television program supply in Finland 2002*. The International journal on media management 6(2004)3-4, pp. 152-161, ISSN 1424-1277.

DIGITAL MEDIA • TELEVISION • DIGITALIZATION
• PUBLIC SERVICE • FINLAND

Aslama, Minna; Hellman, Heikki; Sauri, Tuomo: *Does market-entry regulation matter?: competition in television broadcasting and programme diversity in Finland 1993-2002*. Gazette 66(2004)2, pp. 113-132. – ISSN 0016-5492.

TELEVISION PROGRAMMES • REGULATIONS
• COMPETITION • FINLAND

Harju, Auli: *Asukkaat ja mediajulkisuus tampere-laisessa postilaatikkokiistassa*. [= Residents and media publicity in the dispute over home post-boxes in Tampere]. *Yhdyskuntasuunnittelu* 43(2005)1, pp. 50-60, ISSN 0788-1010.

JOURNALISM • PARTICIPATION • COMMUNITIES
• LOCAL MEDIA • NEWSPAPERS • PUBLICITY
• PUBLIC SPHERE • DEMOCRACY • AAMULEHTI
• FINLAND

Helke, Susanna: *Reality replayed: documentary film-making and documentary value*. Wider Screen (2004)2. Note: Only on the Internet <http://www.film-o-holic.com/widerscreen/2004/2/index.htm>.

DOCUMENTARY FILMS • FILM THEORY

Herkman, Juha: *Mihin tarvitaan visuaalista (luku) taitoa?* [= Where do we need visual literacy?]. In: Kiiskinen, Satu; Virkkunen, Johanna (ed.): *Tuokio kuvia*, Helsinki, Äidinkielen opettajain liitto, 2005, pp. 9-19, (Äidinkielen opettajain liiton vuosikirja; 49), ISBN 951-9062-54-8.

VISUAL COMMUNICATION • MEDIA LITERACY

Kantola, Anu: *Suomea trimmaamassa: strategiset retoriikat yrityksissä, politiikassa ja ay-liikkeessä 1980-2003*. [= Strategic rhetorics in business, in politics and in trade union movement, 1980-2003]. In: Artikkelikokoelma tutkimushankkeesta Sosiaaliset innovaatiot, yhteiskunnan uudistumiskyky ja taloudellinen menestys, Helsinki, Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra, 2004, ISBN 951-563-466-0. Note: Available only on the Internet: <http://www.sitra.fi/Julkaisut/Heiskala.pdf>.

RHETORIC • POLITICS • ECONOMICS
• TRADE UNIONS • FINLAND

Karvonen, Erkki: *Tietoyhteiskunnan mielikuvat ja todellisuus*. [= Images of information society and reality: a case of Finland]. In: Kasvio, Antti (ed.); Inkinen, Tommi (ed.); Liikala, Hanna (ed.): *Tietoyhteiskunta: myytit ja todellisuus*, Tampere, Tampere University Press, 2005, pp. 21-41, ISBN 951-44-6147-9.

INFORMATION SOCIETY • IMAGE
• NATIONAL IDENTITY
• COMMUNICATION TECHNOLOGY
• INFORMATION TECHNOLOGY • FINLAND

Kilpi, Harri: *Narrower Screen: brittiläisen elokuvajournalismin ja -kasvatuksen vaiheet ja Screen-aikakauslehden linjat 1969-76*. [= The early phases of British film journalism and film education: the short blossoming of media education in the Screen magazine, 1969-1976]. Wider Screen (2004) 3. Note: Only on the Internet: <http://www.film-o-holic.com/widerscreen/2004/3/index.htm>.

FILMS • MEDIA EDUCATION • FILM THEORY
• HISTORY • JOURNALISM • SCREEN
• UNITED KINGDOM

Kilpi Harri: *The wretched of the earth: Thomas Hardy, 'heritage' cinema and British society, 1967-2000*. Wider Screen (2004)1. Note: Only on the Internet: <http://www.film-o-holic.com/widerscreen/2004/1/index.htm>.

The author examines three films: Far from the Madding Crowd, made in 1967 by John Schlesinger, Roman Polanski's Tess from 1979 and Michael Winterbottom's Jude released in 1996.

FILM ADAPTATION • HISTORICAL FILMS
• UNITED KINGDOM • THOMAS HARDY

Koivunen, Anu: *Mihin katse kohdistuu?: feministisen elokuvatutkijan metodologinen itsereflektio*. [Where the eyes are on?: a feminist film researcher's methodological self reflection]. In: Liljeström, Marianne (ed.): *Feministinen tietäminen*, Tampere, Vastapaino, 2004, pp. 228-251, ISBN 951-768-146-1.

FILM THEORY • METHODOLOGY • FEMINISM
• RESEARCH

Luostarinen, Heikki, Uskali, Turo: *Suomalainen journalismi ja yhteiskunnan muutos 1980-2000*. [Finnish journalism and the change of society, 1980-2000]. In: Artikkelikokoelma tutkimushankkeesta Sosiaaliset innovaatiot, yhteiskunnan uudistumiskyky ja taloudellinen menestys, Helsinki, Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra, 2004, ISBN 951-563-466-0. Note: Available only on the Internet: <http://www.sitra.fi/Julkaisut/Heiskala.pdf>.

JOURNALISM • ECONOMIC TRENDS • POLITICS
• SOCIETY • FINLAND

Nordenstreng, Kaarle: *Finland*. (Museum of Broadcast Communications). In: Newcomb, Horace (ed.): *Encyclopedia of television*, volume 2., 2. ed., New York, Fitzroy Dearborn, 2004, pp. 877-880, ISBN 1-57958-412-8.

TELEVISION • BROADCASTING POLICY
• PUBLIC SERVICE • COMMERCIAL TELEVISION
• FINLAND

Oksman, Virpi; Turtiainen, Jussi: *Mobile communication as a social stage: meanings of mobile communication in everyday life among teenagers in Finland*. New Media & Society 6(2004)5, pp. 319-339, ISSN 1461-4448.

MOBILE TELEPHONES • YOUTH
• SOCIAL INTERACTION • FINLAND

Parikka, Tuija: *Naiset, talous ja subjektiivisuus: talousdiskurssin sukupuolisoittuminen 1990-luvun Helsingin Sanomissa*. [= Women, economic discourse and subjectivity: the sexualization of economic discourse in Helsingin Sanomat in the 1990s]. Naistutkimus 17(2004)4, pp. 4-21, ISSN 0784-3844.

NEWSPAPERS • DISCOURSE • ECONOMIC TRENDS
• WOMEN • GENDER • FINLAND

Pietikäinen, Sari; Laihiala-Kankainen, Sirkka: *Ve-näjänkieliset marginaalista mediaan*. [= Russian speaking minorities in Finland: empowerment process from margin to media]. Idäntutkimus 11(2004) 4, pp. 9-20, ISSN 1237-6051.

RUSSIANS • LINGUISTIC GROUPS
• MINORITY GROUPS • MASS MEDIA • PUBLICITY
• FINLAND

Puustinen, Liina: *Kuvitteellisen kohderyhmän metsästyks: miten kuluttajuutta rakennetaan mainonnan tuotannossa?* [= The hunting for an imaginary target group: how consuming is constructed in the production of advertising?]. In: Eriksson, Päivi (ed.) et al.: *Sukupuoli ja organisaatiot liikkeessä?* = Gender and organisations in flux?, Helsinki, Swedish School of Economics and Business Administration, 2004, pp. 203-215, ISBN 951-555-865-4, (Forskningsrapporter från Svenska handelshögskolan; 60), ISSN 0357-5764.

ADVERTISING • TARGET GROUPS • CONSUMERS
• CULTURAL STUDIES

Ridell, Seija: *Maankäyttöpeliä mediatilassa*. [= The politics of land use in media sphere]. Yhdyskuntasuunnittelu 43(2005)1, pp. 28-48, ISSN 0788-1010.

JOURNALISM • CITIZENS • POLITICS
• PARTICIPATION • NEWS • PUBLICITY
• PUBLIC SPHERE • NEWSPAPERS • AAMULEHTI
• FINLAND

Räsänen, Pekka: *Tieto- ja viihdekulutuksen muotoutuminen eri väestöryhmissä*. [= The formation of information and entertainment consumption patterns in different population groups]. Sosiologia 42(2005) 1, pp. 19-34, ISSN 0038-1640. Note: English summary.

INFORMATION TECHNOLOGY
• COMMUNICATION TECHNOLOGY • MEDIA USE
• NEWSPAPERS • BOOKS • INTERNET
• MOBILE TELEPHONES • CONSUMPTION
• ENTERTAINMENT • FINLAND

Sihvonen, Jukka: *Silta maailmojen välissä?: elokuva- ja kasvatuksen mediumina*. [= The bridge between two worlds?: film education and films seen

in the world of media]. Wider Screen (2004)3. Note: Only on the Internet <http://www.film-o-holic.com/widerscreen/2004/3/index.htm>.

FILMS • MEDIA EDUCATION

Sihvonen, Tanja: *The Sims*. Yhdyskuntasuunnittelu 43(2005)1, pp. 61-77, ISSN 0788-1010.

COMPUTER GAMES • DIGITAL MEDIA • HOME
• SPACE • URBAN LIFE • INTERNET • SIMS

Södergård, Caj; Heinonen, Ari; Villi, Mikko: *Multi-channel publishing technology and journalism: an experiment*. In: Korpiaho, Mervi et al (ed.): *Multi-channel solutions*, Helsinki, IT Press, 2004, pp. 75-103, ISBN 951-826-603-4.

JOURNALISM • INFORMATION TECHNOLOGY
• MEDIA CONVERGENCE

Tani, Sirpa: *Ladchester, Madchester, Gaychester: Manchesterin imagot ja mediamaailmat*. [= Images and media representations of Manchester]. Yhdyskuntasuunnittelu 43(2005)1, pp. 8-27, ISSN 0788-1010.

MEDIA • URBAN AREAS • IMAGE • MARKETING • UNITED KINGDOM

Teinilä, Inari: *Matka muistiin ja minuuteen: oma elämä dokumenttielokuvana*. [= The journey to one's memory and ego: autobiographical documentary films]. Wider Screen (2004)2. Note: Only on the Internet <http://www.film-o-holic.com/widerscreen/2004/2/index.htm>.

DOCUMENTARY FILMS • BIOGRAPHIES • FINLAND

Väliaverron, Esa: *Stories of the "medicine cow": representations of future promises in media discourse*. Public understanding of science 13(2004)4, pp. 363-377, ISSN 0963-6625.

DISCOURSE • RHETORIC • BIOTECHNOLOGY

Norge

Dokumentalist: Pernille Riise Lothe

Flytende bilder. Bildet i skriftkulturen. Analyse, teori, metode

Terje Borgersen & Hein Ellingsen, Oslo, Cappelen Akademisk forlag, 2004, 233 p., ISBN 82-02-21262-6.

Denne boken handler om visuelle uttrykk i skriftkulturen. Med eksempler hentet fra trykte medier, ser forfatterne nærmere på forholdet mellom bilder og tekst i en rekke sjangere fra fotografi og maleri til reklame og avis-reportasjer. Boken er delt inn i en teoretisk og en praktisk del. I den første delen vises ulike modeller for analyse av bilder og bildetekster. Her analyseres en rekke kunstverk, reklame for kjente merkevarer og platecovere. I bokens andre del gir forfatterne eksempler på ulike måter å bruke bildeanalyse i undervisning. De har laget konkrete eksempler på oppgaver som kan brukes til å trene elevene opp i å bli mer bevisste i sin tolkning av bilder. I tillegg til maleri og fotografier, brukes blant annet propagandaplakater, reklame, reportasjer og tegneserier i undervisningsforslagene.

Note: For mer informasjon, se <http://www.cappelen.no/>

Å se verden fra et annet sted. Medier, norskhet og fremmedhet

Elisabeth Eide & Anne Hege Simonsen, Oslo, Cappelen, 2004, 319 p., ISBN 82-02-23732-7.

Hva er det å være norsk og hva er det å være fremmed? Hvordan behandles 'vi' og 'de andre' i norske medier? Forfatterne ønsker "...å bidra til faglig debatt og dialog om hvordan mediene på best mulig måte kan nærme seg den flerkulturelle virkeligheten". Gjennom historiske og samtidige eksempler fra inn- og utland viser de hvordan tradisjonelle forestillinger preger mediernes dekning av minoriteter og andre kulturer. Blant annet sammenligner de framstillingen av Fadime-drapet i norske og svenske aviser. I norsk presse ble dette en diskusjon om islam, mens religiøse spørsmål knapt ble tatt opp i de svenske avisene. Boken tar ellers for seg tema som bruk av slør, Joseph Conrads roman *Mørkets hjerte* og hvordan norske medier har beskrevet andre land og kulturer.

Note: For mer informasjon, se <http://www.cappelen.no/>

Til Kjølen skilte oss ad. Unionsoppløsningen i svensk og norsk presse

Gunnar Gran, Kristiansand, IJ-forlaget, 2005, 165 p., ISBN 82-7147-277-1.

I år er det hundre år siden unionsoppløsningen mellom Norge og Sverige. Gunnar Gran har sett nærmere på hvordan denne begivenheten og den bitre striden i forkant av den, ble behandlet i svenske og norske aviser. Med hovedvekt på fire representative hovedstadsaviser, *Dagbladet*, *Aftenposten*, *Dagens Nyheter* og *Nya Daglig Allehanda*, vurderer han deknningen av stridens kjerne i årene 1903 til 1905.

Hvordan forholdt avisene seg til konflikten mellom informasjonsformidling og sikring av nasjonale interesser? Hvilke redaksjonelle holdninger har avisen og hvilken rolle spilte de selv i den politiske striden? Og ble den norske pressen utsatt for sensur fra myndighetene eller var deres forsiktige omtale av striden et resultat av selvsensur?

Note: For mer informasjon, se <http://www.ij-forlaget.no/>

Informasjon & samfunnskontakt. Perspektiver og praksis

Øyvind Ihlen & Per Robstad, Bergen, Fagbokforlaget, 2004, 242 p., ISBN 82-450-0221-6.

Denne boken er en innføringsbok i de teoretiske sidene ved fagfeltet informasjon og samfunnskontakt, et fagfelt som får stadig større betydning i samfunnet. Forfatterne har mål å legge et teoretisk fundament for informatorer og kommunikatorer, det vil si folk som arbeider med organisasjoners kommunikasjon med omverdenen. Boken er ikke "...en ABC for praktisk informasjonsarbeid med enkle løsninger og oppskrifter for hvordan pressemeldinger lages, hvordan man ter seg i intervju sammenhenger eller hvordan et nettsted bør konstrueres." I stedet tilbyr de teoriverktøy som kan bidra til økt evne "...til å identifisere, reflektere over og løse informasjonsfaglige utfordringer og problemstillinger. De har delt boken inn i tre hoveddeler og presenterer der ulike perspektiv som kan være nyttige for å forstå fagfeltet:

det systemteoretiske perspektivet (den dominerende tenkemåten), det retoriske perspektivet (tekst og kontekst) og kritiske perspektiver (politikk, etikk og butikk).

Note: For mer informasjon, se <http://www.fagbokforlaget.no/>

Av utenlandsk opprinnelse. Nye nordmenn i avisspaltene

Merete Lindstad & Øivind Fjeldstad, Kristiansand, IJ-forlaget, 2005, 141 p., ISBN 82-7147-284-4.

Hvordan skildres nordmenn med innvandrerbakgrunn i norsk presse? Er det mulig å spore endringer i mediens innvandrerbilde? Er det økende interesse for å bruke journalister med minoritetsbakgrunn, og hvilken betydning har bruk av minoritetsjournalister for mediens bilde? Forfatterne undersøker mediens framstilling av nordmenn av utenlandsk opprinnelse i en rekke norske aviser. De ser blant annet på hvilke grupper det fokuseres på i artiklene, hvordan innvandrere framstilles i ulike journalistiske sjangere (for eksempel i sports- og krimreportasjer), hvem som kommer til orde og hvor stor andel av stoffet som er skrevet av journalister med minoritetsbakgrunn. Gjennom artikkelanalyser og intervjuer med journalister og profilerte innvandrere vurderes pressens innvandrerbilde.

Note: For mer informasjon, se <http://www.ij-forlaget.no/>

I valgkampens hete. Strategisk kommunikasjon og politisk usikkerhet

Bernt Aardal, Anne Krogstad & Hanne Marthe Narud (eds.), Oslo, Universitetsforlaget, 2004, 431 p., ISBN 82-15-00629-9.

Samspillet mellom mediene, de politiske partiene og velgerne i moderne valgkamp er tema for denne boken. Artikkelforfatterne ser nærmere på hvordan partiene og politikerne arbeider strategisk i forhold til kommunikasjon med media og velgere, og hvordan partiene og velgerne opplever, blir påvirket av og forholder seg til den stadig mer "medialiserte" valgkampen. De studerer mediens innhold og gjennomfører eksperimentelle studier av medieeffekter.

Inneholder følgende artikler: *Strategisk kommunikasjon og politisk usikkerhet* (Bernt Aardal, Anne Krogstad, Hanne Marthe Narud og Ragnar Waldahl), *Partiprogram og velgerappell* (Hanne Marthe Narud og Henry Valen), *Strategi og politikk: lederens vurdering av valgkampen* (Henry Valen og Hanne Marthe Narud), *Fjernsynsvalgkamp: noen retoriske øvelser i fordeling av skyld og ære* (Anne Krogstad), *Organisering av valgkampen – "tradisjonell" eller "moderne"?* (Rune Karlsen og Hanne Marthe Narud), *Fra politiker makt til journalist makt: programlederroller i fjernsynsvalgkampen 1961-2001* (Sigurd Allern), *Den "lange" valgkampen: mediestoffet i månedene før valget* (Hanne Marthe Narud og Ragnar Waldahl), *Den "korte" valgkampen: mediestoffet i fire uker før valget* (Ragnar Waldahl og Hanne Marthe Narud), *"En joggedress og en gråpapirpose over hodet, takk": valgkamp og terningkast* (Anne Krogstad), *"valgkamp 2001.no": partier, velgere og nye medier: ny kommunikasjon?* (Hanne Hestvik), *Velgernes eksponering for valgkampen i mediene* (Ragnar Waldahl og Bernt Aardal), *Bestemmer mediene hva vi skal mene, eller bare hva vi skal mene noe om?* (Bernt Aardal og Ragnar Waldahl), *Valgdeltakelse, partitilknytning og stemmegivning* (Bernt Aardal og Frode Berglund), *På valgkampens slagmark: en eksperimentell studie av medieeffekter* (Anders Todal Jenssen og Toril Aalberg), *Partiledereffekter? I Norge?: en multimetodestudie* (Toril Aalberg og Anders Todal Jenssen) og *Valgkamp på norsk* (Bernt Aardal, Anne Krogstad og Hanne Marthe Narud).

Note: For mer informasjon, se <http://www.universitetsforlaget.no/>

Annan ny litteratur

Andenæs, Ivar: *Krig og fred i Bodø: da to aviser ble til én: årsaker og konsekvenser: innholdsanalyse og intervjuer med avisens ansatte, kilder og lesere*. Fredrikstad, IJ-forlaget, 2003, 52 p., (IJ-rapport; 3/2003), (Institutt for journalistikk).

NEWSPAPERS • JOURNALISTS • AUDIENCES
• INFORMATION SOURCES • EDITORIAL POLICY
• SOCIETY • COMPETITION

Andenæs, Ivar: *Mannemakt og kvinnejakt: effekter av prosjektet Farvel Taliban – en kampanje for å bedre kjønnsprofilen i avisen Nordlys*. [Fredrikstad], Institutt for journalistikk, 2004, 28 p., (IJ-rapport; 1/2004), (Institutt for journalistikk).

NEWSPAPERS • GENDER • JOURNALISTS
• INFORMATION SOURCES • SEX ROLES

Andenæs, Ivar: *Redaktørlefsen og brølende journalister: innholdsanalyse av streikeavisene sommeren 2002*. Fredrikstad, Institutt for journalistikk, 2003, 62 p., (IJ-rapport; 2/2003), (Institutt for journalistikk).

NEWSPAPERS • CONTENT • CONFLICTS
• JOURNALISTS • EDITORS

Baugstø, Per H.: *En avis er ment å skulle leses*. Kristiansand, IJ-forlaget, 2005, 164 p., ISBN 82-7147-282-8.

NEWSPAPERS • READING • GRAPHIC DESIGN
• LANGUAGE • TEXT • PRESS PHOTOGRAPHY
• JOURNALISM • AUDIENCES

Brurås, Svein; Røssland, Lars Arve: *Full skjæring: drapssaken, nyhetsjakt og menneskene bak nyhetene*. Bergen, Universitetet i Bergen, 2005, 130 p., ISBN 82-8033-024-0, (Publikasjon; 60), ISSN 1504-1697, (Universitetet i Bergen, Institutt for informasjons- og medievitenskap).

CRIMES • NEWS • PRESS • JOURNALISTS

Fogt, Anne: *Unge avislesere i Norden – finnes de?: en rapport om rekruttering av avislesere blant barn og unge i de nordiske landene*. Oslo, Høgskolen i Oslo, 2005, 95 p., ISBN 82-579-4398-3, (HiO-rapport; 4), ISSN 0807-1039, (Høgskolen i Oslo).

NEWSPAPERS • YOUTH • CHILDREN • READING

Hestvik, Hanne: *Nyheter på nettet: en oversikt og kartlegging*. Fredrikstad, Institutt for journalistikk, 2003, 24 p., (Institutt for journalistikk).

NEWS • INTERNET • NEWSPAPERS • ELECTRONIC PUBLISHING

Hornmoen, Harald: *Forskningsjournalistikk i en brytningstid: kritisk diskursanalyse av amerikansk "science journalism" på 1990-tallet*. Oslo, Universitetet i Oslo, 2003, 263 p., (Acta humaniora; 172),

ISSN 0806-3222, (Universitetet i Oslo, Det historisk-filosofiske fakultet). Note: Dissertation: Dr.art.

The thesis concerns what the author calls a time of change for the science journalism in the US in the 1990's. He examines how leading American journalists act towards their topic, audience and other participants who take part in constituting the journalistic communication situation. He analyses science journalism as a social practice which is expressed by and formed into texts. Inspired by Norman Fairclough's critical discourse analysis, he is studying both texts about science journalism and journalistic texts on science about the influence of heredity and environment on violent behaviour.

JOURNALISM • SCIENTIFIC INFORMATION
• POPULARIZATION • DISCOURSE • JOURNALISTS

Høst, Sigurd: *Avisåret 2004: opplagsnedgangen fortsetter: første utgave*. 1.ed. Fredrikstad, Institutt for journalistikk, 2005, 34 p., (IJ-rapport; 2005, 1).

NEWSPAPERS • MEDIA ECONOMY
• CIRCULATION FIGURES • MEDIA INDUSTRY

Haaheim, Sjak R.: *Straffe!!!: innføring i strafferettens regler*. Kristiansand, IJ-forlaget, 2005, 337 p., ISBN 82-7147-228-3.

CRIMES • LAW • MEDIA • PRESS • DEMOCRACY
• PUBLICITY • JOURNALISM • JOURNALISTS

Unge lesarar til bry og begeistring: artikkelsamling. [Oslo], Landslaget for Lokaltaviser, 2005, 69 p., ISBN 82-995887-3-1, (Landslaget for Lokaltaviser). Note: Artikkelsamlinga er tilrettelagt av Margunn Sundfjord og er samansett av eit forord og elleve artiklar. Åtte av artiklane er registrerte separat (sjå NORDICOM NO. 200530034-200530041).

Inneholder følgende artikler: *Slipp unge lesere til – også som skribenter* (Anne Fogt), *Månen er så liten som en katt: om å intervju barn* (Katrine Sele), *Teikneseriar eller nyheter? Ja, takk begge deler* (Margunn Sundfjord), *Barnesider til bry og begeistring* (Margunn Sundfjord), *Barne-mix med lokal vri* (Margunn Sundfjord), *Pålagt av styret å prioritere unge lesarar* (Margunn Sundfjord), *Fast barnespalte i kvart nummer* (Margunn Sundfjord), *Slepp ungdommen laus – det er sommar* (Margunn Sundfjord), *Å skrive for virkeligheten* (Finn Stenstad), *Skole og avis: et samarbeid gjennom 35 år* (Jan Vincens Steen) og *Troen på papiravisen i en digital framtid* (Thor Woje).

READING • YOUTH • CHILDREN • NEWSPAPERS
• LOCAL PRESS

Lippe, Berit von der (ed.): *Medier, politikk og samfunn*. 4.rev.ed. Oslo, Cappelen Akademisk forlag, 2004, 383 p., ISBN 82-02-22653-8. Note: Dette er en revidert utgave av boken *Medier, påvirkning og samfunn* fra 2000. Den består av tretten kapitler som er registrert separat, se NORDICOM NO. 200530044 – 200530056.

Inneholder følgende introduksjon og artikler: Introduksjon (*Berit von der Lippe*), Ytringsfriheten og informasjonsfriheten (*Francis Sejersted*), Etikk og journalistikk (*Audgunn Oltedal*), Intimsfæren i medieoffentligheten (*Jo Bech-Karlsen*), Målsettinger og virkemidler i mediepolitikken (*Trine Syv-ertsen*), Reklamen (*Stein Erik Selfors*), Nyhetsmediene og PR-bransjen (*Sigurd Allern*), Språk og bilde i massemediene (*Berit von der Lippe og Svein Østerud*), Fiendebilder i journalistikken (*Rune Ottosen*), Journalistikk og marginalisering: bilder som fryser forskjeller – og bilder som blir borte (*Elisabeth Eide*), Å lese medier med kjønnsbriller (*Elisabeth Eide og Berit von der Lippe*), Internett som drivkraft i samfunnsutviklingen (*Arne Krokan*) og Globaliseringsteori og medieanalyse (*Michael Bruun Andersen*).

MEDIA • POLITICS • SOCIETY • JOURNALISM
• INTERNET • GENDER • DIGITALIZATION
• GLOBALIZATION

Skretting, Kathrine: *Gode reklamefilmer?: etiske og estetiske perspektiver på reklamefilmkvalitet*. Kristiansand, IJ-forlaget, 2004, 138 p., ISBN 82-7147-261-5.

ETHICS • AESTHETICS • ADVERTISING • FILMS
• AUDIENCES • QUALITY

Solum, Ove: *Helt og skurk: om den kommunale film- og kinoinstitusjonens etablering i Norge*. Oslo, Universitetet i Oslo, 2004, 377 p., (Acta humaniora; 210), ISSN 0806-3222, (Universitetet i Oslo, Institutt for medier og kommunikasjon). Note: Dissertation: Dr.philos.

The thesis concerns the establishment of the municipal film and cinema institution in Norway. It offers a broad examination of the background and the implementation of this establishment that was completed with the foundation of Oslo kinematografer in 1925. The main problem for discussion is: What was the background for the Norwegian way of organising the film and cinema institution that separated it from the remaining film and cinema world? The dissertation is a study of a cultural institution, the growth of a media institution, and the political processes that lay the foundation for it. The author emphasizes the film historical development according to an overall historical context.

FILMS • CINEMA BUILDINGS • CENSORSHIP
• GOVERNMENT POLICY • FILM DISTRIBUTION
• HISTORY

Artiklar

Brinch, Sara: Kunsten å gi uttrykk for det som engang var: en diskusjon av Schindlers liste som historierepresentasjon. *Norsk medietidsskrift* 12(2005)1, pp. 5-21, ISSN 0804-8452

In this article, Sara Brinch analyses the film Schindlers List as a historical representation. Hayden Whites work on the literary forms of historical representations contextualises the discussion of Steven Spielbergs melodramatic narrative. The author also reflects upon the treatment of Holocaust as a representational issue against a backdrop of Whites notion of the «modernist event» and with reference to the documentary film Shoah. The main argument put forth is that a diversity of representational forms broadens our understanding of the past.

FILMS • HISTORY • FICTION • WAR

Eide, Elisabeth: Tsunamien, menneskene og mediene. *Norsk medietidsskrift* 12(2005)1, pp. 48-61, ISSN 0804-8452.

DISASTERS • NARRATOLOGY • GLOBALIZATION
• NEWS CRITERIA • JOURNALISTS • COVERAGE
• JOURNALISM

Slaatta, Tore: Blink eller bom?: Makt- og demokratiutredningen om medienes makt. *Norsk medietidsskrift* 12(2005)1, pp. 22-39, ISSN 0804-8452.

The final report from the nationwide research program «Power and Democracy», Makten og demokratiet (Østerud, Engelstad and Selle) concludes that Norwegian democracy has undergone a profound process of weakening, and presents the development within the media as one of the reasons. However, this gives a somehow simplistic and partly misleading argument on the role and influence of media and journalism on contemporary democracy. In fact, the empirical media research that was organised and conducted within the program provides us with more complex arguments on media power. The methodological and theoretical discussions of the media research must therefore start with a critique of the original research reports. The article first presents the general argument in the final report and goes on to present the alternative perspectives that emerge from the empirical research conducted within the program.

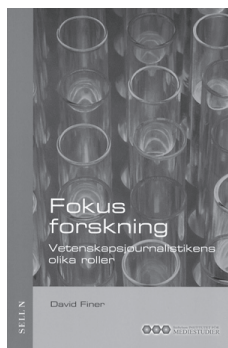
MEDIA POWER • JOURNALISM • METHODOLOGY
• MEDIA RESEARCH • DEMOCRACY

Sverige

Dokumentalist: Roger Palmqvist

Fokus forskning. Vetenskapsjournalistikens olika roller

David Finer: Stockholm, Stiftelsen Institutet för Mediestudier : Sellin & Partner, 2005, 139 p., ISBN 91-7055-321-1.

I tider när dokusåpors pseudonyheter likt sport, brott och sex säljer som smör i solksken kan det förvåna att vetenskapsnyheter är efterfrågade i nästan lika stor utsträckning. Det är ofta ett mer svårtillgängligt material men det har i gengäld en så mycket större betydelse för människors säkerhet, välbefinnande och utveckling. Enligt författaren tillhör nyheter om vetenskap och forskning det som beslutsfattare men även en bredare allmänhet helst konsumerar. Vad det beror på och i vilken utsträckning massmedierna tillfredställer denna nyfikenhet är ämnet för boken. Författaren tar avstamp i en ögonblicksskildring av svenska massmedier i slutet av 2004 och går igenom ett nummer av Dagens Nyheter i detalj. Han bygger sin studie på erfarenheter som medicinreporter, en lång rad intervjuer och andras forskningsresultat.

Reklamens makt över medierna

Karl Erik Gustafsson: Stockholm, SNS Förlag, 2005, 128 p., ISBN 91-85355-03-8, (SNS Medieforum).

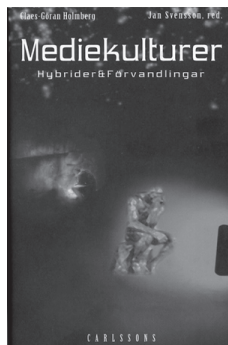
Vad gör reklamen med medierna? Vad gör medierna med reklamen? Skriften behandlar den växelverkan mellan reklam och medier som skapar massmedier.

Framställningen omspanner en lång period av massmedieutveckling, från folkliga dagstidningar och riksspridda veckotidningar på 1800-talet och deras fortsatta popularisering under 1900-talet, via filmens utbredning med hjälp av produktplaceringar under 1900-talets början, radio för den breda publiken från 1960-talet och den internationella televisionen därefter, till dagens MTV-format, gratistidningar och internet.

Det handlar också om vikten av att i denna växelverkan inte skada allmänhetens förtroende för massmedierna, vilket är ett påtagligt problem vid egenreklam, sponsring, produktplacering och andra former av s.k. inbäddad marknadsföring. Även statsmakternas roll i massmedieutvecklingen uppmärksammas. Deras viktigaste uppgift för ett brett och balanserat utbud är att finansiera och reglera public service-radio och public service-television och att i övrigt vid reglering beakta reklamens stora ekonomiska betydelse för massmedierna.

Mediekulturer. Hybrider och förvandlingar

Claes-Göran Holmberg & Jan Svensson (eds.): Stockholm, Carlsson Bokförlag, 2004, 352 p., ISBN 91-7203-630-3.

Antologin tar upp den "hybridisering" som enligt redaktörerna kännetecknat medierna under de senaste decennierna. Det innebär en blandning både av kommunikativa tekniker och av kommunikativa och kulturella uttrycksformer. Text och bild har sedan länge ingått förening, men nu har detta accentuerats också i televisionen och än mer i olika datoriserade kommunikationsformer – som hemsidor och inlärningsprogram. Text och grafik kombineras, tal och musik precis som bild och ljud. Fakta och fiktion, information och underhållning, lek och pedagogiska framställningar går upp i varandra. Den övergripande frågan i som behandlas i boken är på vilket sätt och i vilken utsträckning den massmediala utvecklingen har förändrat den samhälleliga självförståelsen. För att tolka och förstå denna

förändring behövs enligt redaktörerna nya och gränsöverskridande analysmetoder. I antologin belyses ämnet av forskare utifrån olika vetenskapliga fält – språkforskare, teologer, medieforskare och utbildningsvetenskapliga forskare.

Följande artiklar ingår: *Inledning: mediekulturer – hybrider och förvandlingar* (Claes-Göran Holmberg), *Litteratur som virtuell verklighet och drömvision: exemplet Dykungens dotter* (Helen Andersson), *Medborgarkultur i samtidens mediemiljö* (Peter Dahlgren), *Verklighet och illusion* (Johan Elmfeldt), *Förhandlad fiktion – det berättande rollspelet* (Ylva Gisslén), *Att skriva personligt på en offentlig arena: om nätdagböcker på en svensk webbcommunity*, *LunarStorm* (Anna Gustafsson), *Dracula och intermedialiteten* (Claes-Göran Holmberg), *Med blick på nätnyheter ...: ögonrörelsestudier av läsning i nätbaserade tidningar* (Jana Holsanova & Kenneth Holmqvist), *"I am coming to get you": perspektiv på och i dagens intermediala skräckgenre* (Yvonne Leffler), *Eminem's Gothic: raptexten som berättelse, rollspel och självbekännelse* (Lennart Nyberg), *Han frågade hur länge jag hade varit sjuk egentligen: Lars Noréns 60-tal och normaliteten* (Ulf Olsson), *Litterära representationer av mediekulturen* (Magnus Persson) och *Att märkas i mediebruset: hybridformer och genrer i reklamdiskurs* (Henrik Rahm).

Rosengård i medieskugga. Om medier som medel och hinder för integration

Lasse Sandström: Stockholm, Stiftelsen Institutet för Mediestudier : Sellin & Partner, 2005, 116 p., ISBN 91-7055-320-3.

Rosengård ligger i Malmö – landets tredje största stad och centrum för en snabbt expanderande Öresundsregion. Ändå ligger Rosengård i medieskugga – utom när det händer dramatiska och då oftast obehagliga saker i den invandrantäta stadsdelen. Ingen från "hooden" känner igen sig i den mediebild som förmedlas från stadsdelen. Det är vad författaren fått höra och upplevt som redaktör för Tidningen Rosengård. I tio år, från tidigt 90-tal, drev Sydsvenskan den månatliga gratistidningen i ett ambitiöst försök att bryta isen för att på sikt etablera Sydsvenskan i området. I likhet med flera andra av Tidningen Rosengårds redaktörer har författaren under arbetet där sett och upplevt saker som fått honom att förstå varför den överväldigande majoriteten av innevänarna i Rosengård och dess motsvarigheter i

andra storstäder inte låter sig beröras av vad som skrivs och sägs i etablerade medier.

The Cinema of Scandinavia

Tytti Soila (ed.): London, Wallflower Press, 2005, 288 p., ISBN 1-904764-22-3, (24 Frames)

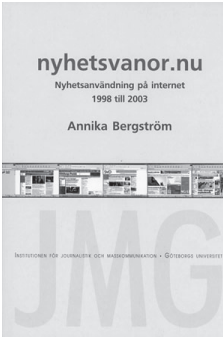

A new volume in the Twenty-Four Frames series that focuses on twenty-four key films from Scandinavia – Denmark, Sweden, Norway and Finland. Each of these national cinemas is able to boast directors of worldwide renown. Such as Ingmar Bergman, Carl Theodor Dreyer, Victor Sjöström and more contemporary film-makers such as Lukas Moodysson, Aki Kaurismäki and the co-founders of the Dogme 95 movement – Lars von Trier, Thomas Vinterberg and Tomas Kragh-Jacobsen. This book looks at the impact that film-makers from this region have had on their national cinema and the world of film. This book explores in detail their styles, movements and influences.

Nya avhandlingar

nyhetsvanor.nu. Nyhetsanvändning på Internet 1998 till 2003

Annika Bergström: Göteborgs universitet, Institutionen för journalistik och masskommunikation/JMG, 2005, 252 p., ISBN 91-88212-20-3, (Göteborgsstudier i journalistik och masskommunikation; 40), ISSN 1101-4652. Note: English summary 8 p., Dissertation: Dr. diss.

This dissertation concerns news consumption practises on the Internet and the audience development between 1998 and 2003 among Swedish people aged 15 to 85. The results are built on two different sets of data. A national survey shows how the news audience on the Internet has developed since 1998. Focus groups of users helps to explain and understand this development.

The number of Internet users in Sweden has increased fast since 1998. Still one can see big differences related to age and social background. Also the news audience on the Internet has increased in six years. The audience is rather young compared to news audiences using traditional news media.

The one single factor that best explains the use of news on the web is general Internet habits. News use is very much related to technological equipment. News reading is not the main reason for going online, other areas like general information search and e-mail are more widespread. People appreciate most of all the fast news distribution on the Internet and the possibility to decide when using news. In general, the use of other news media has changed just slightly during the studied period. But there are tendencies towards a reduced usage of morning newspapers and radio news among the intensive news users on the web. News on the Internet clearly represents an alternative to news channels for certain people, and there is every reason to believe that web news has taken an established position in our daily news life.

Amerikafantasier. Kön, medier och visualitet i svenska reseskildringar från USA 1945-63

Amanda Lagerkvist: Stockholms universitet, Institutionen för journalistik, medier och kommunikation/JMK, 2005, 312 p., ISBN 91-88354-08-3, (JMK:s avhandlingsserie; 26), ISSN 1102-3015. Note: English summary. Dissertation: Dr. diss. Also available on the Internet: <http://www.diva-portal.org/su/theses/abstract.xsql?dbid=362>.

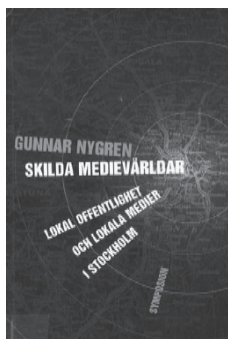

This dissertation examines the construction of an imaginary America in Swedish travel writing from 1945 to 1963. By placing focus on the intersecting dimensions of gender, media, and visuality, the aim is to analyze Swedish notions of the US that surface both in the written word as well as in the illustrative material, by contextualizing these imaginings within the expanding media culture of the time.

Visuality is recognized as a meaning-making process and a vital aspect of travel culture; apart from ways of seeing, a range of pictorial expressions as well as visual metaphors are explored. What is argued is that the publications fostered a perspectival pluralism that bears witness to a mobile and ambivalent stance towards this emerging superpower and its modern mass culture.

Skilda medievärldar. Lokal offentlighet och lokala medier i Stockholm

Gunnar Nygren: Eslöv, Brutus Östlings Bokförlag Symposion, 2005, 413 p., ISBN 91-7139-712-4, (JMK:s avhandlingsserie; 27), ISSN 1102-3015, (Stockholms universitet, Institutionen för journalistik, medier och kommunikation). Note: Summary in English 10 p. Dissertation: Dr. diss.

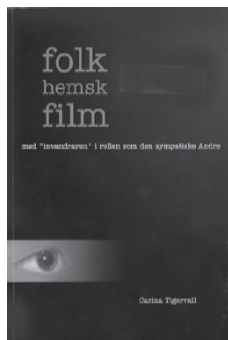

The main purpose of this thesis is to study mediated political communication in Stockholm, focusing on media content as well as media consumption and the role media play in a democracy. The study is based on content analysis of local and regional media (newspapers, tv and radio) in the greater Stockholm region and on a survey with 2 440 answers from people living in different parts of the region.

Three different theoretical perspectives are combined in the thesis: 1) Political communication and the question whether media has a positive or negative impact on political processes. 2) The perspective of media as a part of the public sphere as described by Habermas, and the public spheres in a society with a fragmented media use. 3) The role of media in the integration of people in local society and in creating a place of identity.

Folkhemsk film. Med "invandraren" i rollen som den sympatiske Andre

Carina Tigervall: Umeå universitet, Sociologiska institutionen, 2005, 350 p., ISBN 91-7305-815-7, (Akademiska avhandlingar vid Sociologiska institutionen, Umeå universitet; 38), ISSN 1104-2508. Note: English summary 10 p. Dissertation: Dr. diss. Also available on the Internet: http://www.diva-portal.org/diva/getDocument?urn_nbn_se_umu_diva-457-2__fulltext.pdf

The main objective of this thesis is to study representations of 'the immigrant' in Swedish films during the last 30 years – 1970-2000. The main question is whether the films are to be seen as reproducing the dominant order in society or as subversive practices. Another question is why the representations of 'immigrants' in some aspects differ between different historical periods.

The films selected are films with 'immigrants' in central roles, which are analysed using a discourse analysis. My theoretical framework includes theories about discourse, ideology, myth, gender and ethnicity, in a feminist and postcolonial perspective.

Nya rapporter från Styrelsen för psykologiskt försvar / SPF

Minoritetsmedier och minoritetspolitik i Sverige – en kartläggning

Leonor Camauër: Stockholm, SPF, 2005, 183 p., (SPFs skriftserie; 2005:1), ISSN 1401-2383, (Styrelsen för psykologiskt försvar/SPF). Note: Till studien hör en katalog (se nedan), English abstract 13 p. Also published on the Internet: <http://www.psyccdef.se/reports/default.asp?FileID=83>

Etniska minoritetsmedier utgör ett område inom det svenska medielandskapet som är föga utforskat. I denna nypublicerade studie har författaren kartlagt de minoritetsmedier som produceras i Sverige samt deras produktions- och institutionella villkor. Studien har genomförts på uppdrag av Styrelsen för psykologiskt försvar (SPF) och omfattar en rapportdel och en katalogdel.

I rapportdelen presenteras först studiens bakgrund, dess teoretiska ramar och tillvägagångssätt samt en genomgång av det mångetniska Sverige. Därefter följer en genomgång och grov analys av de delar av den statliga politiken som har konsekvenser för minoritetsmediernas existens och verksamhet. Här fokuseras minoritets- och integrationspolitiken samt mediepolitiken. Sedan presenteras kartläggningens resultat och en grov analys görs av de fyra medielandskapen (tryckta, radio-, TV- och IT-medier/elektroniska nyhetssidor) med särskild fokus på institutionella aspekter, det vill säga de sätt varpå statlig politik både möjliggör och begränsar minoritetsmediernas verksamhet. En viktig avsikt med studien har varit att genom denna fokusering kasta ljus över frågan om hur och i vilken utsträckning staten genom sin politik förvaltar sitt offentliga ansvar för den etniska integrationen på medieområdet. Studien avslutas med ett sammanfattande kapitel och inkluderar också en sammanfattning på engelska. Den 180-sidiga katalogen anger kontakt- och produktionsuppgifter samt kortfattad information om innehåll för vart och ett av de 371 medier som kartläggningen innefattar.

Minoritetsmedier i Sverige – en kartläggning (katalog)

Leonor Camauër: Stockholm, SPF, 2005, 179 p., (SPFs skriftserie; 2005:1), ISSN 1401-2383, (Styrelsen för psykologiskt försvar/SPF). Note: Till denna katalog hör en studie (se ovan).

Katalogen anger kontakt- och produktionsuppgifter samt kortfattad information om innehåll för vart och ett av de 371 medier som kartläggningen innefattar.

Medieföretagens syn på hot, risker och sårbarheter – en kartläggning.

Mats Ekeblom, Olle Rossander & Elisabeth Trotzig: Stockholm, Styrelsen för psykologiskt försvar/SPF, 2005, 96 p., (SPFs skriftserie; 2005:2), ISSN 1401-2383. Note: Also available on the Internet: <http://www.psygdef.se/reports/default.asp?FileID=82>

Styrelsen för psykologiskt försvar (SPF) har på regeringens uppdrag kartlagt hur medieföretagen inom den privata sektorn och public service-företagen ser på hot, risker och sårbarheter vid kriser och svåra påfrestningar på samhället. De hotbilder som ligger till grund för undersökningen är naturkatastrofer, epidemisk smitta, el-, tele- och Internetavbrott, brand, terroristattentat, dataintrång och informationsoperationer.

Nya rapporter från Krisberedskapsmyndigheten / KBM

Ministermordet. En studie om myndigheternas kommunikation vid attentatet mot Anna Lindh

Larsåke Larsson (ed.): Stockholm, Krisberedskapsmyndigheten, 2004, 144 p., ISBN 91-85053-54-6, (KBM:s temaserie; 2004:4), ISSN 1652-2915. Note: English abstract 9 p. Also available on the Internet: www.krisberedskapsmyndigheten.se

Författarna till denna studie har inriktat sig på hur informationsarbetet fungerat inom och mellan olika myndigheter som Regeringskansliet, Utrikesdepartementet, Karolinska sjukhuset och polisen. Den handlar också om hur dessa myndigheter hanterar en intensiv mediebevakning. Svårigheterna blir många, särskilt som tragedin drabbar en familj med behov av tid för egen krishantering samtidigt som en hel nation väntar på att få veta vad som händer.

Rapporten innehåller följande artiklar: *Inledning* (Mats Eriksson & Anders Johansson), *Riksdag, regering och departement* (Larsåke Larsson), *Krishantering och kriskommunikation. Polis, åklagare och sjukvård* (Anders Johansson), *Krishantering, kommunikation och sorgearbete på lokal nivå* (Mats Eriksson) och *Diskussion och slutsatser* (Mats Eriksson, Anders Johansson & Larsåke Larsson).

"We're a peaceful nation". Krigsretorik efter 11 september

Brigitte Mral: Stockholm, Krisberedskapsmyndigheten, 2004, 127 p., ISBN 91-85053-60-0, (KBM:s temaserie; 2004:5), ISSN 1652-3970, (Örebro Studies in Rhetoric; 3), ISSN 1652-3970.

Studien belyser vilka retoriska grepp som användes under de militära aktioner som inleddes som en direkt följd av händelserna den 11 september. Syftet är att komma fram till en bättre förståelse för krigsstrategernas målinriktade arbete med att definiera världen åt oss.

Hot- och riskrapport 2004. Gränsöverskridande sårbarheter

Stockholm, Krisberedskapsmyndigheten, 2004, 56 p., ISBN 91-85053-64-3, (KBM:s temaserie; 2004:6), ISSN 1652-2915. Note: www.krisberedskapsmyndigheten.se

Rapporten ger en övergripande bild av vilka hot och risker som vårt samhälle kan komma att utsättas för. I dag föreligger en komplexitet i hotbilder som samhället måste hantera tvärs över sektorsgränser. Hoten har många dimensioner och berör samtidigt delar av samhället som inte vanligtvis arbetar med dessa frågor. Det är därför nödvändigt att analysera hot och risker ur ett helhetsperspektiv. Endast då kan man förebygga, upptäcka och hantera de hot och risker som kan skapa allvarliga konsekvenser för samhället.

Denna första rapport har ett fördjupat avsnitt om informationssäkerhet. KBM har ett särskilt ansvar för analyser inom detta område. Övriga avsnitt bygger på material från respektive expertmyndighet. KBM har sammanställt och skapat en syntes av detta material. Vilka konsekvenser har hotet för samhället som helhet? Är hotet eller risken av en sådan karaktär att det kräver att olika delar av samhället samarbetar för att förebygga och hantera det? Kan konsekvenserna vara så stora att samverkan mellan flera myndigheter krävs?

Propagandakriget i backspegl. En studie av påverkansförsök och svenska nyhetsmedier

Kari Andén-Papadopoulos: Stockholm, Krisberedskapsmyndigheten, 2005, 158 p., ISBN 91-85053-73-2, (KBM:s temaserie; 2005:3), ISSN 1652-2915. Note: Also available on the Internet http://www.krisberedskapsmyndigheten.se/EPiBrowser/Publikationer/KBMs%20publikationsserier/Temaserie/propagandakriget-temaser_2005-3.pdf

Det massmediala kriget – slaget om opinionen – är lika viktigt att vinna som det militära kriget. Ofta är det långt senare i tiden som olika påverkansförsök förs fram i ljuset. I Irakkrigets kölvatten har några påverkansförsök blivit omdiskuterade. Denna studie ger i bild och text kunskap om hur svenska nyhetsmedier har förhållit sig till påverkansförsök under Irakkriget våren 2003. Studien omfattar näranalyser av omdiskuterade nyhetshändelser. Hit hör exempelvis "fritagningen" av den menige soldaten Jessica Lynch den 2 april 2003, fällningen av Saddam Husseins staty i Bagdad den 10 april 2003, och tillfångatagandet av amerikanska soldater.

Annan ny litteratur

Andersson Odén, Tomas: *2004 år publicistiska bokslut: Del 1: om tidningars redationer och innehåll*. Göteborgs universitet, Institutionen för journalistik och masskommunikation/JMG, 2005, 64 p., (Arbetsrapport; 27), ISSN 1101-4679.

MEDIA • PUBLISHERS • EDITORS • CONTENT
• SWEDEN

Fogelberg, Karin: *Media Literacy: en diskussion om medieundervisning*. Göteborgs universitet, Institutionen för journalistik och masskommunikation/JMG, 2005, 30 p., (Arbetsrapport; 25), ISSN 1101-4679.

MEDIA LITERACY • MEDIA EDUCATION
• PEDAGOGY • SCHOOLS • DEMOCRACY • SWEDEN

Jönsson, Anna Maria: *Mångfalden i journalistkåren: studier av social sammansättning, samhällssyn och nyhetssyn i den svenska journalistkåren*. Gö-

teborgs universitet, Institutionen för journalistik och masskommunikation/JMG, 2005, 71 p., (Arbetsrapport; 28), ISSN 1101-4679.

JOURNALISTS • WORKING LIFE • SOCIETY • NEWS
• SWEDEN

Svenskt TV-utbud 2004: en undersökning på uppdrag av Granskningsnämnden för radio och TV, genomförd av professor Kent Asp, institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet. Haninge, Granskningsnämnden för radio och TV, 2005, 133 p., (Granskningsnämndens rapportserie; 17), ISSN 1403-6320.

TELEVISION • TELEVISION CHANNELS
• TELEVISION PROGRAMMES • AUDIENCES
• STATISTICAL DATA • SWEDEN

Öhlin, Mira: *Fågel, fisk eller ...: om klassresenärers medievanor*. Göteborgs universitet, Institutio-

nen för journalistik och masskommunikation/JMG, 2005, 73 p., (Arbetsrapport; 26), ISSN 1101-4679.
MEDIA • HABITS • MEDIA USE • CLASS SYSTEM

Artiklar

Djerf-Pierre, Monika; Löfgren Nilsson, Monica: Gender-typing in the newsroom: the feminization of Swedish television news production, 1858-2000. In: de Bruin, Marjan (ed.); Ross, Karen (ed.): *Gender and newsroom cultures: identities at work*, Cresskill, NJ, Hampton Press, 2004, pp. 70-104, ISBN 1-57273-588-0, (The Hampton Press communication series. Women, culture and mass communication)
TELEVISION • JOURNALISM • NEWS • WOMEN
• GENDER • SEX ROLES • STEREOTYPES • HISTORY
• SWEDEN

Engblom, Lars-Åke: Pressen påskyndade och underlättade unionens upplösning. In: *Nordisk Tidskrift för vetenskap, konst och industri* 81(2005)1, pp. 35-42, special issue, 104 p., ISSN 0029-1501. Note: Tema: Unionsupplösningen 1905.

PRESS • NEWSPAPERS • JOURNALISM • POLITICS
• HISTORY • NORWAY • SWEDEN

Forsås-Scott, Helena: Verbal power, visual power, and the construction of feminine subjectivity: Elin Wägner's "Norrtullsligan" as prose fiction and film. In: Witt-Brattström, Ebba (ed.): *The new woman and the aesthetic opening: unlocking gender in twentieth-century texts*, Huddinge, Södertörns högskola, 2004, pp. 83, ISBN 91-89315-44-8, (Södertörn academic studies; 20)

LITERATURE • FILMS • FICTION • WOMEN • TEXT
• VISUAL COMMUNICATION • FEMINISM
• ELIN WÄGNER

Jönsson, Anna Maria: Das schwedische Mediensystem. In: *Internationales Handbuch Medien 2004/2005*, Baden-Baden, Nomos, 2004, pp. 582-594, ISBN 3-8329-0603-7

MEDIA • MEDIA STRUCTURE • PRESS
• BROADCASTING • LAW • DIGITALIZATION
• POLITICS • FINANCING • SWEDEN

Melin-Higgins, Margareta: Coping with journalism: gendered newsroom culture. In: de Bruin, Marjan (ed.); Ross, Karen (ed.): *Gender and newsroom cultures: identities at work*, Cresskill, NJ, Hampton Press, 2004, pp. 195-220, ISBN 1-57273-588-0, (The Hampton Press communication series. Women, culture and mass communication).

JOURNALISM • NEWS • CULTURE • GENDER
• WOMEN • WORKING LIFE • EDITORIAL OFFICE

Ney, Birgitta: Licensed to look and tell: Ida Bäckmann as reporter and (scandal) biographer . . . (Södertörns högskola). In: Witt-Brattström, Ebba (ed.): *The new woman and the aesthetic opening: unlocking gender in twentieth-century texts*, Huddinge, Södertörns högskola, 2004, pp. 101-107, ISBN 91-89315-44-8, (Södertörn academic studies; 20)

PRESS • JOURNALISM • WOMEN • AUTHORS
• HISTORY • IDA BÄCKMAN